

**RAPORT O STANIE
ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO
WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO**

oraz

**OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU
PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym
Planie Zagospodarowania Przestrzennego
Województwa Podkarpackiego**

ZAŁĄCZNIK NR 1
DO UCHWAŁY NR LV/1068/14
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO
W RZESZOWIE z dnia 8 września 2014 r.

Sporządzający: Zarząd Województwa Podkarpackiego

Wykonawca: Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie

Dyrektor: Renata Drażek

Kierownik Zespołu Projektowego – Teresa Labuda

Członkowie Zespołu:

Wiesław Bocianowski,

Lidia Bogucka,

Agata Bukała,

Monika Cwynar,

Marcin Czarnota,

Agnieszka Drostek,

Marta Guzik,

Elżbieta Janiczek,

Jan Kluzek,

Paweł Kocur,

Witold Kurzydło,

Marcelina Leczek,

Joanna Mach,

Anna Matyka,

Jacek Morawski,

Piotr Moroń,

Paweł Paż,

Agata Pisarek,

Anna Potoczny,

Jan Sadecki,

Justyna Sieniawska,

Piotr Słotwiński,

Małgorzata Słupczyńska,

Józef Stefan,

Aleksandra Żak.

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE.....	9
1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.....	9
2. CEL OPRACOWANIA.....	9
3. ZAKRES OPRACOWANIA.....	10
II. ANALIZA ZMIAN ZACHODZĄCYCH W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO	12
1. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA.....	12
1.1. Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa	12
1.2. Hierarchia i funkcje ośrodków osadniczych.....	17
1.3. Powiązania ośrodków osadniczych	21
1.4. Elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa.....	24
1.4.1. Obszary funkcjonalne.....	28
1.4.2. Obszary problemowe	34
1.4.3. Obszary wsparcia	50
2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE	51
2.1. Informacje ogólne	51
2.2. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych objęte różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu oraz powiązania przyrodnicze.....	52
2.3. Powiązania ekologiczne.....	59
2.4. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin	61
2.5. Obszary ochrony wód	65
2.5.1. Dokumenty zarządzania ochroną wód	65
2.5.2. Obszary ochrony wód powierzchniowych	66
2.5.3. Obszary ochrony wód podziemnych.....	73
2.6. Lasy.....	78
2.7. Obszary ochrony walorów uzdrowiskowych.....	81
2.8. Tereny zalewowe	82
2.9. Tereny osuwiskowe	88
2.10. Obszary narażone na skutki poważnych awarii.....	89
2.11. Obszary występowania suszy	94
2.12. Obszary wymagające poprawy jakości powietrza	97
2.13. Obszary wymagające poprawy jakości poprawy klimatu akustycznego.....	103

2.14. Obszary dewastacji, degradacji i rekultywacji gleb	106
2.14.1. Obszary zdegradowane i zdewastowane na skutek działalności przemysłowej i ich rekultywacja	106
2.14.2. Obszary degradacji gruntów rolnych.....	108
2.14.3. Obszary szczególnych zagrożeń dla środowiska.....	110
3. DZIEDZICTWO KULTUROWE.....	110
3.1. Specyfika walorów kulturowych regionu	110
3.2. Zabytki jako kluczowy element materialnego dziedzictwa kulturowego	111
3.3. Dobra kultury współczesnej.....	115
3.4. Szlaki kulturowe.....	116
3.5. Podstawowe problemy ochrony dziedzictwa kulturowego.....	117
4. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA.....	123
4.1. Ludność i zjawiska demograficzne	123
4.2. Infrastruktura społeczna	129
4.2.1. Edukacja, szkolnictwo wyższe	129
4.2.2. Ochrona zdrowia.....	132
4.2.3. Kultura.....	135
4.2.4. Sport.....	138
4.3. Gospodarka	140
4.3.1. Ogólna charakterystyka gospodarcza województwa.....	140
4.3.2. Rynek pracy i bezrobocie	143
4.3.3. Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów gospodarki narodowej	150
4.3.4. Obszary aktywności gospodarczej.....	152
4.3.5. Sektor badawczo-rozwojowy	159
4.3.6. Rolnictwo i jego struktura przestrzenna oraz gospodarka leśna.....	161
4.3.7. Turystyka.....	172
4.4. Mieszkalnictwo	178
5. SYSTEM KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	183
5.1. Informacje ogólne	183
5.2. System komunikacji	184
5.2.1. Sieć drogowa	184
5.2.2. Sieć kolejowa.....	191
5.2.3. Lotniska i lądowiska.....	193
5.2.4. Przejścia graniczne	194
5.3. Energetyka.....	197
5.3.1. Elektroenergetyka	197
5.3.2. Gazownictwo	200
5.3.3. Ciepłownictwo.....	203

5.3.4.	Energetyka odnawialna	205
5.4.	Gospodarka wodno – ściekowa	211
5.4.1.	Gospodarka wodna.....	211
5.4.2.	Zaopatrzenie w wodę	214
5.4.3.	Gospodarka ściekowa.....	216
5.5.	Gospodarki odpadami	221
5.5.1.	Gospodarka odpadami komunalnymi	221
5.5.2.	Gospodarka pozostałymi grupami odpadów	224
5.6.	Telekomunikacja.....	226
5.7.	Obronność i bezpieczeństwo publiczne.....	230
5.7.1.	Charakterystyka sytuacji zewnętrznej.....	230
5.7.2.	Obronność	232
5.7.3.	Bezpieczeństwo publiczne	237
5.7.4.	Zagrożenia żywiołowe i katastrofalne	240
5.7.5.	Tereny zamknięte	245
6.	PODSUMOWANIE	247
III. OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM UJETYCH W OBOWIĄZUJACYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO		
255		
1.	OBJAŚNIENIA	255
2.	WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ W UJĘCIU PRZEDMIOTOWYM.....	256
3.	PODSUMOWANIE	311
SPIS RYSUNKÓW		327
SPIS WYKRESÓW.....		328
SPIS TABEL.....		329
WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH.....		330

I. WPROWADZENIE

1. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Opracowanie pt.: „Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego oraz ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego” zostało sporządzone na podstawie art. 45 Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27.03.2003 r. (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r., poz. 647, z późn. zm.), zwanej dalej ustawą o pizp.

Zgodnie z tym przepisem zarząd województwa, co najmniej raz w czasie kadencji sejmiku, dokonuje przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym, opracowuje raport o jego stanie w zakresie określonym ustawą oraz sporządza ocenę realizacji inwestycji o znaczeniu ponadlokalnym, które zostały ustalone w dokumentach przyjętych przez Sejm Rzeczypospolitej Polskiej, Radę Ministrów, właściwego ministra lub sejmik województwa zgodnie z ich właściwością.

Ocena realizacji inwestycji podlega zaopiniowaniu przez wojewódzką komisję urbanistyczno–architektoniczną. Wyniki przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa oraz raport o jego stanie są przedstawiane sejmikowi województwa oraz przekazywane do wiadomości ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego.

2. CEL OPRACOWANIA

Obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP), uchwalony uchwałą Nr XLVIII/522/2002 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 30 sierpnia 2002 r., został sporządzony w oparciu o przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. Po wejściu w życie ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym i po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., nastąpiła zmiana sytuacji formalnej i prawnej w zakresie planowania przestrzennego.

Zgodnie z ustawą o pizp Zarząd Województwa Podkarpackiego po raz pierwszy dokonał okresowej oceny aktualności Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego w 2004 r. Sporządzona została wtedy „Ocena zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego” wraz z oceną realizacji zadań w ujęciu przedmiotowym przyjętych w PZPWP. Wnioski z ww. oceny oraz nowe warunki formalne i prawne stały się podstawą do podjęcia uchwały Nr XXXI/340/04 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 listopada 2004 r. w sprawie zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.

Kolejne Raporty o stanie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego wraz z oceną realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w PZPWP sporządzono w roku 2006 oraz w roku 2009. Potwierdziły one celowość sporządzenia zmiany planu. Niniejsze opracowanie, obejmujące analizę zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa od 2009 r. do końca 2013 r., jest czwartym raportem od chwili uchwalenia PZPWP.

Głównym celem niniejszego opracowania jest przedstawienie zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego w latach 2009-2013, czyli w okresie od poprzedniego Raportu z roku 2009 do końca 2013 r., w kontekście stanu faktycznego i prawnego oraz ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w obowiązującym PZPWP, z zaznaczeniem zadań zrealizowanych w okresie od 2009r., tj. od poprzedniej oceny, do czerwca 2014 r.

3. ZAKRES OPRACOWANIA

Zakres merytoryczny niniejszego przeglądu zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego obejmuje, zgodnie z art.39, ust.3 ustawy o pizp:

- podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,
- system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- obszary problemowe wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz obszary metropolitalne,
- obszary wsparcia,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Przegląd zmian w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego, które nastąpiły w latach 2009-2013, został przygotowany z uwzględnieniem obowiązujących przepisów prawa w zakresie: ochrony przyrody, krajobrazu, zabytków, ochrony środowiska, gospodarki odpadami, jak również obowiązujących umów międzynarodowych.

Przy opracowaniu niniejszego raportu wykorzystano dane GUS od 2008 r. (poprzedni raport opierał się na danych GUS do 2007 r.) oraz informacje uzyskane od organów samorządu terytorialnego oraz od instytucji i podmiotów realizujących zadania

publiczne, mające istotny wpływ na gospodarkę przestrzenną. Wykorzystano także opracowania analityczne i planistyczne, sporządzone w Podkarpackim Biurze Planowania Przestrzennego w Rzeszowie na potrzeby zmiany PZPWP, w tym:

- „Dobra kultury współczesnej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Propozycje obiektów wraz z kryteriami wyboru”;
- „Studium rewitalizacji przestrzeni zdegradowanych w aspekcie rozwoju społeczno-gospodarczego województwa podkarpackiego”;
- „Obszary problemowe i konfliktowe w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego” (zaktualizowano w 2011 r.);
- „Delimitacja obszarów korzystnych dla rozwoju energetyki odnawialnej na terenie województwa podkarpackiego (zaktualizowano w 2013 r.);
- „Obszary atrakcyjności inwestycyjnej województwa podkarpackiego”;
- „Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w PZPWP”.
- „Studium wiejskich obszarów funkcjonalnych”;
- „Korytarze ekologiczne województwa podkarpackiego wraz z określeniem zasad ich zagospodarowania” (zaktualizowano w 2013 r.);
- „Studium programowo-przestrzenne szlaku kulturowego Centralnego Okręgu Przemysłowego (COP-u) na terenie województwa podkarpackiego”;

oraz materiały do opracowań w trakcie realizacji:

- „Studium krajobrazowe województwa podkarpackiego”,
- „Studium krajobrazów kulturowych województwa podkarpackiego”,
- „Studium zagospodarowania przestrzennego obszaru funkcjonalnego miasta Rzeszowa”,
- „Analiza struktur funkcjonalno-przestrzennych oraz dostępności komunikacyjnej terenów zlokalizowanych w sąsiedztwie węzłów autostrady A 4”.

Wykaz materiałów źródłowych znajduje się na końcu niniejszego opracowania (str. 330-338).

Przedmiotem oceny realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym są zadania i działania określone w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych w planie celów. PZPWP przewiduje 309 działań i zadań w następujących dziedzinach:

- „Środowisko naturalne i kulturowe”,
- „Infrastruktura społeczno-ekonomiczna”,
- „Infrastruktura techniczna”.

Wykaz zadań i działań jest przedstawiony w niniejszym opracowaniu w ujęciu przedmiotowym i posiada komentarz o stanie zaawansowania ich realizacji. W podsumowaniu umieszczono wyliczenia określające w procentach stan realizacji zadań ogółem oraz w poszczególnych dziedzinach, z wyróżnieniem zadań zrealizowanych w latach 2009 - 2014.

II. ANALIZA ZMIAN ZACHODZĄCYCH W ZAGOSPODAROWANIU PRZESTRZENNYM WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

1. STRUKTURA FUNKCJONALNO-PRZESTRZENNA WOJEWÓDZTWA

1.1. Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa

Sieć osadnicza województwa charakteryzuje się układem o regularnym i równomiernym pod względem wielkości rozkładem miast. Byłe miasta wojewódzkie: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg oraz miasta Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Jarosław, Sanok i Jasło tworzą swoisty pierścień wokół miasta Rzeszowa, największego ośrodka w województwie. Pierścień ten uzupełniają miasta średnie i małe. W strukturze wielkościowej miast przeważają miasta małe, poniżej 5 tys. mieszkańców. Miasta powiatowe charakteryzuje zróżnicowany potencjał demograficzny (Rzeszów – 182 tys., Lesko – 5,7 tys. mieszkańców).

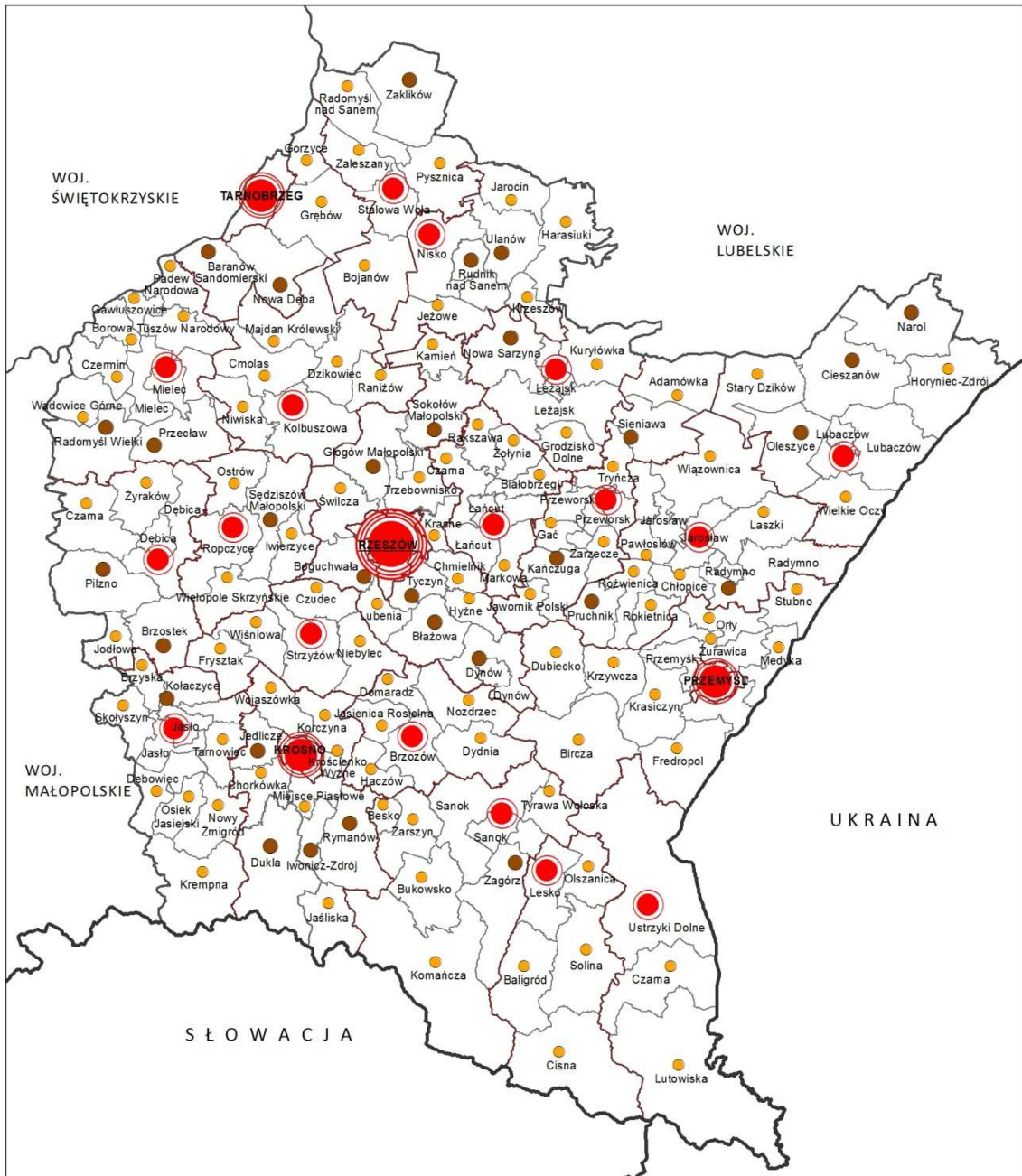
Układ policentryczny jest jednym z najefektywniejszych układów osadnictwa, stwarza dogodne warunki dla działalności gospodarczej przy umiarkowanych kosztach transportu, umożliwia komplementarność funkcjonalną miast zajmujących różne poziomy w hierarchii oraz pozwala na włączenie się w procesy rozwojowe zasobów materialnych i kapitału społecznego poszczególnych regionów województwa. W systemie osadniczym o takiej strukturze zapewniony jest wysoki stopień dostępności przestrzennej do rynków pracy i usług wysokiego rzędu.

Według stanu na 01.01.2014 r. na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowanych jest 51 miast i 1661 miejscowości wiejskich, tworzących 21 powiatów ziemskich, 4 powiaty grodzkie i 160 gmin, w tym 16 gmin miejskich, 110 wiejskich i 34 miejsko-wiejskie (rys. 1).

Podstawowe elementy sieci osadniczej województwa obecnie tworzą:

- Rzeszów – ośrodek krajowy pełniący niektóre funkcje metropolitalne, stanowiący centrum: administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego, sądowniczej i gospodarczej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa specjalistycznego, komunikacji drogowej, kolejowej i lotniczej oraz telekomunikacji i mediów; największe miasto w województwie o powierzchni 11 636 ha (od 2008 r. zwiększyło swoją powierzchnię o 3 904 ha), liczące 182 028 mieszkańców (od roku 2008 liczba ludności wzrosła o 15 574 osoby).
- 9 miast dużych – powyżej 30 tys. mieszkańców:
 - Przemyśl – miasto na prawach powiatu grodzkiego, dawne miasto wojewódzkie, drugie w województwie pod względem liczby mieszkańców, którego powierzchnia w latach 2008-2012 wzrosła z 4 376 ha do 4 617 ha, a liczba ludności w tym samym czasie zmalała z 66,5 tys. do 64,3 tys.;

Rys. 1. Podział administracyjny

OBJAŚNIENIA:

Podział administracyjny

	ośrodek wojewódzki		ośrodek miejsko-gminny
	ośrodek powiatowy - grodzki		ośrodek gminny
	ośrodek powiatowy - ziemski		granica powiatu
			granica gminy

Źródło: opracowanie własne

- Stalowa Wola – miasto o dużym potencjale gospodarczym, jego powierzchnia nie zmieniała się od 2008r., a liczba ludności w latach 2008-2012 zmniejszyła się z 64,3 tys. do 64,2 tys.;
- Mielec – miasto o wysokim potencjale gospodarczym, w latach 2008-2012 powierzchnia miasta nie uległa zmianie, a liczba ludności zwiększyła się z 61 tys. do 61,2 tys.;
- Tarnobrzeg – miasto na prawach powiatu grodzkiego o dużym potencjale gospodarczym, dawne miasto wojewódzkie, w latach 2008-2012 jego powierzchnia nie zmieniała się, a liczba ludności zmniejszyła się z 49,6 tys. do 48,5 tys.;
- Krosno – miasto na prawach powiatu grodzkiego, dawne miasto wojewódzkie o dużym potencjale gospodarczym, w latach 2008-2012 jego powierzchnia nie zmieniała się, a liczba osób mieszkających w nim spadła z 47,5 tys. do 47,3 tys.;
- Dębica – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, którego powierzchnia w latach 2008-2012 zmniejszyła się z 3398 ha do 3383 ha, a liczba mieszkańców wzrosła z 46,7 tys. do 47,2 tys.;
- Jarosław – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, na przestrzeni lat 2008-2012 jego powierzchnia nie zmieniała się, a liczba mieszkańców zmniejszyła się z 40,1 tys. do 39,4 tys.;
- Sanok – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, powierzchnia miasta nie zmieniała się od 2008 r., a liczba mieszkańców w latach 2008-2012 wzrosła z 39,2 tys. do 39,4 tys.;
- Jasło – miasto powiatowe pełniące ważne funkcje gospodarcze i społeczne, o dobrych podstawach rozwoju, w latach 2008-2012 jego powierzchnia nie uległa zmianie, a liczba jego mieszkańców zmniejszyła się z 37,2 tys. do 36,6 tys.;
- 7 miast średnich – pomiędzy 10 tys. a 30 tys. mieszkańców:
 - Łańcut – miasto powiatowe, położone w sąsiedztwie Rzeszowa, co daje mu dobre podstawy do rozwoju, pełniące funkcje społeczne i kulturalne, jego powierzchnia w okresie od 2008r. do 2012r. nie uległa zmianie, zaś liczba ludności zwiększyła się z 18 tys. do 18,1 tys.;
 - Przeworsk – miasto powiatowe o funkcjach usługowo – administracyjnych, w latach 2008-2012 jego powierzchnia nie uległa zmianie, a liczba mieszkańców wzrosła z 15,7 tys. w 2008 r. do 15,9 tys.;
 - Nisko – miasto powiatowe o dobrych podstawach do rozwoju ze względu na bliskie sąsiedztwo Stalowej Woli, miasto o niezmienionej od 2008r. powierzchni, liczba mieszkańców w latach 2008-2012 zmniejszyła się z 15,6 tys. do 15,5 tys.;
 - Ropczyce – miasto powiatowe, w latach 2008-2012 powierzchnia miasta nie uległa zmianie, a liczba ludności wzrosła z 15,1 tys. do 15,6 tys.;
 - Leżajsk – miasto powiatowe o słabym potencjale rozwojowym, położone poza oddziaływaniem większych ośrodków miejskich, o niezmienionej powierzchni od 2008 r., w latach 2008-2012 zwiększyła się liczba jego mieszkańców z 14,1 tys. do 14,4 tys.;

- Lubaczów – miasto powiatowe o bardzo słabym potencjale rozwoju, w latach 2008-2012 miasto nie zmieniło swojej powierzchni, zwiększyła się liczba ludności z 15,4 tys. do 15,5 tys.;
- Nowa Dęba – miasto w powiecie tarnobrzeskim, o zagrożonych podstawach rozwoju, w latach 2008-2012 nie zmieniło swojej powierzchni, liczba jego mieszkańców wzrosła z 11,3 tys. do 11,5 tys.;
- miasta małe o liczbie mieszkańców – do 10 tys. (14 ośrodków) i miasta bardzo małe – do 5 tys. (20 ośrodków).

Według stanu na 01.01.2008 r. w województwie podkarpackim zlokalizowanych było 46 miast i 1673 miejscowości wiejskich położonych w 21 powiatach ziemskich, 4 powiatach grodzkich (miasta na prawach powiatu: Rzeszów, Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg) oraz 159 gminach, wśród których było 16 gmin miejskich, 113 wiejskich i 30 miejsko – wiejskich. Sieć osadnicza opierała się na następujących elementach:

- Rzeszów stolica województwa podkarpackiego i największe miasto w województwie (166 454 mieszkańców, powierzchnia 9155 ha);
- 9 ośrodków miejskich o liczbie ludności od 20 do 70 tysięcy mieszkańców: Przemyśl, Stalowa Wola, Mielec, Tarnobrzeg, Krosno, Dębica, Jarosław, Sanok i Jasło;
- 36 miast małych, liczących do 20 tysięcy mieszkańców.

Obszary zurbanizowane (tereny mieszkaniowe, przemysłowe i rekreacyjno-wypoczynkowe) miast i wsi województwa podkarpackiego według stanu na 01.01.2012 r. zajmują 1,2% powierzchni ogólnej województwa, z tego tereny mieszkaniowe stanowią 0,7% (w 2008 r. – 0,5%). W sąsiedztwie większych miast występuje zjawisko suburbanizacji, przyczyniające się do wzrostu terenów zurbanizowanych i liczby mieszkańców wsi (1240 tys. w 2008 r. do 1249 tys. w 2012 r.). Procesom suburbanizacji towarzyszą zmiany strukturalne terenów wiejskich, które w znacznym stopniu przestają pełnić swoje dotychczasowe funkcje związane z rolnictwem i stają się obszarami wielofunkcyjnymi. Wiejskie jednostki osadnicze skupione wokół miast tworzą często z tymi miastami strefy podmiejskie, tzw. „międzymiasto”. Konsekwencją tego zjawiska może być powolne wyludnianie miast oraz często obniżenie jakości i znaczenia centrów miast, poprzez przenoszenie funkcji usługowych na obrzeża i poza miasta. W latach 2008-2012 w województwie podkarpackim ogólna liczba ludności miejskiej wzrosła o 21,2 tys., m.in. ze względu na powiększanie granic miasta Rzeszowa oraz nadanie praw miejskich 5 miejscowościom.

Tabela 1. Sieć osadnicza

L.p	Wyszczególnienie	Jedn.	Rok		Kierunek zmian [%]
			2008	2012	
1.	Miasta	liczba	46	51*	+10,9
2.	Mieszkańcy miast	tys.	859,5	880,7	+2,5
3.	Współczynnik urbanizacji	%	40,9	41,3	+0,4

4.	Średnia liczba mieszkańców w miastach	tys.	18,7	17,6	-5,9
5.	Gęstość zaludnienia miast	os./km ²	776,4	742,6	-4,4
6.	Miejscowości (bez miast)	liczba	1673	1661*	-0,7
7.	Mieszkańcy obszarów wiejskich	tys.	1240	1249,2	+0,7
8.	Gęstość zaludnienia obszarów wiejskich	os./km ²	74,1	75	+1,2
9.	Udział powierzchni miast w powierzchni województwa ogółem	%	6,2	6,64	+0,44
10.	Obszary zurbanizowane (tereny mieszkaniowe, przemysłowe i rekreacyjno-wypoczynkowe)	%	1	1,2	+0,2

*Dane na dzień 01.01.2014 r.

Źródło: GUS - Bank Danych Lokalnych, dane za 2007 r., 2008 r. i 2012 r.

WNIOSKI

- Województwo podkarpackie posiada korzystną strukturę systemu osadnictwa – układ policentryczny o regularnym i równomiernym rozkładzie większych miast, co stwarza dogodne warunki dla ich rozwoju oraz powiązań funkcjonalnych.
- W latach 2008-2014 w strukturze sieci osadniczej województwa podkarpackiego zaszły następujące zmiany:
 - wzrosła liczba gmin z 159 w 2008 r. do 160 w roku 2014 (1.01.2010 r. z części gminy Dukla została utworzona gmina Jaśliska);
 - wzrosła ilość ośrodków miejskich, 5 miejscowości uzyskało status miasta: Brzostek (2009 r.), Kołaczyce (2010 r.), Przecław (2010 r.), Pruchnik (2011 r.) i Zaklików (2014 r.);
 - Rzeszów zwiększył swoją powierzchnię z 7 732 ha do 11 636 ha (w 2008 r. przyłączono do miasta Przybyszówkę oraz Zwiężycę, w 2009 r. część wsi Biała, a w 2010 r. – wieś Budziwój i część wsi Miłocin), liczba ludności Rzeszowa wzrosła z 166 454 do 182 028 osób;
 - wzrosła powierzchnia administracyjna Przemyśla z 4 376 ha do 4 617 ha, po przyłączeniu w 2010 r. miejscowości Kruhel Wielki z gminy Krasieczyn;
 - wzrósł współczynnik urbanizacji województwa z 40,9% w 2008 r. do 41,3% w 2012 r.
 - zwiększyła się liczba mieszkańców miast przy jednoczesnym obniżeniu się gęstości zaludnienia w miastach;
 - pomimo zmniejszenia się liczby miejscowości wiejskich, wzrosła liczba mieszkańców wsi - występuje zjawisko suburbanizacji.

1.2. Hierarchia i funkcje ośrodków osadniczych

W 2009 roku hierarchia miast województwa przedstawiała się następująco:

- ośrodek wojewódzki: Rzeszów;
- ośrodki powiatowe regionalne: Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg;
- ośrodki powiatowe podregionalne: Mielec, Dębica, Jasło, Stalowa Wola, Lubaczów, Jarosław, Sanok, Ustrzyki Dolne;
- ośrodki powiatowe ponadlokalne: Nisko, Kolbuszowa, Leżajsk, Ropczyce, Strzyżów, Brzozów, Lesko, Łańcut, Przeworsk;
- ośrodki miejsko-gminne, lokalne: Zagórz, Dukla, Iwonicz Zdrój, Rymanów, Jedlicze, Dynów, Błażowa, Pilzno, Tyczyn, Kańczuga, Radymno, Boguchwała, Sędziszów Małopolski, Radomyśl Wielki, Głogów Małopolski, Sieniawa, Oleszyce, Sokołów Małopolski, Cieszanów, Narol, Nowa Sarzyna, Nowa Dęba, Baranów Sandomierski, Rudnik nad Sanem i Ulanów.

W grudniu 2011 roku uchwałą nr 239/20011 z dnia 13 grudnia 2011 r., Rada Ministrów przyjęła najważniejszy dokument strategiczny w zakresie zagospodarowania przestrzennego kraju, pn. *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030)*. Ustalenia KPZK 2030, zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się w planie zagospodarowania przestrzennego województwa. Dokument ten wprowadził zmiany w zakresie problematyki zagospodarowania przestrzennego, m.in. w hierarchii ośrodków sieci osadniczej. Zgodnie z ustaloną w KPZK 2030 hierarchią ośrodków, na terenie województwa wyróżnia się trzy kategorie miast (rys. 2):

- krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne: miasto Rzeszów;
- ośrodki subregionalne, do których zaliczono dawne miasta wojewódzkie: Przemyśl, Tarnobrzeg i Krosno oraz miasta o dużym potencjale gospodarczym i liczbie ludności powyżej 50 tys. oraz stabilnej pozycji w systemie osadniczym, tj.: Stalowa Wola i Mielec;
- ośrodki lokalne, do których zaliczono pozostałe miasta powiatowe: Brzozów, Dębica, Jarosław, Jasło, Kolbuszowa, Lesko, Leżajsk, Lubaczów, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Ropczyce, Sanok, Strzyżów, Ustrzyki Dolne.

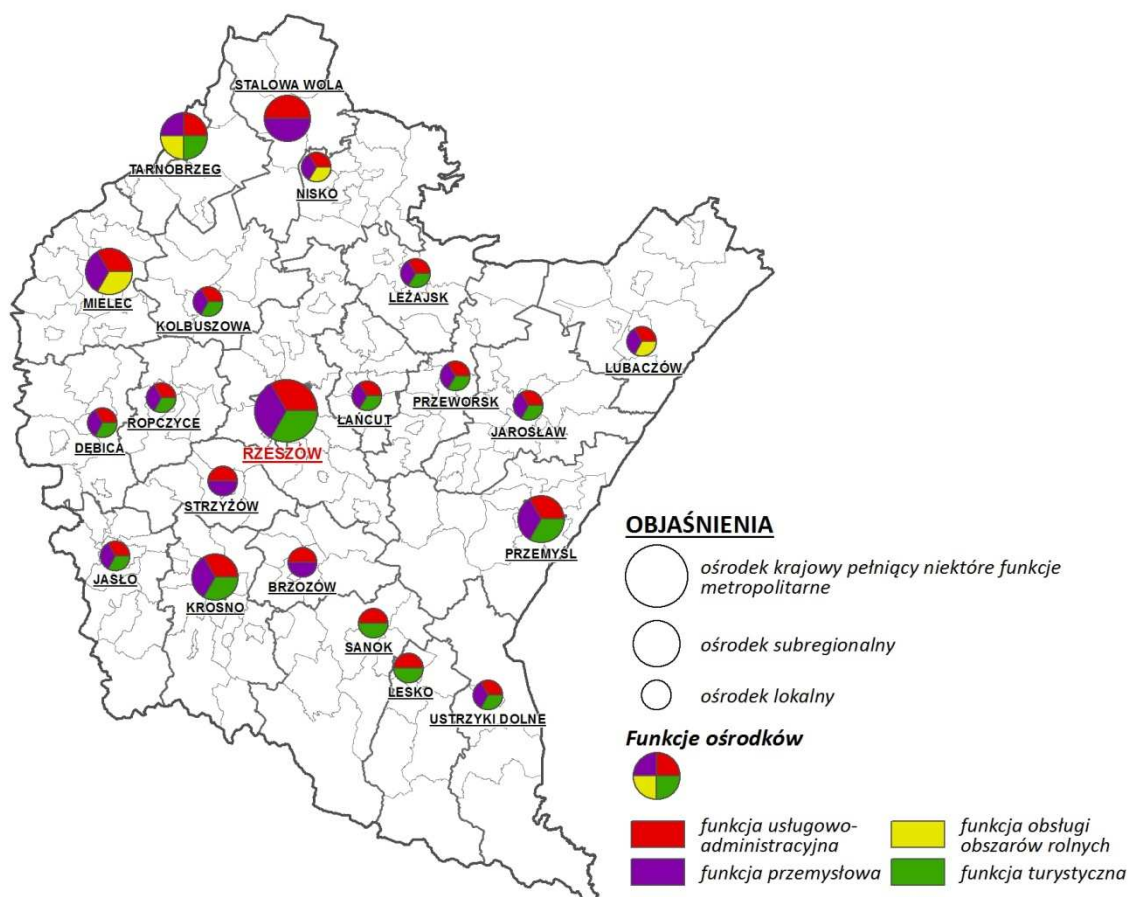
Sporządzona na potrzeby aktualizacji „Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2020” ekspertyza pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”¹, której celem było m.in. dokonanie typologii miast województwa, podzieliła miasta na obszarze województwa na:

- ośrodek (biegun wzrostu) o znaczeniu krajowym (Rzeszów – Łańcut);

¹ „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”¹- Komornicki T., Śleszyński P., Siłka P. - Polska Akademia Nauk, Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania, W-wa 2012.

- ośrodki (bieguny wzrostu) o znaczeniu wojewódzkim (Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg – Sandomierz, Stalowa Wola, Mielec, Dębica, Ropczyce, Jarosław – Przeworsk, Sanok – Lesko);
- pozostałe ośrodki o dobrych podstawach rozwoju, położone w bezpośrednim otoczeniu większych miast (miasta powiatowe: Brzozów, Jasło, Kolbuszowa, Lubaczów, Nisko i Strzyżów oraz inne mniejsze miasta: Baranów Sandomierski, Boguchwała, Dukła, Głogów Małopolski, Iwonicz Zdrój, Kołaczyce, Przecław, Sieniawa i Tyczyn);
- pozostałe ośrodki o zagrożonych podstawach rozwoju, położone poza oddziaływaniem większych ośrodków (miasta powiatowe: Leżajsk i Ustrzyki Dolne oraz inne mniejsze miasta: Błażowa, Brzostek, Cieszanów, Dynów, Jedlicze, Kańczuga, Narol, Nowa Dęba, Oleszyce, Pilzno, Pruchnik, Radomyśl Wielki, Radymno, Rudnik nad Sanem, Rymanów, Sędziszów Małopolski, Sokołów Małopolski, Ulanów, Zagórz i Zaklików).

Rys. 2. Hierarchia i funkcje ośrodków

Źródło: opracowanie własne

Funkcje, jakie pełnią miasta zostały generalnie wykształcone w przeszłości. Przekształcenia, które dokonały się przed rokiem 2008 i w latach 2008-2012 dotyczą przede wszystkim sfery strukturalnej, głównie ze względu na zmiany w zakresie funkcji przemysłowych na funkcje usługowe. Proces ten ma miejsce między innymi w Przemyśle (zadecydowała o tym wymiana i współpraca transgraniczna, z czasem także funkcja edukacyjna), Tarnobrzegu (regres funkcji przemysłowej opartej na przemyśle siarkowym oraz postępująca integracja z usługowym Sandomierzem) oraz Sanoku i Ustrzykach Dolnych (rozwój funkcji turystycznych w wyniku upadku przemysłu), a także w mniejszym stopniu w Jarosławiu i Przeworsku (pojawiały się funkcje edukacyjne). Przemianom podlegały też miasta Rzeszów i Łańcut, ale te obok szybko rozwijającej się funkcji usługowej, zachowały funkcję przemysłową.

Główne funkcje powiatowych ośrodków miejskich:

Rzeszów – ośrodek krajowy pełniący niektóre funkcje metropolitalne (potencjalna metropolia), ośrodek infrastruktury społecznej o ponadregionalnym zasięgu oddziaływania i głównych funkcjach: usługowo-administracyjnej, przemysłowej, turystycznej i mieszkaniowej;

Przemyśl – funkcja: usługowo-administracyjna (w tym administracja celna) oraz przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa; ośrodek o ponadregionalnym zasięgu oddziaływania;

Stalowa Wola – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa o znaczeniu krajowym i mieszkaniowa.

Tabela 2. Zmiany w hierarchii ośrodków miejskich w latach 2009-2013

L.p.	Miasta	Hierarchia ośrodków	
		2009 r.	2013 r. (KPZK 2030)
1.	Rzeszów	ośrodek wojewódzki	krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne
2.	Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg	ośrodki regionalne (powiatowe)	ośrodki subregionalne
3.	Mielec, Stalowa Wola	ośrodki poregionalne (powiatowe)	ośrodki subregionalne
4.	Dębica, Jasło, Lubaczów, Jarosław, Sanok, Ustrzyki Dolne,	ośrodki podregionalne (powiatowe)	ośrodki lokalne
5.	Nisko, Kolbuszowa, Leżajsk, Ropczyce, Strzyżów, Brzozów, Lesko, Łańcut, Przeworsk	ośrodki ponadlokalne (powiatowe)	ośrodki lokalne
6.	Zagórz, Dukla, Iwonicz Zdrój, Rymanów, Jedlicze, Dynów, Błażowa, Pilzno, Tyczyn, Kańczuga, Radymno, Boguchwała, Sędziszów Małopolski, Radomyśl Wielki,	ośrodki lokalne (miejsko-gminne)	ośrodki nie uwzględnione w KPZK 2030

	Głogów Małopolski, Sieniawa, Oleszyce, Sokołów Małopolski, Cieszanów, Narol, Nowa Sarzyna, Nowa Dęba, Baranów Sandomierski, Rudnik nad Sanem, Ulanów		
7.	Brzostek, Kołaczyce, Przecław, Pruchnik, Zaklików*	miejsko-gminne	ośrodki nie uwzględnione w KPZK 2030

* Miejscowości, które uzyskały prawa miejskie po 2009 r.

Źródło: Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego – 2009 r., KPZK 2030, dane GUS

Mielec – funkcja: przemysłowa o znaczeniu krajowym oraz funkcja usługowo-administracyjna, obsługi obszarów rolnych i mieszkaniowa.

Tarnobrzeg – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, obsługi rolnictwa, turystyczna i mieszkaniowa;

Krosno – funkcja administracyjna, usługowo-handlowa, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa; ośrodek o ponadregionalnym zasięgu oddziaływania;

Dębica – funkcja: przemysłowa, administracyjna, handlowo-usługowa, turystyczna i mieszkaniowa.

Jarosław – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Sanok – funkcja: administracyjna, usługowo-handlowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Jasło – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Łańcut – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Przeworsk – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Nisko – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, obsługi rolnictwa i mieszkaniowa;

Ropczyce – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Leżajsk – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, turystyczna i mieszkaniowa;

Lubaczów – funkcja: usługowo-administracyjna, przemysłowa, obsługi rolnictwa i mieszkaniowa;

Główne funkcje powiatowych ośrodków miejskich przedstawiono na rys. 2.

Określone w KPZK 2030 zintegrowane podejście do zagadnień rozwoju nie wprowadza zasadniczych zmian w zakresie głównych funkcji i kierunków rozwoju najważniejszych ośrodków miejskich, stanowiących węzły aktywności gospodarczej (bieguny wzrostu). Zakłada natomiast wzmocnienie rangi wiodących ośrodków miejskich, a przede wszystkim rangi Rzeszowa jako ośrodka pełniącego niektóre funkcje metropolitarne.

WNIOSKI

- Przyjęta w grudniu 2011 r. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (KPZK 2030) wprowadziła zmiany w hierarchii ośrodków miejskich. Zamiast 5 kategorii miast wyszczególnionych w obowiązującym PZPWP, KPZK 2030 wyróżniła trzy kategorie: krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne, ośrodki subregionalne oraz ośrodki lokalne.
- Ze względu na przekształcenia strukturalne i gospodarcze, jakie zaszły w latach 2008-2013 w niektórych ośrodkach powiatowych województwa, nastąpiła zmiana udziału poszczególnych funkcji miast, np. nastąpiło zmniejszenie znaczenia funkcji przemysłowej na rzecz funkcji usługowej, czy turystycznej.
- Rozwój wyspecjalizowanych funkcji ponadlokalnych większych ośrodków miejskich wpływa w dużym stopniu na prawidłowy rozwój sąsiadujących ze sobą obszarów zurbanizowanych i obszarów o charakterze rolniczym.
- Rzeszów, jako największe miasto w województwie, pełni niektóre funkcje metropolitalne, stanowi centrum: administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego oraz administracji sądowniczej i gospodarczej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa specjalistycznego, komunikacji drogowej, kolejowej i lotniczej oraz telekomunikacji i mediów.

1.3. Powiązania ośrodków osadniczych

Większość współczesnych powiązań ośrodków osadniczych województwa podkarpackiego została ukształtowana historycznie w oparciu o sieć dróg wytrasowaną po dawnych szlakach handlowych oraz ze względu na istniejące uwarunkowania społeczno-gospodarcze. W układzie obecnego województwa podkarpackiego zasadnicze historyczne osie powiązań biegną równoleżnikowo dwoma pasmami z zachodu na wschód (te powiązania przez lata nie ulegają zatarciu). Powiązania oparte głównie o rozwój funkcji przemysłowej wykształciły się w północno-zachodniej części województwa. Ponadto na tworzenie powiązań między miastami duży wpływ mają powiązania organizacyjne i własnościowe central i oddziałów przedsiębiorstw, dojazdy do miejsc pracy oraz migracje stałe.

Ważnym czynnikiem, odgrywającym znaczącą rolę w powstawaniu różnego typu relacji pomiędzy ośrodkami miejskimi, jest oprócz posiadania odpowiedniego potencjału społeczno-gospodarczego, położenie miast w odpowiedniej odległości od siebie. Analizy wykonane dla potrzeb Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 pokazują na potencjalne oddziaływania miast województwa z Krakowem, Warszawą, Lwowem oraz Koszycami. Z kolei ekspertyzy wykonane dla Strategii Rozwoju Polski Wschodniej oraz inne badania, pokazują korzystne oddziaływanie miast wewnątrz województwa, polegające na korzyściach synergicznych z powodu bliskości położenia. Zgodnie z ekspertyzą pn. „Charakterystyka systemu osadniczego

województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, wśród miast powiatowych województwa najsilniejszym ciężeniem charakteryzuje się relacja Rzeszów – Łańcut oraz Tarnobrzeg – Sandomierz. Kolejne zidentyfikowane ciężenia to Stalowa Wola – Nisko i Kraków – Rzeszów. Silne okazały się też ciężenia Stalowej Woli i Tarnobrzega, Rzeszowa i Krosna oraz Tarnowa i Dębicy. Powyższe relacje wskazują na potencjalnie najlepsze układy powiązań, które przy wsparciu polityki regionalnej w zakresie rozwoju mogą zaprocentować największymi efektami.

Główne powiązania/ciężenia najważniejszych ośrodków miejskich:

- Rzeszów w pierwszej kolejności najsilniejsze powiązania posiada z miastami satelickimi, takimi jak: Łańcut, Boguchwała i Tyczyn. W drugiej kolejności identyfikowane są ciężenia z Krakowem, Krosnem, Dębicą, Warszawą i Mielcem;
- Przemysł najsilniej powiązany jest z miastami: Rzeszowem, Jarosławiem, Warszawą, Krakowem i Sanokiem;
- Stalowa Wola najsilniej powiązana jest z Niskiem, Tarnobrzegiem, Lublinem, Rzeszowem, Sandomierzem, Warszawą, Krakowem, Mielcem, Ostrowcem Świętokrzyskim, Kielcami, Kraśnikiem i Radomiem;
- Mielec najsilniejsze ciężenia ma z Rzeszowem, Dębicą, Krakowem, Tarnowem, Warszawą, Tarnobrzegiem, Kielcami, Stalową Wolą, Lublinem i Ropczycami;
- Tarnobrzeg najsilniejsze ciężenia ma z Sandomierzem, Stalową Wolą, Warszawą, Krakowem, Mielcem, Lublinem, Rzeszowem, Ostrowcem Świętokrzyskim, Kielcami i Radomiem;
- Krosno najsilniejsze ciężenia posiada z Rzeszowem, Jedliczami, Jasłem, Krakowem, Sanokiem, Tarnowem i Dębicą;
- Dębica najsilniej powiązana jest z Tarnowem, Rzeszowem, Mielcem, Ropczycami, Krakowem, Jasłem, Warszawą i Krosnem.
- Jarosław najsilniejsze powiązania posiada z Przeworskiem, Rzeszowem, Przemysłem, Warszawą, Krakowem i Lublinem.
- Jasło najsilniej związane jest z Krosnem, Rzeszowem, Krakowem, Tarnowem, Gorlicami, Dębicą, Nowym Sączem, Warszawą i Mielcem;
- Sanok najsilniejsze ciężenia ma z Rzeszowem, Krosnem, Przemysłem, Krakowem i Warszawą.

Z powyższego wynika, że dla prawidłowości kształtowania się systemu osadniczego województwa duże znaczenie mają:

- silna rola ciężarów większych miast z ich satelitami, co jest zjawiskiem naturalnym;
- korzystnie zaznaczające się oddziaływanie Rzeszowa, które występuje w silnych relacjach z wszystkimi większymi miastami województwa, ale nie jest to relacja przytłaczająca;
- występujące silne ciężenia z Warszawą, a w mniejszym stopniu z innymi stolicami województw ościennych, zwłaszcza z Krakowem, ale także Lublinem;
- dość wyraźnie zaznaczające się relacje pomiędzy miastami o charakterze duopoli (np. Rzeszów – Łańcut, Tarnobrzeg – Sandomierz), tripoli (np. Sanok – Zagórz –

Lesko) i multipolarnych, np.-Rzeszów – Boguchwała – Tyczyn – Łańcut, niektóre relacje przekraczają także granice województw.

Powyższe analizy wskazują na występowanie korzystnych układów ciąż, których wykorzystanie powinno być wspierane polityką regionalną, w tym szczególnie transportową.

W Raporcie z 2009 r. scharakteryzowano powiązania historyczne i przyrodnicze, a także powiązania gospodarcze. Stwierdzono, że obszary i powiązania południowej i wschodniej części województwa podlegały wolniejszym przemianom niż obszary położone centralnie oraz po stronie północnej i zachodniej województwa. W centralnym paśmie aktywności gospodarczej powiązania ośrodków, związanych z aglomeracją rzeszowską, dotyczyły głównie zakładów branży maszynowej. Układy powiązań w północno-zachodniej części województwa wykształciły się w oparciu o rozwój przemysłu siarkowego. W południowej części województwa powiązania dotyczyły zakładów produkcyjnych i przetwórstwa ropy (rafinerii) w ciągu trasy: Jasło – Jedlicze – Krosno, zakładu „Autosan” w przypadku układu Sanok – Zagórz. Wzdłuż granicy z Ukrainą wskazano obszar aktywności gospodarczej, związanej z obsługą transgraniczną, który przebiegał od przejścia granicznego w Hrebennem, przez Korczową do Medyki, a także obszar przy przejściu drogowym w Krościenku.

Można zauważyć, iż układ powiązań gospodarczych miast przedstawiony w poprzednim Raporcie nie różni się znacząco od sytuacji obecnej. Powiązania miast położonych na północy województwa, dalej związane są głównie z funkcją przemysłową, w tym obecnie głównie z działalnością specjalnych stref ekonomicznych (powiązania na linii Dębica – Mielec – Nowa Dęba – Tarnobrzeg – Stalowa Wola). W centralnym pasie województwa występują silne powiązania ośrodków miejskich: Dębicy, Ropczyc, Łańcuta z Rzeszowem, a na południu ukształtowała się oś rozwoju przebiegająca przez wykształcone w przeszłości ośrodki związane z branżą rafineryjną (Jasło – Jedlicze – Krosno) oraz powiązania ośrodków obsługujących ruch turystyczny (Sanok – Zagórz – Lesko – Ustrzyki Dolne).

Najsilniejsze ciężenia grawitacyjne wykazują miasta: Rzeszów – Łańcut oraz Tarnobrzeg – Sandomierz (woj. świętokrzyskie), na co wpływ ma w dużej mierze bliskie sąsiedztwo poszczególnych ośrodków. Kolejne najsilniejsze zidentyfikowane ciężenia to: Stalowa Wola – Nisko oraz Rzeszów – Kraków (województwo małopolskie). Silne są również ciężenia Stalowej Woli i Tarnobrzega, Rzeszowa i Krosna oraz Dębicy i Tarnowa (województwo małopolskie).

WNIOSKI

- W strukturze osadnictwa województwa podkarpackiego oprócz wykształconych w przeszłości powiązań funkcjonalno-gospodarczych miast, kształtują się nowe powiązania ośrodków miejskich o charakterze duopoli, tripoli i multipoli.
- Ze względu na bliskie sąsiedztwo poszczególnych ośrodków miejskich najsilniejsze ciężenia grawitacyjne wykazują miasta: Rzeszów – Łańcut oraz

Tarnobrzeg – Sandomierz (woj. świętokrzyskie), kolejne silne ciężenia to: Stalowa Wola – Nisko i Kraków – Rzeszów.

- Osie rozwoju związane z powiązaniem ośrodków miejskich oparte są na wykształconych w przeszłości pasmach aktywności gospodarczej.
- O spójności przestrzennej miast w największym stopniu decyduje ich dobra dostępność komunikacyjna oraz procesy integracyjne związane m.in. z funkcją przemysłową, w tym głównie z działalnością specjalnych stref ekonomicznych, funkcją usługową, w tym administracyjną i turystyczną.

1.4. Elementy struktury funkcjonalno-przestrzennej województwa

Struktura funkcjonalno-przestrzenna województwa podkarpackiego, określona w obowiązującym PZPWP, została ukształtowana przez uwarunkowania wynikające między innymi z przesłanek historycznych, kulturowych, społecznych i gospodarczych. W przyjętej w planie strukturze funkcjonalno-przestrzennej możemy wyróżnić układ węzłowy i 4 układy pasmowe, które razem z węzłami tworzą układy pasmowo-węzłowe, stanowiące główne pasma aktywności i ciągłego rozwoju oraz uzupełniające je układy: strefowy i liniowy (sieciowy).

W zurbanizowanych układach pasmowo-węzłowych, funkcjonujących w oparciu o wykształcony główny system transportowy, z miastami pełniącymi rolę węzłów aktywności gospodarczej (biegunów wzrostu), występuje koncentracja elementów infrastruktury technicznej i społeczno-gospodarczej. Powstałe wielofunkcyjne pasma tworzą korytarze aktywności społecznej i gospodarczej o charakterze międzynarodowym, krajowym, regionalnym i lokalnym.

Układ węzłowy w strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa tworzą ośrodki miejskie, które w wyniku procesów urbanizacyjnych i rozwoju gospodarczego osiągnęły znaczący stan nasycenia infrastrukturą techniczną, ekonomiczną i społeczną oraz pełnią w stosunku do otaczających je obszarów funkcję centrów stymulujących ich rozwój. Ośrodki miejskie położone na terenach silnie zurbanizowanych i uprzemysłowionych stanowią węzły wytworzonych na ich bazie pasm aktywności gospodarczej, natomiast ośrodki położone poza pasmami związane są z funkcjami obszarów niezurbanizowanych lub słabiej zurbanizowanych.

Głównym węzłem na terenie województwa podkarpackiego jest miasto Rzeszów, które wraz z aglomeracją rzeszowską, stanowi czynnik stymulujący rozwój regionu. Powstanie i rozwój aglomeracji jest wynikiem postępującej urbanizacji pasma osadniczego Ropczyce – Sędziszów Małopolski – Rzeszów – Łańcut, w szczególności terenów położonych wokół Rzeszowa i w kierunku wschodnim wzdłuż drogi E-40 oraz zachodzących wzajemnych powiązań funkcjonalnych, gospodarczych i społecznych. W skład aglomeracji wchodzi miasta: Rzeszów, Łańcut, Głogów

Małopolski, Boguchwała, Tyczyn oraz gminy: Białobrzegi, Boguchwała, Czarna, Głogów Małopolski, Krasne, Łańcut, Świlcza, Trzebownisko i Tyczyn².

Pozostałe węzły aktywności gospodarczej (bieguny wzrostu) w strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa tworzą historycznie i administracyjnie ukształtowane miasta (ośrodki rozwoju):

- Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg – miasta na prawach powiatu grodzkiego o znaczeniu regionalnym;
- Dębica, Jarosław, Jasło, Lubaczów, Mielec, Sanok, Stalowa Wola i Ustrzyki Dolne – miasta powiatowe o znaczeniu podregionalnym;
- Brzozów, Kolbuszowa, Lesko, Leżajsk, Łańcut, Nisko, Przeworsk, Ropczyce i Strzyżów – miasta powiatowe o znaczeniu ponadlokalnym;
- pozostałe ośrodki miejskie i miejsko-wiejskie o znaczeniu lokalnym.

Ze względu na swą dynamikę rozwoju, wiele ośrodków miejskich umocniło swoją pozycję w strukturze funkcjonalno-przestrzennej województwa. Są to miasta: Dębica, Jasło, Jarosław, Krosno, Leżajsk, Łańcut, Mielec, Przemyśl, Ropczyce, Sanok, Stalowa Wola i Tarnobrzeg.

Układ pasmowo-węzłowy tworzą 4 pasma z węzłami aktywności gospodarczej:

- pasmo centralne z aglomeracją rzeszowską – związane z układem komunikacji drogowej i kolejowej o znaczeniu europejskim (transeuropejska sieć transportowa TEN-T), stanowi najważniejszy element w strukturze funkcjonalno – przestrzennej Polski południowo-wschodniej i województwa podkarpackiego; o jego znaczeniu w procesach rozwoju gospodarczego decyduje wielofunkcyjność obszaru i ośrodków miejskich (węzłów);
- pasmo zachodnie – zapoczątkowane procesami urbanizacyjnymi związanymi z powstaniem w latach 30-tych XX wieku Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz rozwojem dużych ośrodków przemysłu hutniczego, metalowego, maszynowego, chemicznego, włókienniczego; obecnie w wyniku transformacji gospodarczych, funkcjonowanie (aktywizację) obszaru umożliwiają specjalne strefy ekonomiczne;
- pasmo wschodnie – związane z osadnictwem wzdłuż dróg krajowych nr 77 i 19, linii kolejowej Przeworsk – Rozwadów oraz doliny Sanu; jest to ważny korytarz przebiegu tranzytowych sieci gazowych z Ukrainy do centralnej Polski oraz sieci energetycznych z elektrowni Stalowa Wola do Jarosławia;
- pasmo południowe – położone równolegle do pasma centralnego; ukształtowane historycznie wzdłuż traktu handlowego ze Słowacji przez Biecz, Jasło, Krosno, Sanok do Kamieńca Podolskiego; współcześnie związane z drogami krajowymi nr 28 i nr 84, oraz z linią kolejową relacji Stróże-Krościenko (przejście graniczne);

W obowiązującym PZPWP przewidywano ponadto rozwój nowokształtujących się korytarzy osadnictwa:

- Rzeszów – Strzyżów – Krosno (aktualnie brak szczególnych znamion rozwoju korytarza);

² „Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego - część IV Struktury przestrzennej” – Rzeszów, październik 2009 r.

- Rzeszów – Kolbuszowa (widoczny rozwój korytarza poprzez intensywną rozbudowę aglomeracji rzeszowskiej w kierunku północno-zachodnim, wzdłuż drogi krajowej nr 9);
- Jarosław – Oleszyce – Lubaczów (prawidłowość przyjęcia rozwoju tego pasma/korytarza poddano w wątpliwość w Raporcie z 2004 r., niemniej jednak korytarz ma szansę rozwoju z racji położenia wzdłuż ciągu komunikacyjnego od Jarosławia do przejścia granicznego z Ukrainą w Hrebennem, położonego na terenie woj. lubelskiego oraz przejścia kolejowego w Werchracie, wzdłuż którego rozwija się funkcja obsługi transportu, handlu i komunikacji, związana z ruchem przygranicznym, obsługą zreformowanych wielkotowarowych gospodarstw rolnych oraz funkcji turystycznej, w tym lecznictwa uzdrowiskowego w Horyńcu-Zdroju);

oraz prognozowano przedłużenie pasma zachodniego w kierunku południowym do Jasła (wzdłuż drogi krajowej nr 73) i połączenia go z pasmem południowym .

Układ strefowy tworzą obszary o jednolitych, wyróżniających się cechach środowiska naturalnego lub przekształconego w wyniku działalności człowieka. Są to strefy: koncentracji podmiotów gospodarczych, produkcji rolnej, gospodarki leśnej, rozwoju turystyki, wypoczynku i funkcji uzdrowiskowych, ochrony walorów przyrodniczych, krajobrazowych i kulturowych oraz specjalne i przygraniczna.

Układ liniowy (sieciowy) tworzą systemy: komunikacyjny i infrastruktury technicznej, tj. główne sieci o znaczeniu ponadregionalnym: energetyczne, gazowe, telekomunikacji przewodowej, pełniące funkcje przesyłowe dla mediów zarówno wytworzonych w województwie, jak również włączonych w układ sieci tranzytowych krajowych i międzynarodowych. Główne osie komunikacyjne o przebiegu południkowym i równoleżnikowym przecinają się w Rzeszowie, nadając mu rangę najważniejszego węzła komunikacyjnego województwa, którą dodatkowo podkreśla lotnisko Rzeszów – Jasionka, mające znaczenie krajowe i międzynarodowe.

Po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej w 2004 r., nastąpiła zmiana sytuacji formalnej i prawnej w zakresie planowania przestrzennego, czego wyrazem jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, która wprowadza nowe ujęcie problematyki zagospodarowania przestrzennego, polegające na efektywnym wykorzystaniu terytorialnie zróżnicowanych potencjałów rozwojowych, dla osiągnięcia ogólnych celów: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia, sprawności funkcjonowania państwa oraz spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym i terytorialnym. Zgodnie z ustaleniami KPZK 2030 oraz priorytetami w zakresie sieci osadniczej określonymi w strategii rozwoju województwa podkarpackiego, strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzyć będą, nie jak dotychczas układy pasmowo-węzłowe i strefowe, a nakładające się na siebie obszary funkcjonalne (obszary szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej lub występowania konfliktów przestrzennych, stanowiące zwarte układy przestrzenne składające się

z funkcjonalnie powiązanych terenów, charakteryzujących się wspólnymi jednolitymi celami rozwoju³).

Obecnie funkcje biegunów wzrostu, oprócz ośrodka krajowego i ośrodków subregionalnych, pełnią również wybrane miasta powiatowe, które do miana biegunów wzrostu predysponują: aktualny poziom rozwoju społeczno-gospodarczego, baza produkcyjno-usługowa i jej wykorzystanie, aktywność i mobilność społeczeństwa oraz walory przyrodnicze, turystyczne i kulturowe, czy też korzystna dostępność komunikacyjna. Według przeprowadzonej szczegółowej analizy w ekspertyzie pn. „Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, której celem było m.in. wyznaczenie biegunów wzrostu w podkarpackiej sieci miejskiej (w tym układów wielobiegunowych) ostatecznie wydzielonych zostało 9 biegunów wzrostu, którym można przypisać dominujące funkcje. Zalicza się do nich:

- Rzeszów – Łańcut (wielofunkcyjny biegun o znaczeniu krajowym)
- Krosno (o funkcji przemysłowo-usługowej)
- Dębicę – Ropczyce (o funkcji przemysłowej)
- Przemyśl (o funkcji usługowej i administracji specjalnej)
- Mielec (o funkcji przemysłowej)
- Tarnobrzeg – Sandomierz (o funkcji usługowej)
- Jarosław – Przeworsk (o funkcji przemysłowo-usługowej)
- Sanok – Lesko (o funkcji turystycznej)
- Stalową Wolę (o funkcji przemysłowej).

Ponadto, ze względu na potencjał rozwojowy, położenie geograficzne, funkcje ośrodków lub powiązania funkcjonalne i sąsiedzkie, założono jako układ docelowy, dążenie do silniejszej integracji sąsiednich ośrodków poprzez tworzenie biegunów wzrostu. Funkcjonowanie w przyszłości potencjalnych biegunów wzrostu zależeć będzie przede wszystkim od stopnia interwencji ze strony polityki regionalnej, jako że tego typu integracja wymaga wzmocnienia i wsparcia poprzez dążenie do ich możliwie wielofunkcyjnej struktury gospodarczej. Ośrodki wraz z otaczającymi je terenami będą w sensie przestrzennym utożsamiane z Miejskimi Obszarami Funkcjonalnymi. Potencjalnymi biegunami wzrostu mogą być w przyszłości:

- Rzeszów – Łańcut – Kolbuszowa;
- Mielec – Dębica – Ropczyce;
- Krosno – Jasło;
- Stalowa Wola – Tarnobrzeg – Sandomierz (woj. świętokrzyskie);
- Sanok – Lesko – Ustrzyki Dolne (ośrodek o zagrożonych podstawach rozwoju i wymagający wsparcia poprzez integrację z biegunem Sanok – Lesko, rozwój funkcji turystycznych i obsługi ruchu granicznego);

³ Ustawa z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw - Dz. U. poz. 379 z dnia 24 marca 2014 r.

- Lubaczów (wymagający interwencji w zakresie wspierania funkcji ponadlokalnych, jako jedyny ośrodek mogący obsługiwać północno-wschodnią część województwa).

W układzie docelowym istotną i wymagającą wsparcia rolę odegrać powinny także dwa równoleżnikowe pasma o wysokim poziomie urbanizacji oraz powiązaniach transgranicznych (Tarnów – Dębica – Rzeszów – Łańcut – Przeworsk – Jarosław – Przemyśl – Medyka – gr. państwa oraz Gorlice – Jasło – Krosno – Sanok – Lesko – Ustrzyki Dolne – Krościenko).

1.4.1. Obszary funkcjonalne

Wyznaczone w KPZK 2030 obszary funkcjonalne delimitowane są na różnych poziomach zarządzania – krajowym, regionalnym lub lokalnym. Ich zasięg geograficzny zależeć będzie od celu, jakiemu delimitacja ma służyć. W odniesieniu do systemu osadniczego, wyznaczonego na podstawie stopnia urbanizacji, w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego zgodnie z ustawą o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym należy określić granice/zasięg miejskich obszarów funkcjonalnych dla ośrodka wojewódzkiego i ośrodków subregionalnych oraz dla obszarów funkcjonalnych wiejskich.

Dla ośrodków lokalnych (pozostałe miasta powiatowe) nie przewiduje się wyznaczania zaplecza funkcjonalnego w postaci obszaru funkcjonalnego. Niemniej jednak ośrodki, które koncentrują określone funkcje gospodarcze (przemysłowe, usługowe, turystyczne) i pełnią rolę biegunów wzrostu mogą tworzyć własne obszary funkcjonalne (np. miasta Sanok i Lesko podjęły wolę przystąpienia do realizacji projektu partnerskiego pn.: „Rozwój miejskiego obszaru funkcjonalnego Sanok – Lesko”).

Zgodnie z dyspozycją określoną w KPZK 2030, na potrzeby zmiany PZPWP, sporządzono szereg opracowań służących lepszemu rozpoznaniu problemów przestrzennych i społeczno-gospodarczych na obszarze województwa, w tym m.in.: opracowanie pn.: „Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w PZPWP” (w 2012 r.) oraz „Studium Wiejskich Obszarów Funkcjonalnych” (w 2014 r.).

W opracowaniu pn.: „Delimitacja Miejskich Obszarów Funkcjonalnych w PZPWP” wyznaczono 6 Miejskich Obszarów Funkcjonalnych: obszar funkcjonalny dla ośrodka wojewódzkiego – miasta Rzeszowa i 5 obszarów funkcjonalnych dla ośrodków subregionalnych, tj. miast: Przemyśla, Stalowej Woli, Mielca, Tarnobrzega i Krosna.

Miejski Obszar Funkcjonalny Rzeszowa (ROF) tworzy obszar miasta Rzeszowa i 12 gmin: 1 miejska – Łańcut, 3 miejsko-wiejskie: Boguchwała, Głogów Małopolski i Tyczyn oraz 8 wiejskich: Chmielnik, Czarna, Czudec, Krasne, Lubenia, Łańcut, Świlcza i Trzebownisko. Obszar zajmuje powierzchnię 1048 km², zamieszkały jest przez ok. 351 055 osób. Rzeszów położony w centralnej części województwa stanowi istotny węzeł komunikacyjny na kierunkach wschód-zachód i północ-południe, uzupełniony o zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie miasta port lotniczy Rzeszów-Jasionka. Jako stolica województwa podkarpackiego Rzeszów jest

największym miastem w województwie (182,0 tys. mieszkańców – 2012r.) pełniącym niektóre funkcje metropolitalne. Stanowi centrum: administracji rządowej i samorządowej stopnia wojewódzkiego, sądowniczej i gospodarczej, szkolnictwa wyższego, lecznictwa specjalistycznego, telekomunikacji i mediów, skupiający najwięcej instytucji kultury o znaczeniu ponadregionalnym i dysponującym największą ofertą kulturalną dostępną dla mieszkańców całego regionu, zwłaszcza zamieszkujących obszary gmin sąsiednich, o dobrej dostępności komunikacyjnej. Rozwijający się wokół Rzeszowa obszar funkcjonalny pełni rolę ośrodka o znaczeniu krajowym, który będzie wzmacniał funkcje metropolitarne.

Miejski Obszar Funkcjonalny Przemysła obejmuje ośrodek rdzeniowy i 5 gmin wiejskich: Krasiczyn, Medyka, Orły, Przemysł i Żurawica. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 505 km², zamieszkuje go ok. 107 621 mieszkańców. Przygraniczne położenie przemyskiego obszaru funkcjonalnego czyni go istotnym ośrodkiem o znaczeniu międzynarodowym dla obsługi polsko-ukraińskiego obszaru transgranicznego i ważnym węzłem komunikacyjnym drogowo-kolejowym z przejściem granicznym z Ukrainą w Medyce (na terenie gminy Medyka) oraz portem przeładunkowym w Żurawicy. Przemysł pełni również funkcje o znaczeniu ponadregionalnym. Swoje siedziby mają tutaj między innymi: Izba Celna, Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej, Konsulat Honorowy Ukrainy w Polsce. Mieszczą się tu również siedziby władz kościelnych dwóch obrządków.

Miejski Obszar Funkcjonalny Krosna obejmuje obszar miasta Krosna i 6 gmin: 1 gminę miejsko-wiejską Jedlicze i 5 wiejskich: Chorkówka, Korczyna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe i Wojaszówka. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 423 km², zamieszkuje go ok. 115 643 mieszkańców. Ośrodek pełni funkcję głównego ośrodka administracyjnego, edukacji, ochrony zdrowia, handlu oraz usług lokalnych i ponadlokalnych, ponadto zakłady przemysłowe i liczne podmioty gospodarcze, działające również w ramach Specjalnych Stref Ekonomicznych oraz Kłaster Lotnictwa Lekkiego i Ultralekkiego, generują miejsca pracy dla mieszkańców miasta i gmin bezpośrednio z nim sąsiadujących. Zasoby kulturowe oraz wysokie walory krajobrazowe, powodują integrację ośrodka miejskiego z gminami sąsiednimi.

Miejski Obszar Funkcjonalny Stalowej Woli obejmuje obszar miasta rdzeniowego i 3 gminy: 1 gminę miejsko-wiejską Nisko i 2 gminy wiejskie: Pysznica i Zaleszany. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 459 km², zamieszkuje go ok. 108 408 mieszkańców. Stalowa Wola wraz z gminami położonymi wzdłuż drogi krajowej nr 77, tworzy zwarty, ciągły przestrzennie układ osadniczy. Ponadto obszar miejski Stalowej Woli uzupełniają: gmina Nisko z wykształconą funkcją usługową i rolno-przemysłową, gmina Zaleszany z funkcją rolniczą z dobrze rozwiniętym sektorem działalności gospodarczej oraz gmina Pysznica, występująca poza głównym pasmem rozwoju gospodarczego, jest powiązana z ośrodkiem subregionalnym dobrze rozwiniętymi strefami: mieszkaniową podmiejską oraz rolniczą i rekreacyjno-wypoczynkową.

Miejski Obszar Funkcjonalny Tarnobrzega obejmuje obszar Tarnobrzega i 4 gmin: 2 gminy miejsko-wiejskie: Nowa Dęba i Baranów Sandomierski oraz 2 gminy wiejskie: Gorzyce i Grębów. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 606 km², zamieszkuje go ok. 102 916 mieszkańców. Tarnobrzeg funkcjonalnie uzupełniają gminy miejsko-

wiejskie, które oprócz rozwiniętej funkcji mieszkaniowej charakteryzują się: Nowa Dęba wykształconą funkcją przemysłowo-usługową i Baranów Sandomierski funkcją rolniczą i usługową (turystyczną) oraz gminy wiejskie: Gorzyce i Grębów o znaczącej funkcji przemysłowo-usługowo-rolniczej oraz rekreacyjno-wypoczynkowej.

Miejski Obszar Funkcjonalny Mielca obejmuje obszar ośrodka rdzeniowego i 3 gminy: 1 gminę miejsko-wiejską Przecław i 2 gminy wiejskie: Mielec i Tuszów Narodowy. Obszar zajmuje powierzchnię ok. 393 km², zamieszkuje go ok. 93 665 mieszkańców. Obszar funkcjonalny mieleckiego ośrodka subregionalnego tworzą gminy położone wzdłuż drogi wojewódzkiej, powiązane z obszarem miejskim poprzez podmiejską strefę zurbanizowaną, ściśle tworząc strefę przemysłowo-rolniczo-usługową i rekreacyjno-wypoczynkową.

W „Studium Wiejskich Obszarów Funkcjonalnych”, opracowywanym dla obszaru województwa podkarpackiego na potrzeby zmiany PZPWP, zdelimitowano dwa typy wiejskich obszarów funkcjonalnych (WOF):

- uczestniczące w procesach rozwojowych;
- wymagające wsparcia procesów rozwojowych.

Identyfikacja i wskazanie problemów rozwojowych, szczególnie obszarów wymagających wsparcia procesów rozwoju społecznego i ekonomicznego, ma na celu podjęcie działań z zakresu planowania przestrzennego, doprowadzających do równoważenia rozwoju wsi i ich pełniejszego współuczestniczenia w procesach rozwojowych kraju.

Wiejskie Obszary Funkcjonalne uczestniczące w procesach rozwojowych (o dobrych warunkach do rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych) – położone są w strefach silnego oddziaływania ważniejszych ośrodków miejskich. Obszary te charakteryzują się dobrym i średnim dostępem do podstawowych usług publicznych oraz względnie dobrą dostępnością komunikacyjną do usług wyższego rzędu, zlokalizowanych w ośrodkach miejskich. Wysoki potencjał rolniczy tych terenów, stanowi znaczący element wielofunkcyjnego rozwoju tych obszarów. Bliskość miast na tych obszarach wpływa na specjalizację gospodarki i duży zasób miejsc pracy w sektorach innych niż rolnictwo (przemysł, budownictwo, turystyka, rekreacja, administracja oraz inne usługi publiczne). Obszarami wiejskimi uczestniczącymi w procesach rozwojowych na terenie województwa podkarpackiego są: gmina Haczów, Jasienica Rosielna i obszar wiejski gminy Brzozów (powiat brzozowski), gmina Czarna, Jodłowa, Żyraków, gmina wiejska Dębica oraz obszary wiejskie gmin Brzostek i Pilzno (powiat dębicki), gmina Brzyska, Osiek Jasielski, Tarnowiec, gmina wiejska Jasło i obszar wiejski gminy Kołaczyce (powiat jasielski), gmina Chłopice, Laszki, Pawłosiów, Rokietnica, Roźwienica, gminy wiejskie Jarosław i Radymno oraz obszar wiejski gminy Pruchnik (powiat jarosławski), obszar wiejski gminy Kolbuszowa (powiat kolbuszowski), gmina Chorkówka, Korczyzna, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Wojaszówka i obszar wiejski gminy Jedlicze (powiat krośnieński), gmina Grodzisko Dolne, gmina wiejska Leżajsk i obszar wiejski gminy Nowa Sarzyna (powiat leżajski), gmina Stary Dzików oraz obszar wiejski gminy Oleszyce (powiat

lubaczowski), gmina Białobrzegi, Czarna, Markowa, Rakszawa, Żołynia i gmina wiejska Łańcut (powiat łańcucki), gmina Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne, gmina wiejska Mielec oraz obszary wiejskie gmin Przeclaw i Radomyśl Wielki (powiat mielecki), gmina Jezowe i Krzeszów oraz obszary wiejskie gmin Nisko i Rudnik nad Sanem (powiat niżański), gmina Dubiecko, Krasiczyn, Krzywca, Medyka, Orły, Żurawica i gmina wiejska Przemysł (powiat przemyski), gmina Gać, Tryńcza, Zarzecze, gmina wiejska Przeworsk i obszar wiejski gminy Kańczuga (powiat przeworski), gmina Iwierzycy, Ostrów, Wielopole Skrzyńskie oraz obszary wiejskie gmin Ropczyce i Sędziszów Małopolski (powiat ropczycko-sędziszowski), gmina Chmielnik, Kamień, Krasne, Lubenia, Świlcza, Trzebownisko oraz obszary wiejskie gmin Boguchwała, Głogów Małopolski, Sokołów Małopolski i Tyczyn (powiat rzeszowski), gmina Besko i Zarszyn oraz gmina wiejska Sanok (powiat sanocki), gmina Pysznica i Zaleszany (powiat stalowowolski), gmina Czudec i obszar wiejski gminy Strzyżów (powiat strzyżowski), gmina Gorzyce i Grębów oraz obszary wiejskie gmin Baranów Sandomierski i Nowa Dęba (powiat tarnobrzeski).

Wiejskie Obszary Funkcjonalne wymagające wsparcia procesów rozwojowych są terenami, z których czas dojazdu do ośrodka wojewódzkiego przekracza 90 minut, sieć małych i średniej wielkości miast jest słabo rozwinięta lub istnieją ośrodki miejskie, które w wyniku procesów rozwojowych utraciły istotne funkcje gospodarcze. Obszary te w bardzo małym stopniu biorą udział w procesach rozwojowych województwa. Oferowane na ich terenie miejsca pracy, głównie w rolnictwie, turystyce oraz w sektorze publicznym, są niedochodowe. Mieszkańcy tych obszarów są najczęściej nieaktywni zawodowo, występuje zjawisko emigracji zarobkowej i ukryte bezrobocie strukturalne. Tereny te cechuje niska dostępność do podstawowych usług publicznych, słabe wyposażenie w infrastrukturę techniczną oraz rozproszona zabudowa, stanowiąca zagrożenie dla środowiska przyrodniczego. Obszarami wiejskimi wymagającymi wsparcia procesów rozwojowych na terenie województwa podkarpackiego są: gmina Czarna, Lutowska i obszar wiejski gminy Ustrzyki Dolne (powiat bieszczadzki), gmina Domaradz, Dydnia i Nozdrzec (powiat brzozowski), gmina Wiązownica (powiat jarosławski), gmina Dębowiec, Krempna, Nowy Żmigród i Skołyszyn (powiat jasielski), gmina Cmolas, Dzikowiec, Majdan Królewski, Niwiska i Raniszów (powiat kolbuszowski), gmina Jaśliska oraz obszary wiejskie gmin Dukla, Iwonicz-Zdrój i Rymanów (powiat krośnieński), gmina Baligród, Cisna, Olszanica, Solina i obszar wiejski gminy Lesko (powiat leski), gmina Kuryłówka (powiat leżajski), gmina Horyniec-Zdrój i Wielkie Oczy, gmina wiejska Lubaczów oraz obszary wiejskie gmin Cieszanów i Narol (powiat lubaczowski), gmina Harasiuki, Jarocin i obszar wiejski gminy Ulanów (powiat niżański), gmina Bircza, Fredropol i Stubno (powiat przemyski), gmina Adamówka, Jawornik Polski i obszar wiejski gminy Sieniawa (powiat przeworski), gmina Hyżne, gmina wiejska Dynów i obszar wiejski gminy Błazowa (powiat rzeszowski), gmina Bukowsko, Komańcza, Tyrawa Wołoska i obszar wiejski gminy Zagórz (powiat sanocki), gmina Bojanów, Radomyśl nad Sanem i obszar

wiejski gminy Zaklików (powiat stalowowolski), gmina Frysztak, Niebylec i Wiśniowa (powiat strzyżowski).

Z uwagi na znaczne różnice w jakości życia mieszkańców miast i wsi województwa podkarpackiego najlepszym kierunkiem zagospodarowania obszarów wiejskich, jest ich wielofunkcyjny rozwój. Dążenie do wielofunkcyjnego rozwoju powinno cechować się harmonijnym współistnieniem różnych funkcji na danym terenie, oraz zapobieganiem sytuacjom konfliktowym, które mogą wystąpić pomiędzy gospodarką, a środowiskiem przyrodniczym.

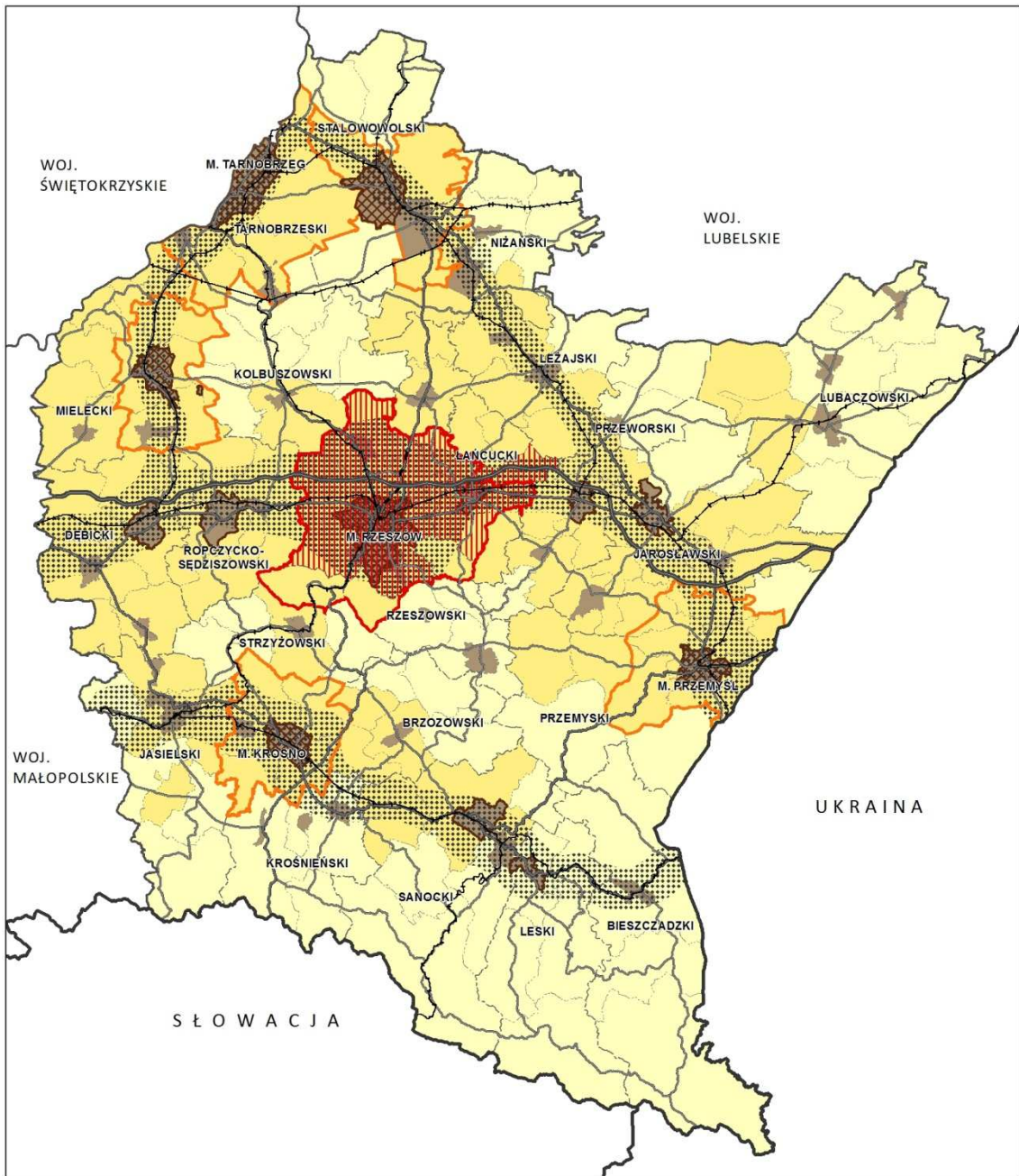
Miejskie i wiejskie obszary funkcjonalne oraz ośrodki stanowiące bieguny wzrostu na tle dotychczasowej struktury funkcjonalno-przestrzennej układu pasmowo-węzłowego oraz systemu komunikacyjnego obrazuje rys. 3.

WNIOSKI

KPZK 2030 zakłada nowe zintegrowane podejście do problematyki planowania przestrzennego w stosunku do określonego w obowiązującym PZPWP:

- Rozwój województwa powinien odbywać się na całym obszarze województwa, koncentrując się w węzłach, które tworzą największe miasta województwa – wiodące ośrodki, będące w obowiązującym planie węzłami aktywności gospodarczej, a które przejmują w nowym podejściu do zagadnień polityki przestrzennej państwa rolę biegunów wzrostu, o randze wynikającej ze stopnia ich rozwoju i zasięgu oddziaływania.
- Strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzyć będą, nie jak dotychczas układy strefowe i pasmowe, a nakładające się na siebie obszary funkcjonalne, ukierunkowane na wykorzystanie ich specyficznego potencjału dla osiągnięcia założonych celów rozwojowych regionu, w tym:
 - 6 miejskich obszarów funkcjonalnych: MOF ośrodka wojewódzkiego (rozwój funkcji metropolitalnych) i 5 MOF ośrodków subregionalnych dla miast powiatowych wyznaczonych w KPZK 20230, tj.: Przemyśla, Stalowej Woli, Mielca, Tarnobrzega i Krosna (poprawa funkcjonalności i spójności przestrzennej, z uwzględnieniem ich wzajemnych ciężarów i powiązań infrastrukturalnych);
 - wiejskie obszary funkcjonalne (WOF) – obszary wielofunkcyjnego rozwoju wsi.

Rys. 3. Struktura funkcjonalno-przestrzenna, bieguny wzrostu

OBJAŚNIENIA:

Struktura funkcjonalno-przestrzenna wg obowiązującego PZPWP

||| obszar aglomeracji rzeszowskiej

░░░░ układ pasmowy

Wiejskie obszary funkcjonalne wg opracowań do zmiany PZPWP

■ uczestniczące w procesach rozwojowych

■ wymagające wsparcia procesów rozwojowych

Miejskie obszary funkcjonalne i bieguny wzrostu wg opracowań do zmiany PZPWP

■ ośrodki miejskie

▣ rdzenie miejskich ośrodków funkcjonalnych

□ rdzenie biegunów wzrostu

▭ miejski obszar funkcjonalny ośrodka wojewódzkiego

▭ miejskie obszary funkcjonalne ośrodków subregionalnych

System transportowy

— autostrada

— drogi krajowe

— odcinek byłej drogi krajowej nr 19

— drogi wojewódzkie

— linie kolejowe

Źródło: opracowanie własne

1.4.2. Obszary problemowe

Obszary problemowe to te obszary województwa, w których kumulują się negatywne zjawiska społeczne, przyrodnicze i gospodarcze, np. obszary słabe, biedne, peryferyjne, narażone na różne zagrożenia, obszary stagnacji rozwoju, czy kryzysogenne. Natomiast obszary, które wymagają programowania działań ochronnych ze względu na możliwość wystąpienia konfliktów przestrzennych związanych ze sposobem wykorzystania ich potencjału przyrodniczego i kulturowego, stanowiące obszary potencjału rozwojowego są terenami o specjalnym zagospodarowaniu i użytkowaniu.

Dotychczas obowiązujący Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP) z 2002 r. sporządzony w oparciu o przepisy ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym z 1994 r. określił obszary, na których występują różnego rodzaju problemy i konflikty przestrzenne, pomimo tego, że art. 54b, ust. 1. ww. ustawy w zakresie organizacji struktury przestrzennej nie przewidywał obowiązku określenia w planie takich obszarów. W obowiązującym planie wyznaczono następujące obszary problemowe:

- obszary degradacji wszystkich komponentów środowiska;
- obszary zalewowe i zagrożone powodzią;
- obszary istniejących i potencjalnych osuwisk;
- obszary erozji gleb;
- obszary zanieczyszczonych gleb i zdegradowane ekologicznie;
- obszary narażone na stałe zanieczyszczenie powietrza, wód i gleby;
- obszary deficytu wód podziemnych;
- obszary zanieczyszczeń wód powierzchniowych i podziemnych;
- obszary uszkodzeń lasów;
- obszary wykorzystywane dla obronności i bezpieczeństwa publicznego.

Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. z 2012 r., poz.647 z późn. zm.) w art. 39 ust. 3 pkt 4 wprowadziła obowiązek określenia w planie województwa m.in. obszarów problemowych wraz z zasadami ich zagospodarowania oraz w art. 45 obowiązek dokonywania przez zarząd województwa okresowej oceny aktualności planu zagospodarowania przestrzennego województwa (co najmniej raz w czasie trwania kadencji sejmiku). Zarząd Województwa Podkarpackiego dokonywał takiej oceny trzykrotnie, w latach: 2004, 2006 i 2009, o czym wspomniano we wprowadzeniu.

W Raporcie z 2009 r. stwierdzono, że w związku ze zmianą zagospodarowania obszarów problemowych oraz zmianą warunków społeczno-gospodarczych, a także zmianą obowiązujących przepisów prawnych dotyczących planowania przestrzennego, nastąpiła zmiana zasięgu i struktury obszarów problemowych, część problemów zlikwidowano, część problemów pozostała do rozwiązania, ale także pojawiły się nowe, na innych obszarach województwa. Raport wykazał, że kierunki przyjęte w PZPWP, w stosunku do wyznaczonych obszarów problemowych muszą ulec zmianie

i uwzględnić zaistniałe warunki. Analiza potwierdziła konieczność wprowadzenia zmian w obowiązującym PZPWP.

Większość sformułowanych kierunków, działań i zasad zagospodarowania dla zdefiniowanych w 2009 r. obszarów problemowych i zachodzących konfliktów zachowała ważność. Spośród najważniejszych tendencji pozytywnych, zaobserwowanych w analizowanym okresie, szczególne znaczenie miał rozwój infrastruktury technicznej i społecznej, podnoszący poziom życia mieszkańców, do czego w dużym stopniu przyczyniło się wdrażanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Pozytywne zmiany dotyczyły zwłaszcza zaopatrzenia mieszkańców w wodę, wyposażania obszarów w zorganizowane systemy kanalizacyjne i gospodarki odpadami, przyczyniające się głównie do zmniejszenia zagrożeń środowiskowych (ochrona zasobów wodnych i obszarów przyrodniczych). Budowa infrastruktury przeciwpowodziowej oraz rozwój i unowocześnianie systemów ostrzegania o zjawiskach meteorologicznych i hydrologicznych, przyczyniły się w pewnym stopniu do zwiększenia poziomu bezpieczeństwa obszarów zagrożonych powodzią. Wprowadzane nowoczesne technologie w zakresie modernizacji istniejących i budowy nowych obiektów przyczyniły się do zmniejszenia emisji hałasu i zanieczyszczeń transportowych oraz przemysłowych. Nadal jednak występują zjawiska konfliktowe, zwłaszcza w rejonie korytarzy transportowych przebiegających przez obszary europejskiego i krajowego przyrodniczego systemu obszarów chronionych.

Na obszarze województwa występują także sytuacje konfliktowe wynikające z problemów społecznych, głównie wynikających z różnic pomiędzy oczekiwaniami i potrzebami społeczności lokalnych, a podejmowanymi działaniami rozwojowymi. Część obszaru województwa charakteryzuje się niekorzystnymi warunkami fizyczno-geograficznymi, klimatycznymi i glebowymi, powodującymi utrudnienia dla rolnictwa oraz rozwoju transportu, głównie z powodu wyższych kosztów budowy infrastruktury. Problemem w zagospodarowaniu przestrzennym województwa jest postępująca suburbanizacja, polegająca na niekontrolowanym „rozlewaniu się” miast. Niszczące wobec wartości przestrzeni, rozrzutne ekonomicznie i społecznie, jest zwłaszcza rozpraszanie zabudowy wiejskiej i brak koordynacji zabudowy terenów wzdłuż głównych dróg. Na obszarach peryferyjnych województwa, w tym przygranicznych, gdzie czas dojazdu do ośrodka wojewódzkiego przekracza 90 minut a sieć małych i średniej wielkości miast jest słabo rozwinięta oraz na terenach położonych z dala od ośrodków miejskich, nadal występują problemy związane z brakiem dogodnego dostępu do dobrej jakości usług publicznych. Problemy społeczne w postaci patologii społecznych występują m.in. na obszarach po byłych gospodarstwach rolnych i w miejscowościach, gdzie zlikwidowane zostały duże zakłady przemysłowe stanowiące główne źródło zatrudnienia mieszkańców. Obszary zdegradowane, tracące dotychczasowe funkcje, obszary przygraniczne, obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego oraz obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych, będą w dalszym ciągu wymagać wsparcia procesów rozwojowych i opracowania programów ich rewitalizacji. Dlatego w ramach prac nad zmianą PZPWP sporządzono opracowanie pn. „Obszary

problemowe i konfliktowe na obszarze województwa podkarpackiego”, które zaktualizowano w 2011 r.

Zgodnie z KPZK 2030 obszarami problemowymi są:

- obszary wyznaczone ze względu na możliwość wystąpienia konfliktów przestrzennych związanych ze sposobem wykorzystania ich potencjału przyrodniczego i kulturowego;
- obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej – na tych obszarach dochodzi do kumulacji problemów o charakterze społeczno-gospodarczym, co staje się barierą dla osiągania spójności przestrzennej kraju.

Na terenie województwa podkarpackiego zgodnie z wyżej przedstawioną typologią wyróżniono następujące obszary problemowe:

- obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji (rys. 4) przy użyciu instrumentów właściwych polityce regionalnej, na obszarach tych dochodzi do kumulacji problemów o charakterze społeczno-gospodarczym;
- obszary występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej i warunków dla polityki rozwoju w skali makroregionalnej (rys. 5.);
- obszary kształtowania potencjału rozwojowego (rys. 6.) wymagające działań ochronnych, na których dochodzi często do sytuacji konfliktowych.

Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji

Na niektórych obszarach województwa podkarpackiego występuje koncentracja problemów o charakterze społeczno-gospodarczym, mogących mieć znaczenie w sferze polityki regionalnej. Ze względu na ich zasięg i skalę, mającą wpływ na zagospodarowanie przestrzenne, obszarami wymagającymi długofalowej interwencji publicznej z poziomu regionalnego, a nawet krajowego są:

- 1) obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze;
- 2) obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe;
- 3) obszary przygraniczne;
- 4) obszary najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego;
- 5) obszary nieefektywnej gospodarki rolnej (obszary problemowe rolnictwa);
- 6) obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych.

1) Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze

Obszary tracące dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze są zagrożone degradacją, marginalizacją oraz brakiem perspektyw rozwojowych. Grupę tę stanowią: obszary poprzemysłowe, po byłych państwowych gospodarstwach rolnych, pogórnice i powojaskowe.

Obszary poprzemysłowe na terenie województwa podkarpackiego występują w wielu ośrodkach miejskich i gminach wiejskich. Niewykorzystane zdegradowane przestrzenie, zlikwidowane zakłady przemysłowe oraz nieistniejące przedsiębiorstwa,

nadal istnieją w krajobrazie jako pustostany, obiekty zdewastowane i wyrobiska poeksploatacyjne. Miasta tracące funkcje przemysłowe powiększają swoje tereny zdewastowane i zdegradowane oraz niewykorzystywane przestrzenie, znacznie zmniejszając tempo rozwoju. Obserwuje się tam zjawisko ubożenia ludności i spadku nakładów inwestycyjnych. Zjawiska te dotyczą najczęściej ośrodków lokalnych i subregionalnych, w których niemożliwe jest przeprowadzenie w krótkim czasie restrukturyzacji upadających tradycyjnych gałęzi przemysłu. Największe nasilenie takich problemów obserwuje się w Tarnobrzegu, wysokie w Stalowej Woli, Przemyśle i Dębicy, średnie w Krośnie i Mielcu, a najniższe w Rzeszowie. Problem ten dotyczy też mniejszych miast, między innymi Sanoka i Nowej Dęby. W gminach wiejskich tereny i obiekty zdegradowane mają charakter lokalny i są pozostałościami po upadłych zakładach i przedsiębiorstwach związanych z obsługą lokalnych społeczności.

Obszary po byłych państwowych gospodarstwach rolnych położone są głównie we wschodniej i południowej części województwa. Duże powierzchnie ww. obszarów pozostały również w powiecie rzeszowskim oraz w powiecie dębickim. Są to obszary zdegradowane, słabo zagospodarowane, o zniszczonej infrastrukturze gospodarczej i społecznej. Majątek w postaci budynków inwentarskich, administracyjnych, warsztatów naprawczych oraz urządzeń infrastruktury technicznej, jak również gruntów rolnych, nie jest wykorzystywany lub wykorzystywany jest niezgodnie ze swoją funkcją.

Obszary pogórnice związane z etapem poeksploatacyjnym, są terenami, na których najczęściej występują zagrożenia dla środowiska i zdrowia ludzi. W województwie podkarpackim dotyczy to przede wszystkim terenów byłego kopalnictwa siarki położonych w mieście Tarnobrzegu i gminie Lubaczów. Problemowe obszary pogórnice siarki wymagają przeprowadzenia procesów rekultywacji i przywrócenia wartości środowiskowych zdewastowanemu krajobrazowi przyrodniczemu.

Obszary powojkowe na terenie województwa podkarpackiego zajmują powierzchnię około 52 ha, na których zlokalizowane są obiekty o łącznej powierzchni użytkowej blisko 10 000 m². Obszary powojkowe, tj. nieruchomości Agencji Mienia Wojskowego Oddziału Terenowego w Krakowie znajdują się na terenie powiatów: jarosławskiego, nizańskiego, przemyskiego, rzeszowskiego, stalowowolskiego i tarnobrzeckiego.

2) Obszary o najniższym poziomie dostępu do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe

Obszary te charakteryzują się: wysokim poziomem zatrudnienia w rolnictwie, słabym poziomem rozwoju przedsiębiorczości, dużym odsetkiem osób o niskim poziomie wykształcenia i niskich kwalifikacjach zawodowych, niewysokim poziomem dochodów budżetów lokalnych, a w efekcie małą ilością realizowanych inwestycji oraz słabym wyposażeniem w infrastrukturę techniczną. Dodatkowo, na tych obszarach może występować zjawisko depopulacji.

Na terenie województwa podkarpackiego do obszarów o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe, zalicza

się powiaty położone na południowym-zachodzie i południowym-wschodzie, obszary jednocześnie odległe i słabo skomunikowane z dużymi ośrodkami miejskimi. Zgodnie z Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego⁴ są to powiaty: bieszczadzki, dębicki, jasielski, leski, przemyski ziemski i ropczycko-sędziszowski.

Obszary te będą obszarami wsparcia polityki regionalnej w zakresie wyrównywania dostępu do usług, warunkujących poprawę ich możliwości rozwojowych oraz włączenia się mieszkańców tych obszarów w regionalne procesy rozwojowe.

3) Obszary przygraniczne

Granica województwa podkarpackiego na długości 366 km jest równocześnie granicą państwa. Od południa na odcinku 131 km województwo graniczy ze Słowacją, od wschodu i częściowo od południa na odcinku 235 km z Ukrainą, stanowiąca również granicę UE.

Polsko-ukraińska strefa przygraniczna (przy zewnętrznej granicy UE) po stronie polskiej w województwie podkarpackim obejmuje 588 miejscowości położonych w 43 gminach, w 8 powiatach: bieszczadzkim, brzozowskim, jarosławskim, leskim, leżajskim, lubaczowskim, przemyskim, sanockim oraz miasto na prawach powiatu – Przemyśl⁵.

Polsko-słowacka strefa przygraniczna (przy wewnętrznej granicy UE) po polskiej stronie granicy obejmuje następujące powiaty ziemskie: bieszczadzki, jasielski, krośnieński, leski, sanocki oraz miasto na prawach powiatu grodzkiego – Krosno.

Obszary te charakteryzują się niekorzystnymi zjawiskami w sferze społeczno-demograficznej i gospodarczej, co przede wszystkim jest wynikiem ich peryferyjnego położenia w stosunku do terenów o wysokiej atrakcyjności gospodarczej województwa, głównych korytarzy transportowych o znaczeniu krajowym i międzynarodowym oraz oddalenia od większych ośrodków miejskich, pełniących rolę biegunów wzrostu. W ukształtowanych funkcjach obszarów przygranicznych dominują usługi i produkcja, które wykorzystują miejscowe, naturalne zasoby środowiska (leśnictwo, łowiectwo, rolnictwo i turystyka). Na potencjał tych obszarów wpływają też niewielkie powiązania gospodarcze i społeczne z obszarami przygranicznymi po drugiej stronie granicy.

4) Obszary o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego

Czynnikami o charakterze przestrzennym decydującymi o peryferyjności obszarów jest przede wszystkim niekorzystne położenie geograficzne oraz duża odległość od ośrodka wojewódzkiego. Obszary te leżą w oddaleniu od głównych skupisk ludności, poza terenami najlepiej rozwiniętymi oraz poza obszarami aktywizowanymi przez ośrodki subregionalne (wyjątek stanowią gminy położone na północy województwa w zasięgu oddziaływania Tarnobrzega i Stalowej Woli oraz

⁴ Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie - dokument przyjęty przez Radę Ministrów dnia 13 lipca 2010 r.

⁵ Rozporządzenia (WE) Nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiającego przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen - za strefę przygraniczną uważamy strefę, która nie sięga dalej niż 30 km od granicy (jeżeli część jednostki podziału administracyjnego jest położona między 30 a 50 km od linii granicy, uznaje się ją mimo to za część strefy przygranicznej).

gmina Medyka znajdująca się w sąsiedztwie Przemyśla). Są to obszary o niskiej gęstości zaludnienia, o niewystarczająco rozwiniętej lokalnej infrastrukturze i słabych powiązaniach z otoczeniem zewnętrznym. Konsekwencją takiego położenia są duże koszty transportu oraz brak korzyści związanych z funkcjonowaniem dużych miast, a tym samym niski poziom innowacyjności i przedsiębiorczości. Dodatkowym utrudnieniem intensywnego rozwoju jest występowanie na obszarach peryferyjnych terenów cennych przyrodniczo, objętych różnymi formami ochrony prawnej. W skali województwa obszary peryferyjne charakteryzują się najgorszą dostępnością komunikacyjną do ośrodka wojewódzkiego – Rzeszowa, położone są od niego w odległości o czasie dojazdu przekraczającym 90 minut. Są to tereny obrzeży województwa, i tak: na południu: gminy lub części gmin: Baligród, Bukowsko, Cisna, Czarna, Dębowiec, Dukla, Jaśliska, Komańcza, Krempna, Lesko i miasto Lesko, Lutowiska, Nowy Żmigród, Olszanica, Osiek Jasielski, Skołyszyn, Solina, Tyrawa Wołoska, Ustrzyki Dolne i miasto Ustrzyki Dolne, Zagórz i miasto Zagórz, na wschodzie i północnym-wschodzie: gminy lub części gmin: Cieszanów i miasto Cieszanów, Fredropol, Horyniec-Zdrój, Lubaczów i miasto Lubaczów, Medyka, Narol i miasto Narol, Stubno, Przemyśl, Wielkie Oczy, Żurawica oraz w północnej części województwa gminy lub części gmin: Gorzyce, Radomyśl nad Sanem, Zaleszany i Zaklików.

5) Obszary nieefektywnej gospodarki rolnej – obszary problemowe rolnictwa

Znaczne zróżnicowanie warunków przyrodniczo-glebowych województwa podkarpackiego sprawia, że produkcja rolnicza prowadzona jest zarówno w korzystnych, jak i skrajnie niekorzystnych warunkach, na terenach nizinnych, podgórskich i górskich.

Tereny o niekorzystnych warunkach glebowo-klimatycznych, nasilonych procesach degradacji gleby, rozdrobnionej strukturze gruntów i w konsekwencji o małej konkurencyjności gospodarstw oraz narażone na marginalizację i zachwianie procesów społecznych stanowią obszary o ograniczonym potencjale produkcji rolniczej – Obszary Problemowe Rolnictwa (OPR)⁶. Na terenie województwa 89 gmin zostało uznanych za obszary problemowe rolnictwa. Ocenę przydatności obszarów dla rozwoju rolnictwa oparto na analizie następujących czynników limitujących: rozdrobniona struktura gruntów, ONW (obszary o niekorzystnych warunkach gospodarowania), nasilone procesy degradacji gleby (erozja), niekorzystne warunki glebowe (próchnica <1,3, pH<4,5) oraz zanieczyszczenie gleb.

Obszary, na których występują jednocześnie trzy czynniki limitujące uznano za najbardziej niekorzystne, są to obszary 8 gmin wiejskich: Czarna (powiat bieszczadzki), Domaradz, Jasienica Rosielna i Nozdrzec (powiat brzozowski), Krempna (powiat jasielski), Rymanów (powiat krośnieński), Cisna (powiat leski) i Zagórz (powiat sanocki).

Do obszarów problemowych rolnictwa z dwoma czynnikami limitującymi zaliczono obszary 32 gmin wiejskich: Lutowiska, Ustrzyki Dolne (powiat

⁶ Wieloletni program IUNG-PIB "Monitoring wykorzystania i kształtowania przestrzeni rolniczej z uwzględnieniem koncepcji wielofunkcyjnego rozwoju i specyfiki obszarów problemowych" w latach 2006-2010 – zadanie 1.3

bieszczadzki), Dydnia (powiat brzozowski), Chłopice, Rokietnica (powiat jarosławski), Nowy Żmigród (powiat jasielski), Dukla, Iwonicz-Zdrój (powiat krośnieński), Baligród, Lesko, Olszanica i Solina (powiat leski), Nowa Sarzyna (powiat leżajski), Rakszawa (powiat łańcucki), Padew Narodowa (powiat mielecki), Harasiuki, Ulanów (powiat niżański), Bircza (powiat przemyski), Jawornik Polski (powiat przeworski), Wielopole Skrzyńskie (powiat ropczycko-sędziszowski), Błażowa, Chmielnik, Dynów, Hyżne, Lubenia (powiat rzeszowski), Bukowsko, Komańcza, Tyrawa Wołoska (powiat sanocki), Czudec, Frysztak, Niebylec, Wiśniowa (powiat strzyżowski).

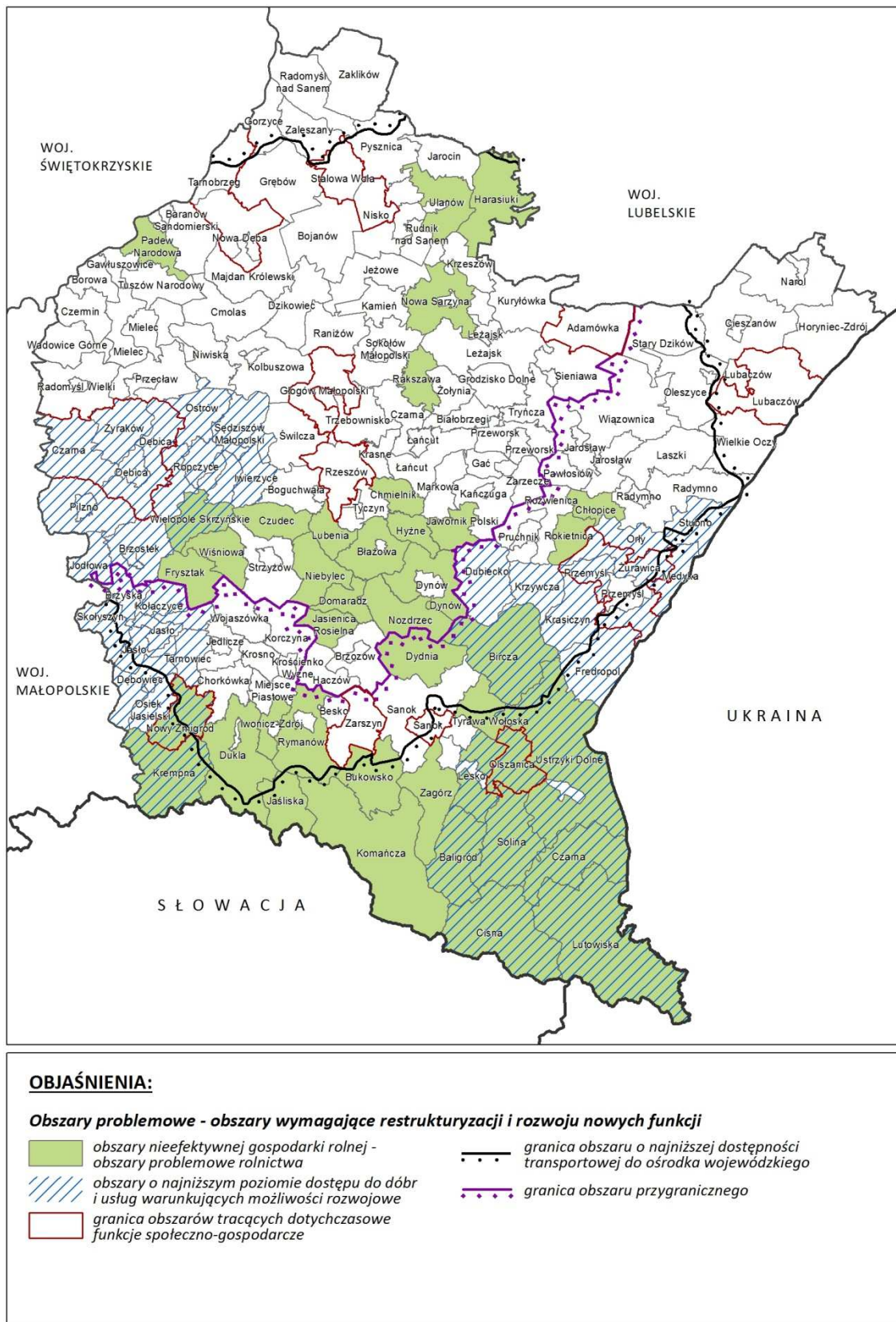
6) Obszary o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych

Województwo podkarpackie, podobnie jak cały region Polski południowo-wschodniej jest wyraźnie zróżnicowany wewnętrznie. Na obszarach województwa położonych z dala od głównych ośrodków miejskich pełniących role biegunów wzrostu, w tym stolicy województwa, występuje koncentracja problemów o charakterze społeczno-gospodarczym. Są to obszary naj słabiej rozwijające się oraz w małym stopniu przygotowane do uczestniczenia w procesach innowacji. Charakteryzuje je słaba dostępność komunikacyjna, niski stopień urbanizacji, niski poziom PKB, słaba dostępność i jakość usług publicznych, zaburzona struktura demograficzna wywołana m.in. migracjami ludzi młodych do największych miast w kraju i za granicę, a także mały potencjał rozwojowy ośrodków miejskich położonych na ich obszarze.

Do obniżenia znaczenia gospodarczego niektórych obszarów województwa dochodzi również w wyniku przemian gospodarczych o charakterze strukturalnym oraz zmian na lokalnych rynkach zatrudnienia. W konsekwencji prowadzi to do koncentracji negatywnych zjawisk, w tym fizycznej degradacji zabudowy oraz przestrzeni miejskich i wiejskich.

Obszarami o najniższym stopniu rozwoju i pogarszających się perspektywach rozwojowych są na terenie województwa podkarpackiego te gminy lub części gmin, na których występuje kumulacja (trzy lub cztery) wcześniej scharakteryzowanych obszarów problemowych, tj. obszarów: nieefektywnej gospodarki rolnej, tracących swe dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze, o najniższym poziomie dostępu do usług publicznych i o najniższej dostępności transportowej do ośrodka wojewódzkiego. Należą do nich gminy: Baligród, Cisna, Czarna, Krempna, Lesko, Lutowiska, Nowy Żmigród, Olszanica, Przemyśl, Solina, Ustrzyki Dolne, Żurawica oraz miasto Przemyśl.

Rys. 4. Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji

Źródło: opracowanie własne

Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej

Obszary występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej, mającego wpływ na politykę rozwoju w skali makroregionalnej, a którego zasięg oddziaływania wykracza poza sferę lokalną i regionalną, wyznaczone zostały na podstawie typu potencjału rozwojowego. Obszary te wymagają specjalnych działań, które należy podejmować w zakresie polityki przestrzennej i społeczno-gospodarczej oraz koordynacji działań na poziomie makroregionalnym. Na terenie województwa podkarpackiego wyróżniono następujące obszary:

- 1) górskie;
- 2) ochrony gleb dla celów produkcji rolnej;
- 3) zamknięte;
- 4) narażone na niebezpieczeństwo powodzi.

W województwie zidentyfikowano ponadto obszary szczególnego zjawiska, którego zasięg obejmuje jego znaczną część oraz przekracza możliwości rozwiązywania problemów przestrzennych na płaszczyźnie lokalnej. Są to obszary:

- 5) potencjalnego występowania osuwisk;
- 6) przekroczeń standardów czystości powietrza i dopuszczalnego poziomu hałasu.

1) Obszary górskie

Obszary górskie w województwie podkarpackim obejmują pas Karpat i zajmują około 47,3% jego powierzchni. Tereny te charakteryzują się niekorzystnymi warunkami fizyczno-geograficznymi, klimatycznymi i glebowymi, powodującymi utrudnienia dla rolnictwa oraz rozwoju transportu, głównie z powodu wyższych kosztów budowy infrastruktury. Jednocześnie zmienność i różnorodność ukształtowania terenu oraz krajobrazów kulturowo-przyrodniczych, powoduje sprzyjające możliwości dla rozwoju turystyki. Rozbudowa systemów transportowych powiązana ze wzrostem zainteresowania walorami rekreacyjnymi, wypoczynkowymi i turystycznymi obszarów górskich, prowadzi do nasilającej się antropopresji na obszary cenne przyrodniczo, w większości już objęte różnymi formami ochrony prawnej. Obszary górskie są też szczególnie narażone na wzrost częstotliwości występowania ekstremalnych zjawisk pogodowych, w postaci intensywnych opadów deszczu i śniegu oraz silnych wiatrów. Ze względu na specyficzną budowę geologiczną, obszary górskie Karpat przy intensywnych i długotrwałych opadach deszczu, szczególnie narażone są na uruchamianie się procesów osuwiskowych. Specyficzna budowa geologiczna terenów karpaccich, pogłębia trudności w zaopatrzeniu w wodę pitną miejscowej ludności.

2) Obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej

Wielofunkcyjność obszarów wiejskich oraz potrzeba ochrony gleb wysokiej bonitacji gruntów, tworzy konieczność określenia przestrzeni niezbędnej dla zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego kraju. W PZPWP określa się obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej, wymagające ochrony gleb o najwyższej przydatności dla produkcji rolnej, tzn. obszary charakteryzujące się najlepszymi w regionie warunkami klimatycznymi oraz glebami o najwyższych klasach bonitacyjnych (I-III). Obszary te obejmują głównie środkową część województwa i są

zlokalizowane na terenach 106 gmin w powiatach: brzozowskim, dębickim, jarosławskim, jasielskim, krośnieńskim, leżajskim, łańcuckim, mieleckim, niżańskim, przemyskim, przeworskim, ropczycko-sędziszowskim, rzeszowskim, sanockim, stalowowolskim, strzyżowskim i tarnobrzeskim.

3) Tereny zamknięte

Ład przestrzenny wymaga zintegrowania przestrzeni ważnej z punktu widzenia obronności państwa z przestrzenią otaczającą. Szczególne znaczenie mają zwłaszcza tereny zamknięte użytkowane przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Polityka przestrzennego zagospodarowania powinna zapewnić ochronę funkcji podstawowych terenów zamkniętych – obronności państwa – z jednoczesnym wykorzystaniem cech tych obszarów dla rozwoju regionu.

4) Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi

Obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi w województwie podkarpackim obejmują teren o powierzchni 638,25 km², co stanowi 3,6% powierzchni województwa. Największe zagrożenie powodziowe występuje w gminach, przez które przepływają największe rzeki województwa: Wisła, San, Wisłoka i Wisłok wraz ze swoimi dopływami. Obok przyczyn naturalnych, wzrost zagrożenia powodziowego związany jest z presją osadniczą na tereny narażone na zalewanie. Duży wpływ na zagrożenie powodziowe mają również zmiany klimatu, które powodują nasilenie zjawisk ekstremalnych, w tym powodzi.

Ochrona przeciwpowodziowa w województwie podkarpackim opiera się obecnie na systemach technicznych, obejmujących głównie: środki ograniczające wielkość wezbrania, środki ograniczające zasięg powodzi oraz środki ograniczające skutki zniszczeń popowodziowych na terenach przybrzeżnych. Pomimo ogromnego postępu technicznego i trwających od kilkunastu lat prac mających poprawić bezpieczeństwo powodziowe, powodzie nadal stwarzają ogromne zniszczenia i straty finansowe, co świadczy o niskiej skuteczności zabezpieczenia przeciwpowodziowego województwa. Stan techniczny infrastruktury przeciwpowodziowej w województwie od wielu lat oceniany jest jako niezadowalający. Aktualne środki techniczne nie stanowią wystarczającego zabezpieczenia przed powodzią i często nie spełniają swej funkcji, a każda kolejna powódź ujawnia kolejne braki i niedoskonałości systemu.

Do poprawy bezpieczeństwa powodziowego oprócz infrastruktury przeciwpowodziowej przyczyniają się prawne ograniczenia dotyczące zagospodarowania obszarów szczególnego zagrożenia powodzią.

5) Obszary potencjalnego występowania osuwisk

Osuwiska w województwie podkarpackim zlokalizowane są głównie na obszarze Karpat. Procesy osuwania i odpadania ziemi spotykane są również w dolinach rzek lub w bezpośrednim sąsiedztwie zbiorników wodnych. W strefach brzegowych zbiorników Solina i Myczkowce, w wyniku spiętrzenia i falowania wody, dochodzi do podcinania i obrywania stoków. W sprzyjających warunkach, np. pod wpływem katastrofalnych opadów atmosferycznych, osuwiska mogą uaktywnić się, stanowiąc duże zagrożenie, szczególnie na obszarach zamieszkałych przez człowieka. Sytuacja

taka miała miejsce w wielu gminach, m.in. w gminach powiatu strzyżowskiego: Czudec, Strzyżów i Niebylec, przemyskiego: Dubiecko, Krzywca i Bircza oraz w gminie Dukla w powiecie krośnieńskim. Procesy osuwania i odpadania spotykane są również w dolinach rzek lub w bezpośrednim sąsiedztwie zbiorników wodnych. W północnej części województwa podkarpackiego (obszar Kotliny Sandomierskiej), ze względu na niewielkie deniwelacje terenu, zjawiska osuwiskowe należą do rzadkości. Występują głównie w obrębie teras dużych rzek, np. osuwisko w Tarnobrzegu, powstałe na obszarze starorzecza Wisły lub osuwiska w pobliżu Krzeszowa, na terasach utworzonych przez rzekę San. Na terenach uznanych za osuwiskowe i zagrożone osuwaniem się mas ziemnych obowiązują szczególne zasady zagospodarowania.

6) Obszary przekroczeń standardów czystości powietrza i dopuszczalnego poziomu hałasu

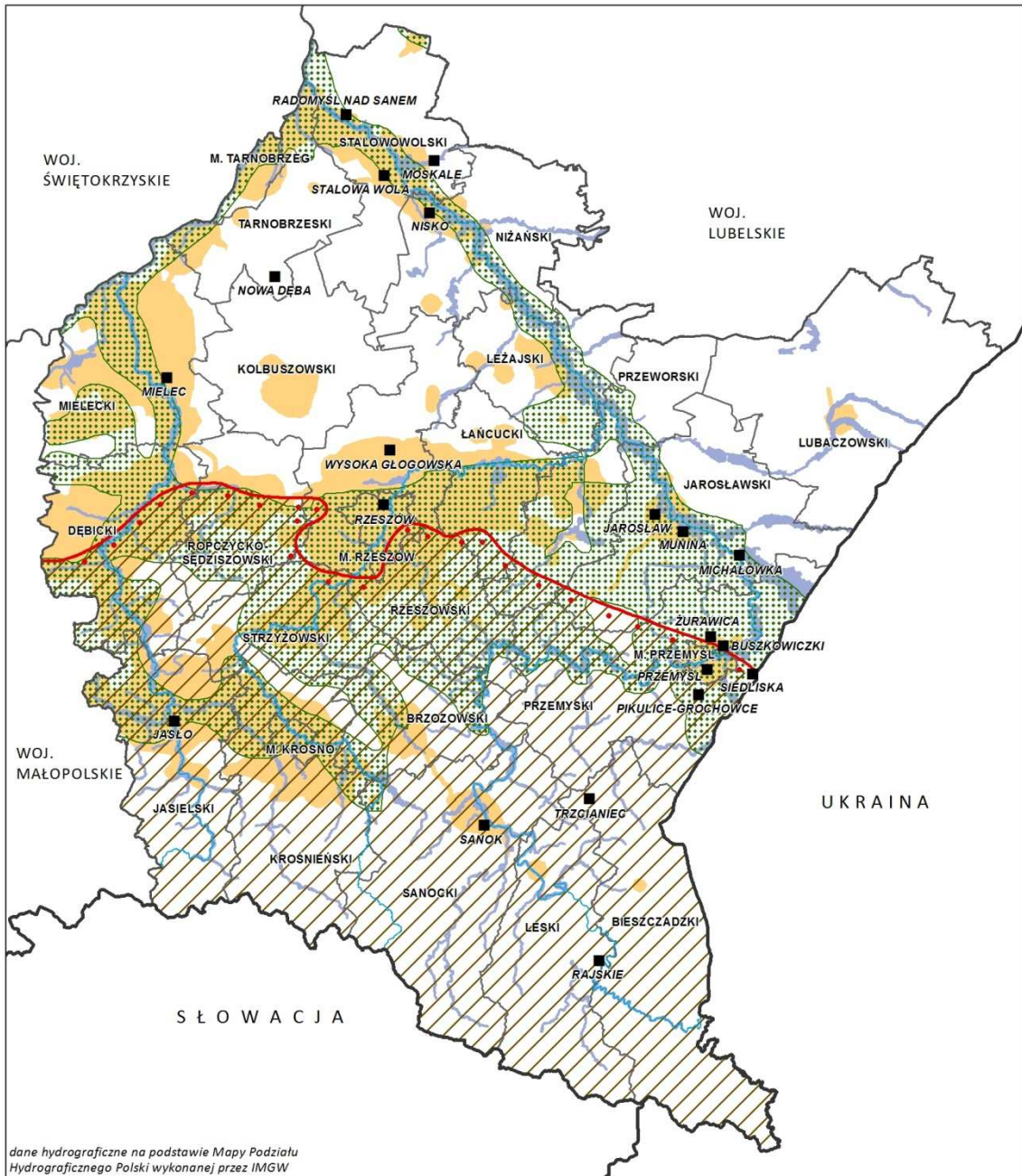
Województwo podkarpackie zalicza się do rejonów kraju, gdzie występują znaczne obszary korzystnych warunków pod względem jakości powietrza. Na ok. 25% obszaru województwa podkarpackiego stwierdzono przekroczenia dopuszczalnych i docelowych poziomów zanieczyszczeń powietrza⁷. Źródła emisji zanieczyszczeń powietrza koncentrują się głównie na terenach dużych skupisk ludności i pochodzą z sektora komunalno-bytowego, z przemysłu i ze środków transportu drogowego. Na obszarach, gdzie nie są dotrzymane standardy jakości powietrza, konieczne jest kontynuowanie opracowywania i wdrażania naprawczych programów ochrony powietrza. Największe zagrożenie hałasem komunikacyjnym występuje na obszarach intensywnej zabudowy mieszkaniowej, wzdłuż głównych ciągów dróg krajowych i wojewódzkich oraz na przejściach granicznych. Istotne ograniczenie częstotliwości kursowania pociągów w województwie podkarpackim, wpłynęło natomiast na poprawę klimatu akustycznego na obszarach położonych wzdłuż linii kolejowych. Szczególnym rodzajem hałasu komunikacyjnego jest hałas lotniczy. Na terenie województwa zlokalizowane jest tylko jedno duże, międzynarodowe lotnisko Rzeszów – Jasionka. W 2009 roku zanotowano tu 8806 startów i lądowań statków powietrznych, co powoduje, że nie ma konieczności sporządzenia mapy akustycznej⁸.

Zagrożenie hałasem przemysłowym wykazuje w ostatnich latach tendencję spadkową. Zauważalne jest to zwłaszcza w dużych zakładach przemysłowych, a wynika głównie z wprowadzania nowoczesnych technologii produkcji. Pewną uciążliwością akustyczną odznaczają się jedynie niewielkie zakłady produkcyjne i usługowe, a także inne obiekty prowadzące działalność gospodarczą.

⁷ Przekroczenia dopuszczalnych i docelowych poziomów zanieczyszczeń powietrza pyłów PM 10, PM 2,5, benzo(a)pirenu w pyłe PM10.

⁸ Zgodnie z ustawą z dnia 27 kwietnia 2001r. Prawo Ochrony Środowiska (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz.150 z późn. zm.) oraz Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie dróg, linii kolejowych i lotnisk, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie na znacznych obszarach, dla których jest wymagane sporządzenie map akustycznych, oraz sposobów określania granic terenów objętych tymi mapami (Dz. U. z 2007 r. Nr 1, poz. 8).

Rys. 5. Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej

OBJAŚNIENIA:

Obszary problemowe - obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej

obszary górskie	obszary przekroczeń standardów czystości powietrza i dopuszczalnego poziomu hałasu
obszary ochrony gleb dla celów produkcji rolnej	granica obszaru potencjalnego występowania osuwisk
obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią	tereny zamknięte

Źródło: opracowanie własne

Obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające działań ochronnych

Wyznaczone obszary potencjału rozwojowego pozwalają na kształtowanie rozwoju województwa z wykorzystaniem potencjałów endogenicznych, związanych z istniejącymi zasobami naturalnymi i kulturowymi. Równocześnie są to obszary, na których występują konflikty przestrzenne oraz niekorzystne zjawiska przestrzenno-przyrodnicze. Na tych obszarach, konieczne jest stosowanie działań ochronnych, ograniczeń oraz specyficznych form użytkowania, ze względu na ich wartość przyrodniczą, kulturową lub szczególne znaczenie dla ochrony zasobów naturalnych. Na terenie województwa podkarpackiego wyróżniono obszary:

- 1) cenne przyrodniczo;
- 2) ochrony krajobrazów kulturowych;
- 3) ochrony i kształtowania zasobów wodnych;
- 4) ochrony strategicznych złóż kopalin.

1) Obszary cenne przyrodniczo

W województwie podkarpackim obszary cenne przyrodniczo, objęte różnymi prawnymi formami ochrony przyrody zajmują obszar o powierzchni około 797644 ha, co stanowi 44,7% powierzchni województwa (w Polsce wskaźnik ten wynosi 32,4%) i plasuje je na 4 miejscu w kraju. Województwo podkarpackie w porównaniu z innymi regionami Polski charakteryzuje się zarówno cennymi walorami przyrodniczymi, jak również dobrym stanem ich zachowania. Obszary cenne przyrodniczo stanowią: parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu oraz obszary ochrony Natura 2000, często te same powierzchnie województwa objęte są kilkoma formami ochrony przyrody.

Funkcjonowanie obszarów chronionych powoduje ograniczenia w realizacji inwestycji i w znaczący sposób wpływa na swobodny rozwój gospodarczy. Stanowi to istotny problem i barierę rozwoju dla regionu, a zwłaszcza dla społeczności lokalnych, gdzie występują największe powierzchnie terenów objęte ochroną prawną (na południu i południowym-wschodzie województwa: Bieszczady, Beskid Niski, Pogórze Przemyskie).

Zagrożenia dla obszarów chronionych i występujące konflikty są przede wszystkim pochodzenia antropogenicznego i są związane z zachodzącymi procesami urbanizacyjnymi. Dużym problemem jest przebieg głównych korytarzy transportowych i infrastrukturalnych przez obszary chronione (drogi ponadlokalne, zwłaszcza szybkiego ruchu i autostrady, linie elektroenergetyczne najwyższych napięć itd.). Z rozwojem społeczno-gospodarczym związane są również zagrożenia pochodzące ze źródeł punktowych, np. eksploatacja złóż surowców energetycznych, szczególnie ropy naftowej oraz funkcjonowanie zakładów przemysłowych w największych miastach województwa, gdzie zostały stwierdzone przekroczenia dopuszczalnych i docelowych poziomów niektórych zanieczyszczeń w powietrzu (Jarosław, Jasło, Krosno, Mielec, Nisko, Przemyśl i Rzeszów).

2) Obszary ochrony krajobrazów kulturowych

Województwo podkarpackie charakteryzuje się występowaniem znacznej liczby obszarów i obiektów materialnego dziedzictwa kulturowego. Mimo wielu pozytywnych działań, realizowanych w ostatnich latach w zakresie ratowania zabytków przez zniszczeniem, wiele z nich wymaga renowacji, a co najmniej zabezpieczenia przed dalszą degradacją. Głównym zjawiskiem negatywnie wpływającym na krajobraz kulturowy województwa jest pogłębiający się brak ładu przestrzennego, niszcząca wobec zabytkowej przestrzeni urbanizacja, zwłaszcza rozpraszenie zabudowy wiejskiej i brak koordynacji zabudowy terenów wzdłuż głównych dróg. Zagrożenia w zakresie utraty wartości krajobrazu kulturowego obserwuje się szczególnie na terenach poddanych silnej presji antropogenicznej na tereny otwarte, często o wysokich walorach przyrodniczych. Związana z tym degradacja obszarów dotychczas niezniszczonych, doprowadza do bardzo dużej dewastacji krajobrazu oraz najczęściej nieodwracalnych zmian w architekturze krajobrazu i obniżenia atrakcyjności przyległych terenów. Problemem jest także zachowanie oryginalnej formy obiektów, zespołów oraz zespołów przestrzennych zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych.

3) Obszary ochrony i kształtowania zasobów wodnych

Zasoby wód powierzchniowych województwa podkarpackiego należą w większości do zlewni Wisły (ponad 90% powierzchni). Zasoby te są stosunkowo duże, ale niedostatecznie wykorzystywane. Zasoby wód podziemnych, w porównaniu z zasobami innych regionów kraju, należą do niewielkich. Większość wód powierzchniowych charakteryzuje się umiarkowanym stanem/potencjałem ekologicznym, a większość zasobów wód podziemnych województwa posiada dobry stan chemiczny. Stosunkowo dobrej jakości wody występują na obszarach słabo zaludnionych, najczęściej zalesionych i objętych wielkoprzestrzennymi formami ochrony przyrody. Głównym źródłem zanieczyszczeń wód są niekontrolowane zrzuty ścieków komunalnych oraz zasilające je skażone wody gruntowe. Ochrona zasobów wodnych w województwie ma na celu zapewnienie mieszkańcom odpowiedniej pod względem ilościowym i jakościowym wody pitnej, przeznaczonej do spożycia. Ochrona ta powinna przede wszystkim polegać na ochronie wód położonych na obszarach Głównych Zbiorników Wód Podziemnych, terenów ustanowionych stref ochrony ujęć wód powierzchniowych oraz budowie i przebudowie systemu oczyszczania ścieków.

4) Obszary strategicznych złóż kopalin

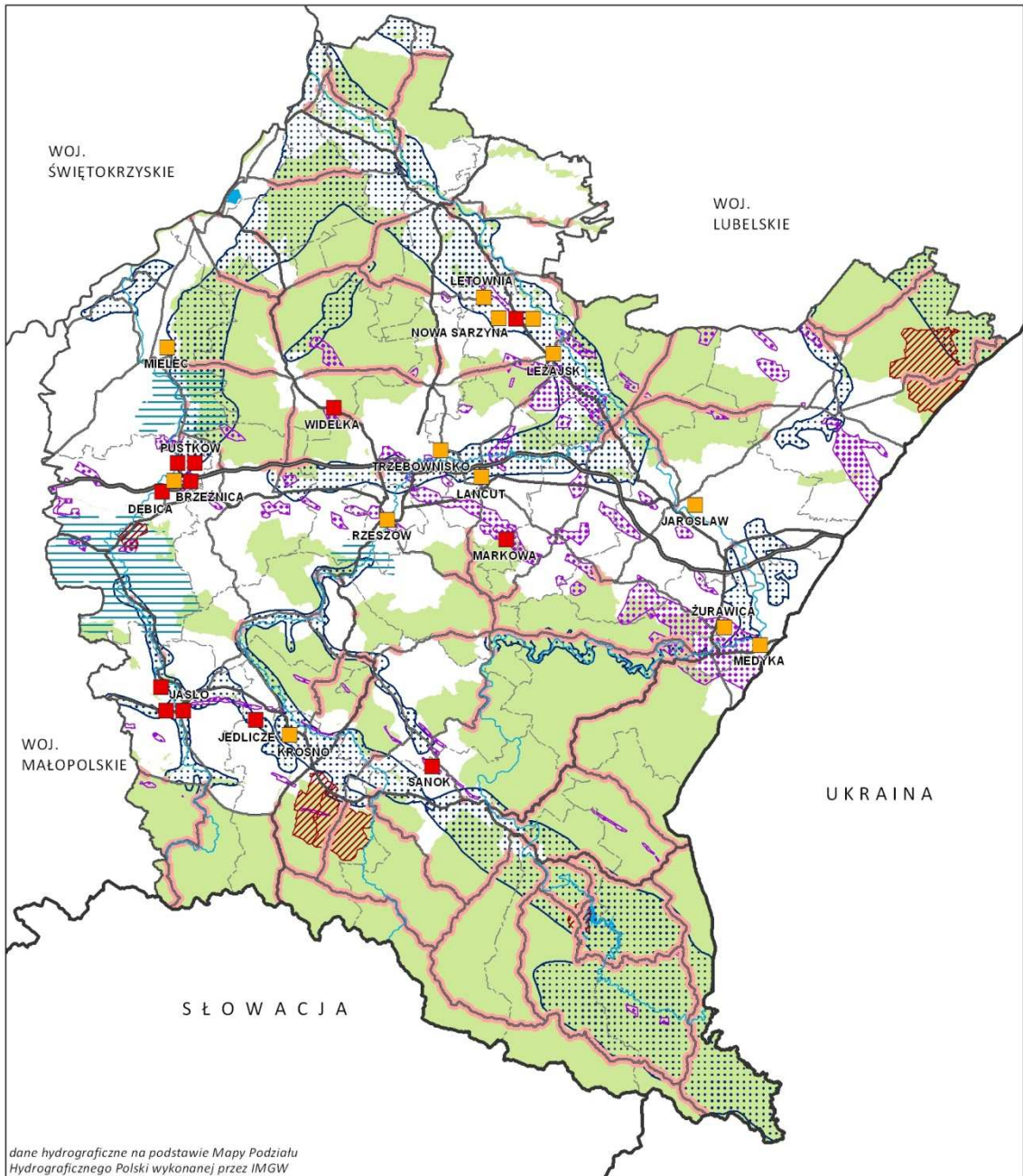
Województwo podkarpackie dysponuje przeciętnymi w skali kraju zasobami surowców mineralnych. Wśród udokumentowanych na terenie województwa zasobów kopalin, największe znaczenie gospodarcze mają złoża z grupy surowców energetycznych, tj. złoża gazu ziemnego oraz ropy naftowej. Złoża udokumentowane tworzą cztery zasadnicze grupy surowców, w zależności od głównego przeznaczenia i możliwości zastosowania. Są to: surowce energetyczne, surowce chemiczne, surowce skalne i surowce inne, w tym złoża mające strategiczne znaczenie dla gospodarki państwa.

Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin obecnie eksploatowane, wymagają ochrony i szczególnych zasad zagospodarowania, natomiast obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin niezagospodarowanych, wymagają ochrony i ograniczenia inwestowania, celem umożliwienia ich perspektywicznego wykorzystania.

WNIOSKI

- Obowiązek uwzględnienia w PZPWP obszarów problemowych wynika z ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz.647 z późn. zm.).
- W okresie funkcjonowania obowiązującego PZPWP podjęto szereg działań w celu likwidacji lub zmniejszenia powierzchniowego obszarów problemowych województwa. Działania te jednakże nie doprowadziły do całkowitej zmiany sytuacji w zakresie występowania problemów przestrzennych, jak i zagospodarowania obszarów problemowych.
- Zgodnie z typologią określoną w KPZK 2030 na terenie województwa podkarpackiego zdelimitowano następujące obszary problemowe:
 - obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji;
 - obszary występowania szczególnego zjawiska z zakresu gospodarki przestrzennej i warunków dla polityki rozwoju w skali makroregionalnej;
 - obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające działań ochronnych, na których dochodzi często do sytuacji konfliktowych.
- Delimitacja obszarów problemowych uwzględniała:
 - zaistniałe problemy wynikające z aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz funkcjonowania struktury funkcjonalno-przestrzennej;
 - obszary wytypowane w KPZK 2030 i Strategii i Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020,
 - podstawowe zasady polityki regionalnej, tj. zasady koncentracji interwencji w celu poprawy efektywności działań podejmowanych na rzecz zmniejszania różnicowań w poziomie rozwoju województwa;
 - główny cel polityki przestrzennej województwa, jakim jest dążenie do osiągnięcia takiego zagospodarowania przestrzeni, które pozwala na optymalne prowadzenie działalności gospodarczej na danym obszarze z wykorzystaniem istniejących zasobów.

Rys. 6. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające działań ochronnych

OBJAŚNIENIA:

Obszary problemowe - obszary wymagające działań ochronnych

obszary przyrodnicze objęte ochroną prawną	GZWP	droga wojewódzka
obszary uzdrowiskowe	rzeki	zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii
obszary górnicze	konflikty przestrzenne sieci komunikacyjnej	zakłady o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii
istniejące zbiorniki wodne	autostrada A4	
strefy ochrony ujęć wód powierzchniowych	droga krajowa	

Źródło: opracowanie własne

1.4.3. Obszary wsparcia

Obszary wsparcia wyodrębnia się w celu koncentracji interwencji przestrzennej ze strony władz publicznych wzmocniającej procesy rozwojowe. Obowiązujący plan zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego nie określał takich obszarów.

Dokonane analizy stanu zagospodarowania województwa w Raportach z 2004 r., 2006 r. i z 2009 r., stwierdzały brak wskazania w obowiązującym planie obszarów wsparcia.

W planie zagospodarowania przestrzennego województwa, zgodnie z art. 39 ust.3 pkt 5 ustawy o pizp określa się w szczególności obszary wsparcia, rozumiane jako obszary wyodrębnione ze względu na występujące w nim problemy rozwojowe, podlegające określonym działaniom, między innymi ze strony jednostek samorządu terytorialnego⁹.

Polityka regionalna powinna koncentrować swoją interwencję zarówno na wybranych i zidentyfikowanych w planie zagospodarowania przestrzennego województwa obszarach problemowych, jak i wskazanych w strategii rozwoju województwa obszarach strategicznej interwencji. Zarówno obszary problemowe, czyli borykające się z określonymi trudnościami i barierami rozwojowymi, jak i obszary wyróżniające się pozytywnie na tle województwa ze względu na swoją specyfikę, np. obszary wysokiej innowacyjności, obszary kształtowania potencjału rozwojowego, czy obszary o istotnych przewagach konkurencyjnych, stanowią podstawę do wskazania ich, jako obszarów strategicznej interwencji wymagających szczególnego zainteresowania ze strony państwa i regionu.

Kluczowe obszary strategicznej interwencji (OSI) zostały wyznaczone w „Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020”, którą przygotowano na podstawie nowej koncepcji polityki rozwoju państwa, w tym także polityki regionalnej. Preferuje ona przede wszystkim zintegrowane i wieloaspektowe podejście do rozwoju terytorialnego, biorąc pod uwagę posiadane specyficzne potencjały rozwojowe, stwarzające szansę budowania wymiernych przewag konkurencyjnych.

Wyznaczone w strategii obszary strategicznej interwencji przedstawiają terytorializację działań w zakresie poszczególnych priorytetów tematycznych i kierunków działań, określonych w czterech dziedzinach działań strategicznych:

- 1) konkurencyjna i innowacyjna gospodarka (priorytety tematyczne: przemysł; nauka, badania i szkolnictwo wyższe; turystyka; rolnictwo; instytucje otoczenia biznesu);
- 2) kapitał ludzki i społeczny (priorytety tematyczne: edukacja; kultura i dziedzictwo kulturowe; społeczeństwo obywatelskie; włączenie społeczne; zdrowie publiczne; sport powszechny);
- 3) sieć osadnicza (priorytety tematyczne: dostępność komunikacyjna; dostępność technologii informacyjnych; funkcje metropolitalne Rzeszowa; funkcje obszarów wiejskich; spójność przestrzenna i wzmocnianie funkcji biegunów wzrostu);

⁹ Zgodnie z ustawą z dnia 12 maja 2000 r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego (Dz. U. Nr 48, poz. 550 z późn. zm.)

- 4) środowisko i energetyka (priorytety tematyczne: zapobieganie i przeciwdziałanie zagrożeniom oraz usuwanie ich negatywnych skutków; ochrona środowiska; bezpieczeństwo energetyczne i racjonalne wykorzystanie energii).

WNIOSKI

- Zgodnie z art. 39 ust.3 pkt 5 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz.647 z późn. zm.) w PZPW należy określić obszary wsparcia.
- Obszary wsparcia, zgodnie z ustawą z dnia 12 maja 2000 r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego (Dz. U. Nr 48, poz. 550 z późn. zm.), to obszary wyodrębnione ze względu na występujące w nim problemy rozwojowe, podlegające określonym działaniom, między innymi ze strony jednostek samorządu terytorialnego wraz zasadami ich zagospodarowania.
- Obszary wsparcia – obszary strategicznej interwencji (OSI) zostały wyznaczone w „Strategii Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020”.
- Dla wyróżnionych w „Strategii ...” OSI zostały określone zadania w zakresie poszczególnych priorytetów tematycznych w czterech dziedzinach działań strategicznych.

2. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

2.1. Informacje ogólne

Raport o stanie zagospodarowania przestrzennego w części dotyczącej środowiska przyrodniczego obejmuje okres od roku 2007 do 2012 r., a jeżeli dane były dostępne również późniejsze lata. W omawianym okresie znaczącej zmianie uległy przepisy prawne, głównie w związku z implementacją prawa unijnego do przepisów krajowych, zmieniły się kompetencje w zakresie ochrony przyrody, powołano nowy organ ochrony przyrody, jakim jest Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, realizowano projekty ochrony środowiska wspierane m.in. przez fundusze zagraniczne oraz opracowano nowe dokumenty krajowe i regionalne, w których ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów środowiska i przeciwdziałanie zagrożeniom środowiska są jednym z głównych kierunków rozwoju województwa. Wymienione procesy wymuszają zmianę ustaleń Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa w części dotyczącej środowiska przyrodniczego.

2.2. Obszary o szczególnych walorach przyrodniczych objęte różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu oraz powiązania przyrodnicze

Środowisko przyrodnicze województwa podkarpackiego jest dobrze zachowane, a najbardziej cenne gatunki zwierząt i roślin oraz ich siedliska objęte zostały różnymi formami ochrony prawnej. W 2012 r. obszary o szczególnych walorach objęte prawną ochroną przyrody zajmowały 797 644 ha, co stanowiło 44,7% ogólnej powierzchni województwa podkarpackiego (3745m²/osobę). Powierzchnia obszarów objętych ochroną od roku 2007 r. zwiększyła się zaledwie o 0,2%¹⁰.

W skład systemu ochrony przyrody województwa podkarpackiego wchodzi:

- 2 parki narodowe – Bieszczadzki i Magurski;
- 96 rezerwatów przyrody – Lupa, Zmysłówka, Modrzyna, Las Klasztorny, Winna Góra, Pniów, Zwierzło, Kołacznia, Prządki, Cisy na Górze Jawor, Cisy w Nowej Wsi, Cisy w Malinówce, Kretówki, Jastkowice, Jaźwiana Góra, Buczyna w Cyrance na Płaskowyżu Kolbuszowskim, Rezerwat Tysiąclecia na Górze Cergowej, Gołoborze, Brzoza Czarna w Reczpolu, Góra Sobień, Zakole, Olszyna Łęgowa w Kalnicy, Olsza kosa w Stężnicy, Szachownica w Krównikach, Przełom Jasiołki, Bagno Przecławskie, Wydrze, Hulskie im. Stefana Myczkowskiego, Torfy, Słotwina, Sine Wiry, Imielty Ług, Sołokija, Igiełki, Woronikówka, Wadernik, Suchy Łuk, Krępak, Krywe, Skarpa Jaksmanicka, Źródlika Jasiołki, Bobry w Uhercach, Husówka, Jamy, Jedlina, Kamera, Brodoszurki, Minokąt, Przełom Hołubi, Reberce, Turnica, Bór, Góra Chełm, Polanki, Bukowica, Chwaniów, Dyrbek, Na Opalonym, Brzyska Wola, Mójka, Wielki Las, Wilcze, Bukowy Las, Łęka, Źródła Tanwi, Lisia Góra, Herby, Zabłocie, Szwajcaria Ropczycka, Buczyna w Wańkowej, Na Oratyku, Przełom Osławy pod Duszatynem, Nad Trzciancem, Kamień nad Jaśliskami, Golez, Leoncina, Szachownica kostkowata w Stubnie, Kalwaria Paclawska, Śnieżycza wiosenna w Dwerniczku, Kopystanka, Pateraki, Cisy w Srednicy, Starzawa, Grąd w Średniej Wsi, Nad Jeziorem Myczkowieckim, Przełom Sanu pod Grodziskiem, Łysa Góra, Przełom Sanu pod Mokrem, Liwocz, Moczary, Koziniec, Końskie Błota, Kamienne, Wisła pod Zawichostem, Kamień, Kamień pod Rzepedzią¹¹;
- 10 parków krajobrazowych – 6 w całości znajduje się w granicach województwa: Ciśniańsko-Wetliński, Doliny Sanu, Gór Słonnych, Jaśliski, Czarnorzecko-Strzyżowski, Pogórza Przemyskiego, 4 w części: Południoworoztockański, Puszczy Solskiej, Lasy Janowskie, Pasma Brzanki;

¹⁰ „Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2007-2008” – Urząd Statystyczny w Rzeszowie 2010 r., „Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2010-2012” – Urząd Statystyczny w Rzeszowie 2014 r.

¹¹ Wg Rejestru rezerwatów przyrody prowadzony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie (RDOŚ w Rzeszowie wg. stanu na dzień 7.02.2014 r.

- 13 obszarów chronionego krajobrazu (Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski, Sokołowski-Wilczowolski, Brzózniński, Kuryłowski, Zmysłowski, Hyżniański-Gwoźnicki, Strzyżowsko - Sędziszowski, Roztoczański, Przemysko-Dynowski, Sieniawski, Wschodniobeskidzki, Beskidu Niskiego, Czarnorzecki);
- 8 obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (OSOP) – Bieszczady PLC180001, Góry Słonne PLB180003, Puszcza Sandomierska PLB180005, Pogórze Przemyskie PLB180001 – 4 obszary: Beskid Niski PLB180002, Lasy Janowskie PLB060005, Puszcza Solska PLB060008, Roztocze PLB060012 znajdują się tylko w części na terenie województwa podkarpackiego;
- 56 obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty (OZW)¹² - Bieszczady¹³ PLC180001, Bednarka PLH120033, Fort Salis Soglio PLH180008, Góry Słonne PLH180002, Horyniec PLH180017, Jasiołka PLH180011, Kołacznia PLH180006, Łysa Góra PLH180015, Ostoja Jaślicka PLH180003, Ostoja Magurska PLH180005, Ostoja Przemyska PLH180012, Rymanów PLH180016, Rzeką San PLH180007, Trzciana PLH180018, Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031, Uroczyska Puszczy Solskiej PLH060018, Bory bagienne nad Bukową PLH180048, Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019, Dolina Dolnego Sanu PLH180020, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097, Dolna Wisłoka z Dopływami PLH060053, Dorzecze górnego Sanu PLH180021, Golez PLH180031, Jaćmierz PLH180032, Józefów – Wola Dębowiecka PLH180033, Klonówka PLH180022, Kościół w Dydni PLH180034, Kościół w Nowosielcach PLH180035, Kościół w Równem PLH180036, Kościół w Skalniku PLH180037, Ladzin PLH180038, Las Hrabieński PLH180039, Las nad Braciejową PLH180023, Las Niegłowicki PLH180040, Lasy Leżajskie PLH180047, Lasy Sieniawskie PLH180054, Liwocz PLH180046, Łąki nad Młynówką PLH180041, Łąki nad Wojkówką PLH180051 Łąki w Komborni PLH180042, Łukawiec PLH180024, Minokąt PLH060089, Moczary PLH180026, Mrowle Łąki PLH180043, Nad Husowem PLH180025, Ostoja Czarnorzecka PLH180027, Osuwiska w Lipowicy PLH180044, Patria nad Odrzechową PLH180024, Sanisko w Bykowcach PLH180045, Starodub w Pełkiniach PLH180050, Szczecyn PLH060083, Tarnobrzaska Dolina Wisły PLH180049, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Wisłok Środkowy z Dopływami PLH180030, Wisłoka z Dopływami PLH180052; Enklawy Puszczy Sandomierskiej PLH180055¹⁴

¹² Wg. Rejestru obszarów Natura 2000 prowadzony przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie (RDOŚ w Rzeszowie wg. stanu na dzień 7.02.2014 r.

¹³ Obszar ten posiada taką samą powierzchnię oraz taki sam przebieg granic jak wyznaczony już obszar specjalnej ochrony ptaków Bieszczady PLC180001.

¹⁴ Większa część obszaru położona jest w granicach OSO Puszcza Sandomierska (PLB180005)

- 1262 pomniki przyrody¹⁵;
- 28 stanowisk dokumentacyjnych¹⁶;
- 361 użytków ekologicznych¹⁷;
- 9 zespołów krajobrazowych¹⁸;

Bieszczadzki Park Narodowy, Ciśniańsko – Wetliński Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Doliny Sanu wchodzi w skład Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie”.

W stosunku do roku 2007 nie zmieniła się ilość utworzonych parków narodowych, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu. W okresie objętym raportem na terenie województwa podkarpackiego utworzono pełną listę obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty. Rada Ministrów, w dniu 28 stycznia 2014 r. przyjęła dokument pt. „Uzupełnienie listy obszarów mających znaczenie dla Wspólnoty”, tym samym zaakceptowała uzupełnienie sieci Natura 2000 o nowe obszary obejmujące tereny wykorzystywane w celach wojskowych, na których znajdują się poligony, koszary i ośrodki szkoleniowe. Mimo że tereny te służą wojsku, to jednocześnie charakteryzują się wyjątkową wartością przyrodniczą w skali Unii Europejskiej, z powodu występowania cennych siedlisk i gatunków wymienionych w Dyrektywie siedliskowej i ptasiej. Na terenie województwa jest to obszar Enklawy Puszczy Sandomierskiej PLH180055.

Wzrosła liczba rezerwatów, stanowisk dokumentacyjnych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, użytków ekologicznych, zmniejszyła się natomiast liczba pomników przyrody (o 36 szt.). Powołano 2 nowe rezerваты przyrody nieożywionej: „Kamień”, o pow. 33,30 ha w miejscowościach: Słonne i Bachórzec w gminie Dubiecko (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego z 2012 r. poz. 2440) i „Kamień nad Rzepedzią”, o pow. 91,83 ha, w miejscowości Rzepedź w gminie Komańcza (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego z 2012r. poz. 2439). Ustanowiono 2 nowe stanowiska dokumentacyjne¹⁹: w 200 r. Margle miedzionośne (m. Leszczyzny, gm. Fredropol) i w 2011 r. Progi skalne i przełom na potoku Tarnawka w Łukowem (m. Łukowe, gm. Zagórz), 1 nowy zespół przyrodniczo-krajobrazowy: Rajszuła (o pow. 61,7 ha, m. Żołyńia gm. Żołyńia) i 9 nowych użytków ekologicznych²⁰, o łącznej pow.19,97 ha, chroniących oczka śródlądne i oczka wodne

¹⁵ Wg Raportu o stanie środowiska województwa podkarpackiego w 2010 roku (WIOŚ Rzeszów 2011). Liczba pomników przyrody może ulec zmianie po aktualizacji Rejestru pomników przyrody prowadzonego przez RDOŚ w Rzeszowie.

¹⁶ Wg Rejestru stanowisk dokumentacyjnych w województwie podkarpackim (stan na 20.06.2012 r.).

¹⁷ Wg Rejestru użytków ekologicznych w województwie podkarpackim (stan na rok 2012).

¹⁸ Wg Rejestru zespołów przyrodniczo – krajobrazowych w województwie podkarpackim (stan na 21.06.2012 r.)

¹⁹ W poprzednim Raporcie błędnie podana została liczba stanowisk dokumentacyjnych ustanowionych w 2007 r. i materiał źródłowy – zgodnie z rejestrem pomników przyrody prowadzonym przez RDOŚ w Rzeszowie w 2007 r. ustanowiono 26 stanowisk dokumentacyjnych

²⁰ W poprzednim Raporcie błędnie podana została liczba stanowisk dokumentacyjnych ustanowionych w 2007 r. i materiał źródłowy – zgodnie z rejestrem użytków ekologicznych prowadzonym przez RDOŚ w Rzeszowie w 2007 r. ustanowiono 352 użytki ekologiczne.

(Gajówka, Wodnik, Pniaki, Biały Ług m. Żołynia, gm. Żołynia), torfowiska (Korczunek m. Radruż, gm. Horyniec Zdrój i Kuczery (m. Sieniawa, gm. Lubaczów), łąki zmiennowilgotne (m. Szczutków, gm. Lubaczów), chronione lub zagrożone gatunki roślin (Zimowit m. Husów, gm. Markowa) i stanowisko jęczmienia zwyczajnego w lesie Huteńskim (Zahutyń, gm. Zagórz). Utworzono pełną listę obszarów Natura 2000.

Ponadto parki narodowe: Magurski i Bieszczadzki prowadziły działania związane z uregulowaniem granic własności i powiększenia swoich obszarów, natomiast Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego uszczegółowił granice obszarów chronionego krajobrazu i parków krajobrazowych. Od dnia 1 sierpnia 2009 r. kompetencje wyznaczenia obszaru chronionego krajobrazu, określenia jego nazwy, położenia, obszaru, sprawującego nadzór, ustaleń dotyczące czynnej ochrony ekosystemów oraz obowiązujących zakazów należą do sejmiku województwa²¹. Dotychczas, do lipca 2014 r. Sejmik Województwa Podkarpackiego podjął uchwały w sprawie 12 obszarów chronionego krajobrazu (Mielecko-Kolbuszowsko-Głogowski, Sokołowsko-Wilczowolski, Brzózniński, Kuryłowski, Hyżniański-Gwoźnicki, Strzyżowsko-Sędziszowski, Roztoczański, Sieniawski, Czarnorzecki, Beskidu Niskiego, Wschodniobeskidzki, Przemysko-Dynowski) i 10 parków krajobrazowych (Pogórza Przemyskiego, Gór Słonnych, Puszczy Solskiej, Południoworoztoczańskiego, Pasma Brzanki, Czarnorzecki-Strzyżowski, Ciśniańsko-Wetliński, Jaśliski, Doliny Sanu, Lasy Janowskie), które zastąpiły dotychczas obowiązujące rozporządzenia Wojewody Podkarpackiego dotyczące tych obszarów.

Na rys.7. i rys.8. przedstawiono rozmieszczenie parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu i obszarów Natura 2000.

Plany ochrony i zadania ochronne

Ochrona przyrody na terenie parków narodowych (2) i rezerwatów przyrody (51) prowadzona była zgodnie z rocznymi planami zadań ochronnych. Aktualnie:

1) Trwają prace nad opracowaniem:

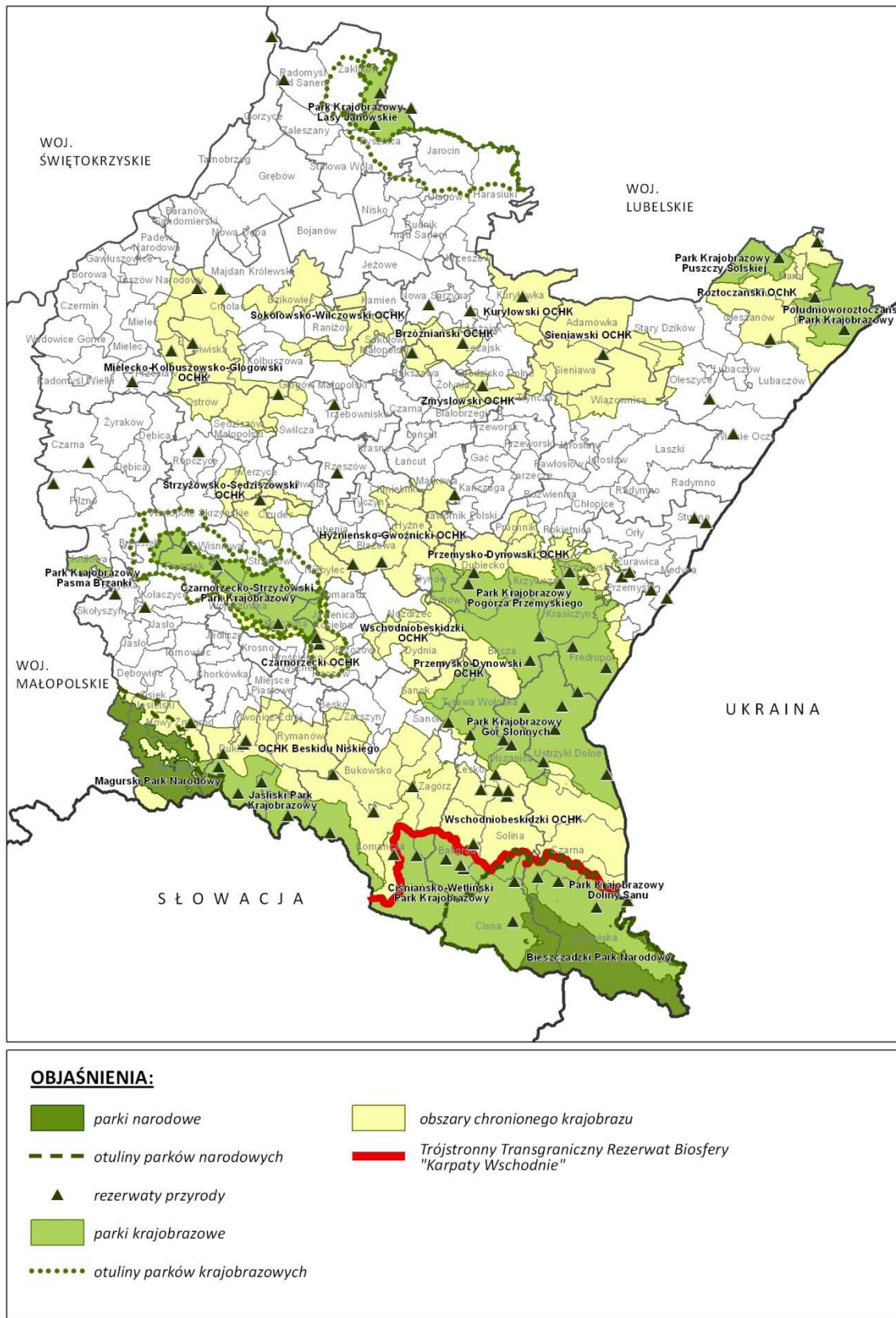
- planów zadań ochronnych dla 19 obszarów Natura 2000: Puszcza Sandomierska PLB180005, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Horyniec PLH180017, Pogórze Przemyskie PLB180001, Góry Słonne PLB180003, Ostoja Przemyska PLH180012, Góry Słonne PLH180013, Rzeka San PLH180007, Łysa Góra PLH180015, Jasiołka PLH180011, Ostoja Jaśliska PLH180014, Fort Salis Soglio PLH180008, Bednarka PLH120033, Kołacznia PLH180006, Rymanów PLH180016, Trzciana PLH180018, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097, Lasy Janowskie PLB060005, Uroczyska Lasów Janowskich PLH060031, Puszcza Solska PLB060008, Uroczyska Puszczy Solskiej PLH060034, Beskid Niski PLB180002;
- planu ochrony dla Ostoi Magurskiej PLH180001;

²¹ Na mocy ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie.

- planu ochrony dla Magurskiego Parku Narodowego – planowane zakończenie prac w IV kwartale 2014 r.
- 2) zakończono prace nad opracowaniem 3 planów zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 tj. Łysa Góra PLH180015, Rymanów PLH180016 i Trzciana PLH180018,
 - 3) zakończono prace nad opracowaniem projektu planu ochrony dla Bieszczadzkiego Parku Narodowego, projekt rozporządzenia w sprawie jego ustanowienia został przesłany do rozpatrzenia przez Ministra Środowiska.
 - 4) przystąpiono do opracowania projektu „Opracowanie planów ochrony dla rezerwatów przyrody województwa podkarpackiego” finansowanego z w ramach IV osi: „Ochrona środowiska i zapobieganie zagrożeniom”, Działania 4.3.: Zachowanie oraz ochrona różnorodności biologicznej i krajobrazowej, Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 (przez RDOŚ w Rzeszowie).
 - 5) obowiązują plany ochrony dla Parku Krajobrazowego Lasy Janowskie, Ciśniańsko-Wetlińskiego Parku Krajobrazowego, Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego, Parku Krajobrazowego Gór Słonnych, Jaślickiego Parku Krajobrazowego.

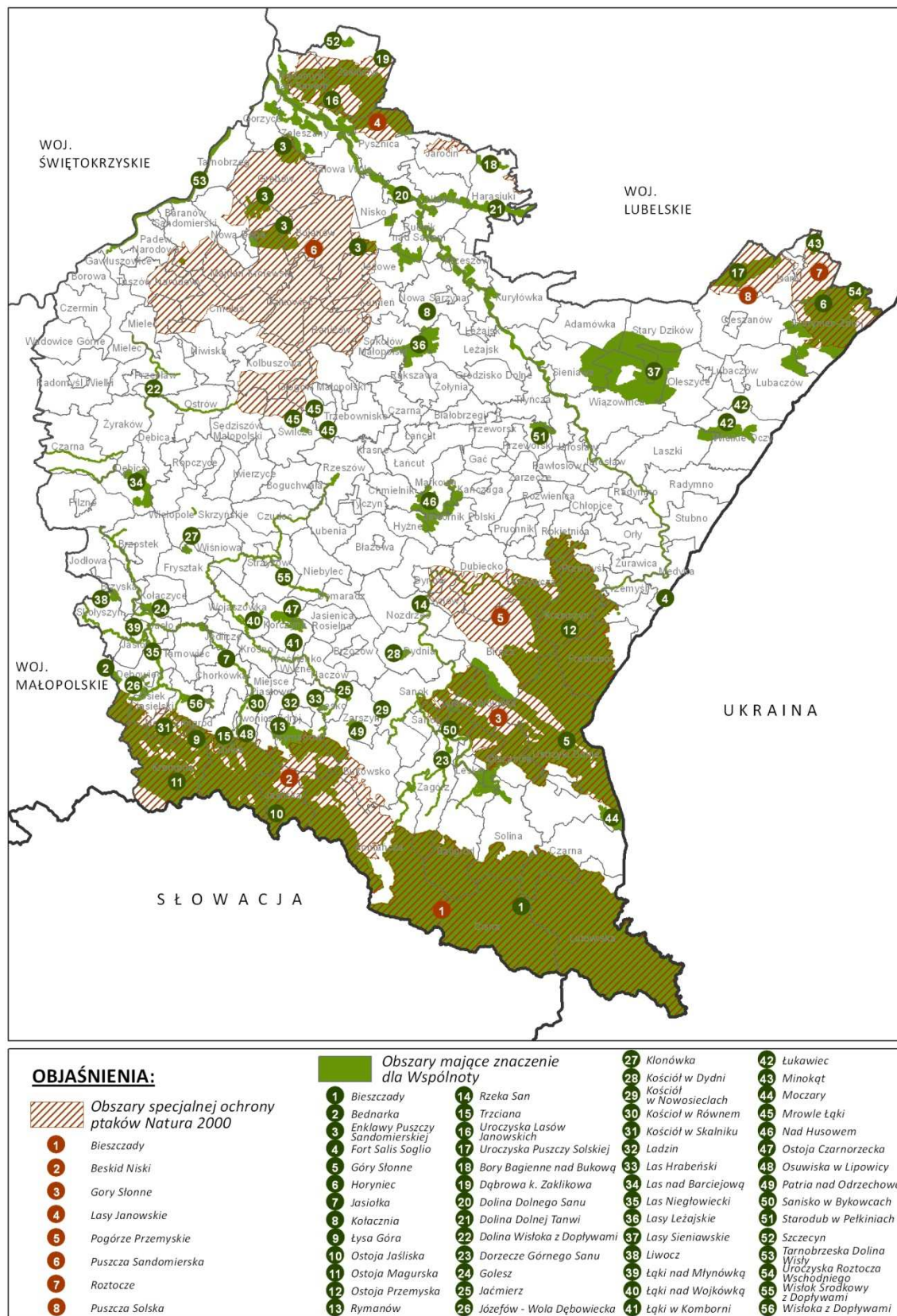
Plany zadań ochronnych dla obszarów Natura 2000 ustanawiane są zarządzeniem regionalnego dyrektora ochrony środowiska i obowiązywać będą przez okres 10 lat. W dokumentach tych m.in. wskazuje się ryzykowne lub niewłaściwe zapisy w istniejących studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, w planach miejscowych i planie zagospodarowania przestrzennego województwa z punktu widzenia ochrony obszaru oraz określa się konieczność opracowania planu ochrony. Plany ochrony parków narodowych, rezerwatów, parków krajobrazowych i obszarów Natura 2000 sporządzane są na 20 lat, a ich ustalenia obligatoryjnie uwzględniane są w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin, miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i planie zagospodarowania przestrzennego województwa.

Rys. 7. Ochrona przyrody w województwie podkarpackim – system krajowy

Źródło: opracowanie własne na podstawie materiałów przekazanych przez Departament Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, RDOŚ w Rzeszowie, Parki Narodowe: Magurski i Bieszczadzki i innych

Rys. 8. Obszary Natura 2000 w województwie podkarpackim

Źródło: opracowanie własne np. danych GDOŚ i RDOŚ w Rzeszowie

WNIOSKI

- Występowanie na terenie województwa podkarpackiego cennych i dobrze zachowanych (zwłaszcza w skali europejskiej) zasobów przyrodniczo-krajobrazowych, obliguje do zwiększenia skuteczności ich ochrony m.in. poprzez kształtowanie spójnego systemu ekologicznego i ograniczanie sposobów zagospodarowania niekorzystnie wpływających na przedmiot ochrony.
- W ostatnich latach nieznacznie w skali województwa zwiększyła się powierzchnia obszarów ochrony przyrody. Objęto prawną ochroną przyrody nowe tereny i obiekty. Prowadzone są prace na rzecz uszczegółowienia granic parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu oraz stworzenia dokumentów zarządzania ochroną przyrody w województwie (uchwały sejmiku, rozporządzenia, plany ochrony lub plany zadań ochronnych).
- Na obszarach objętych różnymi formami ochrony przyrody i krajobrazu obowiązują zasady zagospodarowania przestrzennego określone w ustanawiających je aktach prawnych oraz w planach ochrony i planach zadań ochronnych. Zasady te w zasadniczy sposób wpływają na zróżnicowanie polityki przestrzennej zagospodarowania przestrzennego województwa i możliwości jego rozwoju.
- Obszary te, z jednej strony stwarzają ograniczenia dla prowadzonej działalności gospodarczej, z drugiej jednak stwarzają szanse na podniesienie konkurencyjności województwa podkarpackiego poprzez rozwój funkcji specyficznych i pożądaných na tego rodzaju obszarach.

2.3. Powiązania ekologiczne

Obszary przyrodnicze województwa podkarpackiego objęte ochroną prawną stanowią ważny element sieci ekologicznej ustanowionej na poziomie europejskim i krajowym. Są one połączone siecią korytarzy ekologicznych²² umożliwiających migrację zwierząt i roślin i przepływ genów pomiędzy metapopulacjami w skali Polski i Europy. Istotnymi elementami korytarzy ekologicznych województwa są duże kompleksy leśne oraz rzeki i ich doliny. Za ważne dla europejskiego systemu ekologicznego uznaje się:

- korytarz ekologiczny biegnący pasmami górskimi z Ukrainy i ściśle powiązany z ciągami migracyjnymi na terenie Słowacji (Korytarz Karpacki);
- korytarz ekologiczny łączący zwarte kompleksy leśne Ukrainy i Roztocza oraz Kotliny Sandomierskiej z Borami Dolnośląskimi (Korytarz Południowo-Centralny);

²² Zgodnie z definicją zawartą w art. 5 ust. pkt 2 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody „korytarz ekologiczny to obszar umożliwiający migrację roślin, zwierząt lub grzybów”.

- Korytarz Doliny Wisły, powiązany z Doliną Wisłoki i dolinami jej dopływów: Jasiołki i Ropy;
- Korytarz Doliny Sanu - główny korytarz ekologiczny województwa podkarpackiego, powiązany jest z korytarzem Wisły oraz korytarzami ekologicznymi dopływów Sanu: Wisłoka, Tanwi, Lubaczówki, Szkła i Wiaru.

Podstawowym wyzwaniem jakie stoi przed województwem jest zapewnienie drożności korytarzy ekologicznych i ograniczanie konfliktów przy realizacji zamierzeń inwestycyjnych. W pierwszym rzędzie konieczne jest udokumentowanie przebiegu szlaków migracyjnych zwierząt na całym obszarze województwa i uwzględnianie ich w dokumentach planistycznych.

Dotychczas dokumentowanie szlaków migracyjnych prowadzone było w ograniczonej skali i dotyczyło głównie terenów parków narodowych a poza nimi niewielkich fragmentów obszaru województwa.

Dopiero w ostatnich latach, z udziałem funduszy zagranicznych, sukcesywnie dokumentowane są szlaki migracyjne zwierząt na większych obszarach województwa podkarpackiego i podejmowane są działania związane z zapewnieniem ich drożności. Należy wspomnieć tutaj zwłaszcza o dużych projektach realizowanych w ramach Szwajcarsko – Polskiego Programu Współpracy tj.:

- „Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne”, projekt obejmujący południową, karpacką część województwa podkarpackiego prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia”, w latach 2012-2016;
- „Inwentaryzacja kluczowych gatunków ptaków polskich Karpat oraz stworzenie systemu ich monitorowania i ochrony”, projekt realizowany przez Ogólnopolskie Towarzystwo Ochrony Ptaków w latach 2011 - 2015

oraz o projektach realizowanych w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko na lata 2007 - 2013 (aktualizacja – grudzień 2012 r.) tj. „Czynna ochrona węża Eskulapa w Bieszczadach Zachodnich”, „Ochrona podkowca małego w Polsce”, „Ochrona niedźwiedzia brunatnego (Ursus arctos) w polskiej części Karpat”, a także projekt realizowany przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie „Przywrócenie drożności korytarza ekologicznego rzeki Wisłoki i jej dopływów” (planowane zakończenie grudzień 2014).

WNIOSKI

- Szlaki migracyjne zwierząt na terenie województwa podkarpackiego wymagają udokumentowania (zwłaszcza jego środkowej części) i w dalszej kolejności wprowadzenia ich do dokumentów planistycznych.
- Znaczne obszary korytarzy ekologicznych objęte są różnego rodzaju formami

ochrony przyrody, gdzie obowiązują przepisy i dokumenty regulujące ich funkcjonowanie (plany ochrony, plany zadań ochronnych, plany urządzenia lasów). Poza tymi obszarami ochrona korytarzy ekologicznych polegać będzie na ich uwzględnianiu w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i w planach miejscowych.

- Na obszarach zurbanizowanych, nie objętych żadnymi przestrzennymi formami ochrony przyrody, istotne jest równoważenie funkcji przyrodniczych i gospodarczych oraz właściwe kształtowanie powiązań ekologicznych z obszarami o wysokich walorach przyrodniczych.
- Ustalenia obowiązującego Planu Zagospodarowania Województwa Podkarpackiego dotyczące ochrony korytarzy ekologicznych oparte były o przepisy prawne, które odmiennie definiowały pojęcie „korytarzy ekologicznych”. Obecnie korytarze ekologiczne są mniej precyzyjnie zdefiniowane, prawnie i przestrzennie. Ponadto KPZK 2030 wskazuje, jakie opracowania winny być uwzględnione przy wyznaczaniu korytarzy ekologicznych w skali regionalnej.

2.4. Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin

Złóża udokumentowane na terenie województwa podkarpackiego należą do czterech zasadniczych grup surowców, wydzielanych w zależności od głównego przeznaczenia i możliwości zastosowania, są to: surowce energetyczne, surowce chemiczne, surowce skalne i surowce inne, w tym wody lecznicze. W roku 2012 na terenie województwa znajdowało się ogółem 1157 udokumentowanych złóż²³ (ich rozmieszczenie obrazuje rys.9).

W stosunku do roku 2007 ich ogólna liczba zwiększyła się o 377 złóża, przy czym w odniesieniu do części kopalin odnotowuje się zmiany w liczbie złóż, w wielkości zasobów oraz w wielkości wydobycia. Zmiany w ujęciu szczegółowym przedstawia tabela 3.

W latach 2007 – 2012 najistotniejsze zmiany dotyczą ilości udokumentowanych złóż piasków i żwirów (wzrost liczby złóż o 342), co jednak nie przekłada się na istotny wzrost wielkości zasobów (przyrost w granicach 21%). Zwiększyła się natomiast wielkość wydobycia piasków i żwirów o ponad 387%. Jest to wynikiem zwiększonego zapotrzebowania na surowiec niezbędny w związku z intensywnym rozwojem infrastruktury drogowej. W analizowanym przedziale czasowym, zwłaszcza w latach 2010 – 2012 na potrzeby eksploatacji dokumentowane były liczne złóża o niewielkich

²³ Źródło: Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce – stan na 31.XII.2012 r. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2013 r.

zasobach i niewielkim zasięgu przestrzennym. Analogiczne zmiany, choć w znacznie mniejszym zakresie dotyczą piaskowców (wzrost liczby złóż o 6, przyrost zasobów o ok. 14%, wzrost wydobywania o 76%).

Zwiększyła się o 10 liczba złóż gazu ziemnego, przy spadku zasobów o blisko 11% i spadku wydobywania o ok. 8%. Wskutek dokładniejszego zbilansowania zasobów ropy naftowej zwiększyła się ich wielkość o 54%, przy niezmienionej liczbie złóż i wydobywaniu utrzymującym się na zbliżonym poziomie. Wzrosła liczba złóż wód leczniczych z 6 na 11 wraz ze wzrostem zasobów o 18% i przy spadku wielkości poboru o 9%. Zwiększenie liczby złóż wód leczniczych jest skutkiem wejścia w życie nowej ustawy Prawo geologiczne i górnicze²⁴. Dotychczasowa liczba udokumentowanych 6 złóż: Rymanów Zdrój, Horyniec Zdrój, Polańczyk, Latoszyn, Iwonicz Zdrój i Lubatówka zmniejszyła się poprzez włączenie złoża Lubatówka do złoża Iwonicz Zdrój, do kopalni zostały natomiast zaliczone wody od lat eksploatowane na podstawie pozwoleń wodno – prawnych: Czarna Górna (gm. Czarna), Komańcza, Lesko, Nieborów (gm. Hyżne), Rabe 1 (gm. Baligród), Rzeszów S -1, S – 2.

Zwiększyła się z 1 do 5 liczba złóż torfów, przy wzroście zasobów w granicach 142%. Mniej istotne zmiany odnotowuje się w liczbie złóż surowców ceramiki budowlanej (wzrost o 9 złóż) i wielkości ich zasobów (wzrost o 5,5%), w liczbie złóż łupków menilitowych (wzrost o 2 złoża) i w wielkości ich zasobów (wzrost o 6,6%), w liczbie złóż surowców ilastych do produkcji kruszywa lekkiego (spadek o 1 złożenie wskutek wykreślenia z bilansu zasobów) i w wielkości zasobów (spadek o 9,8%).

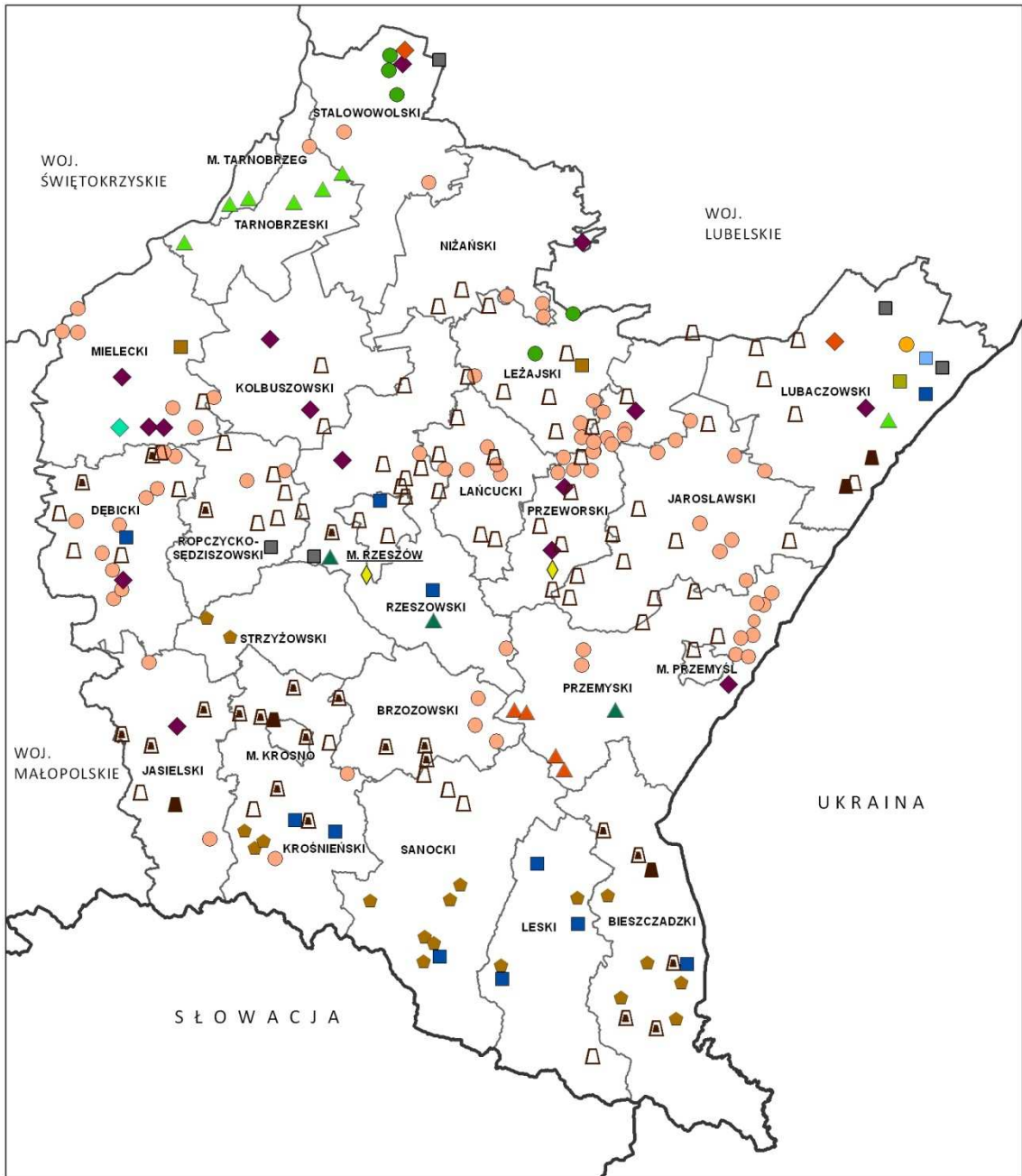
Nie uległy zmianom, bądź były to zmiany znikome, zasoby i liczba złóż siarki rodzimej, diatomitów, gipsów, piasków szklarskich, piasków kwarcowych, wapieni dla przemysłu cementowego i wapienniczego, surowców ilastych do produkcji cementu, wapieni zaliczanych do kamieni łamanych i blocznych, torfów leczniczych.

Spadek wielkości wydobywania dotyczy ponadto surowców ilastych ceramiki budowlanej o 36%, piasków kwarcowych o 57% i wapieni o 100% (zaniechanie wydobywania), a wzrost torfów o 100% (w roku 2007 żadne złożenie nie było eksploatowane), diatomitów o 72%, torfów leczniczych o 15%.

Obszary występowania udokumentowanych złóż kopalni, zgodnie z obowiązującymi przepisami ujawnia się w dokumentach planistycznych wszystkich szczebli, celem zapewnienia ich ochrony.

²⁴ Ustawa z dnia 9 czerwca 2011r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U.z 2011r. Nr 163 poz. 981 z późn. zm.), która weszła w życie z dniem 01.01. 2012r. zalicza do kopalni - wód leczniczych, wody spełniające określone kryteria dotyczące właściwości wód. Dotychczas liczbę ich złóż i wielkość zasobów określało już nieobowiązujące Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2006 roku w sprawie złóż wód podziemnych zaliczonych do solanek, wód leczniczych i termalnych oraz złóż innych kopalni leczniczych, a także zaliczenia kopalni pospolitych z określonych złóż lub jednostek geologicznych do kopalni podstawowych (Dz.U. Nr 32 poz. 220 ze zm.). Ponadto ustawa zniósła podział na kopaliny podstawowe i pospolite, wprowadzając katalog kopalni strategicznych pozostających w dyspozycji Skarbu Państwa, objętych własnością górniczą, przy czym prawo własności górniczej przypisała wyłącznie Skarbowi Państwa.

Rys. 9. Złóża kopalin

OBJAŚNIENIA:

Surowce energetyczne

- gaz ziemny *
- ropa naftowa *
- ▤ ropa naftowa i gaz ziemny *

Surowce chemiczne

- ▲ siarka rodzima *
- ▲ diatomity (skała diatomitowa)

Surowce skalne

- ◆ gipsy *
- piaski szklarskie
- piaski i żwiry - złoża pow. 3 mln ton
- piaski kwarcowe - złoża pow. 1 mln
- surowce ilaste ceramiki budowlanej - złoża pow. 2 mln m³
- ◆ surowce ilaste do produkcji kruszywa lekkiego
- ◆ surowce ilaste do produkcji cementu
- wapień dla przemysłu cementowego i wapienniczego

- piaskowce - złoża pow. 3 mln ton
- wapień
- ▲ łupki menilitowe - złoża pow. 0,5 mln ton

Surowce inne

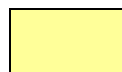
- torfy - złoża pow. 0,1 mln m³
- torfy lecznicze
- wody lecznicze *

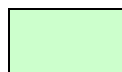
* kopaliny strategiczne zgodnie z ustawą Prawo geologiczne i górnicze Dz.U. 2011r. Nr 163 poz. 981

Źródło: opracowanie własne na podstawie Centralnej Bazy Danych Geologicznych Państwowego Instytutu Geologicznego PIB <http://www.pgi.gov.pl/>

Tabela 3. Zestawienie zasobów udokumentowanych złóż kopalin oraz wielkości wydobycia w województwie podkarpackim wg stanu na 31.12.2007 r. i na 31.12.2012 r.

Rodzaj kopaliny	Liczba złóż		Zasoby geologiczne		Wydobycie	
	2007	2012	2007	2012	2007	2012
Gaz ziemny	81	91	35,3 mld m ³	31,5 mld m ³	1590,5 mln m ³	1463,6 mln m ³
Ropa naftowa	28		415,55 tys. t.	641,03 tys. t.	32,37 tys. t.	32,52 tys. t.
Siarka rodzima	7		427,7 mln t		brak	
Diatomyty (skała diatomitowa)	4		10,022 mln t.	10,019 mln t	0,28 tys. t.	1,0 tys. t.
Gipsy	2		4120 tys. t.		brak	
Piaski szklarskie	1		2 474 tys. t.		brak	
Piaski i żwiry	424	766	1062,6 mln t.	1291,7 mln t	4680 tys. t.	22833 tys. t.
Piaski kwarcowe	9		19857 tys. t.	19752 tys. m ³	44 tys. m ³	19 tys. m ³
Surowce ilaste ceramiki budowlanej	161	170	142,5 mln m ³	150,4 mln m ³	216 tys. m ³	138 tys. m ³
Surowce ilaste do prod. kruszywa lekkiego	4	3	21 194 tys. m ³	19 110 tys. m ³	brak	
Surowce ilaste do prod. cementu	3		71 576,0 tys. t.		brak	
Wapienie dla przem. cement. i wapienniczego	6		259,6 mln ton		brak	
Piaskowce	34	40	449 905 tys. t.	512 245 tys. t.	611 tys. t.	1076 tys. t.
Wapienie	3		8089 tys. t.	8052 tys. t.	10 tys. t.	brak
Łupki menilitowe	5	7	2521 tys. t.	2689 tys. t.	15 tys. t.	15 tys. t.
Torfy	1	5	101,0 tys. m ³	244,61 tys. m ³	brak	1,76 tys. m ³
Torfy lecznicze	1		369,00 tys. m ³	369,73 tys. m ³	0,53 tys. m ³	0,61 tys. m ³
Wody lecznicze	6	11	86,27 m ³ /h	102,15 m ³ /h	42 834, 7 m ³ /rok	38 952,1 m ³ /rok
Ogółem	780	1157				

 – wzrost

 – spadek

 – stan bez zmian

Źródło: opracowanie własne na podstawie Bilansu zasobów i wód podziemnych w Polsce – stan na 31.XII. 2007 r. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2008r. oraz Bilansu zasobów złóż kopalin w Polsce – stan na 31.XII.2012 r. Państwowy Instytut Geologiczny Warszawa 2013 r.

Ustalenia KPZK 2030 wprowadzają, jako jeden z typów obszarów funkcjonalnych „Strategiczne złoża kopalin”. Ewentualne wskazanie na terenie województwa takich złóż wymagających wyłączenia z zainwestowania będzie możliwe po sporządzeniu, przez Zespół powołany przez ministrów właściwych ds. gospodarki, środowiska, gospodarki wodnej, budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej, wykazu złóż strategicznych.

WNIOSKI

- W ostatnich latach odnotowuje się ogólny przyrost liczby udokumentowanych złóż kopalin przy zróżnicowanej zmienności zasobów. Wyraźnie ujawniła się tendencja wzrostowa dokumentowania nowych złóż i ich eksploatacji w ścisłej zależności z zapotrzebowaniem rynkowym na surowiec, głównie w grupie kruszyw naturalnych.
- W kontekście nieodnawialności zasobów kopalin oraz presji inwestycyjnej w stosunku do obszarów złożowych, istotne jest zwiększenie skuteczności ochrony planistycznej złóż przy równoczesnej racjonalizacji wydobycia.

2.5. Obszary ochrony wód

2.5.1. Dokumenty zarządzania ochroną wód

Głównym założeniem Ramowej Dyrektywy Wodnej jest ochrona zasobów wodnych dla przyszłych pokoleń. W krajach członkowskich UE rok 2015 wyznaczono, jako docelowy do osiągnięcia dobrego stanu wód powierzchniowych i podziemnych. Realizując założenia dyrektywy wodnej oraz innych dyrektyw ważnych dla polityki wodnej kraju²⁵, strona polska opracowała następujące dokumenty strategiczne:

- Program wodno-środowiskowy kraju określa działania podstawowe i uzupełniające zmierzające do poprawy lub utrzymania dobrego stanu wód na obszarze całego kraju. Stanowi obok planów gospodarowania wodami podstawowy dokument w

²⁵ Aktami prawnymi Unii Europejskiej dotyczącymi kształtowania polityki wodnej są:

- Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW), ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w zakresie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000),
- Dyrektywa 2006/118/WE w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006),
- Dyrektywa 2007/60/WE w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz. Urz. UE L 327 z 22.12.2000).

W Polsce przepisy prawa unijnego w dziedzinie polityki wodnej wdrażane są głównie poprzez ustawę Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (tj. Dz.U. 2012 poz. 145. z późn. zm.) oraz odpowiednie do ustawy rozporządzenia.

zakresie gospodarki wodnej. Jego celem jest zestawienie niezbędnych działań koniecznych do realizacji założonych celów środowiskowych, których wypełnienie pozwoli uzyskać efekty w postaci lepszego stanu wód do 2015 r., oraz w terminie późniejszym, zgodnie z derogacjami. Program wyznacza działania dla osiągnięcia dobrego stanu/potencjału ekologicznego wód powierzchniowych oraz stanu chemicznego i ilościowego wód podziemnych.

- Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły oraz Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru stanowią podstawę do podejmowania decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych oraz określają zasady gospodarowania wodami na obszarze dorzeczy w przyszłości. Dokumenty wskazują cele środowiskowe ustalone na mocy art. 4 RDW dla wód powierzchniowych w zakresie osiągnięcia i utrzymania dobrego stanu wód powierzchniowych oraz dla obszarów chronionych, w szczególności ekosystemów wodnych, a także dla wód podziemnych. Plany stanowią narzędzie mające usprawniać proces osiągania założonych celów środowiskowych. W dokumentach zostały wyznaczone jednolite części wód powierzchniowych i podziemnych, określono ich charakterystyki oraz ocenę ryzyka nieosiągnięcia celów środowiskowych i ewentualne derogacje.
- Program ochrony przed powodzią w dorzeczu Górnej Wisły ma charakter ponadregionalny. Jego obszarem działań są województwa: śląskie, małopolskie, podkarpackie i świętokrzyskie. Celem Programu jest sukcesywne podnoszenie bezpieczeństwa przeciwpowodziowego w dorzeczu górnej Wisły. Zawiera listę 39 kompleksowych zadań, których zakres i zasięg obszarowy dostosowany został do rodzaju źródeł i przyczyn zagrożeń powodziowych oraz kierunków interwencji ograniczających wielkość i zasięg powodzi oraz jej skutki. Określone zostały trzy podstawowe grupy projektów:
 - I – zabezpieczenie przed zagrożeniem powodziowym doliny Wisły,
 - II – zabezpieczenie przed powodzią aglomeracji miejskich powyżej 100 tys. mieszkańców – dotyczy miasta Rzeszowa,
 - III – obniżenie zagrożenia powodziowego w układzie zlewniowym – dotyczy ochrony przed powodzią w zlewniach rzek: Łęg, Trześniówki, Wisłoki (budowa zbiorników retencyjnych Kąty-Myscowa i Dukła), Wisłoka (budowa zbiornika retencyjnego w Rudawce Rymanowskiej i zabezpieczenie przed powodzią miasta Krosna), Sanu (zabezpieczenie przed powodzią miasta Przemyśla), Breń, Babulówki, Potoku Chorzelowskiego, Strachockiej, Tanwi i Sanny.

2.5.2. Obszary ochrony wód powierzchniowych

Zasoby wód powierzchniowych województwa podkarpackiego należą do zlewni Wisły, obejmującej ponad 90% jego powierzchni oraz do zlewni Dniestru położonej we wschodniej części obszaru województwa. Tworzą je głównie rzeka Wisła oraz jej bezpośrednie dopływy: Wisłoka, Babulówka, Trześniówka, San z Wisłokiem, a także

w obrębie dorzecza Dniestru ciekli: Strwiąż, Mszanka, Lechnawa, mające swe źródła po stronie polskiej, a odcinki ujściowe po stronie ukraińskiej. Wielkość zasobów wód powierzchniowych, w porównaniu z zasobami krajowymi, jest stosunkowo duża, jednak niestabilna (wahająca się od 3,9 mld m³ w latach suchych do 5,0 mld m³ w latach mokrych) i nierównomiernie rozmieszczona (w północno - zachodniej części województwa zasoby wód są większe, niż w południowej). Podstawowym problemem w zakresie dyspozycyjności jest bardzo duża zmienność przepływów w czasie, wynikająca ze zróżnicowania warunków hydrologicznych w poszczególnych latach oraz górskiego charakteru większości rzek województwa podkarpackiego.

Istniejące zasoby wodne są niewykorzystane ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowane są 3 duże zbiorniki zaporowe²⁶:

- Zbiornik Soliński na Sanie – największy w Polsce, o powierzchni 21,1 km² i pojemności przy maksymalnym spiętrzeniu wody 472 hm³,
- Zbiornik Myczkowce na Sanie – o powierzchni 2 km² i pojemności 10,9 hm³,
- Zbiornik Besko na Wisłoku – o powierzchni 1,5 km² i pojemności 15,5 hm³.

Zbiornik Soliński i Zbiornik Myczkowce gromadzą ok. 13% retencjonowanych wód w Polsce. W województwie funkcjonują również 32 małe zbiorniki wodne²⁷, administrowane przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych. Większość z nich jest zlokalizowana w środkowej i północnej części województwa, na terenie Kotliny Sandomierskiej. Spełniają głównie funkcje retencyjne i przeciwpożarowe, wykorzystywane są do nawodnień oraz w gospodarce rybackiej, a także do celów rekreacyjnych.

Proces dostosowywania prawodawstwa polskiego do systemu prawnego funkcjonującego na terenie całej Unii Europejskiej w zakresie ochrony wód spowodował modyfikację Programu państwowego monitoringu środowiska, a tym samym wprowadzanie zmian do sposobu badań oraz oceny wód powierzchniowych i podziemnych. W związku z powyższym nie jest możliwe przeprowadzenie analizy porównawczej najnowszych wyników badań jakości wód z informacjami otrzymanymi w poprzednim Raporcie²⁸.

Opracowana przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska ocena jakości wód powierzchniowych obejmuje dane za 2012 r. oraz dane zweryfikowane za lata

²⁶ Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2013, Urząd Statystyczny w Rzeszowie.

²⁷ Źródło: Ochrona Środowiska w województwie podkarpackim w latach 20010-2012, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, 2013 r.

²⁸ W 2007 r., ze względu na trwające prace nad nowymi metodami badawczymi oraz metodami ocen i klasyfikacji, monitoring jakości wód powierzchniowych przeprowadzony był zgodnie z programem przewidzianym na lata 2007 – 2009 (na nowej diagnostycznej i operacyjnej sieci punktów pomiarowych), ale w niepełnym zakresie. Ocena jakości wód została sporządzona wg zasad ustalonych w nieaktualnym od 1 stycznia 2005 r. rozporządzeniu Ministerstwa Środowiska z 2004 r. w sprawie klasyfikacji dla prezentowania stanu wód powierzchniowych i podziemnych, sposobu interpretacji wyników i prezentacji stanu tych wód (Dz.U.2004. Nr 32. poz.284).

2010-2011, dla których zastosowano metodę dziedziczenia oceny poszczególnych elementów jakości. W ten sposób otrzymano ocenę stanu wód obejmującą okres 2010 – 2012 r., stanowiący pierwszą część sześcioletniego cyklu badawczego przewidzianego na lata 2010 – 2015. Ocenę sporządza się poprzez porównanie wyników klasyfikacji stanu lub potencjału ekologicznego na podstawie elementów biologicznych, hydromorfologicznych i fizykochemicznych poprzez nadanie im odpowiednich klas, z wynikami stanu chemicznego. Dodatkowo sprawdza się spełnienie wymagań dla obszarów chronionych ustalonych w odrębnych aktach prawnych.

Badania wykonano w 14 zlewniach rzek karpackich w regionach wodnych górnej i środkowej Wisły oraz Dniestru. Objęto nimi 94²⁹ jednolite części wód powierzchniowych (JCWP): 47 naturalne oraz 47 silnie zmienione, w tym trzy zbiorniki zaporowe.

Monitoring obszarów chronionych, którego celem jest ochrona wód użytkowanych przez ludzi oraz zachowanie siedlisk i gatunków bezpośrednio zależnych od wody, został przeprowadzony zgodnie z obowiązującym przepisami prawnymi dla:

- jednolitych części wód przeznaczonych do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia,
- obszarów przeznaczonych do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym oraz obszarów przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie,
- jednolitych części wód przeznaczonych do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych,
- obszarów wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych oraz obszarów narażonych na zanieczyszczenia związkami azotu ze źródeł rolniczych.

Ocenę obszarów chronionych będących jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, przygotowano wg rozporządzenia MŚ z dnia 27 listopada 2002 r.³⁰ dla 17 JCWP, na których występują zbiorniki zaporowe oraz rzeki dostarczające wodę mieszkańcom w ilości powyżej 100 m³/dobę. W 15-u z nich (88,2%) odnotowano spełnienie przyjętych w tym zakresie wymagań; 2 JCWP (11,8%): Wisłok od Stobnicy do Zb. Rzeszów (ppk Wisłok – Zwiężczyca) oraz Osława do Rzepedki (ppk Osława – Rzepedź) nie spełniły określonych wymagań.

²⁹ w tym JCWP Wisła od Wisłoki do Sanu badana przez WIOŚ Kielce.

³⁰ Rozporządzenie MŚ z dnia 27 listopada 2002r. w sprawie wymagań jakim powinny odpowiadać wody powierzchniowe wykorzystywane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia (Dz.U.2002.204.1728)

Dla obszarów przeznaczonych do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym oraz obszarów przeznaczone do ochrony siedlisk lub gatunków, dla których utrzymanie lub poprawa stanu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie, przygotowano ocenę uwzględniającą klasyfikację stanu/potencjału ekologicznego JCWP należących do obszarów sieci NATURA 2000 lub z nimi powiązanych oraz ocenę warunków bytowania ryb wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 4 października 2002 r.³¹. W 23 z 32 przebadanych JCWP spełniono wymagania w przyjętym zakresie, natomiast w pozostałych 9: Olszynka, Sołotwa do Glinianki, Wisłok od Czarnego Potoku do Stobnicy, Stobnica od Łądzierza do ujścia, Brusienka, Tanew od Łady do ujścia, Bukowa od Rakowej do ujścia, San od Rudni do ujścia oraz Wisła od Wisłoki do Sanu, nie zostały spełnione kryteria.

Obszary chronione będące jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych zostały przebadane pod kątem występowania przyspieszonej eutrofizacji wywołanej czynnikami antropogenicznymi, powodującymi możliwość zakwitu glonów. Ocena została opracowana w zakresie wskaźników eutrofizacji na podstawie klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego wg rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r.³². Badania przeprowadzono w 6 JCWP, 3 z nich spełniły wymagania: Wisłoka od Rzeki do Pot. Kiełkowskiego, Czarna, Zb. Solina do zapory Myczkowcach, w pozostałych 3-ch: Potok Chotowski, Rzeki oraz Brusienka, nie zostały spełnione określone wymagania jakościowe.

Obszary chronione wrażliwe na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych i rolniczych zostały ocenione w oparciu o zasady klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego, w zakresie wskaźników oceny eutrofizacji wód powierzchniowych ustalonych w rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. Zgodnie z przyjętymi kryteriami obszar całego kraju został uznany za zagrożony eutrofizacją ze źródeł komunalnych. Tym samym wszystkie jednolite części wód województwa podkarpackiego stanowią obszar chroniony i wymagają dodatkowych ocen spełniania wymagań określonych dla tych obszarów. W przeprowadzonej ocenie jakości wód w latach 2010 – 2012 w 47 z 94 JCWP (50%) województwa podkarpackiego, stwierdzono brak spełnienia wymagań dla obszarów ochronnych wrażliwych na eutrofizację. Najczęstszą przyczyną pogorszenia jakości wód był element biologiczny.

Wg danych RZGW w Krakowie na terenie województwa nie występuje zjawisko eutrofizacji pochodzącej z zanieczyszczeń związkami azotu ze źródeł rolniczych, nie ma więc potrzeby wyznaczania takich obszarów zagrożenia.

³¹ Rozporządzeniu Ministra Środowiska z dnia 4 października 2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych (Dz.U.2002. 176.1455).

³² Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 15 listopada 2011 r. w sprawie form i sposobu prowadzenia monitoringu jednolitych części wód powierzchniowych i podziemnych (Dz.U.2011.258.1550).

Biorąc pod uwagę wyniki klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego oraz oceny spełnienia wymagań dla obszarów chronionych przeprowadzone w latach 2010 – 2012 w 94 JCWP na terenie województwa podkarpackiego otrzymano:

- bardzo dobry i dobry stan oraz dobry i powyżej dobrego potencjał ekologiczny – w 41 JCWP (44%)
- umiarkowany stan lub potencjał ekologiczny – w 37 JCWP (39%)
- słaby stan lub potencjał ekologiczny – w 15 JCWP (16%)
- zły potencjał ekologiczny – w 1 JCWP (1%)

Na rys. 10. zostały przedstawione wyniki klasyfikacji stanu/potencjału ekologicznego i oceny jakości wód w obszarach chronionych w województwie podkarpackim.

Badania stanu chemicznego wód powierzchniowych są prowadzone na podstawie rozporządzenia z 2011 r. Ministra Środowiska³³, w oparciu o wymienione w nim wskaźniki chemiczne charakteryzujące występowanie w wodach substancji priorytetowych i innych substancji zanieczyszczających. W latach 2010-2012 badaniami stanu chemicznego objęto 37 JCWP. W 3-ch z nich (8%) odnotowano stan chemiczny poniżej dobrego: Wisłoka od Dębownicy do Ropy, Jasiołka od Panny do Chlebianki, Strwiąż do granicy państwa. Przyczyną obniżenia jakości była obecność stężeń wielopierścieniowych węglowodorów aromatycznych. W pozostałych JCWP (92%) stwierdzono dobry stan chemiczny.

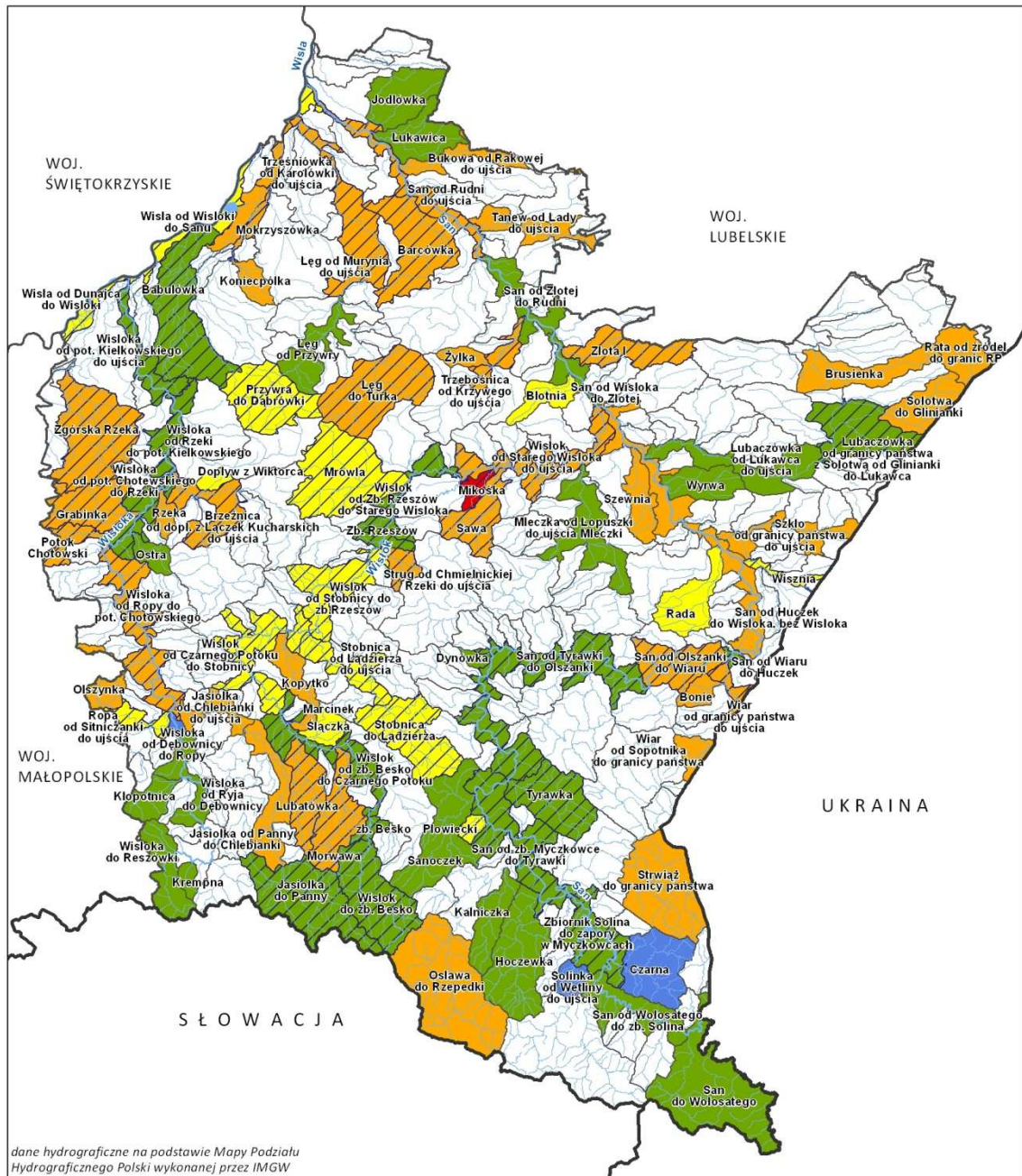
Wyniki stanu/potencjału ekologicznego oraz stanu chemicznego wód służą jako podstawa opracowania oceny stanu jednolitych części wód powierzchniowych³⁴. W latach 2010 – 2012 ocena ta została sporządzona dla 69-u JCWP (rys. 11.). W 57-u JCWP (83%) stwierdzono zły stan wód, w pozostałych 12-u (17%) dobry. Są to:

- w zlewni Wisłoki: Wisłoka do Reszówki, Krempna, Wisłoka od Rzeki do Potoku Kiełkowskiego, Wisłoka od Potoku Kiełkowskiego do ujścia,
- w zlewni Sanu: San od Wołosatego do Zb. Solina, Zb. Solina do zapory w Myczkowcach, San od Zb. w Myczkowcach do Tyrawki, Lubaczówka od granicy Państwa z Sołotwą od Glinianki do Łukawca, Łukawica
- w zlewni Wisłoka (również Sanu): Wisłok do Zb. Besko, Zb. Besko, Wisłok od Zb. Besko do Czarnego Potoku.

³³ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 listopada 2011 r. w sprawie sposobu klasyfikacji jednolitych części wód powierzchniowych oraz środowiskowych norm jakości dla substancji (Dz.U.2011.257.1545.)

³⁴ Stan JCWP jest dobry gdy stan/potencjał ekologiczny wód jest dobry lub powyżej dobrego oraz stan chemiczny wód jest dobry, Stan JCWP jest zły gdy stan/potencjał ekologiczny wód jest umiarkowany, słaby lub zły, niezależnie od oceny stanu chemicznego wód (nawet przy braku możliwości dokonania klasyfikacji stanu chemicznego wód) oraz stan chemiczny wód jest poniżej dobrego, niezależnie od oceny stanu/potencjału ekologicznego wód (nawet przy braku możliwości dokonania klasyfikacji stanu/ potencjału ekologicznego wód)

Rys. 10. Stan lub potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w latach 2010 – 2012 z uwzględnieniem oceny spełnienia wymagań określonych dla obszarów chronionych

dane hydrograficzne na podstawie Mapy Podziału Hydrograficznego Polski wykonanej przez IMGW

OBJAŚNIENIA:

Ocena stanu / potencjału ekologicznego wód powierzchniowych

Stan ekologiczny

- bardzo dobry*
- dobry*
- umiarkowany*
- słaby*

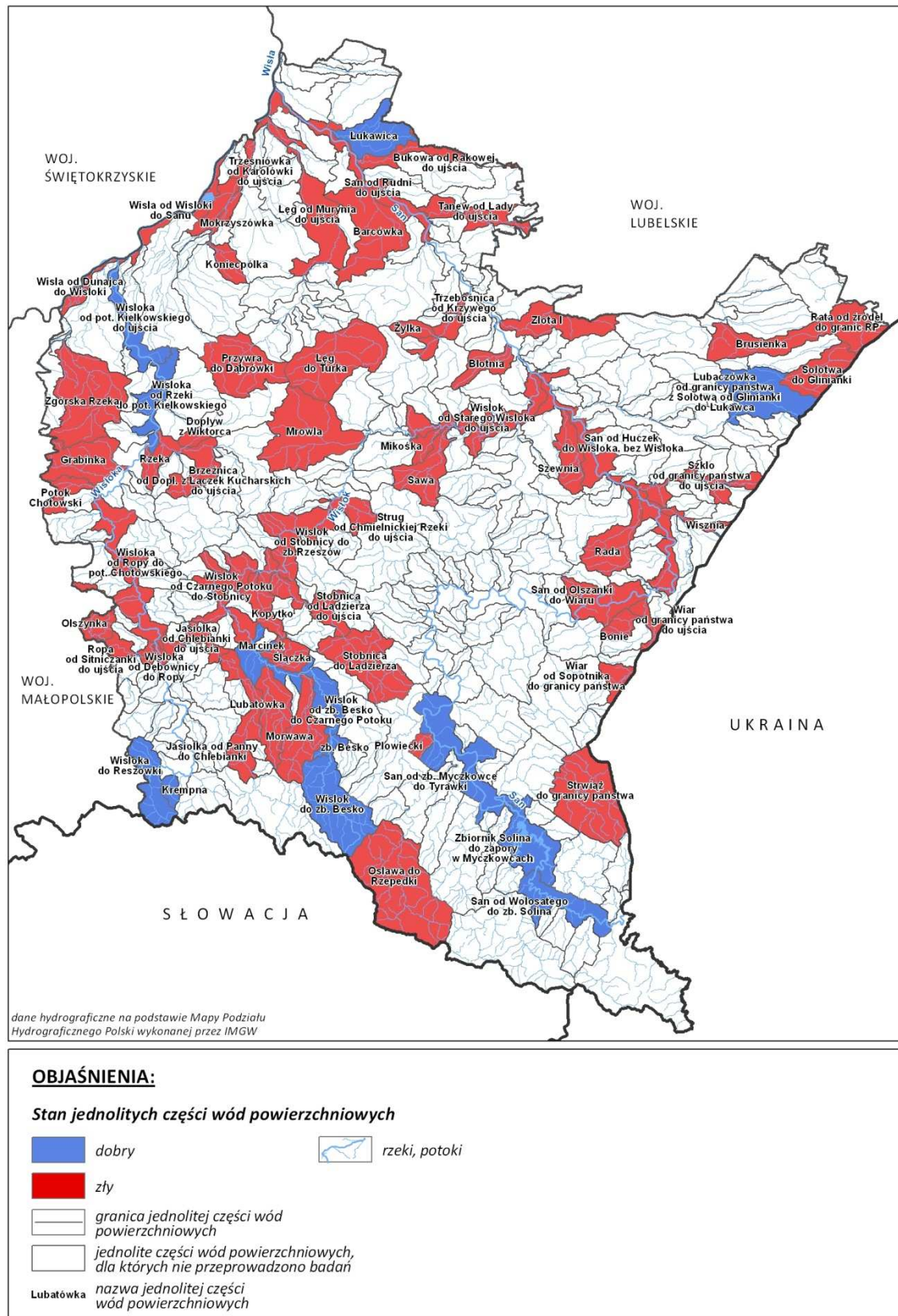
Potencjał ekologiczny

- dobry i powyżej dobrego*
- umiarkowany*
- słaby*
- zły*

- granica jednolitej części wód powierzchniowych*
- jednolite części wód powierzchniowych, dla których nie przeprowadzono badań*
- rzeki, potoki*
- Czama** *nazwa jednolitej części wód powierzchniowych*

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Informacji o jakości wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w latach 2010-2012”, WIOŚ w Rzeszowie

Rys. 11. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w latach 2010 – 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Informacji o jakości wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w latach 2010-2012”, WIOŚ w Rzeszowie

2.5.3. Obszary ochrony wód podziemnych

Zasoby wód podziemnych województwa rozmieszczone są nierównomiernie, a w porównaniu z zasobami innych regionów kraju należą do niewielkich. Wymagają szczególnej ochrony pod względem zachowania ilości jak i jakości wód. Związane są z wielkimi jednostkami struktur geologicznych, stanowiącymi regiony hydrogeologiczne. Występują w trzech podstawowych poziomach wodonośnych zwykłych, największe znaczenie mają wody zalegające w utworach czwartorzędowych oraz trzeciorzędowych. Ok. 80% zasobów wód podziemnych leży w północnej części województwa.

Wg danych Państwowego Instytutu Geologicznego, suma zasobów dyspozycyjnych i perspektywicznych dla województwa podkarpackiego wynosi 2647,5 m³/24h/km², największa jest w powiecie: leżajskim, lubaczowskim, niżańskim, leskim oraz w Tarnobrzegu (powyżej 140 m³/24h/km²), najmniejsza w powiecie: brzozowskim, strzyżowskim oraz w mieście Krosno (poniżej 30 m³/24h/km²). W 2012 r.³⁵ zasoby eksploatacyjne województwa możliwe do wykorzystania do celów gospodarczych wyniosły 507,3 hm³, co stanowiło ok. 2,9% zasobów kraju, z czego:

- w utworach czwartorzędowych 453,2 hm³ (89,3%),
- w utworach trzeciorzędowych 40,7 hm³ (8,0%),
- w utworach kredowych 13,1 hm³ (2,6%),
- w utworach starszych 0,3 hm³ (0,1%).

Większość zasobów rozmieszczonych jest w Głównych Zbiornikach Wód Podziemnych (GZWP), znajdujących się w całości lub w części na terenie województwa. W tabeli 4 zostały przedstawione podstawowe charakterystyki GZWP ujętych w rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz. U. 2006 nr 126 poz. 878). Oprócz wymienionych GZWP na terenie województwa występuje również Zbiornik „Dolina Borowej” nr 424 - nie ujęty w rozporządzeniu, ale uwzględniany na mapach Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie dostępnych na stronie internetowej <http://www.pgi.gov.pl/>

Tabela 4. Podstawowe dane Głównych Zbiorników Wód Podziemnych województwa podkarpackiego

Numer Zbiornika	Nazwa zbiornika	Strat.	Pow. GZWP km ²	Wiek utw. wodon.	Typ ośrodka	Średnia gł. ujęcia m	Szac. zas. dysp. tys. m ³ /d
425	Zbiornik Dębica-Stalowa Wola-Rzeszów	Q	2194,0	Qdk	por	10-30	576.00
426	Dolina kopalna Kolbuszowa	Q	60,0	Qk	por	18-70	16.80
429	Dolina Przemyśl	Q	137,0	Qd	por	10-30	38.60

³⁵ Źródło: Ochrona środowiska 2013, GUS, Warszawa 2013

430	Dolina rzeki San	Q	83,2	Qd	por	10	5.50
431	Zbiornik warstw Krosno (Bieszczady)	Cr.Tr	1220,0	Trf	sz-por	60	25.00
432	Dolina rzeki Wisłok	Q	172,0	Qd	por	8	22.00
433	Dolina rzeki Wisłoka	Q	200,0	Qd	por	8	26.00
406*	Zbiornik Niecka lubelska (Lublin)	Cr ₃	7492,5	Cr ₃		85	1330
407*	Niecka lubelska (Chełm-Zamość)	Cr ₃	9015,00	Cr ₃	sz-por	70	1127.50
428*	Dolina kopalna Biłgoraj-Lubaczów	Q	290,00	Qk	por	10-65	76.20

Źródło: Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2006 r. w sprawie przebiegu granic obszarów dorzeczy i regionów wodnych (Dz.U.2006.126.878)

* Zbiorniki częściowo położone w obrębie województwa podkarpackiego

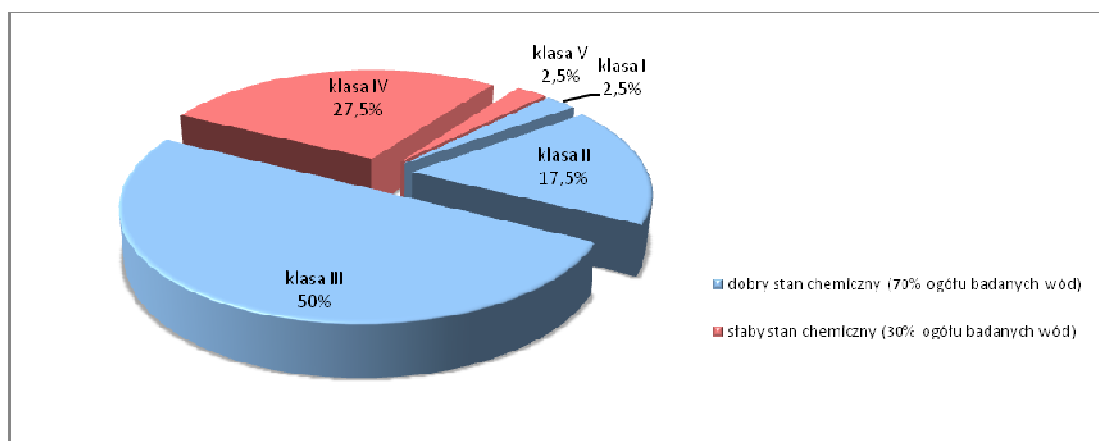
Q – czwartorzęd, **QD** – czwartorzędowa dolina, **QK** – czwartorzędowa dolina kopalna, **QDK** – czwartorzędowa dolina z doliną kopalną, **Tr** – trzeciorzęd, **Trf** – trzeciorzęd we fliszu karpackim, **Cr** – kreda, **Cr3** – kreda górna, **T** – trias, **por** – porowy, **sz-por** – szczelinowo-porowe

Podobnie jak w przypadku wód powierzchniowych, ze względu na zmieniające się przepisy prawne dotyczące sposobu prowadzenia monitoringu środowiska nie jest możliwa analiza porównawcza najnowszej oceny jakości wód podziemnych z oceną przedstawioną w poprzednim Raporcie.

Instytucją odpowiedzialną za prowadzenie monitoringu jakości wód podziemnych na obszarze całego kraju jest Państwowy Instytut Geologiczny. W województwie podkarpackim wyznaczono w całości lub w części 8 obszarów jednolitych części wód podziemnych (JCWPd), w tym 7 na terenie dorzecza górnej Wisły (nr 109, 126, 127, 139, 157, 158,160) oraz 1 – na terenie dorzecza Dniestru (nr 159).

W 2012 r. przeprowadzono badania jakości wód podziemnych w ramach monitoringu diagnostycznego w 40 punktach pomiarowych. Analiza wyników wykazała dobry stan chemiczny wód w 70% badanych punktów, w pozostałych 30% stwierdzono słaby stan chemiczny wód (wykres 1).

Wykres 1. Jakość wód podziemnych w województwie podkarpackim w 2012 r.

Źródło: Ocena wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych w 2012 r. przygotowana przez WIOŚ w Rzeszowie – opracowanie własne

Dobry stan chemiczny wód podziemnych charakteryzują trzy najwyższe klasy jakości:

- I klasa - punkt pomiarowy w Dwerniczku (399),
- II klasa - 7 punktów pomiarowych: Werchrata (1880), Cmolasa (1059), Dąbrówki (90), Bystre (151), Sanok (393), Radoszyce (396), Wetlina (398).
- III klasa - 20 punktów pomiarowych: Nowa Dęba (115), Turza (1219), Stany, (1221), Leżajsk (85), Łysaków (88), Łysaków (89), Przemyśl (757), Rzeszów (758), Ropczyce (86), Kawęczyn Sędziszowski (1874), Jaśliśka (1249), Widacz (1234), Potok (1876), Strzyżów (1879), Kąty (2012), Brzostek (2302), Bircza (148), Bezmiechowa Górna (1028), Trepcza (1193), Solina (150).

Słaby stan chemiczny wód podziemnych określają najniższe klasy jakości:

- IV klasa - 11 punktów pomiarowych: Mielec (84), Kolbuszowa (139), Przyszów (1220), Pysznica (1877), Łysaków (1514), Żyraków (1203), Brzeżanka (145), Krosno (406), Mokłuczka (147), Lesko (1875), Ustrzyki Dolne (1195),
- V klasa - punkt pomiarowy Rabe (1878).

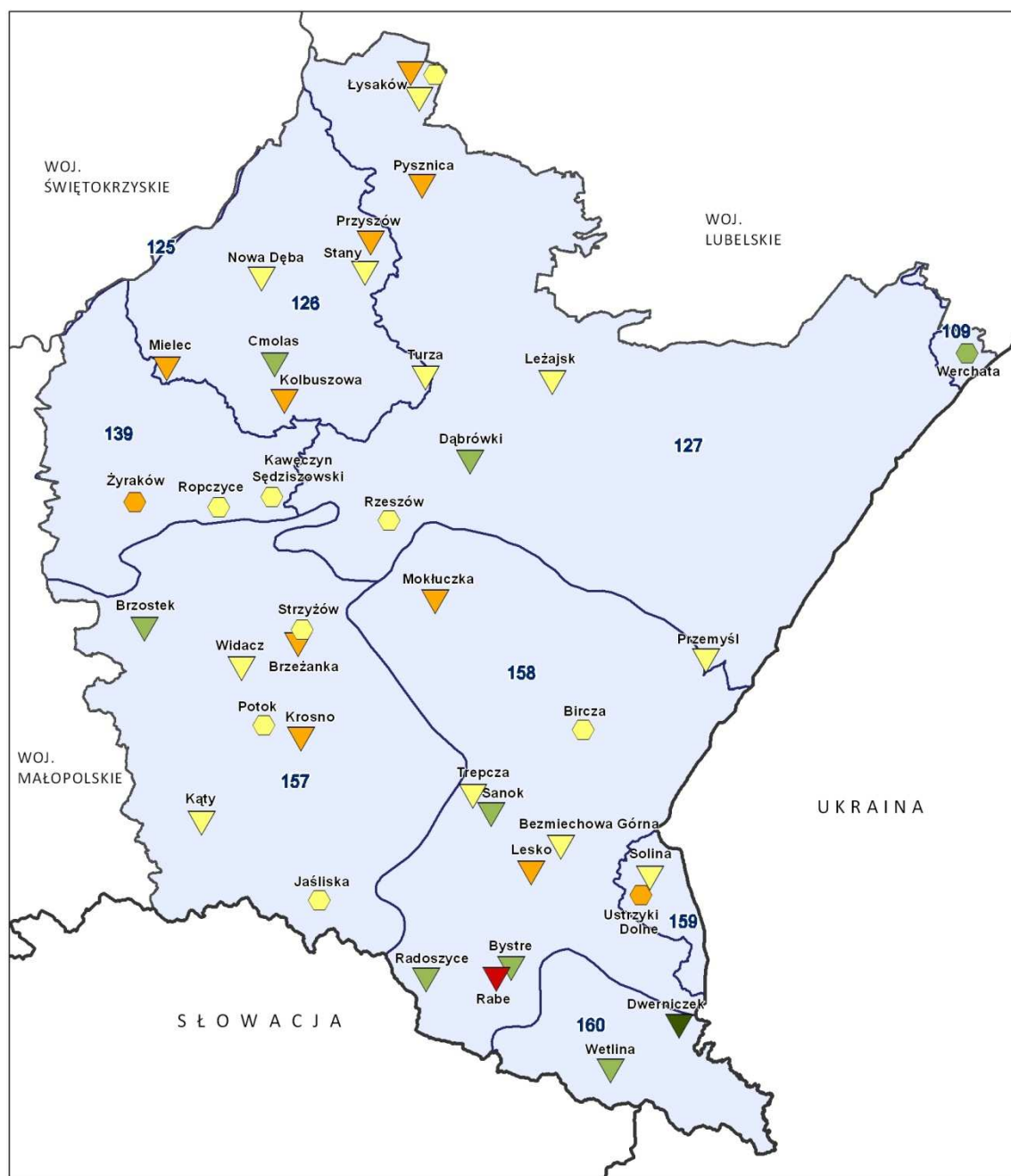
Wskaźnikami wpływającymi na obniżenie jakości wód były: odczyn, węgiel organiczny, żelazo, arsen, molibden, amon jonowy, azotany, chlorki bor, wodorowęglany. Na rys. 12 zostały przedstawione wyniki badań jakości wód podziemnych dla województwa podkarpackiego w 2012 r. w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego.

Ocena stanu wykonana w 2012 r. wykazała słaby stan chemiczny oraz ilościowy JCWPd nr 126, obejmującej obszar w północno-zachodniej części województwa³⁶, co było spowodowane:

- przekroczeniem wartości progowych dobrego stanu wód podziemnych w przypadku jonów żelaza oraz podwyższonym stężeniem molibdenu i arsenu,
- zniekształceniem stosunków wodnych siedliska typu 6410 (zmiennowilgotne łąki trzęślicowe), na obszarze Natura 2000 Puszcza Sandomierska, pod wpływem obniżenia poziomu wód podziemnych w pierwszym poziomie wodonośnym, wywołanego odwodnieniem górniczym.

³⁶Gminy: Baranów Sandomierski, Nowa Dęba, Grębów, Gorzyce, M. Tarnobrzeg (*powiat tarnobrzecki*); Zaleszany, Stalowa Wola, Bojanów (*powiat stalowowolski*); Padew Narodowa, Gawłuszowice, Tuszów Narodowy, Mielec (*powiat mielecki*); Majdan Królewski, Cmolasa, Dzikowiec, Niwistka, Kolbuszowa, Raniżów (*powiat kolbuszowski*); Głogów Małopolski, Sokołów Małopolski, Kamień (*powiat rzeszowski*).

Rys. 12. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego w 2012 r.

OBJAŚNIENIA:

Klasyfikacja jakości wód podziemnych

Wody o zwierciadle swobodnym

- ▼ klasa I (stan dobry)
- ▼ klasa II (stan dobry)
- ▼ klasa III (stan dobry)
- ▼ klasa IV (stan słaby)
- ▼ klasa V (stan słaby)

Wody o zwierciadle napiętym

- klasa II (stan dobry)
- klasa III (stan dobry)
- klasa IV (stan słaby)

Rabe nazwa punktu pomiarowego

obszar jednolitej części wód podziemnych
numer jednolitej części wód podziemnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Oceny wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu diagnostycznego stanu chemicznego wód podziemnych w 2012 r.”, WIOŚ w Rzeszowie

W związku z powyższym w 2013 r. zostały przeprowadzone badania tej jednolitej części wód, w 9 punktach pomiarowych: Mielec (84), Nowa Dęba (115), Kolbuszowa (139), Cmolas (1059), Turza (1219), Przyszów (1220), Stany (1221), Jeziórko (1526), Grębów (1527). Głównie znaczenie użytkowe posiada czwartorzędowy poziom wodonośny, o zwierciadle swobodnym na głębokości 1 – 5 m, a w rejonach wydmych: 5 – 12 m. W miejscach występowania glin i namulów możliwe pojawienie się zwierciadła napiętego. Wody podziemne zasilane są głównie przez infiltrację opadów atmosferycznych. Płytko zalegające zwierciadło wód w osadach pozbawionych warstw izolujących, słabo przepuszczalnych, znacznie umożliwia infiltrację i możliwość zanieczyszczenia wód. Ponadto na obszarze funkcjonowania kopalni siarki, szczególnie w strefie otworowej eksploatacji doszło do zmian warunków hydrogeologicznych i degradacji środowiska.

Badania wód podziemnych, przeprowadzone w 2013 r. w wyznaczonych punktach pomiarowych, wykazały dobry stan wód odpowiadający III klasie jakości w Nowej Dębie Przyszowie i Stanach. Słaby stan wód odnotowano w Mielcu,

Kolbuszowej, Cmolasie i Grębowie (IV klasa jakości) oraz w Jeziórku (V klasa jakości). Wskaźnikami decydującymi o słabym stanie wód były: żelazo, odczyn pH, mangan, siarczany, arsen, węgiel organiczny.

WNIOSKI

- Modyfikacja Programu państwowego monitoringu środowiska spowodowana potrzebą dostosowania prawodawstwa polskiego do prawodawstwa unijnego uniemożliwia przeprowadzenie analizy porównawczej wyników badań jakości wód z informacjami otrzymanymi w poprzednim raporcie.
- Monitoring obszarów chronionych wykazał brak spełnienia wymagań dla 2-ch JCWP w zakresie ochrony wód przeznaczonych do poboru wody na potrzeby zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia, dla 9-u JCWP w zakresie obszarów przeznaczonych do ochrony gatunków zwierząt wodnych o znaczeniu gospodarczym oraz obszarów przeznaczonych do ochrony siedlisk lub gatunków, dla 3-ch JCWP w zakresie obszarów chronionych będących jednolitymi częściami wód przeznaczonymi do celów rekreacyjnych, w tym kąpieliskowych oraz dla wszystkich JCWP województwa podkarpackiego w zakresie obszarów chronionych wrażliwych na eutrofizację wywołaną zanieczyszczeniami pochodzącymi ze źródeł komunalnych.
- Na terenie województwa podkarpackiego nie występuje zjawisko eutrofizacji pochodzącej z zanieczyszczeń związkami azotu ze źródeł rolniczych, nie ma potrzeby wyznaczania obszarów zagrożenia.
- W ocenie stanu jednolitych części wód powierzchniowych stwierdzono dobry stan wód w 17% JCWP, zły stan wód w 83% JCWP spośród 69 badanych JCWP.
- Ocena stanu wód podziemnych wykazała dobry stan chemiczny w 70% punktów

pomiarowych, słaby stan chemiczny w 30% spośród 40 punktów pomiarowych.

- Ocena stanu wód podziemnych wykazała słaby stan chemiczny i ilościowy JCWPd nr 126, obejmującej obszar w północno-zachodniej części województwa, spowodowany przekroczeniem wartości progowych jonów żelaza, podwyższonym stężeniem molibdenu i arsenu oraz zniekształceniem stosunków wodnych siedliska zmiennowilgotnych łąk trzęślicowych w związku z obniżeniem poziomu wód podziemnych w wyniku odwodnienia górniczego.

2.6. Lasy

Powierzchnia gruntów leśnych na terenie województwa podkarpackiego w latach 2008-2012 zwiększyła się o 1,9% do poziomu 37,8% powierzchni województwa, z czego lasy obejmowały 674,4 tys. ha. W latach tych wzrosła również o 2,5% powierzchnia lasów ochronnych do 406829 ha w 2012 r, które stanowiły 60,3% lasów w województwie.

Przyjęta w grudniu 2011 r. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 zakłada wzrost lesistości w kraju w 2030 roku do poziomu przekraczającego 30% całkowitej powierzchni kraju. Lasy i dokonywane zalesienia mają zapewnić spójność ekologiczną oraz ochronę retencji wody, szczególnie na terenach górskich i podgórszych o niskiej lesistości, położone w górnych częściach zlewni, przy źródłiskach rzek lub potoków. Z zaleceń dokumentu wynika, że zalesienia powinny być prowadzone również w pobliżu dużych ośrodków miejskich.

Zgodnie z Polityką Leśną Państwa, przyjętą przez Radę Ministrów w 1997 r., podstawą programowania zalesień ma być Krajowy Program Zwiększania Lesistości, który został zaktualizowany w 2003 r. Obecnie realizowany jest trzeci etap założeń tego programu, obejmujący lata 2010-2020. Program ten przewiduje osiągnięcie w 2020 r. lesistość na poziomie 30%, a 33% po roku 2050, uporządkowania granicy rolno-leśnej, co będzie miało korzystny wpływ na wartość krajobrazu, funkcjonowanie lasów i rolnictwa. W województwie podkarpackim zwiększenia lesistości wymagają powiaty o małym zalesieniu w środkowej części województwa, a na południu i północy województwa zalesienia powinny być prowadzone w mniejszym zakresie. Lesistość w gminach w 2012 r. przedstawiono na rys.13.

Pod zalesienia na terenach rolniczych należy przeznaczać grunty o najniższej klasie bonitacyjnej, nieużytki, grunty skażone i zdegradowane, zagrożone erozją, tworząc zadrzewienia i zakrzaczenia śródpolne, będące składnikami lokalnych i regionalnych korytarzy ekologicznych.

Zalesienia powinny być prowadzone na wododziałach, obszarach zagrożonych erozją, co będzie miało szczególnie pozytywne znaczenie w lasach w karpackiej części

województwa. Powiększenie możliwości retencyjnych będzie przeciwdziałać występowaniu powodzi i suszy na terenach górskich i nizinnych.

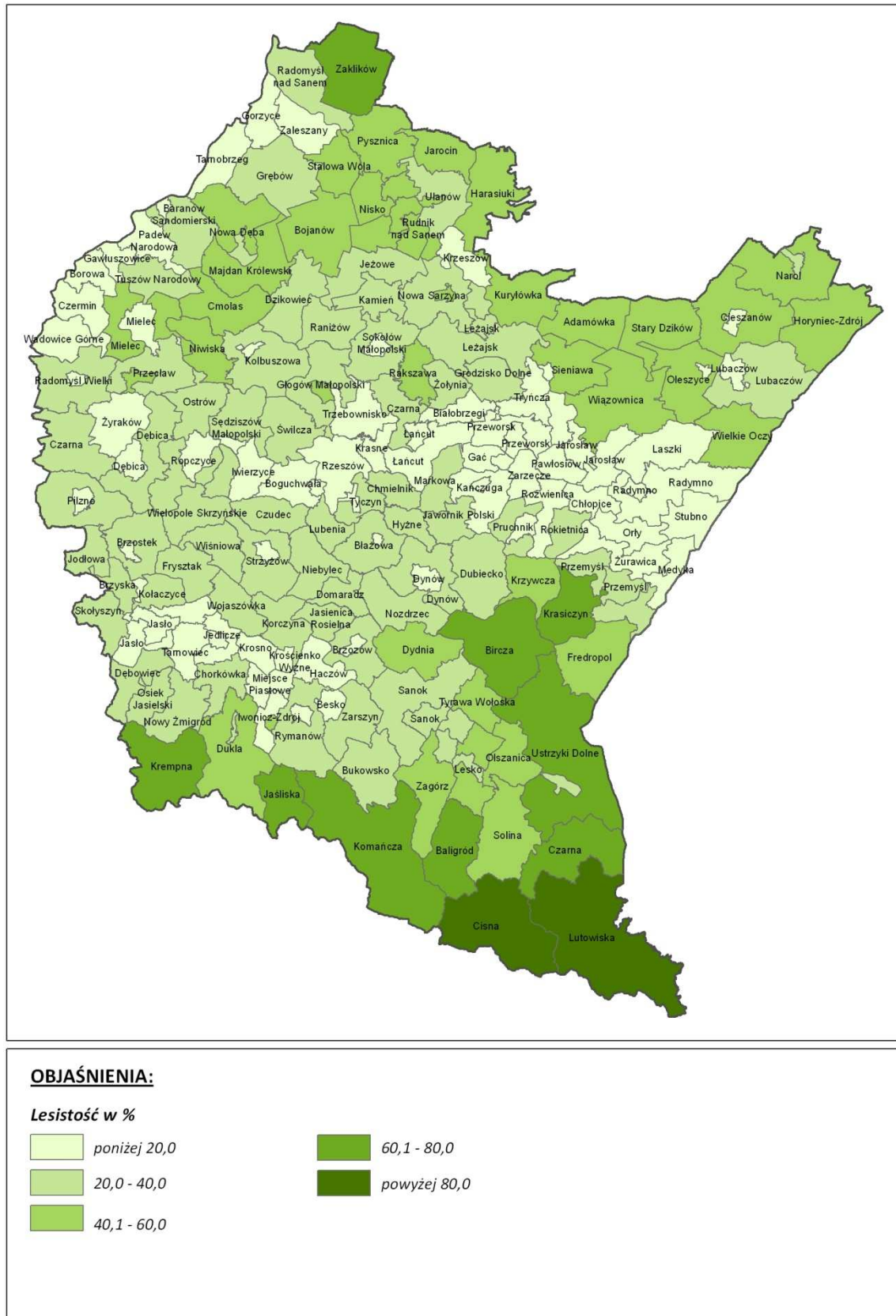
W latach poprzednich kontynuowane były i powinny być nadal prowadzone prace nad realizacją modelu zrównoważonego gospodarstwa leśnego z funkcjami produkcyjnymi i pozaprodukcyjnymi (ochronne, ekologiczne, społeczne, edukacyjne). Powinno przybywać lasów na terenach chronionych, w parkach narodowych i krajobrazowych oraz ich otulinach. Na poprawę stanu zdrowotnego lasów należy wpływać poprzez przebudowę gatunkową drzewostanów i odchodzenie od monokultur leśnych, a poprzez zalesienia tworzyć lasy wielogatunkowe, zgodne z siedliskiem.

W listopadzie 2011 r. ustanowiono trzeci w województwie podkarpackim Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Bieszczadzkie”, położony na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, obejmujący trzy Nadleśnictwa: Cisna, Lutowiska i Stuposiany. Na terenie LKP prowadzenie gospodarki leśnej odbywa się na podstawach ekologicznych, promuje się wielofunkcyjność lasu, prowadzi się edukację leśną społeczeństwa oraz rozwija zaplecze turystyczne.

WNIOSKI

- Na przestrzeni lat 2008 - 2012 odnotowano zwiększenie lesistości województwa o blisko 2% oraz zwiększenie powierzchni lasów ochronnych o 2,5%.
- Zgodnie z założeniami przyjętej w grudniu 2011 r. Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 oraz zaktualizowanego Krajowego Programu Zwiększania Lesistości, wymagane jest prowadzenie polityki leśnej mającej na celu ochronę i zwiększenie różnorodności biologicznej lasów oraz racjonalnego użytkowania zasobów leśnych.

Rys. 13. Lesistość w gminach w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

2.7. Obszary ochrony walorów uzdrowiskowych

W związku ze zmianą przepisów prawnych w 2009 r. uchwalone zostały nowe statuty uzdrowisk dla 4 uzdrowisk:

- dla Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój obowiązuje statut uchwalony Uchwałą Nr XXIX/242/09 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój;
- dla Uzdrowiska Polańczyk obowiązuje statut uchwalony Uchwałą Nr XXVII/289/09 Rady Gminy Solina z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Polańczyk;
- dla Uzdrowiska Rymanów Zdrój obowiązuje statut uchwalony Uchwałą Nr XXVI/243/09 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 20 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Rymanów Zdrój;
- dla Uzdrowiska Horyniec-Zdrój obowiązuje statut uchwalony Uchwałą Nr XXX/197/09 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 14 października 2009 r. w sprawie uchwalenia statutu uzdrowiska Horyniec-Zdrój;

Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. nadano status obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwu Latoszyn i sołectwu Podgradzie położonym na obszarze gminy Dębica. Dla tego obszaru Uchwałą Nr IX/135/2011 Rady Gminy Dębica z dnia 23 września 2011 r. ustanowiono Statut Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn. Gmina uchwaliła dla tego obszaru miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego i skierowała ofertę dla inwestorów krajowych i zagranicznych związaną z budową uzdrowiska wraz z zapleczem hotelowo-rekreacyjnym.

Gmina Bircza od kilku lat czyni starania o uzyskanie dla Birczy statutu uzdrowiska, lecz obecne przepisy nie pozwalają na tworzenie uzdrowisk klimatycznych. Bircza objęta została projektem „Podkarpackie Uzdrowiska – element regionalnej inteligentnej specjalizacji sektora „Jakości Życia” – Iwonicz Zdrój, Rymanów Zdrój, Latoszyn, Horyniec Zdrój, Polańczyk, Bircza” wpisanym na „Wstępną listę przedsięwzięć priorytetowych planowanych do realizacji na terenie województwa podkarpackiego do ujęcia w mandacie negocjacyjnym Samorządu Województwa do Kontraktu Terytorialnego na lata 2014 – 2020”.

Plany utworzenia uzdrowiska w miejscowości Lipa w oparciu o posiadane walory środowiska mają władze Gminy Zaklików i Stowarzyszenie Lipa Zdrój. Aktualnie w miejscowości Lipa prowadzone są odwierty mające na celu udokumentowanie wartości i zasobów leczniczych wód, które stanowią jeden z głównych elementów warunkujących utworzenie uzdrowiska.

WNIOSKI

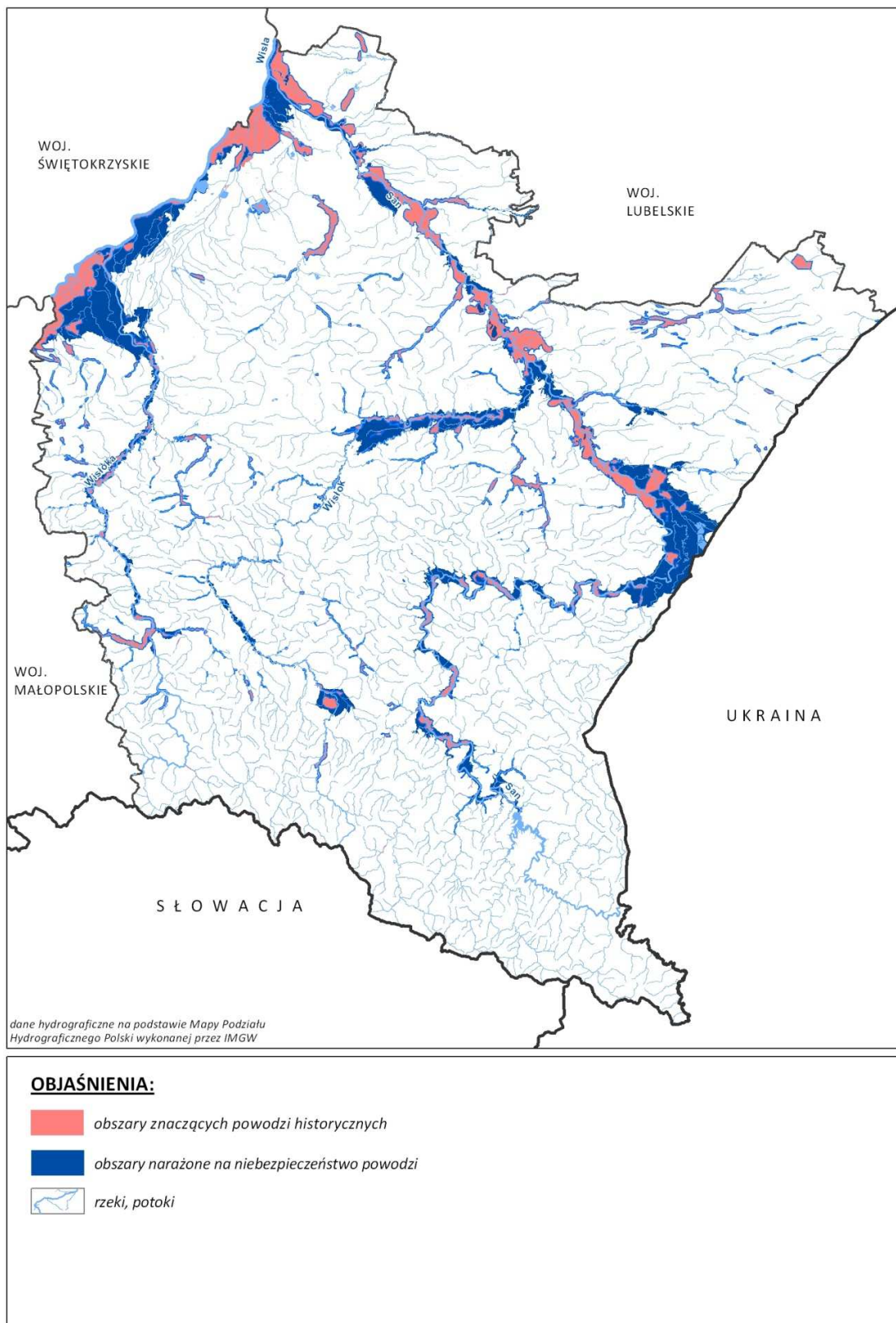
- W województwie podkarpackim jest wiele terenów predysponowanych do pełnienia funkcji uzdrowiskowej, ze względu na swój korzystny mikroklimat, zasoby wód mineralnych oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe. Z uwagi na potencjał rozwojowy, jakimi te tereny dysponują należy chronić je przed degradacją i nieracjonalnym zagospodarowaniem, podobnie jak obszary objęte strefami uzdrowiskowymi.
- W wyniku zmiany przepisów prawnych dotyczących ochrony uzdrowiskowej nastąpiły zmiany przestrzenne w strefach uzdrowiskowych znajdujących się na terenie województwa.

2.8. Tereny zalewowe

Zgodnie z art. 9 ust. 1 pkt 10 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne przez „powódź” rozumie się czasowe pokrycie przez wodę terenu, który w normalnych warunkach nie jest pokryty wodą, powstałe na skutek wezbrania wody w ciekach naturalnych, zbiornikach wodnych, kanałach oraz od strony morza, powodujące zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi, środowiska, dziedzictwa kulturowego oraz działalności gospodarczej. Powódź jest jednym z najczęstszych ekstremalnych zjawisk naturalnych, które zagraża bezpieczeństwu ludzi i zwierząt oraz powoduje ogromne zniszczenie i straty finansowe, tym większe, im intensywniejszy jest rozwój społeczny i gospodarczy na terenach zalanych. W województwie podkarpackim powodzie, podczas których wystąpiły znaczne straty w ostatnim 15-leciu miały miejsce w 2001, 2006 i 2010r.

Województwo podkarpackie położone jest na obszarze dorzecza górnej Wisły z wyjątkiem rzeki Strwiąż należącej do dorzecza Dniestru. Obszar ten charakteryzuje duże zróżnicowanie środowiska geograficznego, rzeźby terenu, budowy geologicznej, szaty roślinnej, klimatu i pozostającego pod ich wpływem reżimu rzek. Poziom zagrożenia powodziowego w dorzeczu górnej Wisły jest wyższy co najmniej o 15%, od przeciętnego zagrożenia powodziowego w Polsce. Charakterystyczne dla tego dorzecza jest to, że wezbrania nie obejmują całego dorzecza, lecz poszczególne zlewnie. W dorzeczu górnej Wisły występują najczęściej dwa rodzaje wezbrań: roztopowe i opadowe, rzadziej natomiast wezbrania zatorowe.

Rys. 14. Obszary zagrożone powodzią

Źródło: opracowanie własne na podstawie „Wstępnej oceny ryzyka powodziowego (Mapa znaczących powodzi historycznych dla woj. podkarpackiego, Mapa obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi dla woj. podkarpackiego) opracowanej w ramach projektu "Informatyczny system ostony kraju przed nadzwyczajnymi zagrożeniami" (ISOK) finansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Operacyjnego Innowacyjna Gospodarka, przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej PIB – Centra Modelowania Powodziowego w Gdyni, w Krakowie, w Poznaniu, we Wrocławiu, w konsultacji z Krajowym Zarządem Gospodarki Wodnej.

Tabela 5. Szkody wyrządzone przez powódź w powiatach województwa podkarpackiego w 2010 r. wg stanu na dzień 7 czerwca 2010 r.

Powiat	Liczba miejscowości	Liczba poszkodowanych gospodarstw domowych	Liczba poszkodowanych osób
brzozowski	12	77	235
dębicki	23	569	1262
jasielski	26	467	1512
jarosławski	6	15	21
krośnieński	29	261	836
leżajski	18	97	222
lubaczowski	4	40	135
łańcucki	15	753	2393
mielecki	125	2366	9159
niżański	82	451	1802
przeworski	41	992	2214
ropczycko-sędziszowski	15	135	799
rzeszowski	26	307	666
sanocki	29	319	953
stalowowolski	21	20	30
strzyżowski	26	125	409
tarnobrzegi	32	5949	20034
Razem	538	12982	42782

Źródło: Powódź 2010 – Przyczyny i skutki - praca zbiorowa pod redakcją dr inż. Ewy J. Lipińskiej – Rzeszów 2011

Na terenie województwa podkarpackiego jest ok. 280 tys. ha terenów zagrożonych zalewem lub podtopieniem przez wody z roztopów wiosennych lub opadów atmosferycznych. Obszary zalewowe zlokalizowane są głównie w dolinach rzek: Wisły, Sanu, Wisłoki, Wisłoka oraz ich dopływów. Duże lokalne zagrożenie zwłaszcza w okresie roztopów stwarzają również: Ropa, Jasiołka, Osława, Wiar, Wisznia, Szkło, Łęg, Wielopolka. Na rys. 14. przedstawiono obszary znaczących

powodzi historycznych oraz obszary narażone na niebezpieczeństwo powodzi na terenie województwa podkarpackiego.

Ochrona przeciwpowodziowa na terenie województwa, podobnie jak w całym kraju opiera się na systemach technicznych obejmujących głównie: środki ograniczające wielkość wezbrania, środki ograniczające zasięg powodzi oraz środki ograniczające skutki na terenach przybrzeżnych, omówione w rozdziale 5. Stan techniczny infrastruktury przeciwpowodziowej w województwie od wielu lat oceniany jest jako niezadowalający. Aktualne środki techniczne nie stanowią wystarczającego zabezpieczenia przed powodzią i często nie spełniają swej funkcji, a każda powódź ujawnia kolejne braki i niedoskonałości systemu. Skutkiem braku odpowiedniego zabezpieczenia i ochrony przed zagrożeniem powodziowym są bardzo wysokie straty i szkody powodziowe. Tylko w 2010 r. ważniejsze straty powodziowe w województwie wyniosły 762 461,4 tys. zł, co stanowiło 17% tych strat w Polsce. Największe zniszczenia powstały w mieście Tarnobrzeg i na terenie powiatów: mieleckiego, dębickiego, jasielskiego, ropczycko – sędziszowskiego i tarnobrzeskiego. W różnym stopniu ucierpiało 538 miejscowości w 116 gminach, poszkodowanych zostało 12 982 gospodarstw domowych i około 42 782 osób (tabela 5). Łącznie ewakuowano około 13 tysięcy osób. Według danych zamieszczonych na stronie Podkarpackiego Urzędu Wojewódzkiego w Rzeszowie, straty w infrastrukturze samorządów objęły: 72 580 km dróg wraz z odwodnieniem, 312 mostów, 3 126 przepustów, 99 kładek, 2 021 obiektów i urządzeń kanalizacji sanitarnej, 247 km sieci kanalizacji sanitarnej, 92 km sieci kanalizacji deszczowej, 25 oczyszczalni ścieków, 73 obiekty i urządzenia sieci wodociągowej, 91 km sieci wodociągowej, 31 stacji uzdatniania wody i ujęć wody pitnej, wysypisko śmieci i spalarnię odpadów.

W ramach wdrożenia Dyrektywy 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dyrektywa Powodziowa), w 2011 r. opracowana została wstępna ocena ryzyka powodziowego. Jej celem było wyznaczenie obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, czyli obszarów, na których istnieje znaczące ryzyko powodzi lub jest prawdopodobne wystąpienie znaczącego ryzyka powodzi (rys. 14.). Dla obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, wskazanych we wstępnej ocenie ryzyka powodziowego, opracowane zostały mapy zagrożenia powodziowego i mapy ryzyka powodziowego. Mapy te w grudniu 2013 r. opublikowane zostały na Hydroportalu KZGW w formie plików pdf i obecnie podlegają weryfikacji. Za opracowanie map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego odpowiada Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej (art. 88f ust. 1 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r. poz. 145 z późn. zm)).

Rys. 15. Obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych RZGW Kraków (studium ochrony przeciwpowodziowej)

Zgodnie z obowiązującą od 18 marca 2011 r. nowelizacją przepisów ustawy Prawo wodne ochronę przed powodzią prowadzi się z uwzględnieniem map zagrożenia powodziowego, map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym. Nowe dokumenty zastąpią studia ochrony przeciwpowodziowej sporządzane przez dyrektorów regionalnych zarządów gospodarki wodnej. Do dnia przekazania map zagrożenia powodziowego organom administracji (art. 88f ust. 3 i 4 ustawy Prawo wodne), obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią określone przez właściwego dyrektora regionalnego zarządu gospodarki wodnej uwzględnia się przy sporządzaniu planu zagospodarowania przestrzennego województwa, uznając je za obszary szczególnego zagrożenia powodzią w rozumieniu art.9 ust.1 pkt.6c ustawy Prawo wodne (art.17 Ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 32, poz. 159)).

Dla obszaru województwa podkarpackiego w latach 2008 - 2014 opracowane i zaktualizowane zostało studium ochrony przeciwpowodziowej dla zlewni Sanu³⁷ oraz zaktualizowane studia dla zlewni Wisłoka³⁸ i Wisłoki³⁹. W ww. studiach dla terenów nieobwałowanych za obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią (rys. 15) przyjęto strefę zalewu o prawdopodobieństwie wystąpienia 1% (tj. wodę mogącą pojawić się teoretycznie nie częściej niż raz na 100 lat), z uwzględnieniem zatwierdzonych przez dyrektora RZGW obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią, ujętych w dokumentach planistycznych w zakresie zagospodarowania przestrzennego. Dla terenów obwałowanych za obszar bezpośredniego zagrożenia powodzią przyjęto tereny położone między linią brzegu a wałem przeciwpowodziowym.

WNIOSKI

- Ogromne zniszczenia i straty powodziowe świadczą o niewystarczających zabezpieczeniach przeciwpowodziowych oraz o niskiej wydajności systemu przeciwpowodziowego.
- Obowiązująca od dnia 18 marca 2011 r. ustawa Prawo wodne wprowadziła zmiany w zakresie dokumentów, w oparciu o które prowadzona jest ochrona przeciwpowodziowa.

³⁷ „Wyznaczenie obszarów bezpośredniego zagrożenia powodzią w zlewni Sanu jako integralnego elementu studium ochrony przeciwpowodziowej”

³⁸ „Określenie zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoka”

³⁹ „Określenie zagrożenia powodziowego w zlewni Wisłoki”

2.9. Tereny osuwiskowe

Województwo podkarpackie w części zajmowanej przez Karpaty fliszowe, posiada dogodne warunki do rozwoju ruchów masowych, procesów kształtujących rzeźbę terenu górskiego i pogórskiego. O ich przebiegu decyduje głównie budowa geologiczna, warunki hydrometeorologiczne oraz działalność człowieka. Ważnym działaniem zapobiegającym zagrożeniom osuwiskowym jest identyfikacja problemu w terenie. Obecnie wdrażany jest ogólnokrajowy program pn. System Osłony Przeciwosuwiskowej (SOPO) przez Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG – PIB). Głównym celem projektu jest rozpoznanie, udokumentowanie i zaznaczenie na mapie w skali 1 : 10 000 wszystkich osuwisk oraz terenów potencjalnie zagrożonych ruchami masowymi w Polsce, a także założenie systemu monitoringu wgłębnego i powierzchniowego na 100 wybranych osuwiskach.

W I etapie programu (lata 2006-2008) wykonywano kartowanie pilotażowe osuwisk oraz wyznaczono obszary ich występowania na terenie gminy Strzyżów. W II etapie projektu SOPO przewidzianym na lata 2008-2015 przewiduje się do wykonania:

- 1) mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000 wraz z wypełnieniem kart rejestracyjnych dla 46 gmin województwa podkarpackiego, w powiatach: dębickim, jarosławskim, jasielskim, łańcuckim, krośnieńskim, przemyskim i strzyżowskim;
- 2) założenie systemu monitoringu powierzchniowego i wgłębnego na wybranych osuwiskach karpackich;
- 3) prowadzenie, uzupełnianie i aktualizację bazy danych o zagrożeniach osuwiskowych SOPO;
- 4) opracowania w ramach tzw. „ścieżki interwencyjnej” kart dokumentacyjnych osuwisk, które uaktywniły się po bardzo intensywnych opadach deszczu i powodziach na przełomie maja i czerwca 2010 r.

Punkt 4) został wprowadzony do projektu w związku z osuwiskami wywołanymi ulewnymi deszczami i powodzią w 2010 r. Karty dokumentacyjne osuwisk (KDO) dotyczą obszarów, które uaktywniły się w czasie „katastrofy osuwiskowej” i zagrożiły pośrednio lub bezpośrednio budynkom mieszkalnym i gospodarczym. Państwowy Instytut Geologiczny opracował dla województwa podkarpackiego od maja 2010 r. do końca 2012 r. 149 kart dokumentacyjnych osuwisk wraz z opiniami (KDO) dla powiatów: brzozowskiego – 1, dębickiego – 14, jasielskiego – 13, krośnieńskiego – 2, łańcuckiego – 1, ropczycko-sędziszowskiego – 2, rzeszowskiego – 12, strzyżowskiego – 100, tarnobrzeskiego – 4.

Do 2013 r. opracowano mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000, zgodnie z pkt 1 programu SOPO, w gminach powiatu:

- dębickiego: miasto Dębica, gmina Dębica, Jodłowa
- strzyżowskiego: Frysztak
- jarosławskiego: Roźwienica, Pruchnik, Chłopice, Rokietnica.

W strefach dużego zagrożenia procesami osuwiskowymi prowadzony jest przez PIG-PIB monitoring mający na celu obserwację i rejestrację ruchów masowych. W województwie podkarpackim na koniec listopada 2012 r. monitoring funkcjonował na 11 czynnych osuwiskach w miejscowościach: Słotowa (m. i gm. Pilzno), Braciejowa (gm. Dębica), Mała (gm. Wielopole Skrzyńskie), Jasło, Tylawa (m. i gm. Dukła), Wołkowyja (gm. Solina), Aksamnice (gm. Fredropol), Korzeniec (gm. Bircza), Ruszelczyce (gm. Krzywca), Zaborów (gm. Czudec), Węglówka (gm. Korczyna) oraz na 3 okresowo aktywnych: Kąty (gm. Nowy Żmigród), Skołyszyn, Międzybrodzie-Łowaty (gm. Sanok).

Realizacja III etapu programu SOPO planowana jest w latach 2016 – 2018, zakończenie IV etapu i całego programu przewiduje się do 2022 r. Przygotowywany projekt będzie służył lokalnym władzom w wypełnianiu obowiązków wynikających z obowiązujących ustaw i rozporządzeń, w zakresie dotyczącym problematyki ruchów masowych.

Aktywność osuwisk powoduje duże szkody społeczno-gospodarcze, szczególnie w obszarach zabudowanych i zagospodarowanych pod infrastrukturę techniczną i komunikacyjną. Przeciwdziałanie tym procesom jest działaniem niezwykle trudnym, nie zawsze skutecznym.

WNIOSKI

- Na terenie województwa, głównie w obszarze Karpat fliszowych, istnieją sprzyjające warunki dla rozwoju procesów osuwiskowych.
- Państwowy Instytut Geologiczny – Państwowy Instytut Badawczy (PIG – PIB) realizuje obecnie na terenie województwa podkarpackiego II etap programu-System Osłony Przeciwsuwiskowej (SOPO). Opracowano mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000 dla powiatu dębickiego (miasto Dębica, gmina Dębica, Jodłowa), strzyżowskiego (Frysztak), jarosławskiego (Roźwienica, Pruchnik, Chłopice, Rokietnica).

2.10. Obszary narażone na skutki poważnych awarii

Działalność produkcyjna w ramach niektórych rodzajów przemysłu związana jest z ryzykiem wystąpienia poważnych awarii, zagrażających środowisku oraz życiu i zdrowiu okolicznych mieszkańców. Na obszarze województwa podkarpackiego na koniec 2012 r. 12 zakładów zaliczono do grupy zakładów o dużym ryzyku powstania poważnej awarii przemysłowej oraz 12 zakładów do grupy zakładów o zwiększonym ryzyku.⁴⁰

⁴⁰ Na podstawie „Sprawozdania z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej za 2013 rok”

Do zakładów dużego ryzyka należą:

- Zarząd LOTOS Infrastruktura – ze względu na ilość substancji płynnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- Rafineria Nafty JEDLICZE S.A. w Jedliczu – ze względu na ilość substancji palnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- „GAS TRADING PODKARPACIE” Spółka z o.o. w Dębicy - ze względu na ilość substancji palnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- Orlen Petro-Tank Spółka z o.o., w Widełce - ze względu na ilość substancji palnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- PGNiG - PMGZ Brzeźnica w Brzeźnicy - ze względu na ilość substancji palnych;
- PGNiG - PMGZ Strachocina w Strachocinie - ze względu na ilość substancji palnych;
- PGNiG - PMGZ Husów w Markowej - ze względu na ilość substancji palnych;
- Zakład Produkcji Specjalnej "GAMRAT" Sp. z o.o. w Jaśle – ze względu na ilość substancji wybuchowych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- Zakład Tworzyw Sztucznych LERG S.A w Pustkowie – ze względu na ilość substancji toksycznych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Zakłady Chemiczne "Organika-Sarzyna" S.A w Nowej Sarzynie – ze względu na ilość substancji toksycznych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- Orion Engineered Carbons Sp. z o.o. w Jaśle – ze względu na ilość substancji niebezpiecznych dla środowiska (opracowano zewnętrzny plan operacyjny);
- Kronospan HPL Pustków Sp. Z o.o. w Pustkowie - ze względu na ilość substancji toksycznych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny).

Do zakładów o zwiększonym ryzyku należą:

- Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Spółka z o.o. w Nowej Sarzynie - ze względu na ilość substancji palnych;
- Punkt Przeładunku Surowców Chemicznych w Chałupkach Medycznych - ze względu na ilość substancji palnych;
- PKN ORLEN Baza Magazynowa nr 82 w Żurawicy - ze względu na ilość substancji palnych;
- Fabryka Farb i Lakierów "ŚNIEŻKA" S.A. w Lubzinie - Oddział w Brzeźnicy - ze względu na ilość substancji palnych;
- Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego "PZL - Rzeszów" – S. A. w Rzeszowie – ze względu na ilość substancji toksycznych;
- HORTINO Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego Leżajsk Spółka z o.o. w Leżajsku - ze względu na ilość substancji toksycznych
- KRONOSPAN Sp. z o.o. w Mielcu - ze względu na ilość substancji toksycznych;
- Przedsiębiorstwo Produkcji Usług i Handlu "CIS" Spółka z o.o. - Oddział w Pogwizdowie - ze względu na ilość substancji toksycznych;
- Zakład Chemiczny "SILIKONY POLSKIE" Spółka z o.o. w Nowej Sarzynie - ze względu na ilość substancji niebezpiecznych dla ludzi i środowiska;

- Fabryka Wódek "POLMOS ŁAŃCUT" S.A. w Łańcucie - ze względu na ilość substancji palnych;
- Euroservice Zakłady Przemysłu Tłuszczowego w Surochowie Sp. z o.o. - ze względu na ilość substancji palnych;
- Terminal Paliw w ŁĘTOWNI – Groblach – Dystrybutor Paliw MAANTE w Leżajsku Sp. z o.o. - ze względu na ilość substancji palnych.
- Goodrich Aerospace Poland Sp. z o.o. w Krośnie – ze względu na ilość substancji toksycznych.

W styczniu 2012 r. Podkarpacki Komendant Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie podał informację o zakładach z grupy o zwiększonym i dużym ryzyku, których zlokalizowanie w niedużej odległości od siebie mogą zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki. Do zakładów tych zaliczone zostały: Zakłady Chemiczne „Organika – Sarzyna” S.A., Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o., Zakład Chemiczny „Silikony Polskie” Sp. z o.o., ORION Engineered Carbons Sp. z o.o., LOTOS Jasło S.A, Zakłady Tworzyw Sztucznych Lerg S.A., Zakład Produkcyjny w Pustkowie.

Rozmieszczenie zakładów o dużym i zwiększonym ryzyku obrazuje rys. 16.

Corocznie przez Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej aktualizowany jest rejestr substancji niebezpiecznych, znajdujących się w zakładach zlokalizowanych na obszarze województwa. Wg danych ze stycznia 2014 r. substancje niebezpieczne znajdowały się we wszystkich ww. 12 zakładach o dużym ryzyku.

Zasięgi przestrzenne terenów narażonych na skutki poważnych awarii, zostały opracowane przez zakłady zaliczone do kategorii zwiększonego lub dużego ryzyka i nie podlegają udostępnieniu przez organ administracji publicznej⁴¹. W zakładach dużego i zwiększonego ryzyka utrzymywane są wysokie standardy bezpieczeństwa, dzięki czemu w analizowanym okresie poważne awarie nie miały miejsca. Odnotowywano jednak zdarzenia o charakterze poważnych awarii, głównie związane z transportem substancji niebezpiecznych. Substancje niebezpieczne transportowane są głównie drogami krajowymi i wojewódzkimi oraz międzynarodową magistralą kolejową E30. Materiały jądrowe, źródła promieniotwórcze i urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe mogą być wwożone na terytorium województwa przez 3 przejścia graniczne z Ukrainą: przejścia drogowe w Korczowej i Medyce oraz przejście kolejowe w Przemyśle⁴². Na wszystkich przejściach granicznych wprowadzono kontrolę chemiczno - radiometryczną (ekologiczną) osób i towarów.

⁴¹ Pismo Komendy Wojewódzkiej PSP z dnia 8 lutego 2013 r. znak: WZ0760.7.2013. powołujące art.6 ustawy o dostępie do informacji publicznej

⁴² Na podstawie rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 13 kwietnia 2011 r. w sprawie wykazu przejść granicznych, przez które mogą być wwożone na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i wywożone z tego terytorium materiały jądrowe, źródła promieniotwórcze, urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe (Dz.U. Nr 89, poz.513)

Rozmieszczenie zdarzeń o charakterze poważnych awarii na terenie województwa podkarpackiego obrazuje rys.16.

W latach 2009-2012 odnotowano 8 zdarzeń o znamionach poważnych awarii: w 3 zakładach przemysłowych (w miejscowościach: Tarnobrzeg, Jedlicze, Łańcut), w transporcie kolejowym i drogowym (w miejscowościach: Głuchów, Chmielów, Borowica) oraz w związku z wyciekiem gazu z gazociągów średniego i wysokiego ciśnienia (w miejscowościach Hurko i Boratyń). Zdarzenia o charakterze poważnych awarii powodowały niewielkie skutki dla środowiska, a najbardziej zagrożonym jego komponentem były wody powierzchniowe płynące i wody podziemne.

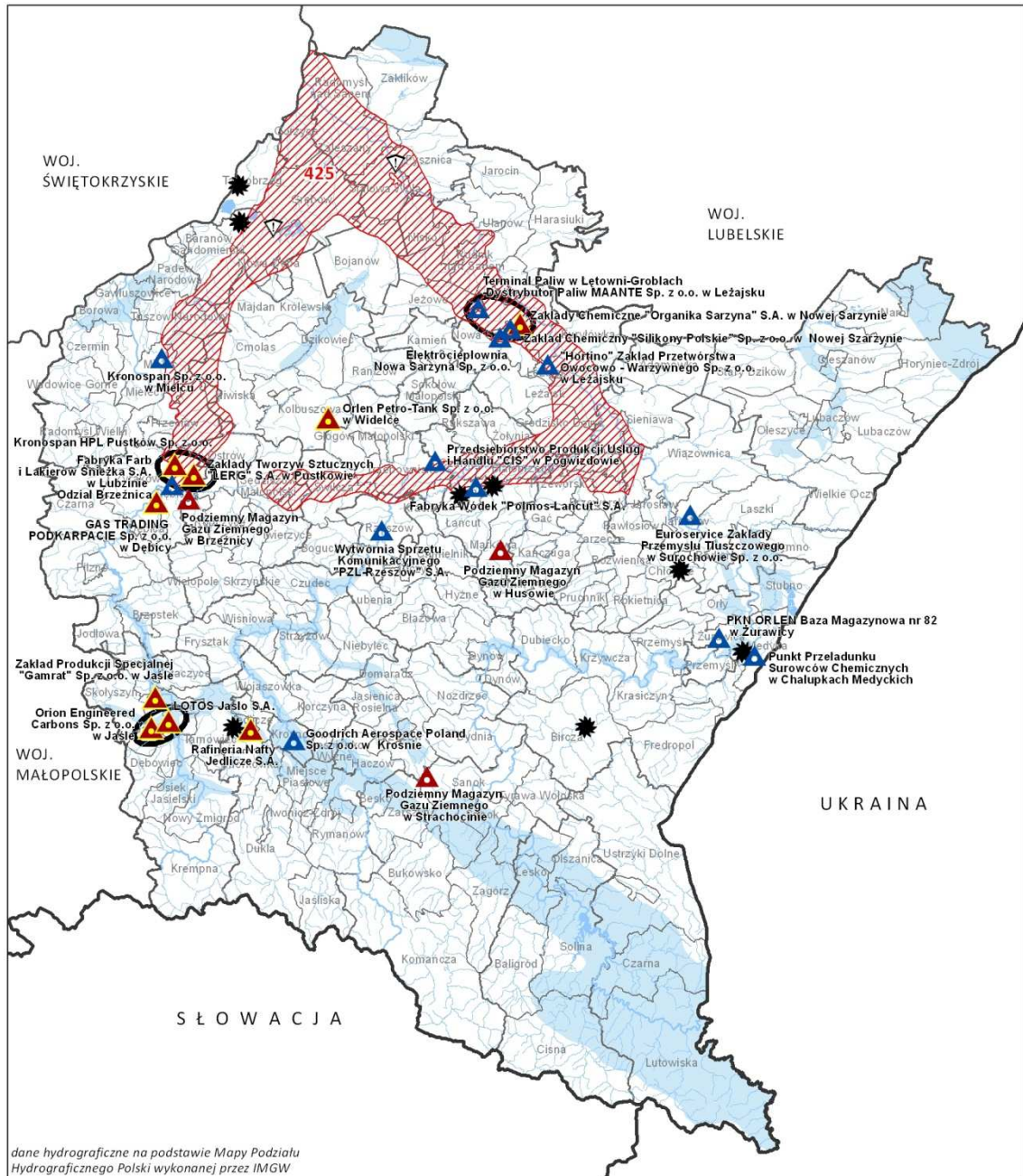
WNIOSKI

- W istniejących na terenie województwa podkarpackiego zakładach wytwarzających i przechowujących substancje niebezpieczne stosowane są rozwiązania organizacyjne i techniczne, które znacznie ograniczają ryzyko wystąpienia poważnych awarii i ich negatywnego oddziaływania.
- Rozwój gospodarczy sprawia, że rośnie zapotrzebowanie na nowe tereny, w tym pod przedsięwzięcia, mogące zawsze znacząco oddziaływać na środowisko, wpływa również na zwiększenie ilości niebezpiecznych substancji chemicznych przechowywanych i wytwarzanych w zakładach, jak również transportowanych po drogach i trasach kolejowych, tym samym wzrasta zagrożenie chemiczne, pożarowe, techniczne, ekologiczne.
- Dyrektywa Sevesco II (art.12)⁴³ nakłada na państwa członkowskie Unii Europejskiej obowiązek uwzględnienia w swoich strategiach i planach zagospodarowania przestrzennego rozwiązań, które zapobiegają poważnym awariom i ograniczają ich negatywne skutki. Oprócz działań edukacyjnych, administracyjnych, kontrolnych, interwencyjnych, zasadnicze znaczenie ma właściwa lokalizacja tego typu obiektów i zapewnienie bezpieczeństwa przez stosowanie technologii bezpiecznych dla środowiska oraz zdrowia i życia ludzi, a także poprzez wyznaczenie obszarów ograniczonego użytkowania⁴⁴ i ochronę terenów przed degradacją.

⁴³ Dyrektywa Rady nr 96/82/WE z 9 grudnia 1996 r. wraz z poprawką/uzupełnieniem w postaci Dyrektywy 2003/105/WE z dnia 16 grudnia 2003 r. w sprawie kontrolowania zagrożeń z udziałem niebezpiecznych substancji.

⁴⁴ Jeżeli z przeglądu ekologicznego albo z oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko wymaganej przepisami ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, albo z analizy porealizacyjnej wynika, że mimo zastosowania dostępnych rozwiązań technicznych, technologicznych i organizacyjnych nie mogą być dotrzymane standardy jakości środowiska poza terenem zakładu lub innego obiektu, to dla oczyszczalni ścieków, składowiska odpadów komunalnych, kompostowni, trasy komunikacyjnej, lotniska, linii i stacji elektroenergetycznej oraz instalacji radio-komunikacyjnej, radionawigacyjnej i radiolokacyjnej tworzy się obszar ograniczonego użytkowania. Sejmik województwa lub rada powiatu tworząc obszar ograniczonego użytkowania, określa granice obszaru, ograniczenia w zakresie przeznaczenia terenu, wymagania techniczne dotyczące budynków oraz sposób korzystania z terenów wynikające z postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko lub analizy porealizacyjnej albo przeglądu ekologicznego (art.135 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Dz. U. z 2008, Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).

Rys. 16. Ryzyko poważnych awarii i „bomby ekologiczne”

dane hydrograficzne na podstawie Mapy Podziału Hydrograficznego Polski wykonanej przez IMGW

OBJAŚNIENIA:

Potencjalni sprawcy poważnych awarii

- lokalizacja zakładów o dużym ryzyku wystąpienia poważnych awarii
- lokalizacja zakładów o zwiększonym ryzyku wystąpienia poważnych awarii
- grupa zakładów zlokalizowanych w niedużej odległości od siebie, mogących zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki
- zakłady posiadające w 2011 r. opracowane zewnętrzne plany operacyjno-ratownicze

zdarzenia o charakterze poważnych awarii w latach 2009-2011

„bomby ekologiczne”

zbiorniki wód podziemnych zagrożonych oddziaływaniem „bomb ekologicznych”

główne zbiorniki wód podziemnych

Wody
 zbiorniki wodne

rzeki i potoki

Źródło: opracowanie własne na podst. Infor. przekazanych przez Komendę Wojewódzką PSP w Rzeszowie, 2013 r. oraz <http://www.podkarpacie.straz.pl/> i Rejestru zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii w 2011 r., GIOŚ

2.11. Obszary występowania suszy

Zjawiska klimatyczne w postaci wzrostu temperatury i opadów wpływają na zwiększenie częstotliwości występowania pogodowych zjawisk ekstremalnych (powodzie, osuwiska, susze, wichury i trąby powietrzne, gradobicie, silne mrozy). W przeciwieństwie do zagrożenia powodziowego zagrożenie suszą województwa podkarpackiego jest znacznie mniejsze w stosunku do reszty kraju⁴⁵. Rozkład przestrzenny występowania zjawiska suszy uzależniony jest od lokalnych warunków geomorfologicznych zlewni, lokalnych uwarunkowań klimatycznych oraz działalności człowieka w zakresie melioracji, odwodnień, zalesień (brak kompleksowego programu hydrotechnicznego i agrotechnicznego w rolnictwie). W zależności od wielkości niedoboru opadów oraz ich rozkładu w okresie wieloletnim, rocznym czy wegetacyjnym zjawisko suszy określa się jako suszę hydrogeologiczną, suszę glebową i meteorologiczną. Obecnie najbardziej dotkliwe dla środowiska i zaopatrzenia w wodę jest susza hydrogeologiczna wpływająca na obniżenie przepływu wody w rzekach województwa (niżówki). Suszę hydrologiczną o umiarkowanym stopniu odnotowuje się w gminie Lutowiska. Najrzadziej zjawisko to występuje na obszarze Pogórza Karpackiego⁴⁶.

Występowanie suszy nie jest regularne, a ich skutki uwidaczniają się dopiero w dłuższej perspektywie czasowej. W ciągu ostatnich dwudziestu pięciu lat zwiększyła się częstotliwość występowania suszy. W okresie ostatnich czterech lat, do lat suchych należy zaliczyć rok 2011. Również w 2012 r. na warunki hydrogeologiczne niekorzystny wpływ miały warunki hydrologiczne i meteorologiczne oraz brak warunków dla odbudowy zasobów wód podziemnych.

Wg informacji zebranych przez RZGW w Krakowie⁴⁷ w 2011 r. aż 71% gmin woj. podkarpackiego wykazało, że na ich terenie wystąpiła susza (Rys. 17.), w tym:

- w 5 gminach: Cieszanów, Kołaczyce, Przemyśl, Sieniawa, Żołynia, wystąpiła susza dotkliwa (poniesiono znaczne straty finansowe);
- w 109 gminach określono suszę jako odczuwalną (poniesione straty nie stanowiły znacznego obciążenia finansowego dla gminy).

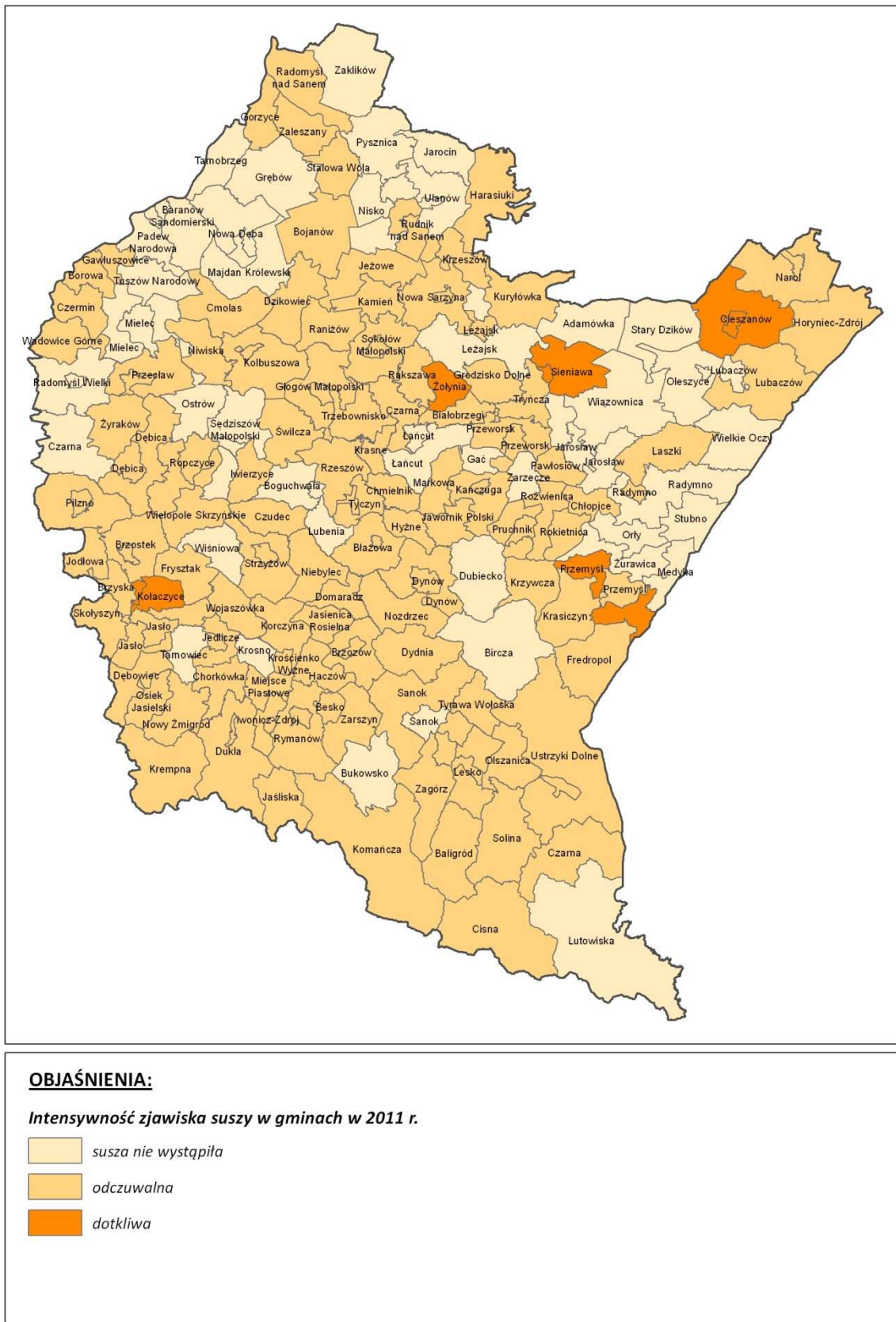
W wielu miejscowościach zaobserwowano znaczne obniżenie poziomu zwierciadła wód gruntowych, co wiązało się z koniecznością ograniczenia poboru wody, a całkowity ich zanik, głównie w studniach gospodarskich, odnotowano w gminach Sieniawa (w 7 miejscowościach) i Przemyśl (w 2 miejscowościach) oraz w miejscowości Błazowa. Największy deficyt w ujęciach wód powierzchniowych (powyżej 80 %)

⁴⁵ Wskazują na to dwa systemy monitoringu suszy w Polsce tj. System Monitoringu Suszy Rolniczej w Polsce (SMSR) – serwis prowadzony przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa – Państwowy Instytut Badawczy w Puławach oraz Progностyczno-Operacyjny System Udostępniania Charakterystyk Suszy- serwis prowadzony przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej – Państwowy Instytut Badawczy.

⁴⁶ Informacja o suszy hydrologicznej pochodzi z opracowania Rządowego Centrum Bezpieczeństwa „Zagrożenia okresowe występujące w Polsce aktualizacja” – W-wa, styczeń 2013 r.

⁴⁷ „Zjawisko suszy na obszarze działania RZGW w Krakowie w 2011 roku”, RZGW w Krakowie, 2012 r.

Rys. 17. Intensywność zjawiska suszy w gminach w 2011 r.

Źródło: na podstawie opracowania „Zjawisko suszy na obszarze działania RZGW w Krakowie w 2011 roku” sporządzonego w 2012 r. przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie

wystąpił w gminach: Sieniawa i Brzozów, a wód podziemnych w gminie Zarszyn. Największą długość okresu deficytu w ujęciach wód podziemnych wykorzystywanych do celów komunalnych (powyżej 180 dni) odnotowano w gminach Skołyszyn i Przemyśl. Okresowy brak wody do spożycia najbardziej odczuli mieszkańcy gmin: Gawłuszowice (100%), oraz Sieniawa i Jasienica Rosielna (>50%).

Według portalu System Monitoringu Suszy Rolniczej, prowadzonego przez IUNG, w 2011 r. stwierdzono występowanie suszy na terenie 3 gmin (powiat lubaczowski), w 2012 r. na terenie województwa podkarpackiego nie stwierdzono suszy ekologicznej, natomiast latem 2013 r. susza rolnicza dotknęła aż 143 gminy.

Według ustawy Prawo wodne, ochrona przed suszą jest zadaniem organów administracji rządowej i samorządowej. Powinno się ją prowadzić zgodnie z planami przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy oraz planami przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych⁴⁸ (dotychczas nie zostały opracowane). Strategię działania na wypadek suszy posiada tylko część gmin województwa podkarpackiego (ok.15%)

Tereny dotknięte suszą narażone są na pożary. Są to zwłaszcza kompleksy leśne położone w zachodniej i północno-wschodniej części województwa podkarpackiego. W latach 2009-2012 pożar lasów objął powierzchnię 1676,82 ha, z czego znaczną część stanowiły pożary, jakie miały miejsce w 2012 r. (1145,52 ha).

WNIOSKI

- Występowanie zjawiska suszy uzależnione jest od wielu czynników tj.: lokalnych warunków geomorfologicznych i hydrologicznych zlewni (nierównomierne rozłożenie naturalnych zasobów wodnych), lokalnych uwarunkowań klimatycznych, działalności człowieka zwłaszcza w zakresie melioracji, odwodnień, zalesień, niewystarczającej retencji zbiornikowej oraz braku właściwego administrowania i zarządzania poborem wody.
- Susza powoduje zauważalne skutki ekologiczne (zmniejszenie przepływu w rzekach oraz zagrożenie dla siedlisk i gatunków zależnych od wody) i ekonomiczne (szczególnie negatywnie uwidaczniając się w rolnictwie, czy w zaopatrzeniu ludności w wodę)
- Negatywne skutki suszy mogą być minimalizowane przez kompleksowe działania związane z zarządzaniem zasobami wodnymi (opracowanie i realizowanie planów przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy oraz planów przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych) oraz podjęcie działań poprawiających bilans wodny m.in. poprzez retencję wód w zbiornikach, budowę

⁴⁸ Zgodnie z art. 88s. ust.1 i ust.2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145 z późn. zm.), plany przeciwdziałania skutkom suszy na obszarach dorzeczy przygotowuje Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw gospodarki wodnej i ministrem właściwym do spraw rozwoju wsi a plany przeciwdziałania skutkom suszy w regionach wodnych przygotowują dyrektorzy regionalnych zarządów gospodarki wodnej.

i modernizację urządzeń melioracyjnych służących nawodnieniu użytków rolnych, zalesianie terenów o niskiej przydatności dla rolnictwa, poprawę sposobu użytkowania gruntów rolnych, przebudowę drzewostanów na zgodne z siedliskiem, ochronę lasów łęgowych, czy zwiększenie kontroli poboru wody.

- Jednym z kierunków określonych w „Strategii Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2030” jest przeciwdziałanie oraz usuwanie skutków ekstremalnych zjawisk atmosferycznych, w tym suszy. Problematyka ta nie była uwzględniona w aktualnie obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego.

2.12. Obszary wymagające poprawy jakości powietrza

Stan powietrza atmosferycznego na obszarze województwa kształtuje się pod wpływem emisji antropogenicznej, której źródłami są procesy energetycznego spalania paliw oraz przemysłowe procesy technologiczne (tzw. emisja punktowa), komunikacja (tzw. emisja liniowa) oraz sektor komunalno – bytowy (tzw. emisja powierzchniowa). W ciągu ostatnich 10 lat wpływ emisji punktowej na jakość powietrza atmosferycznego w województwie uległ zdecydowanemu ograniczeniu. Jest to wynikiem znaczącego jej zmniejszenia w efekcie rygorystycznych ograniczeń prawnych, w stosunku do instalacji – źródeł emisji przemysłowej. Na stan powietrza wpływa głównie emisja powierzchniowa, pochodząca z indywidualnych i komunalnych systemów grzewczych (emisja niska), a jej oddziaływanie ujawnia się na terenach zurbanizowanych, przede wszystkim w sezonie grzewczym. W miastach kumuluje się emisja powierzchniowa i liniowa, związana z dużym natężeniem ruchu komunikacyjnego. Ponadto zimowe warunki meteorologiczne nie sprzyjają dyspersji zanieczyszczeń.

Monitoring powietrza atmosferycznego prowadzony jest na stacjach pomiarowych przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, na potrzeby corocznej oceny jakości powietrza i obserwacji jego zmian. Oceny dokonuje się poprzez pomiary stężeń substancji w powietrzu oraz porównanie wyników, z określonymi w przepisach⁴⁹ poziomami dopuszczalnymi, docelowymi i poziomami celu długoterminowego wraz z terminami ich osiągnięcia, w zależności od rodzaju zanieczyszczenia. Badaniom podlegają poziomy substancji objęte obligatoryjnym obowiązkiem oceny, wpływające na stan zdrowia człowieka i wegetację roślin. Oceny dokonuje się dla poszczególnych zanieczyszczeń, w układzie stref, w celu przekazania zarządowi województwa informacji na temat czystości powietrza w województwie i ewentualnej potrzeby podjęcia działań naprawczych dla stref ze stwierdzonymi przekroczeniami wartości normatywnych.

⁴⁹ Kryteria jakości powietrza, zasady i mechanizmy jego ochrony i poprawy oraz zasady prowadzenia corocznych ocen regulują przepisy ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (tj. Dz. U. 2013 poz. 1232 z późn. zm.) wraz z przepisami wykonawczymi.

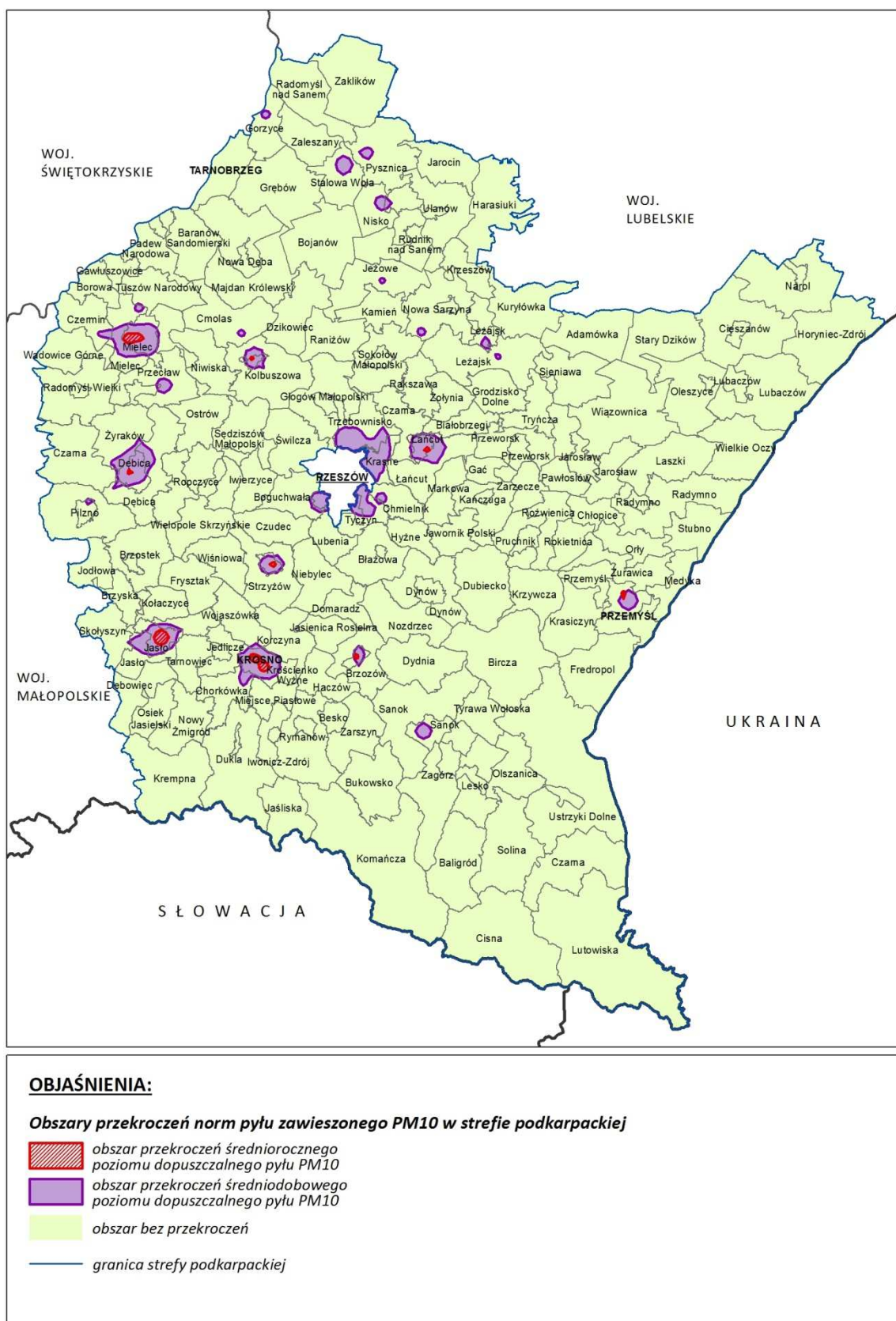
Badania wykonywane w roku 2012 obejmowały w kryterium ochrony zdrowia ludzi: dwutlenek azotu, dwutlenek siarki, tlenek węgla, benzen, ozon, pył PM10, pył PM2,5 oraz zawartość w pyłe metali (ołów, arsen, kadm, nikiel) i węglowodoru - benzo(a)pirenu). W kryterium ochrony roślin ocenie podlegały stężenia w powietrzu: dwutlenku siarki, tlenku azotu i ozonu. Dla kryterium ochrony zdrowia ludzi oceny dokonano w układzie dwóch stref: strefy miasta Rzeszowa i strefy podkarpackiej, obejmującej pozostałą część województwa. Dla kryterium ochrony roślin strefę stanowi obszar województwa z wyłączeniem miasta Rzeszowa. Pomiary za rok 2012 wykazują brak przekroczeń norm wszystkich zanieczyszczeń gazowych dla obydwu kryteriów oraz metali w kryterium ochrony zdrowia. W przypadku ozonu nie został dotrzymany poziom celu długoterminowego. Skutkuje to wymogiem określenia ekonomicznie uzasadnionych działań technicznych i technologicznych w ramach wojewódzkich programów ochrony środowiska. Termin osiągnięcia poziomu celu długoterminowego upływa w 2020 r. Wyniki badań wskazują natomiast na ponadnormatywne zanieczyszczenie, w kilku największych miastach województwa pyłem PM10, PM2,5 i szczególnie wysokie benzo(a)pirenem, występujące w sezonie zimowym, co wskazuje na przeważający wpływ emisji niskiej. Wyniki oceny obligują zarząd województwa do opracowania naprawczych Programów Ochrony Powietrza (nPOP) w zakresie tych zanieczyszczeń dla obydwu stref: strefy podkarpackiej i strefy miasta Rzeszów. Ponieważ taki stan zanieczyszczenia powietrza został stwierdzony już w latach poprzednich, nPOP zostały opracowane i uchwalone.

Aktualnie na terenie województwa obowiązują:

- „Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu” wraz z Planem Działań Krótkoterminowych z terminem realizacji do 31.12.2022 r. – Uchwała Nr XXXIII/608/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 r.
- „Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu” wraz z Planem Działań Krótkoterminowych z terminem realizacji do 31.12.2022 r. - Uchwała Nr XXXIII/609/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 kwietnia 2013 r.
- „Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5” wraz z Planem Działań Krótkoterminowych z terminem realizacji do 31.12.2023 r. – Uchwała Nr XL/802/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 29 listopada 2013 r.

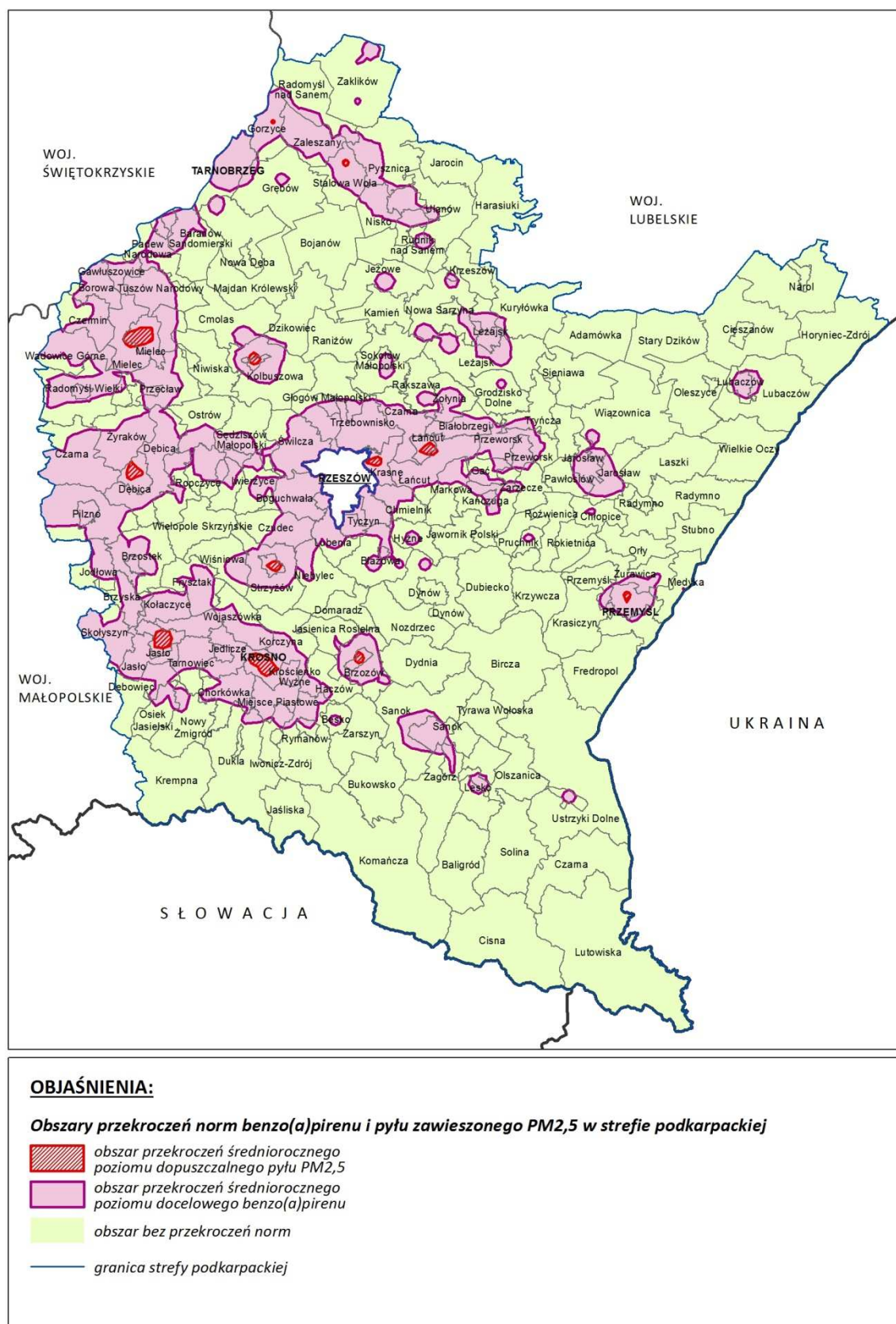
W oparciu o inwentaryzację emisji (z terenów stref i napływową) oraz wyniki pomiarów, w nPOP za pomocą metody modelowania zostały wykonane obliczenia rozkładów stężeń pyłów oraz benzo(a)pirenu i wytypowane obszary przekroczeń norm – obszary narażenia, które obrazują: rys. 18., rys. 19., rys. 20.

Rys. 18. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 w strefie podkarpackiej

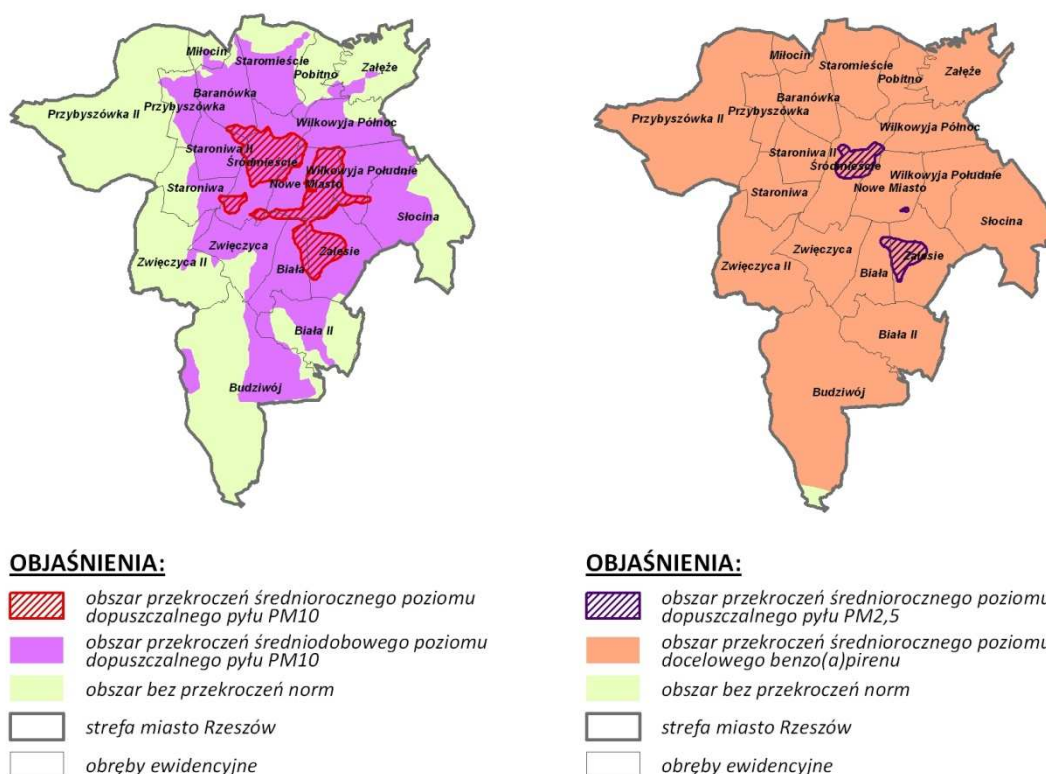
Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM10 wraz z Planem Działania Krótkoterminowych

Rys. 19. Obszary przekroczeń norm benzo(a)pirenu i pyłu zawieszonego PM_{2,5} w strefie podkarpackiej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM₁₀, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM_{2,5} oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu w pyłe PM₁₀ wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

Rys. 20. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w strefie miasto Rzeszów

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych oraz Programu ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych

W strefie miasto Rzeszów – przekroczenia średniodobowych norm pyłu PM10 występują na 47% obszaru strefy, gdzie na oddziaływanie narażonych jest 92% mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm pyłu PM10 występują na 7% obszaru strefy gdzie narażonych jest 32% mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm pyłu PM2,5 występują na 2% obszaru strefy gdzie narażonych jest 8% mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm benzo(a)pirenu występują na 93% obszaru strefy gdzie narażonych jest 98% mieszkańców.

W strefie podkarpackiej – przekroczenia średniodobowych norm pyłu PM10 występują na 2% obszaru strefy, gdzie na oddziaływanie narażonych jest 22% mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm pyłu PM10 występują na 0,1% obszaru strefy gdzie narażonych jest 3% mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm pyłu PM2,5 występują na 0,4% obszaru strefy gdzie narażonych jest 9% mieszkańców, przekroczenia średniorocznych norm benzo(a)pirenu występują na 25%

obszaru strefy gdzie narażonych jest 55% mieszkańców. Obszary przekroczeń wartości kryterialnych benzo(a)pirenu oraz pyłu zawieszzonego PM10 występują we wszystkich większych miastach województwa oraz na terenach wiejskich o wysokiej intensywności zabudowy.

Programy Ochrony Powietrza są podstawowymi dokumentami strategicznymi, dającymi możliwość zarządzania jakością powietrza w województwie. Wynikają z nich konkretne cele i działania zmierzające do ograniczenia emisji niskiej i komunikacyjnej, w konsekwencji mające prowadzić do poprawy stanu jakości powietrza.

Porównując stan jakości powietrza w roku 2008 z rokiem 2012 stwierdza się brak poprawy jakości powietrza w zakresie pyłu PM10 i benzo(a)pirenu na terenie miasta Rzeszów oraz na terenach intensywnie zurbanizowanych, w tym na terenach kilku największych miast pozostałej części województwa. W analizowanym okresie, przekroczenia wartości normatywnych tych zanieczyszczeń odnotowywane są corocznie, na monitorowanych obszarach tych samych, największych miast województwa. Brak możliwości porównania wyników badań w zakresie pyłu PM2,5, gdyż obowiązek⁵⁰ oceny dla tego zanieczyszczenia powstał w roku 2010 i od tego momentu badania wykazują przekroczenia norm w obydwu strefach. Corocznie nie jest również dotrzymywany poziom celu długoterminowego ozonu, który ma być osiągnięty w roku 2020. W odniesieniu do pozostałych, objętych obowiązkiem oceny substancji, stan jakości powietrza był i jest korzystny.

Zmianie uległ stosowany w ocenach podział na strefy. W roku 2008 województwo podzielone było na dziewięć stref (strefę stanowiły połączone obszary kilku powiatów, miasto Rzeszów i miasto Przemyśl), od roku 2011 są dwie: podkarpacka i strefa miasta Rzeszów. W roku 2008 wdrażany był tylko jeden nPOP dla strefy miasto Przemyśl w zakresie pyłu PM10, określony w roku 2006. Kolejne dla strefy jasielskiej i strefy miasto Rzeszów również w zakresie pyłu PM10 zostały uchwalone w roku 2010. W związku z utrzymywaniem się przekroczeń norm pyłu PM10 na terenie Rzeszowa, nPOP został zaktualizowany, dodatkowo z uwzględnieniem przekroczeń norm pyłu PM2,5. POP dla strefy jasielskiej i strefy miasto Przemyśl straciły ważność (zostały zaktualizowane) z chwilą uchwalenia w roku 2013 nPOP dla strefy podkarpackiej w zakresie pyłu PM10, pyłu PM2,5 i benzo(a)pirenu. W związku z uchwaleniem obowiązujących nPOP w chwili obecnej istnieje pełniejsza wiedza o zasięgu i skali zagrożeń oraz o metodach i działaniach w dążeniu do poprawy.

⁵⁰ Normy i wymóg oceny w zakresie pyłu PM2,5 wprowadziła dyrektywa 2008/50/UE w sprawie czystszej powietrza dla Europy (dyrektywa CAFE), konsolidująca ustalenia poprzednich dyrektyw, która ponadto wprowadziła nowe mechanizmy dotyczące zarządzania jakością w strefach wraz z nowym podziałem na strefy.

WNIOSKI

- Województwo podkarpackie nadal zalicza się do tych rejonów kraju, gdzie występują znaczne obszary korzystnych warunków pod względem jakości powietrza.
- Na terenach intensywnej urbanizacji, w sezonie zimowym utrzymuje się wysoki poziom zanieczyszczenia powietrza benzo(a)pirenem oraz pyłem zawieszonym PM10, od roku 2010 dodatkowo pojawił się problem ponadnormatywnego zanieczyszczenia pyłem zawieszonym PM2,5.
- W celu uzyskania poprawy w obszarach niedotrzymywania standardów jakości powietrza, uchwalone naprawcze Programy Ochrony Powietrza w zakresie ww. zanieczyszczeń, wymagają realizacji i uwzględnienia ich ustaleń w regionalnych dokumentach strategicznych i planistycznych.

2.13. Obszary wymagające poprawy jakości poprawy klimatu akustycznego

Ocena stanu akustycznego środowiska oraz obserwacja i porównanie zmian jakie zachodzą, dokonywana jest na podstawie wyników pomiarów poziomów hałasu, które wykonywane są w ramach Państwowego monitoringu środowiska. Obowiązkowo ocena stanu akustycznego środowiska wykonywana jest dla aglomeracji o liczbie mieszkańców powyżej 100 tysięcy i dla terenów położonych poza aglomeracjami (odcinki dróg, linii kolejowych, lotniska), gdzie eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie akustyczne na znacznych obszarach. Dla obszarów tych co 5 lat wykonywana jest mapa akustyczna, na podstawie której sporządzane są programy ochrony przed hałasem.

Wyniki monitoringu, prowadzonego przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie w latach 2009-2012 są nieporównywalne, ze względu na brak stałych punktów pomiarowo-kontrolnych. Badaniami monitoringowymi hałasu drogowego objęte zostały miasta poniżej 100 tys. mieszkańców oraz drogi o znaczeniu regionalnym. Zestawienie miast, w których prowadzone były badania zostało przedstawione w tabeli 6.

Przeprowadzony monitoring wykazał przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu prawie na wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych. Odnotowana w 2012 r. poprawa warunków akustycznych na terenie Ropczyc i Stalowej Woli nie jest związana z osiągnięciem niższych wyników pomiaru, lecz jest efektem podniesienia dopuszczalnych norm hałasu zawartych w Rozporządzeniu w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku (Dz.U. z 2012, poz. 1109).

Dla odcinków dróg o średniodobowym natężeniu ruchu (ŚDR) powyżej 16 400 pojazdów (P/d), co odpowiada 6 mln pojazdów w ciągu roku, opracowane zostały w 2010 roku mapy akustyczne.

Tabela 6. Monitoring hałasu w latach 2009-2012 na terenie województwa podkarpackiego

Rok	Miasta, na obszarze których zlokalizowano punkty pomiarowo-kontrolne	Liczba punktów pomiarowo-kontrolnych	Wyniki pomiaru
2009	Nowa Dęba, Kolbuszowa, Polańczyk	10	Przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych
2010	Krosno, Strzyżów, Przemysł	12	Przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych
2011	Nisko, Ustrzyki Dolne, Łańcut	9	Przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu we wszystkich punktach pomiarowo-kontrolnych
2012	Stalowa Wola, Ropczyce, Sanok	14	Dla 2 punktów na terenie Ropczyc i jednego w Stalowej Woli dotrzymane zostały standardy akustyczne w odniesieniu do funkcji spełnianej przez teren, w pozostałych punktach przekroczenie dopuszczalnych poziomów hałasu

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem informacji WIOŚ w Rzeszowie

Ponadto w 2011 roku wykonano:

- mapę akustyczną miasta Rzeszowa (zaktualizowana w 2013 roku zgodnie z nowymi przepisami zawartymi w Rozporządzeniu w sprawie dopuszczalnych poziomów hałasu w środowisku),
- „Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie o obciążeniu ruchem powyżej 6 mln przejazdów rocznie”.
- mapę akustyczną obszarów położonych w otoczeniu dróg wojewódzkich o ruchu powyżej 3 mln pojazdów rocznie.

Następnie na podstawie map akustycznych w 2013 r. uchwalono „Program ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów” oraz opracowano „Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 milionów przejazdów rocznie”.

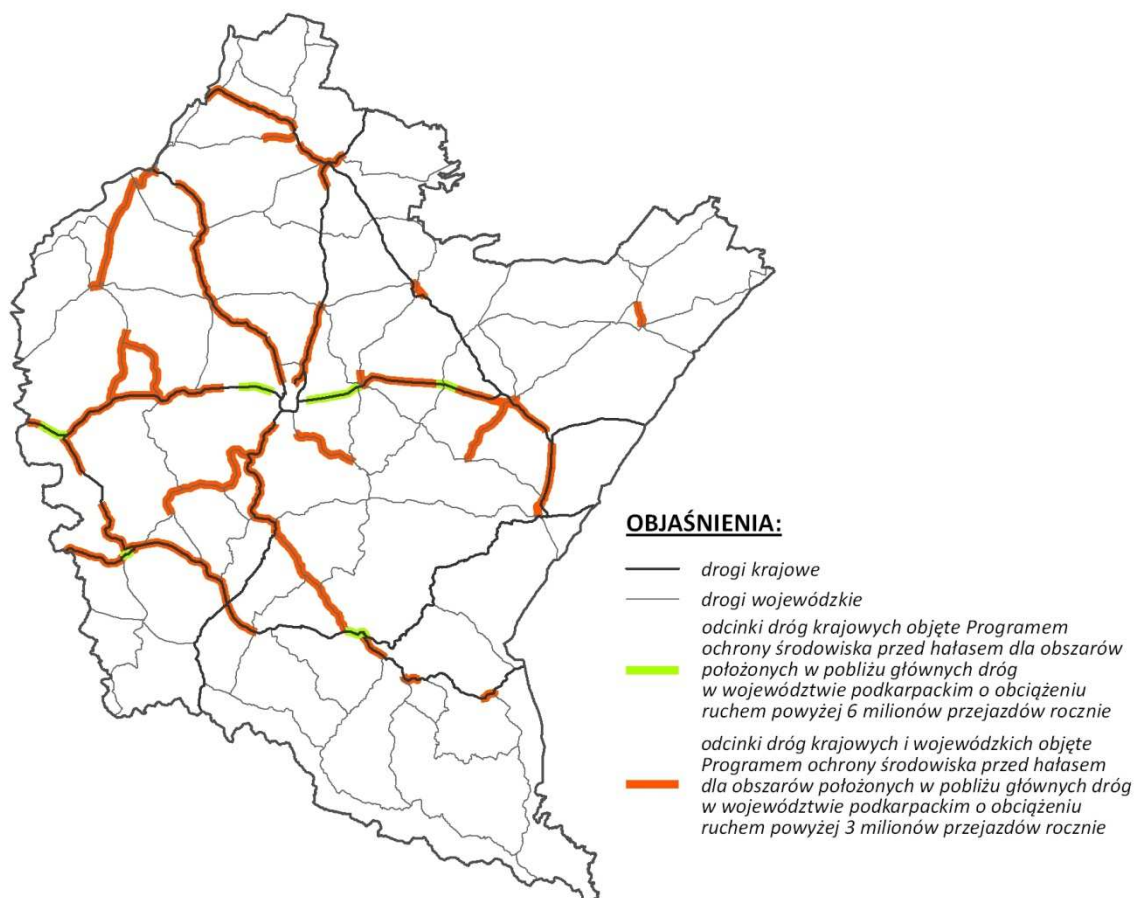
Odcinki dróg, które uwzględnione zostały w tym Programie, przedstawione zostały na rys. 21.

Realizacja działań, które zawarte zostały w wyżej wymienionych programach wpłyną na poprawę klimatu akustycznego na terenie województwa podkarpackiego.

W celu stopniowego minimalizowania negatywnego oddziaływania hałasu komunikacyjnego, szczególnie na terenach osadniczych, w ostatnich latach zostało podjętych wiele inwestycji drogowych. Największe z nich związane były z modernizacją nawierzchni i rozbudową sieci dróg, m.in. z budową autostrady A4, drogi ekspresowej S19, obwodnic: Jarosławia, Przemyśla i Leżajska. Poza tym wybudowano ekrany akustyczne oraz wprowadzono nowoczesne środki transportu w komunikacji miejskiej.

Podejmowane działania, mające na celu obniżenie hałasu do dopuszczalnego poziomu, są niwelowane przez wciąż wzrastającą liczbę samochodów. W 2012 roku na terenie województwa podkarpackiego zanotowano wzrost liczby samochodów o 17% w porównaniu do roku 2008.

Rys. 21. Odcinki dróg objęte Programami ochrony środowiska przed hałasem

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 milionów przejazdów rocznie (2011) i Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 milionów przejazdów rocznie (2013)

Zagrożenie związane z hałasem kolejowym w skali województwa jest znacznie mniejsze i występuje głównie na trasie Przemyśl – Kraków.

Port lotniczy Rzeszów–Jasionka, który ma znaczenie krajowe i międzynarodowe wciąż się rozwija (w 2012r. oddano nowy terminal pasażerski), a liczba startów i lądowań stale wzrasta. W roku 2013, w porównaniu do roku 2009, ich liczba wzrosła o 50%. Uciążliwość hałasu lotniczego ogranicza się dla niewielkiego obszaru wokół lotniska, wzdłuż tras wznoszeń i nalotów.

Poza komunikacją hałas generowany jest również przez zakłady przemysłowe. Prowadzone badania wskazują jednak, że postęp technologiczny i działania organów ochrony środowiska (kontrole w zakładach, wymogi dla przedsięwzięć w zakresie ochrony przed hałasem) wpływają na znaczne ograniczenie jego zasięgu. W ostatnich latach zmniejszyła się liczba wniosków o interwencję w sprawie uciążliwości hałasowej kierowanych do WIOŚ w Rzeszowie. W 2009 r. przeprowadzono kontrole w 45 zakładach (w 10 stwierdzono niewypełnienie wymagań), natomiast w roku 2012 przeprowadzono 21 kontroli z pomiarami emisji hałasu (w 5 z nich stwierdzono niezgodności).

WNIOSKI

- Dominującym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu na obszarze województwa podkarpackiego jest nadal komunikacja drogowa.
- Hałas w centrach miast oraz wzdłuż głównych linii komunikacyjnych na terenie województwa podkarpackiego utrzymuje się stale na wysokim poziomie.
- Oddziaływanie hałasu wzdłuż linii kolejowych, wokół lotnisk i zakładów przemysłowych ma charakter lokalny i incydentalny.

2.14. Obszary dewastacji, degradacji i rekultywacji gleb

2.14.1. Obszary zdegradowane i zdewastowane na skutek działalności przemysłowej i ich rekultywacja

W przeszłości główny udział w degradacji i dewastacji gruntów w województwie podkarpackim miały kopalnie siarki w Machowie, Jeziórku i Baszni k/Lubaczowa. Po zakończeniu eksploatacji złóż siarki (głównie ze względów ekonomicznych), w latach 1994 – 2002, kopalnie siarki zostały postawione w stan likwidacji i od tego czasu rozpoczęto intensywne prace, mające na celu rekultywację i sukcesywne przekazywanie gruntów do ponownego zagospodarowania. Dzięki temu w latach 1994-2011 powierzchnia terenów zdewastowanych w wyniku kopalnictwa siarki zmniejszyła się o 80%. Proces rekultywacji terenów posiarkowych, mimo że

bardzo zaawansowany - wyeliminował już największe zagrożenia dla środowiska, nie został jednak jeszcze zakończony. Zrealizowana rekultywacja terenów posiarzkowych ma istotne przełożenie na ilość gruntów wymagających rekultywacji w skali całego województwa. Dynamikę procesów rekultywacyjnych w latach 2000-2012 przedstawiono w tabeli 7.

Analiza poniższych danych prowadzi do wniosku, że po okresie znaczących redukcji terenów wymagających rekultywacji w latach 2000-2009, został osiągnięty swoisty stan równowagi dynamicznej, w którym ilość rekultywowanych gruntów równoważy nowe dewastacje, związane głównie z odkrywkowymi metodami pozyskiwania kopalin nieenergetycznych. Świadczy o tym fakt, że w latach 2009-2012 zrekultywowano 673 ha gruntów, a w tym samym czasie ilość gruntów wymagających rekultywacji zmalała zaledwie o 18 ha. Należy domniemywać, że taki stan utrzyma się w najbliższym czasie.

Tabela 7. Dynamika prac rekultywacyjnych w województwie podkarpackim w latach 2000-2012

Rok	Grunty wymagające rekultywacji [ha]	W tym zdewastowane [ha]	W tym zdegradowane [ha]	Grunty zrekultywowane [ha]	W tym na cele rolnicze [ha]	W tym na cele leśne [ha]
2000	3964	3635	329	200	166	18
2005	2573	2513	60	171	103	29
2007	1917	1827	90	684	180	1
2008	1900	1819	81	82	78	4
2009	1715	1653	62	61	56	5
2010	1809	1732	77	61	56	5
2011	1762	1665	97	251	237	10
2012	1697	1574	123	300	290	10

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porównując powierzchnie gruntów wymagających rekultywacji w roku bazowym 2007 z rokiem 2012, odnotowuje się ich zmniejszenie o ok. 11%, niemniej tendencja sukcesywnego ograniczania ich powierzchni w roku 2010 uległa zachwianiu. Zwiększyła się powierzchnia gruntów zdewastowanych, w stosunku do roku 2009, przy równoczesnym zmniejszeniu powierzchni gruntów zrekultywowanych w ciągu roku. Jest to wynikiem znaczącej intensyfikacji eksploatacji, głównie piasków i żwirów na potrzeby realizacji szeregu przedsięwzięć drogowych.

WNIOSKI

- Powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji na przestrzeni lat ulega sukcesywnemu zmniejszeniu, przy czym powierzchnia posiarkowych gruntów wymagających rekultywacji zmniejszyła się znacząco i nie stanowi już istotnego problemu ekologicznego (mimo iż likwidacja kopalń nie została ostatecznie zakończona). Powodzeniem zakończyła się realizacja przedsięwzięcia polegającego na budowie zbiornika wodnego (Jeziora Tarnobrzeskiego) w wyrobisku pokopalnianym, który w 2010 r. został udostępniony do celów rekreacyjnych.
- Finalizacji wymagają procesy likwidacji Kopalni Siarki Jeziórko oraz Kopalni Siarki Basznia w powiecie lubaczowskim, gdzie po przejściu terenów pokopalnianych przez inwestora zarysowała się perspektywa wznowienia eksploatacji siarki.
- Grunty wymagające rekultywacji, zdewastowane w wyniku eksploatacji surowców skalnych metodą odkrywkową (głównie piasków i żwirów), występują w dużym rozproszeniu i nie stanowią istotnego problemu w skali regionalnej.

2.14.2. Obszary degradacji gruntów rolnych

Około 70% powierzchni użytków rolnych województwa podkarpackiego stanowią gleby o wysokiej klasie bonitacyjnej (klasy I-IV). Biorąc pod uwagę ukształtowanie powierzchni, budowę geologiczną, stosunki wodne, warunki klimatyczne i działalność człowieka, największe zagrożenie stanowi dla nich spadek żyzności, m.in. skutek nadmiernego zakwaszenia oraz erozja i ruchy masowe ziemi (osuwiska). Procesy te często charakteryzują się dużą intensywnością i znacznym zasięgiem powierzchniowym, a w zagospodarowaniu przestrzennym stanowią istotny problem w dostosowaniu sposobów użytkowania terenu do jego odporności.

Zakwaszenie gleb na terenie województwa podkarpackiego utrzymuje się od wielu lat na stałym, wysokim poziomie, wpływając na pogorszenie ich jakości.

Badania dotyczące odczynu gleb wykonywane są przez Okręgową Stację Chemiczno-Rolniczą w Rzeszowie, Krakowie i Kielcach. Według danych GUS z 2012 r. gleby bardzo kwaśne i kwaśne ($\text{pH} < 5,5$) stanowiły 63% obszaru badanych gleb, gleby lekko kwaśne ($\text{pH} 5,6-6,5$) 21%, natomiast o odczynie obojętnym i zasadowym ($\text{pH} > 6,6$) 16%. W porównaniu do roku 2009 odsetek ten zmienił się nieznacznie. Sytuacja wówczas przedstawiała się następująco: gleby bardzo kwaśne i kwaśne 66%, lekko kwaśne 19%, obojętne i zasadowe 15%.

Według danych GUS w 2012 r. największy odsetek gleb bardzo kwaśnych (o $\text{pH} < 4,5$) występował w gminach: Tuszów Narodowy (100%), Dzikowiec (69%), Chorkówka (68%), Dubiecko (67%) i Tyrawa Wołoska (63%). Gleby kwaśne i bardzo

kwaśne związane są z występowaniem gleb brunatnych (górska część województwa) oraz lekkich gleb wytworzonych z piasków i utworów pyłowych wodnego pochodzenia, z piasków i glin zwałowych lub lessów i utworów lessopodobnych (Kotlina Sandomierska). Z kolei gleby o odczynie obojętnym i zasadowym są charakterystyczne dla dolin rzecznych, szerszych obniżen terenu oraz dla niektórych średnio i silnie nachylonych stoków. Gleby zasadowe ($\text{pH} > 7,2$) przeważały w gminach: Krasiczyn (56%), Besko (42%), Rudnik nad Sanem (40%) i Zarszyn (27%).

Erozja gleb to proces niszczenia (zmywania, żłobienia, wywiewania) wierzchniej warstwy gleby, który jest spowodowany siłą wiatru, wody płynącej, a przyspieszany przez działalność człowieka (np. wyrąb lasów, niszczenie szaty roślinnej, nieprawidłowa uprawa gruntów, melioracja bagien). Erozja jest jednym z głównym czynników degradujących środowisko przyrodnicze, a w szczególności rolniczą przestrzeń produkcyjną.

Według danych GUS z 2013 r. na zjawisko erozji narażone jest 73,4% obszaru województwa. Najczęściej występuje erozja wodna (36,3%), która zagraża przede wszystkim obszarom położonym w południowej części województwa podkarpackiego, charakteryzującej się dużymi wysokościami względnymi, dużym nachyleniem stoków oraz stosunkowo dużą ilością opadów. Najbardziej intensywne procesy erozyjne zachodzą na terenach rędzinowych, lessowych oraz gleb piaskowych, a także na długich stokach, które znajdują się w uprawie płużnej.

Województwo podkarpackie posiada jeden z wyższych wskaźników występowania erozji wąwozowej, której zagraża 24,6% powierzchni gruntów rolnych i leśnych. Występuje przede wszystkim w strefach głębokich rynien oraz erozyjnych dolin w południowej części województwa, na obszarach pogórzy i gór, a także na Rostoczu.

Erozją wietrzną zagrożonych jest 12,5% powierzchni obszaru województwa, zwłaszcza odsłonięte stoki, wierzchowiny, tereny płaskie, które ekspozowane są na działanie wiatru. Potencjalnie najbardziej ekspozowane są obszary o małej lesistości, z przewagą gleb lekkich i pyłowych. Zjawisko to występuje głównie na terenie Kotliny Sandomierskiej, wzdłuż progu karpackiego.

WNIOSKI

- Utrzymujące się zakwaszenie gleb wpływa na ograniczenie wartości produkcyjnej i pogorszenie ich jakości.
- Znaczny odsetek gruntów rolnych i leśnych zagrożonych jest erozją wodną, wąwozową i wietrzną.

2.14.3. Obszary szczególnych zagrożeń dla środowiska

Odpady niebezpieczne stwarzające szczególne zagrożenie dla środowiska określane są jako „bomby ekologiczne”. Uwolnienie substancji niebezpiecznych do środowiska powoduje niekorzystne i groźne zmiany środowiska obejmujące znaczny obszar. Główny Inspektor Ochrony Środowiska (GIOŚ) stworzył dwa wykazy „bomb ekologicznych” – listę bomb ekologicznych, które znajdują się na terenach należących do Skarbu Państwa i nie posiadających gospodarza oraz listę konkretnych zakładów, które mogą zwrócić się do NFOŚiGW o pomoc finansową na usunięcie niebezpiecznych substancji. Wpis obiektu do wykazu „bomb ekologicznych” prowadzonego przez GIOŚ następuje na wniosek zainteresowanego, po wcześniejszym rozpatrzeniu jego zasadności. Na liście GIOŚ znalazły się 2 „bomby ekologiczne” stanowiące zagrożenie dla wód Głównego Zbiornika Wód Podziemnych 425 Dębica – Stalowa Wola – Rzeszów (rys. 16.):

- składowisko odpadów poprodukcyjnych (6 stawów osadowych) Huty Stalowa Wola S.A. usytuowane w terenach nadzalewowych Sanu, na przepuszczalnych piaskach, w obszarze wód podziemnych Stalowej Woli, w odległości 2 km od dwóch ujęć wody;
- zanieczyszczenia chemiczne migrujące z nierozpoznanego źródła do wód podziemnych, stanowiących zasoby wody pitnej dla ludności miasta i gminy Nowa Dęba, w obrębie ustanowionej strefy ochrony pośredniej ujęcia wody⁵¹.

Obecnie trwają prace związane z opracowaniem dokumentacji niezbędnej do przeprowadzenia rekultywacji tych obszarów.

WNIOSKI

- Działania związane bezpośrednio z likwidacją odpadów niebezpiecznych stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska wykraczają poza zakres planowania przestrzennego. Skutki uwolnienia substancji niebezpiecznych do środowiska mogą jednak objąć znaczne przestrzenie województwa, jeżeli dojdzie do zanieczyszczenia wód podziemnych.

3. DZIEDZICTWO KULTUROWE

3.1. Specyfika walorów kulturowych regionu

Obszar obecnego województwo podkarpackiego przez wieki charakteryzował się dużą różnorodnością etniczną, wyznaniową oraz kulturową. Zamieszkiwała go

⁵¹ Źródło: Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2009 r., WIOŚ w Rzeszowie

przede wszystkim ludność polska i ruska. Osobne grupy stanowiła bardzo liczna w niektórych ośrodkach ludność żydowska, a także koloniści niemieccy. Wśród wyznań dominowało wyznanie rzymsko-katolickie oraz grecko-katolickie. Występowały również judaizm, prawosławie oraz protestantyzm.

Na skutek prowadzonych w XX wieku na tych terenach działań wojennych, holocaustu, przesiedleń w ramach akcji „Wisła” oraz innych wydarzeń historycznych, różnorodność etniczna i kulturowa regionu uległa daleko idącemu zmniejszeniu.

Wspomniane wyżej czynniki, jak również bogactwo przyrodnicze i zróżnicowanie geograficzne wpływają na obecny krajobraz kulturowy regionu. Mimo zniszczeń wojennych i znacznego zaniku zróżnicowania etnicznego nadal charakteryzuje się on wielością i różnorodnością materialnych zasobów kultury, w tym zabytków oraz bogatym dziedzictwem kultury niematerialnej.

3.2. Zabytki jako kluczowy element materialnego dziedzictwa kulturowego

Na terenie województwa podkarpackiego zachowało się wiele wartościowych historycznych układów przestrzennych oraz zespołów zabudowy miejskiej. Obecnie do rejestru zabytków wpisane są układy urbanistyczne oraz zespoły historycznej zabudowy miejskiej w następujących miejscowościach: Baranów Sandomierski, Bircza, Brzostek, Czudec, Głogów Małopolski, Jarosław, Krosno, Krzeszów, Łańcut, Pilzno, Pruchnik, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Rudnik nad Sanem, Rzeszów, Sokołów Małopolski, Tarnobrzeg, Tyczyn, Ulanów oraz Zaklików. W uzdrowiskach Rymanów Zdrój oraz Iwonicz Zdrój zachowały się zespoły drewnianej zabudowy uzdrowiskowej. Z kolei m. in. Czudec, Jaśliska, Kalwaria Paławska, Mrzygłód, Pruchnik, czy Ulanów charakteryzują się zachowaną w różnym stopniu drewnianą zabudową małomiasteczkową.

Wiele wartościowych historycznych układów przestrzennych z terenu województwa podkarpackiego pozostaje poza ochroną konserwatorską. Za znamienne należy uznać uchylene w latach 2011-2013 przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego decyzji Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wpisie do rejestru zabytków historycznego układu urbanistycznego starej części Jasła oraz Leżajska, a także historycznego układu urbanistycznego części miasta Krosna w rejonie ulic Kościuszki – Paderewskiego – Łukasiewicza.

W 2009 r. utworzono w Jarosławiu pierwszy w regionie, i jak dotychczas jedyny, Park Kulturowy - Zespołu Staromiejskiego i Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów.

Najliczniej reprezentowaną grupę obiektów stanowią zabytki architektury sakralnej. Wiele z nich to obiekty architektury drewnianej, stanowiące jedne z najcenniejszych zachowanych dóbr kultury materialnej regionu. Dominują obiekty budownictwa sakralnego rzymsko- katolickiego.

W 2003 r. na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO wpisano drewniane gotyckie kościoły w Haczowie oraz w Bliznem. Do innych najwartościowszych zabytków sakralnej rzymsko-katolickiej architektury drewnianej należy zaliczyć kościoły zlokalizowane między innymi w miejscowościach:

Bachórzec, Brzeziny, Chłopice, Cmolas, Domaradz, Gawłuszowice, Gogołów, Grabówka, Golcowa, Humniska, Iwonicz, Iwonicz-Zdrój, Jaćmierz, Jasienica Rosielna, Kosina, Królik Polski, Krzemienica, Krzeszów, Lubla, Lutcza, Łukawiec, Medyka, Nowosielce, Osiek Jasielski, Poręby Dymarskie, Rogi, Sanok, Siennów, Sławęcín, Sonina, Straszycie, Średnia Wieś, Święcany, Trzcínica, Ulanów, Wietrzno, Wrocanka oraz Zaklików.

Murowane zabytki architektury sakralnej rzymsko-katolickiej to kościoły, klasztory bądź też zespoły obiektów. Wśród nich należy wymienić te, zlokalizowane w miejscowościach: Babice, Baranów Sandomierski, Bieliny, Bieździedza, Boguchwała, Borek Stary, Brzozów, Czermin, Czudec, Dukla, Dynów, Hyżne, Jarosław, Jaśliska, Jasło, Kalwaria Paćławska, Krasne, Krosno, Lesko, Leżajsk, Łąka, Malawa, Mielec, Nowotaniec, Pilzno, Połomia, Przemyśl, Przeworsk, Radymno, Ropczyce, Rudołowice, Rymanów, Rzeszów, Sanok, Sędziszów Małopolski, Sieniawa, Stalowa Wola – Rozwadów, Stara Wieś, Strzyżów, Tarnobrzeg, Tuligłowy, Tyczyn, Tyrawa Wołoska, Uherce Mineralne, Wielkie Oczy, Zagórz, Zaklików. W 2005 r. zespół klasztoru oo. bernardynów w Leżajsku został uznany za Pomnik Historii.

Liczną grupę obiektów stanowią zabytki architektury cerkiewnej. Do najcenniejszych cerkwi drewnianych należy zaliczyć wpisane w 2013 r. na listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego UNESCO cerkwie w Chotyńcu, Radrużu, Smolniku oraz Turzańsku. Cenne przykłady drewnianej architektury cerkiewnej znajdują się również m. in. w miejscowościach: Bałucianka, Bonarówka, Chyrowa, Czerteż, Dobra, Gorajec, Hoszów, Kotań, Krempna, Krościenko, Leszno, Liskowate, Łukawiec, Młyny, Piątkowa, Przemyśl (d. Kruhel Wielki), Równia, Rudka, Sanok, Szczawne, Świątkowa Mała, Świątkowa Wielka, Ulucz, czy Wola Wielka.

Wśród cerkwi murowanych należy wymienić przede wszystkim obronną świątynię w Posadzie Rybotyckiej, a także m. in. cerkwie zlokalizowane w miejscowościach: Jarosław, Kańczuga, Myscowa, Smolnik nad Sanem, Sanok, Trzciana czy Wielkie Oczy.

Do najwartościowszych, zachowanych na terenie województwa podkarpackiego synagog należą murowane obiekty w miejscowościach: Dębica, Jarosław, Kolbuszowa, Lesko, Łańcut, Niebylec, Przemyśl, Rzeszów, Rymanów, Strzyżów oraz Wielkie Oczy. Unikalny zabytek stanowi także tzw. kuczka żydowska z pocz. XX w. w jednej z kamienic Tyczyna. Osobną grupę stanowią zabytkowe kirkuty z zachowanymi macewami, znajdujące się m. in. w Lesku, Rymanowie, Leżajsku, Lubaczowie, Przemyślu, Jarosławiu, Krzeszowie i Tarnobrzegu. Leżajsk, ze znajdującym się na tamtejszym kirkucie ohelem cadyka Elimelecha Weisbluma, stanowi jeden z najważniejszych ośrodków chasydyzmu.

Do innych zabytków architektury sepulkralnej zaliczyć należy zachowane cmentarze różnych wyznań i narodowości, zabytkowe nekropolie miejskie m. in. w Dębicy, Jaśle, Jarosławiu, Krośnie czy Rzeszowie, a także cmentarze wojenne. Na szczególne wyróżnienie zasługuje zespół zabytkowych nekropoli miasta Przemyśla, cmentarze z I wojny światowej zlokalizowane na obszarze Beskidu Niskiego oraz przykłady tzw. „kamieniarki bruśnieńskiej” na Roztoczu.

Liczną grupę zabytków stanowią obiekty i zespoły obiektów architektury rezydencjonalnej. Składają się na nie przede wszystkim pałace, dwory i dworki szlacheckie, często w formie całości bądź fragmentów dawnych założeń przestrzennych, razem z zabudowaniami gospodarczymi i terenami zielonymi, głównie parkami. Wśród najcenniejszych tego rodzaju obiektów i założeń wymienić należy znajdujące się m. in. w miejscowościach: Boguchwała, Brzyska, Czudec, Dubiecko, Dukla, Dzikowiec, Grabownica Starzeńska, Grębów, Hadle Szklarskie, Horyniec Zdrój, Iwonicz, Jabłonka, Jasło, Julin, Kombornia, Korzeniów, Krosno, Leżajsk, Łąka, Łęki Górne, Markowce, Mielec, Narol, Nozdrzec, Olszanica, Pełkinie, Pawłosiów, Przecław, Przeworsk, Przemyśl, Rokietnica, Ropczyce, Roźwienica, Ruda Różaniecka, Rudnik nad Sanem, Rzeszów, Sieniawa, Skrzyszów, Stalowa Wola – Rozwadów, Targowiska, Tarnobrzeg, Tyczyn, Uherce Mineralne, Urzejowice, Wiśniowa, Wzdów, Zarzecze, Zawada, Żarnowiec. Założenie dworsko – parkowe w Bolestraszczykach stanowi obecnie część tamtejszego Arboretum i Zakładu Fizjografii.

Oprócz wyżej wymienionych obiektów architektury rezydencjonalnej na terenie województwa podkarpackiego znajdują się zamki, jak również ich ruiny. Do tej kategorii obiektów zaliczono te, które mimo przekształceń zachowały czytelne funkcje obronne i w takiej formie zachowały się lub popadły w ruinę. Znajdują się one w miejscowościach: Baranów Sandomierski, Dąbrówka Starzeńska, Fredropol, Krasiczyn, Lesko, Manasterzec, Odrzykoń, Przemyśl, Rzemień, Rzeszów, Sanok, Węgierka. W 2005 r. zespół zamkowo – parkowy w Łańcucie został uznany za Pomnik Historii.

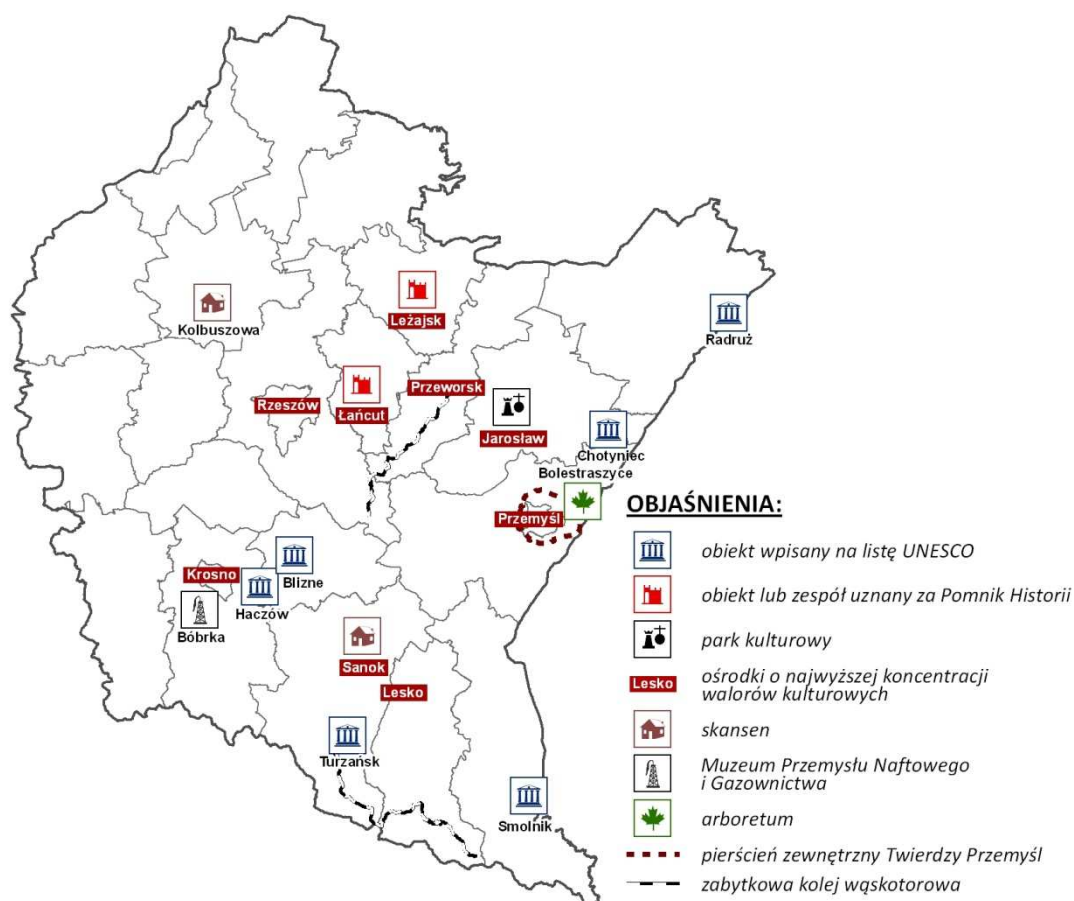
Do najważniejszych zabytków budownictwa obronnego, z czasów historii najnowszej należy zaliczyć unikalny w skali europejskiej kompleks Twierdzy Przemyśl z wewnętrznym i zewnętrznym pierścieniem fortyfikacji, zespół obiektów Przemyskiego Rejonu Umocnionego tzw. „Linii Mołotowa” i sąsiadujących z nimi niemieckich umocnień granicznych tzw. Pozycji Granicznej „Galicja”, a także kompleks schronów kolejowych niemieckiego stanowiska dowodzenia z II wojny światowej Anlage Süd w Stępinie - Cieszynie oraz Strzyżowie.

Do najwartościowszych zabytków techniki znajdujących się na terenie województwa należą: Skansen - Muzeum Przemysłu Naftowego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce oraz koleje wąskotorowe: tzw. Bieszczadzka Kolejka Leśna i kolejka Przeworsk - Dynów. Na zasoby zabytków techniki składają się również obiekty budownictwa przemysłowego, a także inne obiekty infrastruktury kolejowej, wśród których wyróżnić należy zabytkowy dworzec kolejowy w Przemyślu. Ważne świadectwo historii regionu stanowi materialne dziedzictwo Centralnego Okręgu Przemysłowego, przed wszystkim w miejscowościach: Mielec, Nowa Dęba, Nowa Sarzyna, Pustków k. Dębicy, Rzeszów, Stalowa Wola.

Istotnym elementem dziedzictwa kulturowego regionu jest kultura ludowa, w tym tradycyjne wiejskie budownictwo drewniane. Najważniejsze ośrodki zajmujące się zachowaniem dawnej kultury materialnej wsi stanowią Muzeum Budownictwa Ludowego w Sanoku, prezentujące przede wszystkim kulturę pogranicza polsko – ukraińskiego ze szczególnym uwzględnieniem grup etnicznych Łemków, Bojków,

Pogórzan i Dolinian, a także Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej prezentujące dziedzictwo Lasowiaków i Rzeszowiaków. Przy coraz szybszym zanikaniu obiektów będących przykładem ludowego budownictwa drewnianego, dużą rolę dla zachowania jego przykładów odgrywają także mniejsze ośrodki, takie jak: Muzeum - Skansen Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej, Muzeum Kultury Łemkowskiej - Zagroda Łemkowska w Olchowcu, Skansen - Muzeum Wsi Markowa, Zagroda garncarska w Medyni Głogowskiej czy Skansen - zajazd „Pastewnik” w Jarosławiu. Trwają prace nad utworzeniem parku etnograficznego „Przygródek - wspólnota kultur” przy Muzeum Kresów w Lubaczowie. Bogate zbiory etnograficzne znajdują się w placówkach muzealnych regionu, takich jak Muzeum Etnograficzne w Rzeszowie, czy Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej.

Rys. 22. Zasoby dziedzictwa kulturowego – wybrane elementy

Źródło: opracowanie własne.

Na terenie województwa podkarpackiego znajduje się około 23 tysiące znanych stanowisk archeologicznych ujętych w ewidencji konserwatorskiej. Niecałe 500 z nich wpisane jest do rejestru zabytków. Po zakończeniu rozpoznania terenowego wg metody Archeologicznego Zdjęcia Polski, szacowana liczba stanowisk archeologicznych

wyniesie 24-25 tys.⁵² Wśród nich wyróżnić należy Trzcinicę, gdzie odkryto silnie ufortyfikowane osady z epoki brązu oraz wczesnośredniowieczny słowiański gród obronny. W 2011 r. otwarto tam skansen archeologiczny „Podkarpacka Troja”. W ostatnich latach prowadzone były zakrojone na dużą skalę badania archeologiczne terenów przeznaczonych pod budowę autostrady A4.

3.3. Dobra kultury współczesnej

Na terenie województwa podkarpackiego występują obiekty oraz założenia przestrzenne zaliczane do tzw. „dóbr kultury współczesnej”. W 2011 r. opracowano listę wyselekcjonowanych dóbr kultury współczesnej o znaczeniu regionalnym, celem uwzględnienia w zmianie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego⁵³. Opracowanie zostało zaopiniowane pozytywnie przez WKU-A na posiedzeniu w dniu 14 września 2011r.

Na liście „dóbr kultury współczesnej” znalazły się następujące obiekty użyteczności publicznej: ośrodek wypoczynkowy w Arłamowie, pawilon wystawowy w Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, zbiorczy dworzec kolejowo-autobusowy w Jarosławiu, Ośrodek Edukacyjny wraz z Muzeum Magurskiego Parku Narodowego w Krempnej, hala Miejskiego Ośrodka Sportu i Rekreacji w Mielcu, Instytut Teologiczny Wyższego Seminarium Duchownego w Przemysłu, Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej w Przemysłu. Połowa z nich to obiekty znajdujące się w Rzeszowie. Są to: budynek produkcyjno-biurowy ICN Polfa Rzeszów S.A., Filharmonia im. Artura Malawskiego, hala targowa wraz z pawilonem handlowym i wiatą, Hala Widowiskowo-Sportowa „Podpromie”, kompleks Wyższej Szkoły Prawa i Administracji, Rzeszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji.

Liczną grupę stanowią obiekty i założenia sakralne, w tym znajdujące się w Rzeszowie: katedra pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa oraz kościoły pw. Matki Bożej Saletyńskiej i Matki Bożej Różańcowej. Inne uznane za dobra kultury współczesnej świątynie, to kościoły: pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Błażkowej, św. Antoniego Padewskiego w Jaśle, św. Piotra i św. Jana z Dukli w Krośnie, Ducha Świętego w Mielcu, Trójcy Przenajświętszej w Stalowej Woli, św. Józefa Robotnika w Ustrzykach Dolnych oraz kościół pw. św. Maksymiliana Kolbe w Wołkowyji. Osobną grupę stanowią świątynie zrealizowane wg. projektu arch. Wawrzyńca Dajczaka. Są to kościoły: pw. św. Katarzyny w Bachórczu, św. Mikołaja Biskupa w Majdanie Sieniawskim, Matki Bożej Nieustającej Pomocy w Świętoniowej, a także zespół klasztorno-kościelny ss. wizytek w Jaśle.

⁵² Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Departament Edukacji i Kultury, Rzeszów 2010.

⁵³ Dobra kultury współczesnej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Propozycje obiektów wraz z kryteriami wyboru., Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego, Rzeszów, grudzień 2011.

Do dóbr kultury współczesnej zaliczono również osiedla mieszkaniowe związane z powstaniem Centralnego Okręgu Przemysłowego i rozwijane w okresie powojennym: dawne osiedle WSK w Mielcu, osiedle mieszkaniowe przy dawnej Wytwórni Nitrozwiązków Organicznych „Nitroza” w Nowej Sarzynie, osiedle przy dawnej wytwórni „Lignoza” w Pustkowie oraz osiedle w Nowej Dębie, jak również powstałe w latach 60-70 ubiegłego wieku osiedla Piastów w Rzeszowie oraz „Przywiśle” w Tarnobrzegu.

Zaliczono do nich również cmentarze: komunalny „Wilkowyja” w Rzeszowie, żołnierzy poległych podczas II wojny światowej w Dukli oraz niemiecki cmentarz wojenny w Przemyśle. Na liście znajdują się także Park Jedności Polonii z Macierzą w Rzeszowie, Ośrodek Wypoczynkowy „Jawor” w Solinie oraz tamtejsza zapora z elektrownią wodną.

Za dobra kultury współczesnej uznano również fontannę „z niedźwiadkami” w Przemyśle, rzeźbę J. Szajny „Przejście 2001” w Rzeszowie, pomnik żołnierzy i milicjantów w Cisnej, pomnik gen. Karola Świerczewskiego w Jabłonkach oraz pomnik Walk Rewolucyjnych w Rzeszowie. Zaliczono do nich również detale architektoniczne w postaci dekoracji na ścianach bloków przy ul. Czarnieckiego w Stalowej Woli.

3.4. Szlaki kulturowe

W poznaniu dziedzictwa kulturowego województwa oraz w obcowaniu z jego krajobrazem kulturowym, pomagają wiodące przez jego teren szlaki turystyczne, a zwłaszcza tzw. szlaki kulturowe. W 2012 r. utworzono podkarpacki odcinek tzw. Drogi św. Jakuba – Via Regia, wchodzącej w skład europejskiej sieci szlaków kulturowych, a w 2013 r. podkarpacki odcinek Szlaku frontu wschodniego I wojny światowej, obecnie o charakterze międzyregionalnym, planowanego jako transgraniczny.

Na terenie województwa funkcjonują również szlaki transgraniczne:

- Szlak „Beskidzkie Muzea”;
- Szlak naftowy;
- Szlak rodowy gniazd Lubomirskich;
- Szlak śladami Aleksandra Fredry;
- Szlak śladami Dobrego Wojaka Szwejka;
- Szlak świątyn karpaccich.

Pozostałe szlaki kulturowe zlokalizowane w całości na terenie województwa podkarpackiego, lub przezeń przebiegające to:

- Szlak architektury drewnianej - największy składający się z dziewięciu tras, pokrywający obszar niemal całego województwa;
- Szlak chasydzki - międzyregionalny, planowany jako transgraniczny;

- Szlak forteczny Twierdzy Przemyśl;
- Szlak garncarski;
- Szlak ikon Doliny Osławy;
- Szlak ikon Doliny Sanu;
- Szlak papieski - międzyregionalny;
- Szlak śladami Ordynacji Łańcuckiej;
- Szlak turystyczno – historyczny im. płk Lisa – Kuli;
- Szlak umocnień nadszańskich.

W 2012 r. opublikowano koncepcję utworzenia szlaku założeń rezydencjonalnych województwa podkarpackiego⁵⁴. W 2014 r. w Podkarpackim Biurze Planowania Przestrzennego zakończyły się prace studialne nad szlakiem kulturowym związanym z dziedzictwem Centralnego Okręgu Przemysłowego.

3.5. Podstawowe problemy ochrony dziedzictwa kulturowego

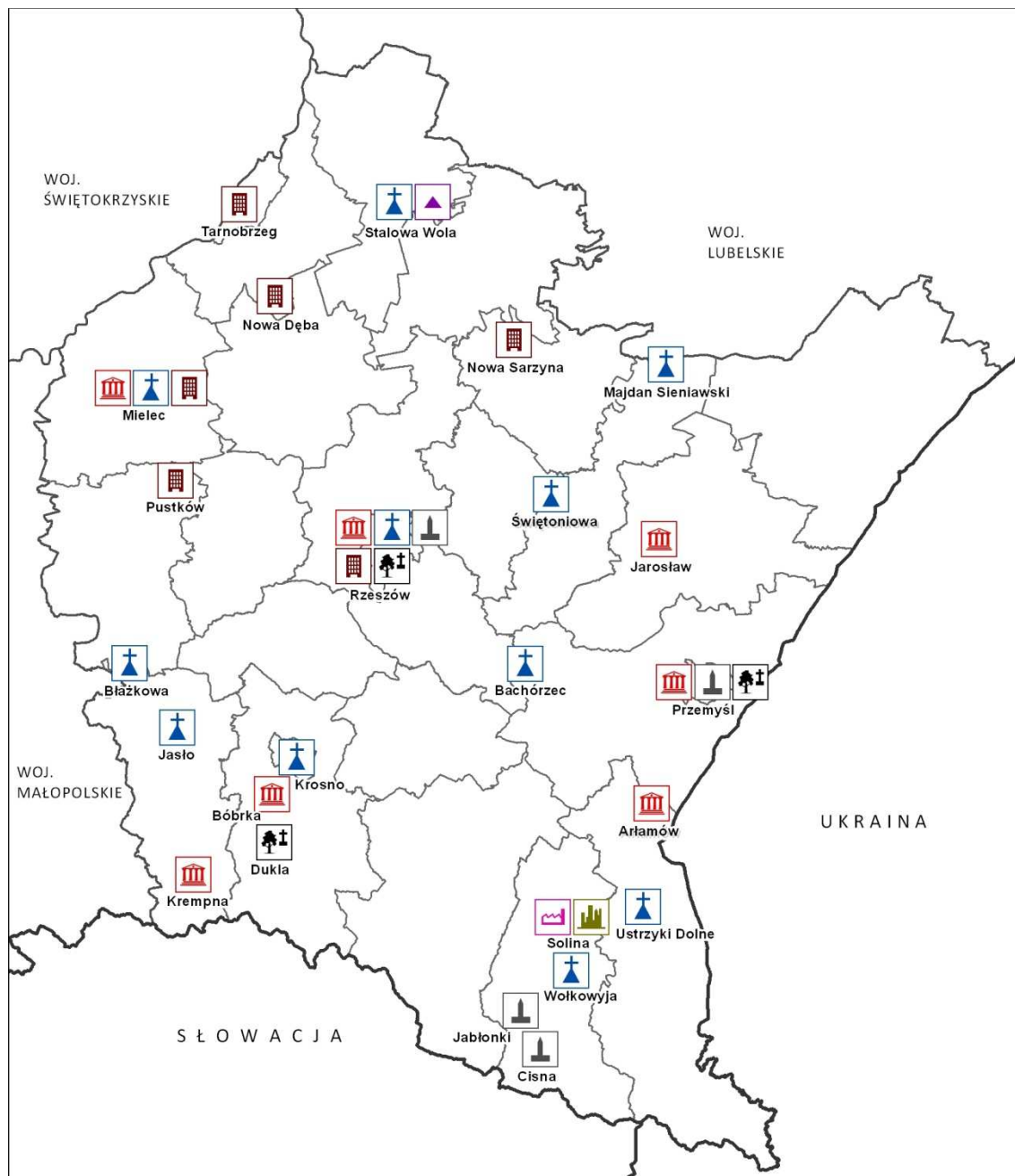
Jedną z charakterystycznych cech województwa podkarpackiego jest bogactwo i różnorodność krajobrazu kulturowego. Sprzyja to rozwojowi turystyki, co z kolei stanowi istotny potencjał rozwoju gospodarczego województwa. By mógł on być należycie wykorzystywany, konieczne jest eliminowanie problemów związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego.

Za główny problem należy uznać trwający proces stopniowej degradacji krajobrazu i pogłębiający się brak ładu przestrzennego, zarówno w miastach, jak i na terenach wiejskich. Przejawia się on głównie rozproszeniem zabudowy, jej przypadkowością, bezstylowością, brakiem harmonii z otoczeniem, a w przypadku zastępowania starej zabudowy nowymi obiektami, brakiem nawiązania do tej tradycyjnej.

Negatywnym zjawiskiem jest lokowanie w pobliżu zabytkowych nieruchomości nowych obiektów, których estetyka i forma negatywnie wpływa na zabytkowe sąsiedztwo, często degradując cały układ przestrzenny. Przyczyną tego stanu rzeczy jest najczęściej brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz lokalizowanie inwestycji przede wszystkim na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego. Nie bez znaczenia jest także nacisk inwestorów na możliwość komercyjnego wykorzystania atrakcyjnych terenów.

⁵⁴ Polakowski Sylwester, Pozostałości założeń dworskich województwa podkarpackiego. Przewodnik katalogowy., Wydawnictwo Lygian, Krosno 2012; Polakowski Sylwester, Szlakiem założeń rezydencjonalnych i innych atrakcji turystycznych województwa podkarpackiego., Wydawnictwo Lygian, Krosno 2013.

Rys. 23. Dobra kultury współczesnej

OBJAŚNIENIA:

	obiekty użyteczności publicznej		inne założenia przestrzenne
	obiekty sakralne		detale architektoniczne
	obiekty techniki		
	pomniki i inne obiekty małej architektury		
	osiedla mieszkaniowe		
	parki i cmentarze		

obiekty użyteczności publicznej

Arłamów - Ośrodek wypoczynkowy
 Bóbrka - Pawilon wystawowy w Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza
 Jarosław - Dworzec kolejowo-autobusowy
 Krempana - Ośrodek Edukacyjny wraz z Muzeum Magurskiego Parku Narodowego
 Mielec - Hala sportowo-widowiskowa MOSiR
 Przemyśl - Instytut Teologiczny Wyższego Seminarium Duchownego
 Przemyśl - Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej
 Rzeszów - Budynek produkcyjno-biurowy ICN Polfa Rzeszów S.A.
 Rzeszów - Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego
 Rzeszów - Hala targowa
 Rzeszów - Hala Widowiskowo – Sportowa "Podpromie"
 Rzeszów - Rzeszowski Ośrodek Sportu i Rekreacji
 Rzeszów - Wyższa Szkoła Prawa i Administracji

obiekty sakralne

Bachórzec - Kościół pw. św. Katarzyny
 Białkowska - Kościół parafialny pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy
 Jasło - Kościół parafialny pw. św. Antoniego Padewskiego przy klasztorze oo. Franciszkanów
 Jasło - Kościół i klasztor ss. Wizytek
 Krosno - Kościół pw. Św. Piotra i Św. Jana z Dukli
 Majdan Sieniawski - Kościół pw. św. Mikołaja Biskupa
 Mielec - Kościół pw. Ducha Świętego
 Rzeszów - Katedra pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa
 Rzeszów - Kościół pw. Matki Bożej Różańcowej z ośrodkiem parafialnym
 Rzeszów - Kościół pw. Matki Bożej Saletyńskiej
 Stalowa Wola - Kościół pw. Trójcy Przenajświętszej
 Świętoniowa - Kościół pw. Matki Bożej Nieustającej Pomocy
 Ustrzyki Dolne - Kościół pw. Świętego Józefa Robotnika
 Wołkowyja - Kościół pw. Świętego Maksymiliana Kolbe

obiekty techniki

Solina - Zapora z elektrownią wodną

pomniki i inne obiekty małej architektury

Cisna - Pomnik żołnierzy i milicjantów poległych w walkach z UPA
 Jabłonki - Pomnik gen. K. Świerczewskiego
 Przemyśl - Fontanna „Niedźwiadek”
 Rzeszów - Pomnik Walk Rewolucyjnych
 Rzeszów - Rzeźba „Przejście 2001”

osiedla mieszkaniowe

Mielec - Dawne osiedle WSK
 Nowa Dęba - Osiedle mieszkaniowe
 Nowa Sarzyna - Osiedle mieszkaniowe przy Wytwórni Nitrozwiązków Organicznych „Nitroza”
 Pustków - Osiedle mieszkaniowe przy Wytwórni „Lignoza” S.A.
 Rzeszów - Osiedle Piastów
 Tarnobrzeg - Osiedle Przywiśle

parki i cmentarze

Dukla - Cmentarz Wojenny
 Przemyśl - Cmentarz żołnierzy Wehrmachtu
 Rzeszów - Cmentarz komunalny „Wilkowyja”
 Rzeszów - Park Jedności Polonii z Macierzą

inne założenia przestrzenne

Solina - Ośrodek wypoczynkowy Jawor

detale architektoniczne

Stalowa Wola - Dekoracje na ścianach bloków przy ul. Czarnieckiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie opracowania „Dobra kultury współczesnej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Propozycje obiektów wraz z kryteriami wyboru”. Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego. Rzeszów, grudzień 2011.

Na krajobraz kulturowy negatywny wpływ ma także wyburzanie i przekształcanie obiektów o charakterze zabytkowym, nieujętych w rejestrze zabytków. Dotyczy to zwłaszcza budynków mieszkalnych oraz obiektów małej architektury, takich jak krzyże, figury czy kapliczki. Dość powszechnym negatywnym zjawiskiem jest również nieuzasadniona wycinka drzew na cmentarzach oraz usuwanie starych, pozbawionych opieki nagrobków.

Zjawiskiem charakterystycznym negatywnie wpływającym na krajobraz kulturowy regionu, jest także coraz szybszy zanik wiejskiego oraz małomiasteczkowego budownictwa drewnianego. Jest ono zastępowane budynkami murowanymi, zazwyczaj nie nawiązującymi do tradycyjnej zabudowy. Z kolei ocalałe od rozbiórki budowle często ulegają stopniowej dewastacji, bądź też są przebudowywane lub modernizowane w sposób całkowicie zmieniający ich wygląd, co znacząco wpływa na krajobraz kulturowy wsi oraz małych miasteczek. Dlatego za cenne należy uznać wszelkie próby zachowania elementów dziedzictwa kulturowego poprzez ich przenoszenie do skansenów, bądź też zabezpieczanie takich obiektów w miejscu ich lokalizacji.

Za pozytywne zjawisko ostatnich lat należy uznać podniesienie świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego wśród władz lokalnych oraz mieszkańców. Wiąże się to z promowaniem regionalnej tożsamości kulturowej, ale także ścisłym powiązaniem dziedzictwa kulturowego z turystyką, jako ważną gałęzią gospodarki i istotnym źródłem dochodów samorządów oraz miejscowej ludności. Skutkuje to restauracją obiektów zabytkowych, w tym wzrostem dbałości o szczególnie dotychczas zaniedbywane dziedzictwo materialne dawnych mniejszości etnicznych oraz religijnych.

Jako przykłady pozytywnych działań realizowanych w ostatnich latach należy wskazać m. in. ukończony w 2011 r. remont synagogi w Wielkich Oczach, restauracja murowanej cerkwi w Żernicy Wyżnej ukończona w 2013 r., czy rozpoczęty rok wcześniej remont cerkwi w Cieszanowie.

W ostatnich latach należy odnotować stopniową poprawę stanu zasobów zabytkowych. Wiąże się to między innymi ze wzrostem świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego, a także większą dostępnością środków finansowych na ten cel, przede wszystkim z funduszy unijnych.

Przykładowo, ze środków Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013 zrealizowano projekty kluczowe: „Modernizacja Zamku Kazimierzowskiego wraz z rewitalizacją Parku Miejskiego w Przemyślu”, „Zabytkowy konwent OO. Bernardynów w Rzeszowie z ogrodami i centrum religijno-kulturowym”. Trwają prace nad realizacją projektu kluczowego „Zagospodarowanie zespołu zabytkowego Twierdzy Przemyśl w celu udostępnienia dla turystyki kulturowej, etap I”.

W ramach osi priorytetowej 6. „turystyka i kultura” realizowano liczne projekty, m. in.: „Rewitalizacja kamienicy Attavantich w Jarosławiu”, „Kompleksowy remont

i konserwacja zabytkowego Zespołu Kościoła Parafialnego Trójcy Świętej w Bieżdziejach”, czy „Przeniesienie i zestawienie zespołu kościelnego pw. św. Marka Ewangelisty wraz z wyposażeniem i wystrojem z Mielca-Rzochowa do Parku Etnograficznego Muzeum Kultury Ludowej w Kolbuszowej”. Również w ramach osi 7. „spójność wewnątrzregionalna” niektóre z realizowanych projektów dotyczyły obiektów i założeń zabytkowych. Przykładowo, w ramach działania 7.1. Rewitalizacja miast realizowano m.in. projekty: „Rewitalizacja obszaru Rynku w Pilźnie wraz z jego otoczeniem”, „Rewitalizacja zabytkowego centrum Miasta Iwonicz-Zdrój”, czy „Rewitalizacja wzgórza zamkowego – najstarszej części miasta Sanoka”. W ramach działania 7.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych – m. in. trwają prace związane z projektem „Kompleksowa odbudowa zespołu pałacowo-parkowego oraz urządzenie infrastruktury sportowo rekreacyjnej i kulturalnej w Medyce”, a w ramach działania 7.3. „Aktywizacja obszarów zmarginalizowanych gospodarczo”, zrealizowano projekt pn. „Renowacja zabytkowych obiektów sakralnych parafii rzymskokatolickiej pod wezwaniem Świętej Rodziny w Trześni, gmina Gorzyce”. Dla podmiotów składających wnioski projektowe do działań 7.1 i 7.2 obligatoryjne było opracowanie Lokalnych Programów Rewitalizacji. Opracowania takie, często obejmujące tereny o wysokich walorach kulturowych, powstały dla licznych miast regionu oraz sporej grupy gmin.

Z kolei w ramach PO Infrastruktura i Środowisko zrealizowano projekt indywidualny pn. „Rewaloryzacja i poprawa dostępności bazyliki i klasztoru oo. Bernardynów w Leżajsku”.

Mimo pozytywnych zmian, stan techniczny zabytków nieruchomych w województwie podkarpackim jest bardzo zróżnicowany i wiele z nich potrzebuje renowacji, a co najmniej zabezpieczenia przed dalszym niszczeniem. Takie obiekty to przede wszystkim nieużytkowane cerkwie, dawne cmentarze niekatolickie bądź ich pozostałości, czy też obiekty architektury rezydencjonalnej. Jako przykłady obiektów wymagających takich działań, można wskazać m. in. unikalną cerkiew w Wielkich Oczach z 1925 r. – jedyną w regionie o budowie szachulcowej, drewnianą dziewiętnastowieczną cerkiew z wolnostojącą dzwonnica w Babicach czy dwór z 1906 r. w formie romantycznego zameczku w Cieszacinie Wielkim.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się dużą liczbą zachowanych cennych obiektów architektury drewnianej. Ze względu na użyty budulec są one szczególnie podatne na zniszczenie. W najcenniejszych, stopniowo montowane są odpowiednie zabezpieczenia przeciwpożarowe, jednak zdecydowana większość obiektów takich zabezpieczeń nie posiada. Problem ten dotyczy również innych obiektów zabytkowych, o czym świadczy m.in. pożar zabytkowego kościoła w barokowym zespole klasztornym oo. franciszkanów w Horyńcu – Zdroju w 2010 r.

Istotny problem stanowi także zachowanie zabytkowych obiektów przemysłowych. Na skutek przemian społeczno-gospodarczych po 1989 r. wiele zakładów przemysłowych zostało zamkniętych, a zlokalizowane na ich terenie zabytkowe obiekty i urządzenia ulegały najczęściej rozbiórce bądź dewastacji. Podobna sytuacja ma miejsce w przypadku zabytkowych obiektów infrastruktury kolejowej.

Wiąże się to z niską świadomością wartości dziedzictwa przemysłowego, zarówno wśród właścicieli obiektów i inwestorów jak i społeczności lokalnej. Innym powodem takiej sytuacji jest brak pomysłu na zagospodarowanie tego rodzaju obiektów oraz często wysokie koszty ich adaptacji do nowych przeznaczeń komercyjnych (lofty, obiekty handlowe itd.). Likwidacja obiektów zabytkowych wynika też często z ich położenia na atrakcyjnych dla potencjalnego inwestora gruntach o dużej wartości.

Problemem jest także zachowanie oryginalnej formy budynków, zespołów oraz założeń przestrzennych reprezentujących architekturę współczesną, będących przykładami modernizmu, czy architektury socrealistycznej, w tym stanowiących tzw. dobra kultury współczesnej. Przeprowadzane w takich obiektach prace remontowe bądź modernizacyjne, głównie termomodernizacje, ich przekształcenia, czy też lokowanie na terenie założeń przestrzennych nowych obiektów, często prowadzą do utraty dotychczasowych walorów architektonicznych budynków, a w przypadku np. osiedli mieszkaniowych – walorów całych założeń przestrzennych.

Kolejny problem stanowią zagrożenia dziedzictwa archeologicznego. Za główne z nich należy uznać niszczenie stanowisk archeologicznych poprzez uprawę roli oraz zalesienia (głęboka orka), prace melioracyjne, prace ziemne związane z rozwojem osadnictwa oraz infrastruktury technicznej, a także działalność tzw. poszukiwaczy skarbów.

WNIOSKI

- Województwo podkarpackie charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością zasobów kulturowych, co stanowi istotny potencjał rozwoju turystyki, jako ważnej gałęzi gospodarki.
- Pogłębiający się brak ładu przestrzennego, przejawiający się między innymi rozproszaniem zabudowy, jej bezstylowością i przypadkowością, to główne zjawisko negatywnie wpływające na jakość krajobrazu kulturowego województwa.
- Niekorzystnym zjawiskiem obniżającym walory krajobrazowe i kulturowe jest coraz szybszy zanik wiejskiego oraz małomiasteczkowego budownictwa drewnianego.
- Wzrost świadomości znaczenia dziedzictwa kulturowego wśród władz lokalnych oraz mieszkańców, sprzyja zahamowaniu degradacji zasobów kultury materialnej i niszczeniu krajobrazu.
- Stopniowo poprawia się stan obiektów i założeń zabytkowych, jednak nadal bardzo wiele z nich wymaga podjęcia działań ratunkowych i renowacyjnych.
- Problemem pozostaje niska świadomość wartości współczesnej architektury i urbanistyki, a także zabytkowych obiektów poprzemysłowych, infrastruktury kolejowej etc., co często skutkuje ich degradacją bądź zniszczeniem.
- Istotnym konfliktogennym zjawiskiem jest często występująca sprzeczność między działaniami służącymi ochronie zabytków i krajobrazu kulturowego, a interesami inwestorów

4. INFRASTRUKUTRA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA

4.1. Ludność i zjawiska demograficzne

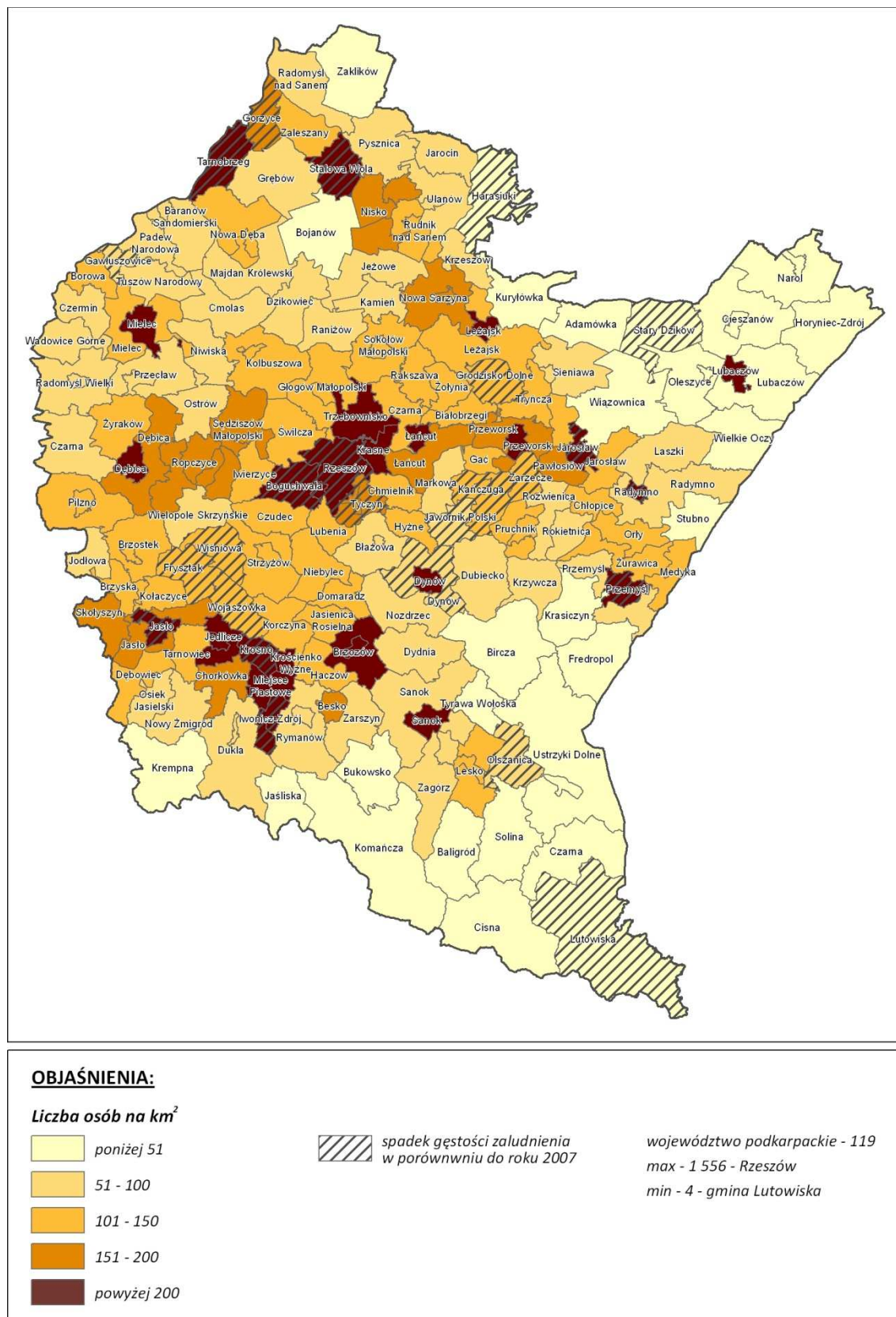
W województwie podkarpackim w roku 2012 mieszkało 2 129 951 osób. W stosunku do roku 2007 liczba ludności wzrosła o 1,6%. W ogólnej liczbie ludności w 2012 r. 41,3% stanowiła ludność zamieszkująca miasta. W porównaniu do roku 2007 wskaźnik urbanizacji zwiększył się o prawie 1 p. proc., co daje wzrost o 3,5% osób mieszkających w miastach w latach 2007-2012. Jest to jednak dalej najniższy wskaźnik urbanizacji wśród województw (dla Polski wynosi on 60,6%).

Średnia gęstość zaludnienia województwa w roku 2012 wyniosła 119 os/km² (w kraju 123 os/km²). W stosunku do roku 2007 nastąpił wzrost wskaźnika o 1 osobę na km². Rozkład przestrzenny wskaźnika jest nierównomierny na terenie całego województwa. Najwyższa gęstość zaludnienia występuje w Rzeszowie (1 556 os/km²) i w Przemyślu (1 397 os/km²), natomiast najniższa w gminie Lutowska (4 os/km²) i Cisna (6 os/km²). Najbardziej zaludnione są obszary miast oraz tereny podmiejskie, szczególnie w części środkowej i południowej województwa, w pasie równoleżnikowym od Dębicy, przez Rzeszów, Jarosław po Przemyśl oraz od Jasła przez Krosno po Sanok. Najślabiej zaludniona jest północno-wschodnia i południowo-wschodnia część województwa (rys. 24). Wynika to ze sposobu użytkowania tych terenów, dużego stopnia zalesienia (dotyczy to szczególnie terenów chronionych oraz obszaru gmin bieszczadzkich), a także dużej ilości obszarów rolnych.

Rzeszów, jako jedyne miasto w województwie, zanotował znaczny wzrost liczby ludności. Niewątpliwie wpływ na to miało poszerzenie granic administracyjnych Rzeszowa poprzez włączanie w obszar miasta sąsiadujących sołectw. Największy wzrost liczby ludności odnotowały obszary wiejskie zlokalizowane przy miastach, przy jednoczesnym spadku liczby ludności w miastach (rys. 25). Świadczy to o zachodzących procesach suburbanizacji na terenie województwa, czyli odpływie ludności z miast na tereny wiejskie, w szczególności wokół dużych miast. Na obszarach południowych województwa widoczny jest również proces dezurbanizacji, czyli zasiedlanie terenów mało zurbanizowanych i znacznie oddalonych od dużych miast przez ludność wielkomięską. W województwie podkarpackim dotyczy to szczególnie gmin bieszczadzkich. Największy ubytek ludności odnotowano w gminie Tyczyn oraz Boguchwał. Jest to wynik włączenia wsi znajdujących się na terenie tych gmin do granic administracyjnych Rzeszowa.

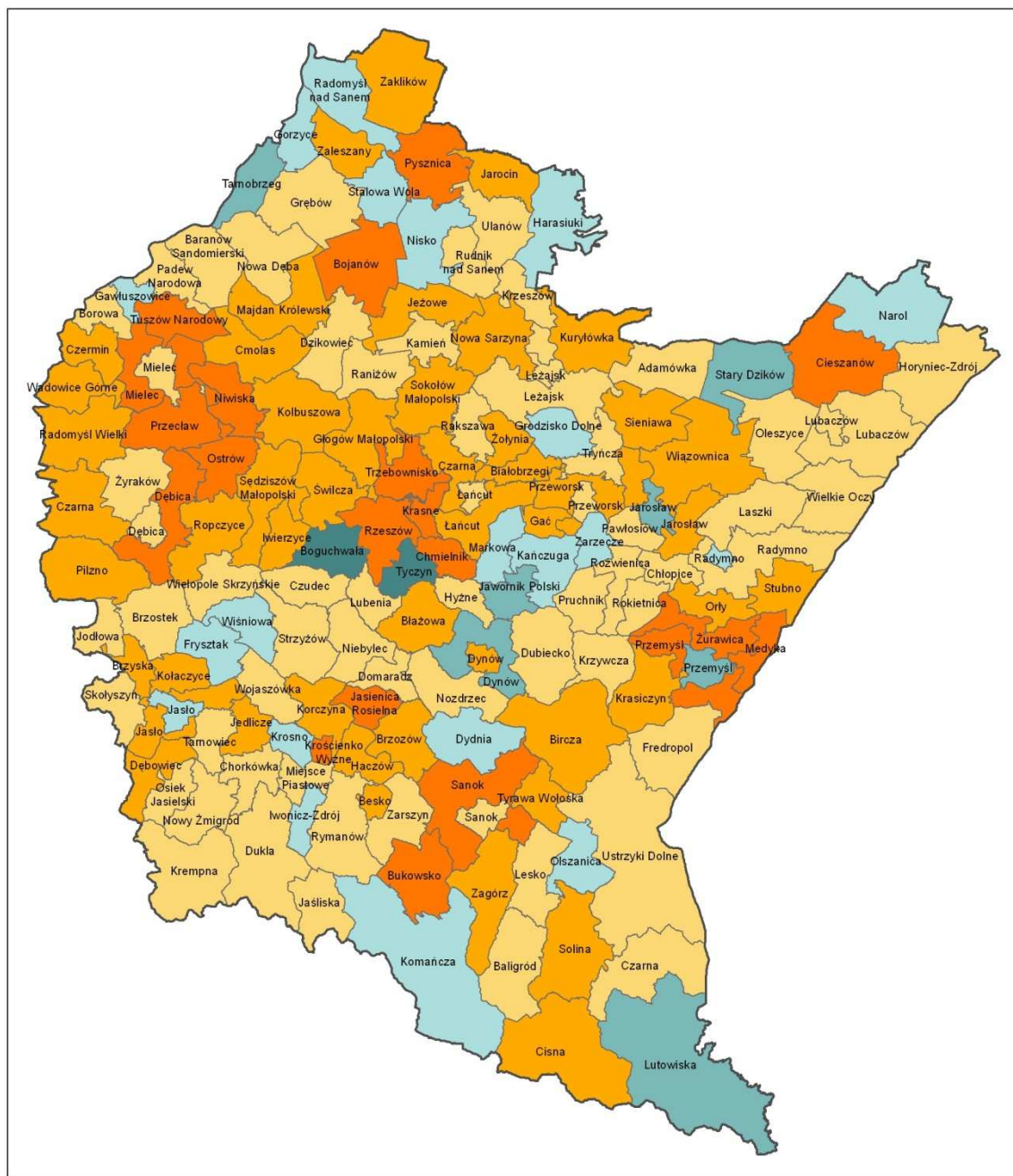
Na dodatnią dynamikę zmian liczby ludności niewątpliwie wpływa przyrost naturalny, który w roku 2012 wyniósł 1,3 na 1000 mieszkańców (w kraju 0,0). W porównaniu do roku 2007 wskaźnik ten zmniejszył się o 0,2 promile. Zdecydowanie wyższy wskaźnik przyrostu naturalnego odnotowano w miastach (1,6 na 1000 mieszkańców), niż na terenach wiejskich (1,0).

Rys. 24. Gęstość zaludnienia w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Rys. 25. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2007-2012

OBJAŚNIENIA:

Dynamika wzrostu/spadku w % (2007 r. = 100%)

	poniżej 96,0		100,1 - 102,0
	96,0 - 98,0		102,1 - 104,0
	98,1 - 100,0		powyżej 104,0

województwo podkarpackie - 101,6
 max - 111,9 - gmina Przemyśl
 min - 67,0 - gmina Tyczyn

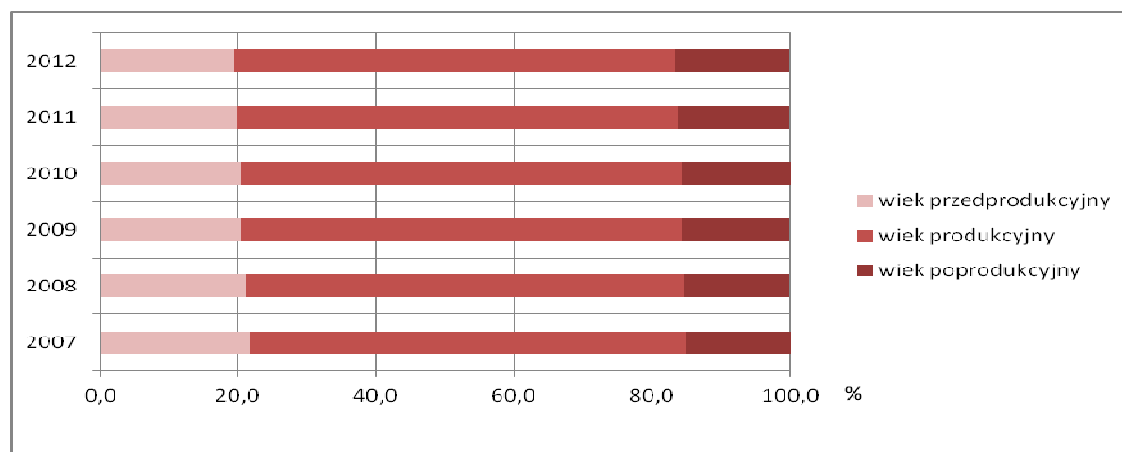
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wysokim, ujemnym wskaźnikiem przyrostu naturalnego charakteryzują się gminy północnej oraz północno-wschodniej części województwa. Na tych obszarach liczba zgonów przewyższa liczbę urodzeń. Najniższy przyrost naturalny posiada gmina Narol (-6,5 na 1000 mieszkańców), Laszki (-5,2) oraz Zaklików (-4,5). Natomiast dodatnim przyrostem naturalnym cechują się gminy w środkowej i południowej części województwa. Wskaźnik o najwyższej wartości posiada gmina Jasienica Rosielna (6,1/1000 mieszkańców), Ostrów (6,0), Besko (5,6).

Kolejnym elementem mającym wpływ na dynamikę zmian liczby ludności jest saldo migracji. W województwie podkarpackim utrzymuje się ujemne saldo migracji, ze stałą tendencją do zmniejszania się. W roku 2012 wyniosło ono (-0,9) na 1000 mieszkańców (w kraju (-0,2)), gdy tymczasem w roku 2007 kształtowało się na poziomie (-1,5). Ujemne saldo migracji jest wynikiem odpływu ludności z miast ((-2,6) na 1000 mieszkańców), w przeciwieństwie do mieszkańców obszarów wiejskich (0,3 na 1000 mieszkańców), które stają się obszarami napływu migracyjnego, co jest związane z procesem suburbanizacji. Zjawisko to najsilniej zachodzi na obszarze gmin sąsiadujących z Rzeszowem, Przemyślem, Krosnem, Jasłem, Stalową Wolą, Kolbuszową i Strzyżowem. Wysokim ujemnym saldem migracji charakteryzują się gminy znajdujące się w północnej części województwa, gminy położone z dala od dużych ośrodków miejskich i cechujące się niskim zaludnieniem.

Na sytuację demograficzną wpływ ma struktura wieku ludności. W roku 2012 w województwie podkarpackim ludność w wieku przedprodukcyjnym (do 17 roku życia) stanowiła 19,5% ogółu społeczeństwa. Natomiast w wieku produkcyjnym (17-59/64 lat) 63,8%, w wieku poprodukcyjnym (powyżej 60/65 roku życia) 16,7%. W porównaniu do roku 2007 liczba osób w wieku przedprodukcyjnym zmniejszyła się (o około 2,2%), zaś w wieku produkcyjnym i poprodukcyjnym wzrosła (odpowiednio o 0,7% i 1,4%). Świadczy to o starzeniu się społeczeństwa województwa podkarpackiego (wykres 2.).

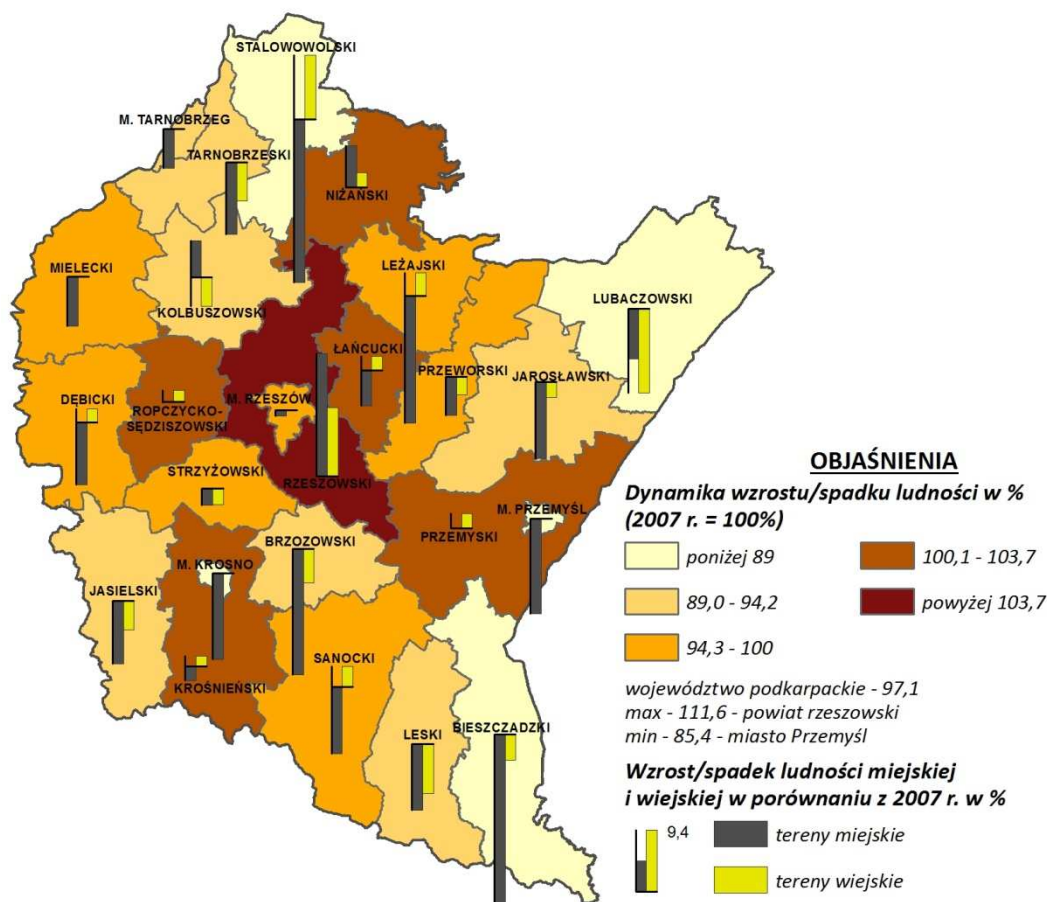
Wykres 2. Struktura wieku ludności w latach 2007-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Najnowsza długookresowa prognoza ludności Polski na lata 2008 – 2035⁵⁵ nie przewiduje dynamicznego rozwoju demograficznego województwa, natomiast wskazuje, że w perspektywie lat liczba ludności województwa podkarpackiego będzie się systematycznie zmniejszać, przy czym tempo spadku będzie coraz większe wraz z upływem czasu. Do roku 2030 liczba ludności zwiększy się jedynie w powiecie rzeszowskim, przemyskim, krośnieńskim, ropczycko-sędziszowskim oraz niżańskim. Natomiast największy ubytek ludności nastąpi w powiatach: bieszczadzkim, stalowowolskim, lubaczowskim oraz w miastach na prawach powiatu – Przemyśl i Krosno. Należy zaznaczyć, iż większość terenów miejskich będzie charakteryzował spadek liczby ludności, na korzyść terenów wiejskich. Świadczy to o rozwoju rozpoczętych już procesów suburbanizacyjnych na terenie województwa podkarpackiego (rys. 26.).

Rys. 26. Prognoza demograficzna do 2030 r.

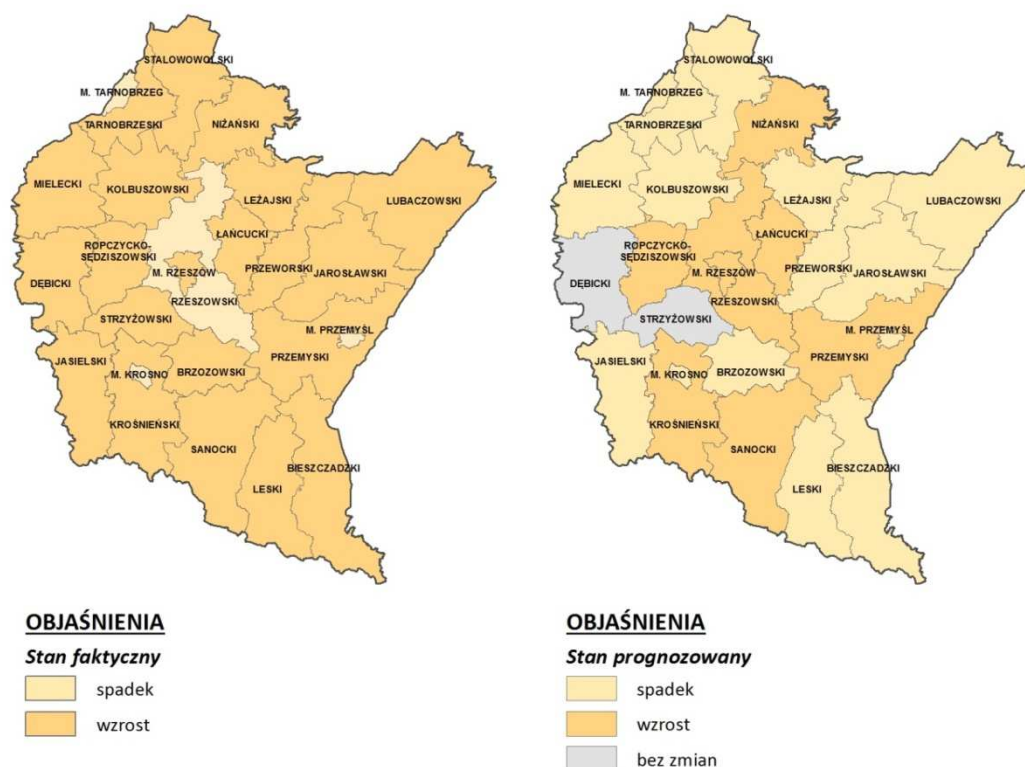

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

⁵⁵ Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS Departament Badań Demograficznych, Warszawa 2009.

Analizując i porównując dane z prognozy na lata 2007-2012 r. ze stanem faktycznym należy zauważyć, iż nie nastąpił prognozowany spadek liczby ludności o 0,2%. Prognoza wskazywała na spadek liczby ludności w dwunastu powiatach ziemskich i trzech miastach na prawach powiatu – Krosno, Przemyśl, Tarnobrzeg. Tymczasem spadek liczby ludności odnotowano jedynie w miastach na prawach powiatu wskazanych w prognozie i w powiecie rzeszowskim (rys.27.). Biorąc pod uwagę zmianę w ekonomicznych grupach wieku, to stan faktyczny nie odbiega od prognozowanego.

Rys. 27. Porównanie prognozy demograficznej na rok 2012 ze stanem faktycznym

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

WNIOSKI

- Liczba ludności w roku 2012 w stosunku do roku 2007 wzrosła o 1,6%.
- W latach 2007-2012 wskaźnik urbanizacji wzrósł z 40,6% do 41,3%.
- Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana przestrzennie na terenie województwa podkarpackiego – najbardziej zaludnione są tereny zurbanizowane oraz obszary podmiejskie w części środkowej i południowej województwa, natomiast najmniej północno-wschodnia i południowo-wschodnia część województwa.
- Rozmieszczenie ludności wpływa na kształtowanie się systemu osadniczego, następuje koncentracja ludności w strefach podmiejskich oraz depopulacja peryferyjnych obszarów wiejskich.

- Województwo podkarpackie charakteryzuje dodatni przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji.
- Niekorzystna struktura wieku mieszkańców (zmniejszanie liczby osób będących w wieku przedprodukcyjnym i zwiększanie liczby osób w wieku poprodukcyjnym), świadczy o procesie starzenia się społeczeństwa.
- Prognoza demograficzna Polski na lata 2008 - 2030 przewiduje spadek liczby ludności województwa podkarpackiego.

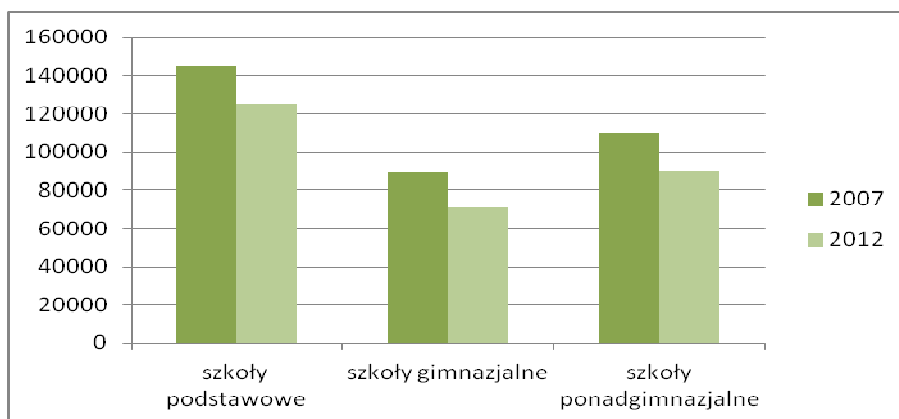
4.2. Infrastruktura społeczna

4.2.1. Edukacja, szkolnictwo wyższe

W roku 2012 na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się 1 099 szkół podstawowych (82% na obszarach wiejskich), do których uczęszczało 125 543 uczniów (59% na obszarach wiejskich). W wyniku niżu demograficznego, w stosunku do roku 2007 zmniejszyła się liczba uczniów uczęszczających do placówek oświatowych na poziomie podstawowym o 13% (w miastach nastąpił spadek o 5%, natomiast na obszarach wiejskich aż o 19%). Skutkiem tego jest również spadek liczby szkół na obszarze całego województwa o 6%. Na obszarach wiejskich liczba szkół zmniejszyła się o 8%, natomiast w miastach nastąpił wzrost liczby szkół o 2 %.

Placówek oświatowych na poziomie gimnazjalnym w roku 2012 na terenie województwa było 579, w tym na obszarach wiejskich 422. W stosunku do roku 2007 liczba szkół wzrosła, na terenie całego województwa o 3%, natomiast w mieście i obszarach wiejskich odpowiednio o 7% i 1%. Pomimo wzrostu liczby placówek, zauważalny jest spadek uczniów uczęszczających do szkół gimnazjalnych. W 2012 r. w szkołach gimnazjalnych edukowało się 71 084 uczniów. W porównaniu do 2007 r. na obszarze całego województwa odnotowano spadek uczniów o 21%, w tym w miastach o 19%, natomiast na terenach wiejskich o 23%.

W dziedzinie oświaty wymiar ponadlokalny posiada szkolnictwo ponadgimnazjalne. Do szkół ponadgimnazjalnych według szczebli kształcenia działających na terenie województwa, należy zaliczyć szkoły zasadnicze zawodowe, licea ogólnokształcące, licea profilowane, technika i szkoły artystyczne. W 2012 r. do 455 szkół ponadgimnazjalnych uczęszczało 89 739 młodzieży. W odniesieniu do roku 2007 liczba szkół spadła o 51, tj. 10%, natomiast liczba uczniów o 19 610, tj. 18%. W tego typu szkołach poziom wykształcenia podnoszą również osoby dorosłe. Łącznie w 2012 r. kształciło się 11 421 osób dorosłych, w 145 placówkach oświatowych. Względem roku 2007 nastąpił wzrost liczby szkół dla dorosłych o 59%, a liczba uczęszczających wzrosła o 64%.

Wykres 3. Liczba uczniów według szkół w roku 2007 i 2012 (bez szkół dla osób dorosłych)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Edukacja na terenie województwa podkarpackiego uzupełniana jest przez 116 szkół policealnych, do których w 2012 r. uczęszczało 15 432 uczniów. W stosunku do roku 2007 liczba tych szkół zmalała o 15%, natomiast liczba uczniów wzrosła o 10%.

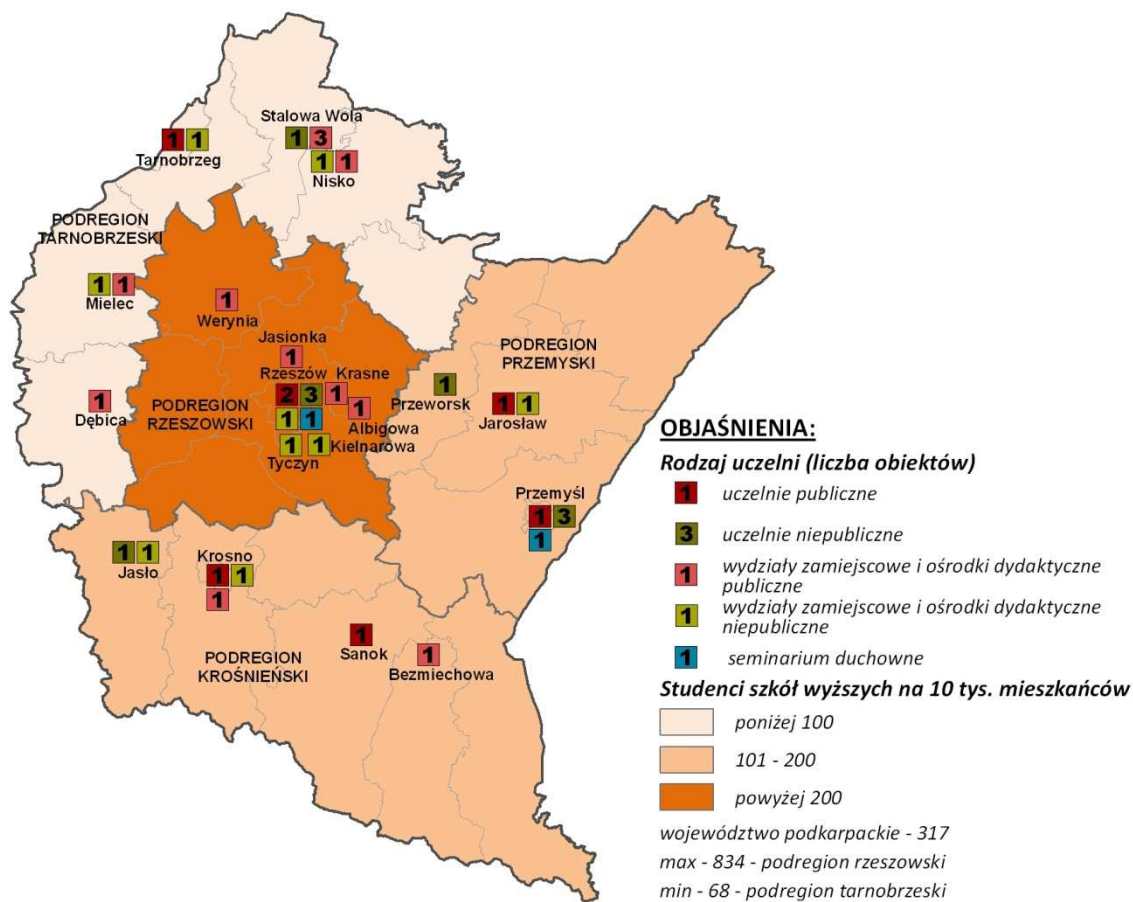
Z oceny aktualnego stanu edukacji w województwie podkarpackim należy stwierdzić, iż sieć placówek oświaty można uznać za dobrze rozwiniętą. Baza oświatowa jest funkcjonalnie zlokalizowana w sieci osadniczej i adekwatna do potrzeb społecznych.

Województwo podkarpackie posiada funkcje akademickie. Na terenie województwa funkcjonuje 16 szkół wyższych, w tym 7 uczelni publicznych oraz 9 uczelni niepublicznych (źródło: Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego). Głównym ośrodkiem szkolnictwa wyższego jest Rzeszów, w którym zlokalizowane są siedziby największych uczelni w województwie – Uniwersytet Rzeszowski, Politechnika Rzeszowska oraz Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania. Aż 57,9% ogółu studentów na terenie województwa podkarpackiego studiowało na Uniwersytecie Rzeszowskim oraz Politechnice Rzeszowskiej. Drugim istotnym ośrodkiem akademickim pod względem liczby studentów oraz uczelni, jest Przemyśl. Szkoły wyższe posiadają swoje siedziby również w Krośnie, Tarnobrzegu, Stalowej Woli, Jaśle, Sanoku, Jarosławiu oraz nowopowstała w 2011 r. uczelnia w Przeworsku. Ponadto w województwie znajdują się dwa seminaria duchowne - w Rzeszowie i w Przemyślu. Obecnie na terenie województwa działa 9 zamiejscowych wydziałów oraz 12 zamiejscowych ośrodków dydaktycznych, posiadających swoją siedzibę macierzystą w województwie podkarpackim, bądź poza jego granicami (rys .28).

Od roku 2007 wyższe uczelnie znajdujące się w województwie podkarpackim rozwijały swoją bazę naukowo-dydaktyczną, wykorzystując programy operacyjne rządowe i regionalne. Dotyczy to przede wszystkim uczelni rzeszowskich, przemyskich

oraz Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie, Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej w Jarosławiu i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sanoku.

Rys. 28. Szkoły wyższe w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych MNiSW i GUS

W roku 2012 na uczelniach wyższych w województwie podkarpackim kształciło się 67 535 studentów. W stosunku do roku 2007 ich liczba zmniejszyła się o 9%. Na studia stacjonarne w 2012 r. uczęszczało 40 484 studentów (tj. 60%), natomiast na studia niestacjonarne 26 687 osób. Łącznie na uczelnie publiczne w roku 2012 uczęszczało 48 198 studentów (tj. 71%), natomiast na uczelnie niepubliczne 19 337 osób. Na rzeszowskich uczelniach jest możliwość uczestnictwa w studiach III stopnia (doktoranckich). W roku 2012 na tym poziomie kształcenia edukowało się 424 doktorantów, z czego 83% na Uniwersytecie Rzeszowskim, 17% na Politechnice Rzeszowskiej. W porównaniu do roku 2007 ogólna liczba doktorantów wzrosła o 80%.

W województwie podkarpackim w 2012 r. pracowało 3 273 nauczycieli akademickich. Dominującą grupą są adiunkci i asystenci, stanowiący 49% nauczycieli akademickich. Profesorowie i docenci stanowią 25% kadry akademickiej. Ogólna liczba

pracowników akademickich w porównaniu do roku 2007 zwiększyła się o 2%. Największy wzrost widoczny jest wśród docentów i adiunktów.

Poziom wykształcenia mieszkańców województwa podkarpackiego nie różni się znacząco od średniej dla całej Polski. Na terenie województwa dominuje wykształcenie średnie i policealne (30,3%), a następnie zasadnicze zawodowe (21,7%). W stosunku do lat ubiegłych poziom wykształcenia ludności w województwie z roku na rok wzrasta. Liczba osób z wykształceniem wyższym w porównaniu do roku 2004 (dane szacunkowe) wzrosła o 5,4 p. proc., z wykształceniem średnim ogólnym o 2,6 p. proc., natomiast z wykształceniem zasadniczym zawodowym zmniejszyła się o 6 p. proc.

Analizując zróżnicowanie wykształcenia ze względu na płeć, zauważa się większy udział kobiet z wykształceniem wyższym oraz średnim i policealnym. Wśród mężczyzn dominuje natomiast wykształcenie zasadnicze zawodowe. Nadal widoczna jest dysproporcja w wykształceniu pomiędzy miastami a obszarami wiejskimi. Na wsi więcej osób posiada wykształcenie zawodowe i podstawowe, natomiast w miastach wykształcenie średnie i policealne oraz wyższe.

WNIOSKI

- Sieć placówek oświatowych w województwie podkarpackim jest dobrze rozmieszczona i adekwatna do potrzeb społeczeństwa.
- W wyniku niżu demograficznego zmniejsza się liczba szkół oraz uczniów na terenie województwa.
- Głównym ośrodkiem akademickim jest Rzeszów, w którym zlokalizowane są największe uczelnie.
- Widoczny jest rozwój bazy naukowo-dydaktycznej uczelni wyższych funkcjonujących na terenie województwa.
- Widoczny jest wzrost poziomu wykształcenia ludności województwa podkarpackiego.

4.2.2. Ochrona zdrowia

W zakresie ochrony zdrowia nie można przeprowadzić pełnej analizy porównawczej najnowszych danych (za 2012 r.) z informacjami przedstawionymi w poprzednim Raporcie, ponieważ od 2011 r. obowiązuje nowa ustawa o działalności leczniczej⁵⁶ co spowodowało istotną zmianę w sposobie przedstawiania danych. W tej sytuacji analiza statystyczna stanu infrastruktury stacjonarnej oraz ambulatoryjnej

⁵⁶ ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o działalności leczniczej (Dz. U. Nr 112, poz. 654, z późn. zm.), która zastąpiła ustawę z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (j.t. Dz. U. 2007, nr 14, poz. 89, z późn. zm.). Ustawa określa zasady wykonywania działalności leczniczej oraz zasady funkcjonowania placówek leczniczych.

opieki zdrowotnej została wykonana na podstawie najnowszych, dostępnych danych, z porównaniem tylko niektórych wskaźników.

W 2012 r. na obszarze województwa podkarpackiego w ramach ambulatoryjnej opieki medycznej funkcjonowało 1068 przychodni, przy czym prawie 60% (630) zlokalizowanych było w miastach, a pozostałe 40% na wsi. W porównaniu do 2007 r. wskaźniki dotyczące liczby przychodni w miastach i na wsiach kształtowały się podobnie (odpowiednio 59% i 41%). Na podstawie kontraktów zawartych pomiędzy podmiotami, a NFZ lub zakładami opieki zdrowotnej, liczba praktyk lekarskich w 2012 r. wyniosła 578, w tym 67% w miastach, 33% na wsi. W 2007 r. liczba praktyk lekarskich była wyższa, wyniosła 590, przy czym zawierały się w niej również dane dotyczące medycyny pracy. W 2012 r. największą liczbę przychodni oraz praktyk lekarskich odnotowano w Rzeszowie oraz w powiecie mieleckim, najmniejszą w powiatach bieszczadzkim i leskim. Dość znaczną liczbę przychodni odnotowano również w powiecie rzeszowskim.

W 2012 r. w województwie funkcjonowało 39 szpitali ogólnych, w tym we wszystkich powiatach grodzkich oraz ziemskich, oprócz powiatu krośnieńskiego i przemyskiego. Szpitale o randze wojewódzkiej znajdują się w Rzeszowie, Przemyślu, Krośnie i Tarnobrzegu. Do grupy tej należą również dwa szpitale psychiatryczne, w Jarosławiu i Żurawicy oraz Podkarpacki Ośrodek Onkologiczny w Brzozowie. Wskaźnik liczby łóżek w szpitalach na 10 tys. mieszkańców województwa w 2012 r. wyniósł 47,4 (w kraju 49). Największą liczbą łóżek w szpitalach na 10 tys. mieszkańców charakteryzował się powiat brzozowski (72,4), a najniższą powiat ropczycko – sędziszowski (10,8). Uzupełnieniem stacjonarnej opieki zdrowotnej w województwie są: ośrodki leczenia odwykowego (2), ośrodki rehabilitacyjne dla narkomanów (1), regionalne ośrodki psychiatrii sądowej, zakłady opiekuńczo-lecznicze (22), zakłady pielęgnacyjno-opiekuńcze (15), hospicja (6) oraz zakłady lecznictwa uzdrowiskowego.

Lecznictwo uzdrowiskowe na obszarze województwa podkarpackiego rozwija się w oparciu o dogodne warunki klimatyczne i zasoby złóż wód mineralnych, koncentrując się w ośrodkach: Iwonicz-Zdrój, Rymanów Zdrój, Polańczyk i Horyniec-Zdrój. W 2012 r. funkcjonowało w nich 20 sanatoriów oraz 4 szpitale uzdrowiskowe. W ostatnich latach obok lecznictwa uzdrowiskowego pojawiła się nowa forma usług tzw. „turystyka uzdrowiskowa”, której celem jest aktywny wypoczynek, profilaktyka i leczenie. W 2011 r. decyzją Ministra Zdrowia⁵⁷ został utworzony Obszar Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn w gminie Dębica, obejmujący powierzchnię 1547 ha.

Rozwój ratownictwa medycznego realizowany jest w oparciu o „Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne w województwie podkarpackim”, zatwierdzony przez Ministra Zdrowia, obowiązujący od 1 lipca 2011 r. Obecnie dokument ten jest aktualizowany. Zgodnie z przyjętym planem została utworzona baza lotniczego pogotowia ratunkowego w Sanoku oraz sieć przyszpitalnych lądowisk zlokalizowanych w Rzeszowie, Przemyślu, Mielcu, Krośnie i Lesku. Ponadto, od 31

⁵⁷ Decyzja Ministra Zdrowia – znak MZ-OZU-520-25196-1/WS/11 z dnia 6.07.2011 r. – w sprawie utworzenia Obszaru Ochrony Uzdrowiskowej Latoszyn.

stycznia 2014r. funkcjonuje dyspozytornia pogotowia ratunkowego w Rzeszowie, której podlega teren powiatu rzeszowskiego, łańcuckiego, leżajskiego i niżańskiego oraz miasta Rzeszowa. Na pozostałym obszarze województwa nie zostały jeszcze wprowadzone nowe zasady działania systemu dyspozytorni medycznych; sieć dyspozytorni jest nadal zlokalizowana w miastach powiatowych, przy czym w powiecie tarnobrzeskim funkcjonują dwie dyspozytornie: w Tarnobrzegu oraz w Nowej Dębie.

W zakresie poprawy bazy opieki medycznej w województwie, w ramach programów operacyjnych krajowych i regionalnych zostały zrealizowane następujące inwestycje:

- rozbudowa, modernizacja i doposażenie w sprzęt specjalistyczny wojewódzkich szpitali w Rzeszowie, Krośnie, Tarnobrzegu,
- rozbudowa, modernizacja i doposażenie w sprzęt specjalistyczny szpitalnych oddziałów ratunkowych w Rzeszowie oraz Krośnie,
- rozbudowa, modernizacja i doposażenie w sprzęt specjalistyczny Podkarpackiego Centrum Onkologii w Rzeszowie oraz Szpitala Specjalistycznego w Brzozowie,
- rozbudowa, modernizacja i doposażenie w sprzęt specjalistyczny szpitali powiatowych w Jarosławiu, Jaśle, Stalowej Woli, Leżajsku, Lesku, Przeworsku, Sanoku, Strzyżowie,
- utworzenie zakładu wodolecznictwa i rehabilitacji w Szpitalu Miejskim w Rzeszowie oraz innowacyjnej Kliniki Rehabilitacyjnej w Tajęcinie k. Rzeszowa, a także Centrum Badawczo-Rozwojowego nieinwazyjnych metod terapeutycznych w Rzeszowie,
- modernizacja Zakładu Przyrodolecznictwa w Iwonicz-Zdroju oraz modernizacja i doposażenie dotychczasowego Szpitala Uzdrowiskowego „Polonia” z przeznaczeniem na szpital wczesnej rehabilitacji kardiologicznej Uzdrowiska Rymanów S.A.

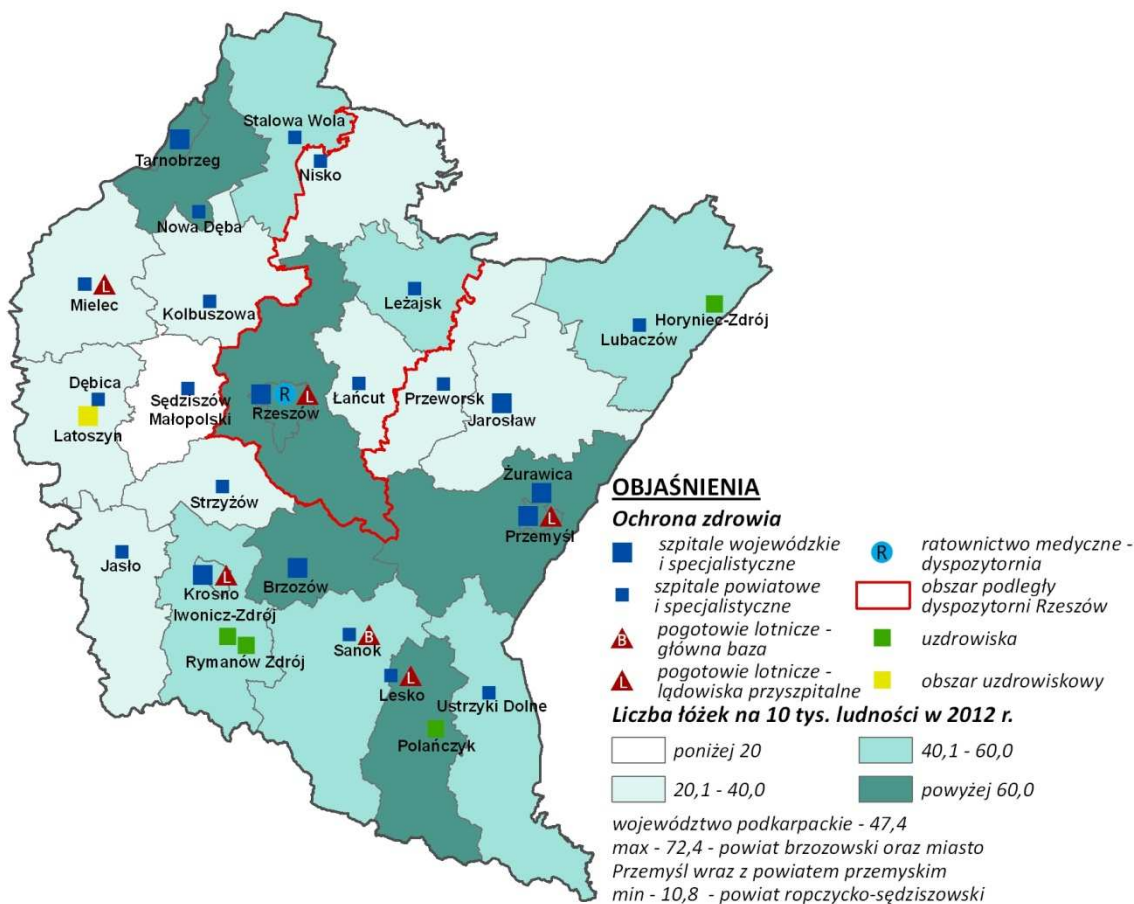
Na rysunku 29. zostały przedstawione główne elementy infrastruktury opieki medycznej w województwie podkarpackim.

WNIOSKI

- W województwie podkarpackim funkcjonuje 39 szpitali ogólnych zlokalizowanych we wszystkich powiatach grodzkich oraz ziemskich z wyjątkiem powiatu przemyskiego i krośnieńskiego. Placówki te spełniają zapotrzebowanie w zakresie dostępu do stacjonarnej opieki medycznej.
- Najlepiej wyposażonym ośrodkiem w zakresie usług medycznych jest Rzeszów.
- Utrzymujące się zróżnicowanie pomiędzy miastem a wsią (na niekorzyść obszarów wiejskich) w dostępności do przychodni lekarskich oraz lekarzy.
- Województwo posiada dogodne warunki do rozwoju lecznictwa uzdrowiskowego; na jego terenie funkcjonują cztery uzdrowiska w Iwoniczu -Zdroju, Rymanowie Zdroju, Polańczyku i Horyńcu-Zdroju oraz jeden obszar uzdrowiskowy w Latoszynie.

- „Plan działania systemu Państwowe Ratownictwo Medyczne w województwie podkarpackim”, dotyczący zasad funkcjonowania ratownictwa medycznego, jest w trakcie realizacji.
- W województwie podkarpackim, dzięki unijnym dotacjom, nastąpiła poprawa stanu bazy opieki zdrowotnej.

Rys. 29. Ochrona zdrowia

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

4.2.3. Kultura

Do podstawowych instytucji kultury zalicza się domy kultury, ośrodki kultury, kluby oraz świetlice. Na terenie województwa podkarpackiego w 2012 r. działało 338 instytucji, w tym 73 domów kultury, 153 ośrodków kultury, 19 klubów oraz 93 świetlic. Aż 74% instytucji kultury zlokalizowanych jest na obszarach wiejskich, wynika to z głębokich tradycji i świadomości kulturalnej mieszkańców wsi. W stosunku do roku 2007 ogólna liczba instytucji kultury wzrosła o 3%.

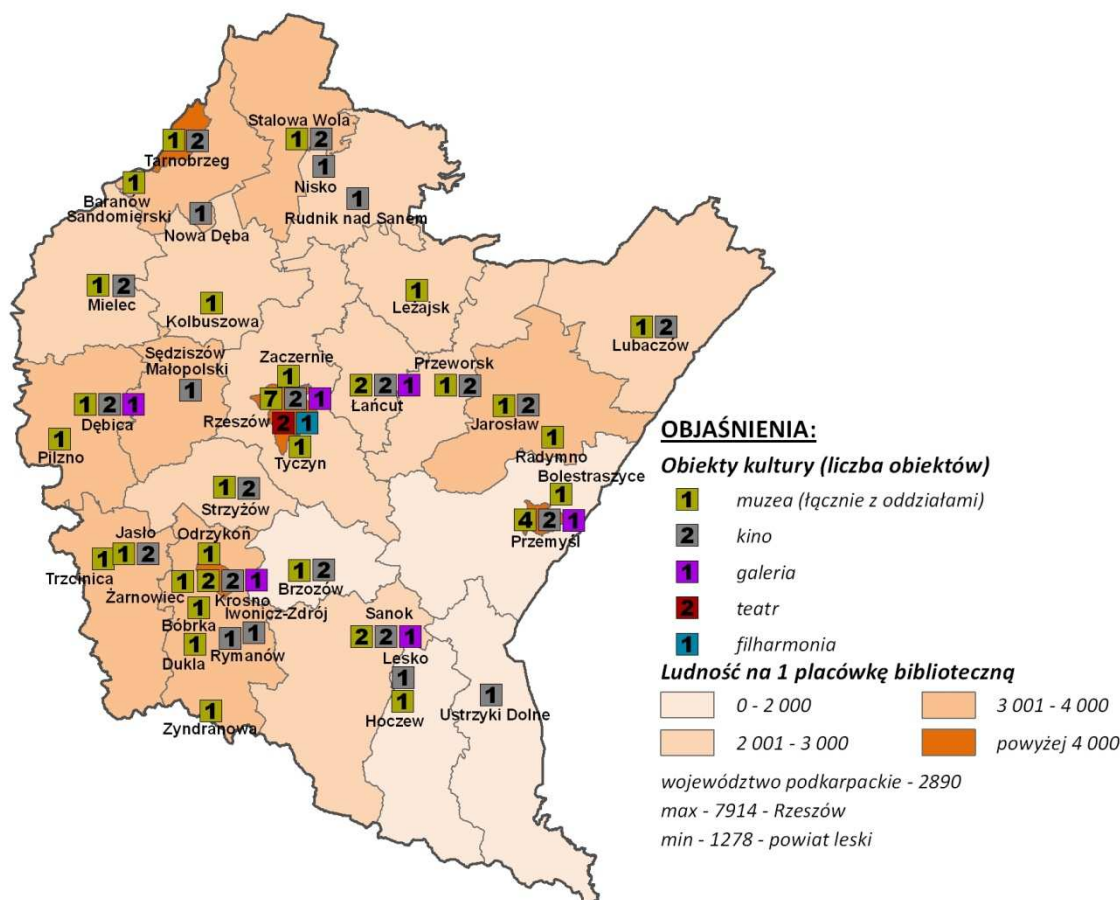
Jedną z podstawowych i powszechnych form uczestnictwa w kulturze jest czytelnictwo, w którym ważną rolę pełnią biblioteki. W województwie podkarpackim w 2012 r. zlokalizowanych było 681 bibliotek (z filiami), (w tym 558 na wsi), które uzupełniane są 56 punktami bibliotecznymi (w tym 45 na wsi). W skali województwa na jedną placówkę biblioteczną w 2012 r. średnio przypadło 2890 osób. Należy zauważyć, iż w latach 2007-2012 liczba bibliotek zmalała, zubożał księgozbiór, zmniejszyła się liczba czytelników, natomiast wzrosła liczba wypożyczeń. Należy podkreślić, iż sieć omawianych podstawowych instytucji na terenie województwa podkarpackiego jest wystarczająca i zadawalająca.

W roku 2012 na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 29 kin, w tym dwa minipleksy oraz jeden multipleks, wszystkie były zlokalizowane w miastach. Najwięcej kin mieści się w Rzeszowie. W stosunku do roku 2007 liczba kin zmniejszyła się o 5, natomiast zwiększyła się liczba sal, miejsc, seansów oraz widzów. Łącznie kina posiadają 12 306 miejsc mieszczących się w 46 salach. W 2012 r. kina odwiedziło 110 3767 widzów, co daje średnio 29 osób na seans oraz 90 osób na miejsce.

Do instytucji tzw. wysokiej kultury, należy zaliczyć m.in. muzea i galerie. Na terenie województwa podkarpackiego w 2012 r. funkcjonowały 43 muzea i 7 galerii, które mieszczą się przede wszystkim w miastach. Prezentują one głównie kulturę materialną regionu.

W 2012 r. muzea oraz galerie łącznie odwiedziło 1108,1 tys. osób. W porównaniu do roku 2007 liczba zwiedzających zwiększyła się o 30%. Należy nadmienić, iż muzea na terenie województwa się rozwijają, przez co zwiększają swoją ofertę turystyczną. Dotyczy to m.in. powstania Muzeum Dobranocek w Rzeszowie (jedyne w kraju), budowy Skansenu Archeologicznego Karpacka Troja w Trzciny koło Jasła, budowy Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie, budowy Galicyjskiego Rynku w Parku Etnograficznym w Sanoku, modernizacji i adaptacji „Jadernówki” - Muzeum Fotografii w Mielcu, rozbudowy Muzeum Historycznego w Sanoku, Muzeum Kultury Łemkowskiej w Zyndranowej, Skansenu Pastewnik w Przeworsku oraz Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, a także rewitalizacji obiektu Oranżerii w Łańcucie.

Na terenie Rzeszowa mieszczą się jedyne w województwie instytucje artystyczne o znaczeniu regionalnym, tj. Filharmonia Podkarpacka im. Artura Malawskiego oraz dwa teatry: teatr dramatyczny – Teatr im. Wandy Siemaszkowej i teatr lalkowy – Teatr Maska. Obiekty omawianych instytucji w roku 2012 miały do dyspozycji 1520 miejsc na widowni. Z ofert artystycznych filharmonii oraz teatrów łącznie skorzystało 221,4 tys. widzów i słuchaczy. W stosunku do 2007 r. odnotowano wzrost korzystających z tej formy rozrywki o 17%. Poprzez przebudowę budynku filharmonii i Teatru Maska poprawie uległa funkcjonalność tych obiektów oraz zwiększyła się oferta kulturalna tych instytucji. Ważną rolę w podtrzymywaniu wzrostu aktywności kulturalnej mieszkańców, obok Rzeszowa pełnią również miasta: Krosno, Przemysł i Tarnobrzeg.

Rys. 30. Rozmieszczenie wybranych obiektów kultury w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Działalność instytucji kultury uzupełniana jest przez wydarzenia artystyczne o najwyższym poziomie i prestiżu. Mają one cykliczny charakter i gromadzą publiczność również spoza regionu oraz cieszą się popularnością wśród uznanych artystów. Najwięcej imprez ma miejsce w Rzeszowie, Przemyślu oraz Krośnie. Od roku 2011 na terenie miasta Rzeszów organizowany jest festiwal „Stadion Kultury”, którego patronatem jest m.in. Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Narodowe Centrum Kultury. Ponadto w województwie organizowany jest szereg festynów, koncertów i happeningów, szczególnie w miejscach wypoczynku, np. w Solinie, Polańczyku, Lesku i Cisnej.

Ważnymi instytucjami zajmującymi się rozwijaniem młodych talentów i twórczości są szkoły o charakterze artystycznym, które działają na terenie województwa – Instytut Muzyki i Wydział Sztuki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Wydział Kształcenia Artystycznego Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Sanoku oraz Państwowe Pomaturalne Studium Kształcenia Animatorów Kultury w Krośnie. Ważną rolę w podtrzymywaniu i rozbudzaniu aktywności społeczno-kulturalnej samorządów lokalnych, lokalnych społeczności, instytucji i stowarzyszeń, pełnią dwie wojewódzkie instytucje: Wojewódzki Dom Kultury w Rzeszowie i Centrum Kulturalne

w Przemyślu, a także Regionalne Centrum Kultur Pogranicza w Krośnie, którego organizatorem jest Gmina Krosno. Istotne znaczenie w upowszechnianiu treści i wartości kulturalnych spełniają również regionalne media: Radio Rzeszów oraz TVP 3 Rzeszów.

WNIOSKI

- W ostatnim czasie zauważalna jest poprawa w zakresie wzrostu liczby przedsięwzięć kulturalnych.
- Zwiększyła się liczba osób korzystających z usług związanych z kulturą.
- Sieć powiązań instytucji kultury (biblioteki, ośrodki kultury, kluby, świetlice) na terenie województwa jest wystarczająca i zadowalająca.
- Głównym ośrodkiem świadczącym usługi kultury o znaczeniu ponadlokalnym jest Rzeszów oraz miasta: Krosno, Przemyśl i Tarnobrzeg.

4.2.4. Sport

Liczba i stan techniczny obiektów sportowych ulega ciągłej poprawie, chociaż są jeszcze obiekty wymagające modernizacji, szczególnie w małych miejscowościach i gminach wiejskich. Na szczeblu lokalnym zauważalne są zmiany w zakresie modernizacji obiektów istniejących oraz znaczący wzrost ilości nowych boisk wielofunkcyjnych powstających przy obiektach oświatowych i na terenach ogólnodostępnych (m.in. w ramach programu Orlik 2012). Poprawie ulega też stan zdegradowanych przestrzeni miejskich, które są przekształcane w publiczne wielofunkcyjne tereny rekreacyjno-sportowe.

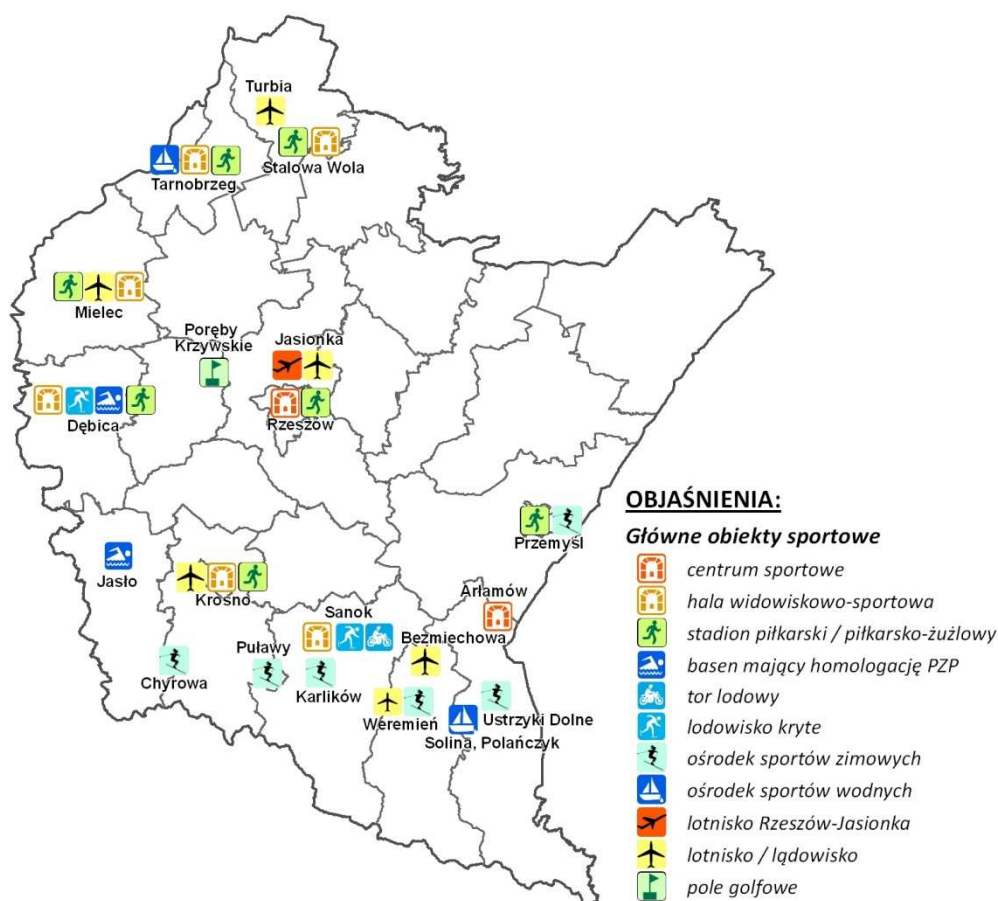
Do głównych obiektów sportowych o znaczeniu ponadlokalnym należą:

- centra sportowe: Regionalne Centrum Widowiskowo-Sportowe im. Jana Strzelczyka w Rzeszowie – Hala Podpromie i Wschodnioeuropejskie Centrum Kongresowo-Sportowe Arłamów w gminie Ustrzyki Dolne, oddane do użytkowania na koniec 2013 r.;
- hale widowiskowo-sportowe (powyżej 1000 miejsc siedzących): Sanok (3000), Mielec (2200), Krosno (1700), Stalowa Wola i Dębica (1500), Tarnobrzeg (1350);
- stadiony piłkarskie i piłkarsko-żużlowe (powyżej 2000 miejsc siedzących): Rzeszów (11547), Dębica (8000), Mielec (6849), Stalowa Wola (5000), Tarnobrzeg (3676), Przemyśl (2500), Krosno (2240)
- baseny posiadające homologację⁵⁸ Polskiego Związku Pływackiego (wymiały): Dębica (50x21m), Jasło (25x12,5m);
- tor lodowy: Sanok (3000 miejsc siedzących);

⁵⁸ Polski Związek Pływacki homologuje baseny sportowe, które posiadają odpowiednie parametry i wyposażenie umożliwiające organizację imprez sportowych i zawodów pływackich.

- lodowiska kryte: Dębica, Sanok;
- ośrodki sportów zimowych: w Ustrzykach Dolnych: Gromadzyń i Laworta (FIS),⁵⁹ w Przemyślu, w Puławach – gmina Rymanów, w Chyrowej – gmina Dukla, w Karlikowie – gmina Bukowsko, w Weremieniu – gmina Lesko;
- ośrodki sportów wodnych: Solina, Polańczyk (Jeziro Solińskie), Tarnobrzeg (Jeziro Tarnobrzeskie);
- lotniska i lądowiska: Aeroklubu Rzeszowskiego Lotnisko Jasionka – gmina Trzebownisko, Aeroklubu Mieleckiego w Mielcu, Aeroklubu Stalowowlaskiego Lotnisko Turbia – gmina Zaleszany, Aeroklubu Podkarpackiego w Krośnie, Aeroklubu Bieszczadzkiego w Weremieniu – gmina Lesko, Aeroklubu Politechniki Rzeszowskiej w Bezmiechowej – gmina Lesko;
- pola golfowe: Poręby Krzywskie (gmina Sędziszów Małopolski).

Rys. 31. Rozmieszczenie wybranych obiektów sportu w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne

⁵⁹ FIS - Międzynarodowa Federacja Narciarska homologuje trasy narciarskie, na których mogą odbywać się zawody pod auspicjami tej organizacji.

WNIOSKI

- W okresie 2007-2012 zaszły widoczne zmiany jakościowe i ilościowe związane ze stanem infrastruktury sportowej. Zrealizowano kilkanaście dużych inwestycji związanych z modernizacją bazy sportowej; do najważniejszych zaliczyć należy m.in.: modernizację stadionów w Rzeszowie, Mielcu, Tarnobrzegu, Stalowej Woli i Krośnie oraz rozbudowę części sportowej Wschodnioeuropejskiego Centrum Kongresowo-Sportowego w Arłamowie; w ramach programu „Orlik 2012” powstały nowoczesne zespoły boisk wielofunkcyjnych w prawie każdej gminie województwa.

4.3. Gospodarka

4.3.1. Ogólna charakterystyka gospodarcza województwa

Rozwój gospodarczy danego obszaru kształtuje przede wszystkim sfera produkcji materialnej. W świetle badań i analiz istotnym miernikiem opisującym poziom rozwoju gospodarczego jest Produkt Krajowy Brutto⁶⁰ (PKB) i Wartość Dodana Brutto⁶¹ (WDB).

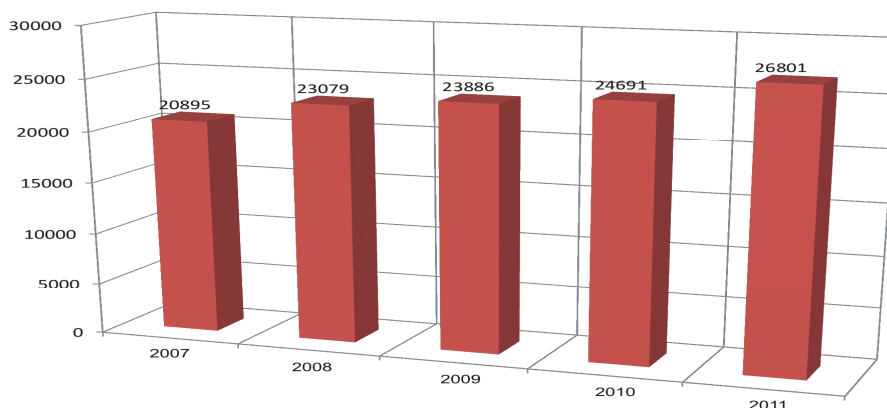
Udział Produktu Krajowego Brutto województwa podkarpackiego w PKB Polski w latach 2007- 2011 w zasadzie nie wykazywał większych zmian i na koniec 2011 r. wyniósł 3,7%, co w dalszym ciągu plasowało województwo na ostatnim miejscu w kraju.

W przeliczeniu na jednego mieszkańca poziom PKB w województwie podkarpackim w analizowanym okresie przedstawia tabela 8. Pomimo systematycznego wzrostu tego wskaźnika (wykres 4.), na koniec 2011 r. województwo podkarpackie uplasowało się na 16, ostatnim miejscu w kraju (w 2007 r. – 15 miejsce).

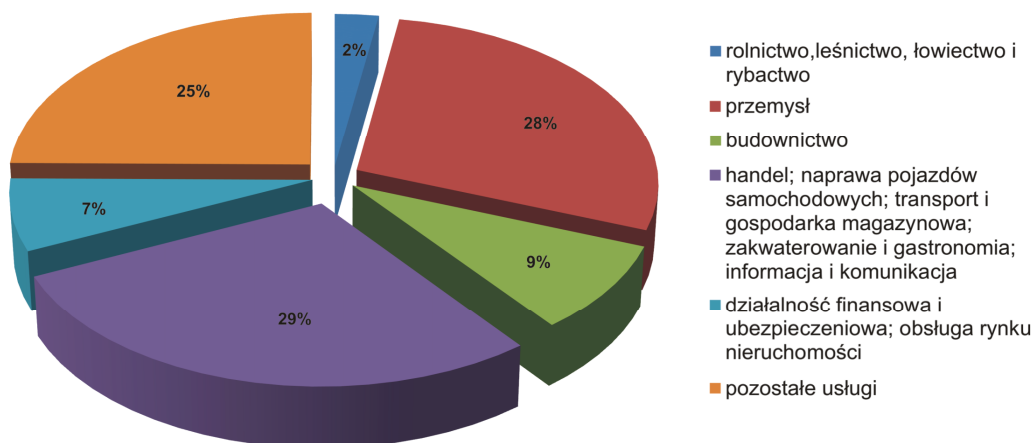
Wartość Dodana Brutto w 2011 r. na 1 mieszkańca (w cenach bieżących) w województwie podkarpackim wyniosła 23 543 zł, podczas gdy w kraju - 34 844 zł. Natomiast na 1 pracującego 67 682 zł (w kraju 96 262 tys. zł) tj. 70% średniej krajowej, co daje, tak samo jak w 2007 r. 15 lokatę w kraju.

⁶⁰ Produkt krajowy brutto (PKB) przedstawia końcowy rezultat działalności wszystkich podmiotów gospodarki narodowej. PKB równa się sumie wartości dodanej brutto wytworzonej przez wszystkie krajowe jednostki instytucjonalne powiększonej o podatki od produktów i pomniejszonej o dotacje do produktów.

⁶¹ Wartość dodana brutto (WDB) mierzy wartość nowo wytworzoną w wyniku działalności produkcyjnej krajowych jednostek instytucjonalnych. WDB stanowi różnicę między produkcją globalną a zużyciem pośrednim.

Wykres 4. Produkt krajowy brutto województwa podkarpackiego na 1 mieszkańca

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Wykres 5. Wartość dodana brutto województwa podkarpackiego w 2011 r. na 1 pracującego według grup sekcji PKD 2007

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W roku 2011 najwyższą wartość dodaną brutto miało województwo mazowieckie i województwo śląskie. Województwo podkarpackie w tym zestawieniu, pomimo wzrostu w porównaniu z rokiem 2007 WDB o 30,5%, znalazło się na 11 miejscu.

Tabela 8. Poziom PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie podkarpackim w latach 2007-2011

Jednostka terytorialna	produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca						produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca, Polska = 100						produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca, województwo = 100					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2007	2008	2009	2010	2011	2012
	zł	zł	zł	zł	zł	zł	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
POLSKA	30873	33464	34937	36778	39665	:	100	100	100	100	100	:	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	:
PODKARPACKIE	20895	23079	23886	24691	26801	:	67,7	69,0	68,4	67,1	67,6	:	100	100	100	100	100	:
Podregion krośnieński	18745	20283	20958	21374	23220	:	60,7	60,6	60,0	58,1	58,5	:	89,7	87,9	87,7	86,6	86,6	:
Podregion przemyski	17773	19261	19211	19491	20923	:	57,6	57,6	55,0	53,0	52,7	:	85,1	83,5	80,4	78,9	78,1	:
Podregion rzeszowski	22850	26236	28048	29379	32168	:	74,0	78,4	80,3	79,9	81,1	:	109,4	113,7	117,4	119,0	120,0	:
Podregion tarnobrzeski	22659	24603	25057	25965	28017	:	73,4	73,5	71,7	70,6	70,6	:	108,4	106,6	104,9	105,2	104,5	:

Źródło: na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

WNIOSKI

- Udział Produktu Krajowego Brutto województwa podkarpackiego w PKB Polski w roku 2011 wynosił - 3,7% i był porównywalny z latami poprzednimi.
- Wartość Dodana Brutto w przeliczeniu na 1 pracującego w województwie podkarpackim w 2011 r. wynosiła 70% średniej krajowej.
- Województwo podkarpackie należy do województw słabo rozwiniętych gospodarczo; mierniki świadczące o rozwoju gospodarczym, pomimo tendencji wzrostowych, plasują województwo na niskich miejscach w kraju:
 - 11 miejsce w tworzeniu PKB (w 2007 r. - 11 miejsce),
 - 16 miejsce w przeliczeniu PKB na 1 mieszkańca (w 2007 r. - 15 miejsce),
 - 15 miejsce w przeliczeniu WDB na 1 pracującego (w 2007 r.- 15 miejsce),
 - 16 miejsce w przeliczeniu wartości brutto środków trwałych na 1 mieszkańca (w 2007 r. - 15 miejsce),
 - 7 miejsce w przeliczeniu nakładów inwestycyjnych na 1 mieszkańca (w 2007 r. - 14 miejsce).

4.3.2. Rynek pracy i bezrobocie

Sytuacja na rynku pracy związana jest z ogólną sytuacją gospodarczą regionu. W latach 2007-2012 sytuacja ta uległa pogorszeniu, mimo iż liczba pracujących w województwie podkarpackim znacznie wzrosła, za sprawą wzrostu zatrudnienia w sektorze rolnictwa. Spowolnienie tempa wzrostu gospodarczego, spadek liczby miejsc pracy w małych i średnich przedsiębiorstwach, przy jednoczesnym przyroście osób w wieku produkcyjnym mobilnym, spowodowało redukcję zatrudnienia w sektorze przemysłowym i usługach rynkowych oraz wzrost bezrobocia.

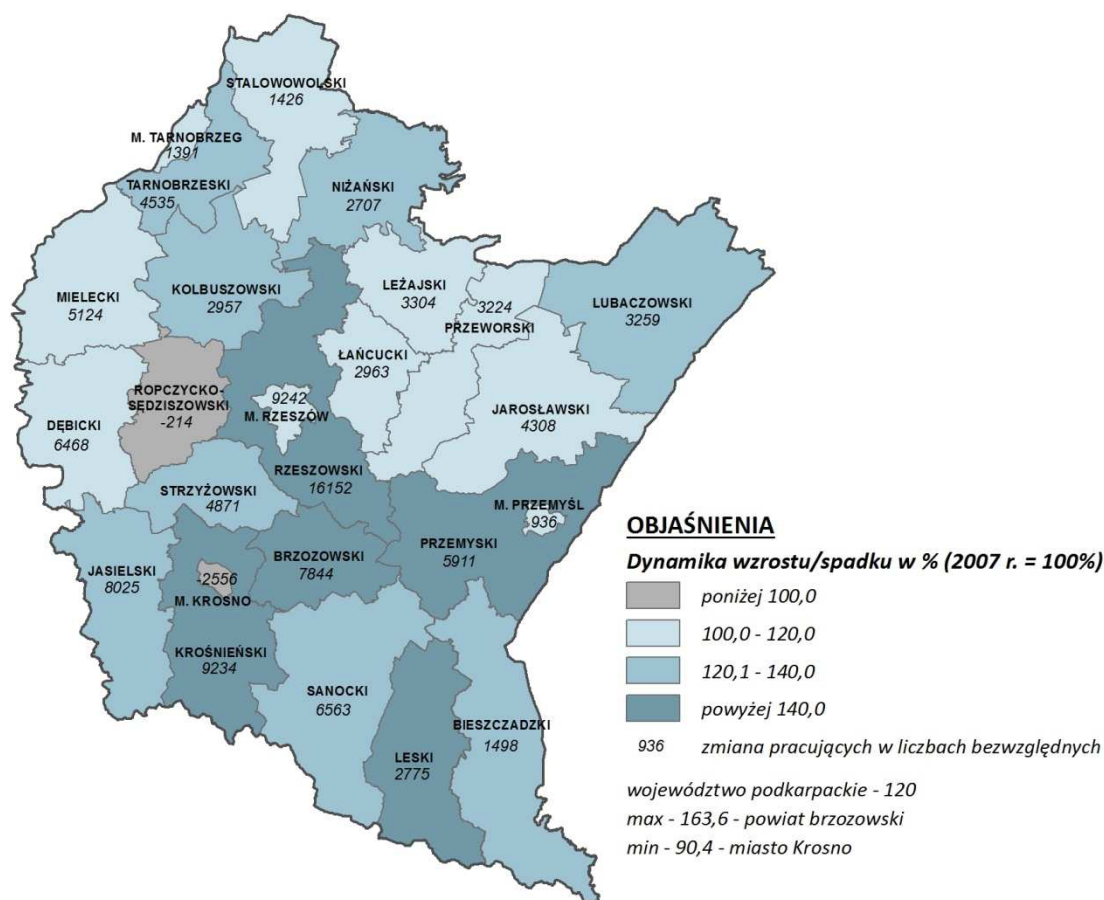
Liczba pracujących⁶² w województwie podkarpackim do roku 2011 ulegała stałemu zwiększeniu. Dopiero w roku 2012 odnotowano zmniejszenie liczby pracujących. W rezultacie zatrudnienie w latach 2007-2012 zwiększyło się o prawie 20% do poziomu 672,9 tys. W tym samym czasie zatrudnienie w kraju wzrosło o 4,6%.

⁶² Obejmuje pracujących według faktycznego miejsca pracy i rodzaju działalności w dniu 31 XII bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób, duchownych i pracujących w jednostkach budżetowych działających w zakresie obrony narodowej i bezpieczeństwa publicznego. Dane dotyczące pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie wg. stanu w dniu 31XII w latach 2002-2009 wyszacowano na podstawie wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań oraz Powszechnego Spisu Rolnego 2002 oraz w 2012 r. na podstawie Powszechnego Spisu Rolnego 2010.

Dla poszczególnych powiatów województwa podkarpackiego zmiany liczby zatrudnionych wahają się od +63,6% w powiecie brzozowskim, do (-9,6%) w powiecie grodzkim - mieście Krośnie.

Zmiany pracujących w latach 2007-2012 przedstawia rys. 32.

Rys. 32. Zmiany pracujących w gospodarce narodowej w województwie podkarpackim w latach 2007-2012 (łącznie z pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W okresie 2007-2012 zmianom uległa także struktura zatrudnienia (wykres 6.). We wszystkich sektorach gospodarki, za wyjątkiem rolnictwa⁶³, wystąpiło zmniejszenie udziału liczby zatrudnionych w ogólnej liczbie pracujących.

W przemyśle i budownictwie⁶⁴, w województwie podkarpackim zatrudnienie zmalało o 4,9% do poziomu 161,4 tys., przy czym największy ubytek odnotowano

⁶³ Sektor rolnictwa według PKD obejmuje sekcję A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

w mieście Krośnie (o 28,5%), a największy przyrost w powiecie rzeszowskim (o 26,1%). Istotnym jest fakt, że w powiatach o najwyższej liczbie zatrudnionych w tym sektorze, odnotowano znaczny ubytek pracujących - w miastach: Krośnie i Rzeszowie (o 7,2%) oraz w powiatach: stalowowolskim (o 14,8%), jasielskim (o 8,2%), dębickim (o 2,6%).

W przemyśle i budownictwie w 2012 r. pracowało 24,0% ogółu pracujących w województwie podkarpackim (w kraju 27,5%), a w 2007 r. 30,2% (w kraju 30,1%).

W sektorze usług zanotowano wzrost zatrudnienia o 19,5 tys. osób, jednakże udział procentowy zatrudnionych w tym sektorze do zatrudnionych ogółem, zmniejszył się z poziomu 41,7% w 2007 r., do poziomu 37,6% w 2012 r. W tym samym okresie, w kraju nastąpił wzrost udziału zatrudnionych w sektorze usług (o 1,4 pkt. proc.) osiągając w 2012 r. poziom 50,9% ogółu zatrudnionych.

Analizując zmiany pracujących w sektorze usług należy stwierdzić, że w zależności od rodzaju usług miały one odmienny charakter:

- w sektorze usług rynkowych⁶⁵ zanotowano wzrost zatrudnienia o 8,4 tys. osób (o 10,8%), ale udział procentowy zatrudnionych w tych usługach w ogólnej liczbie zatrudnionych zmniejszył się o 1,1 pkt. proc. do poziomu 12,8%; najwyższy wzrost odnotowano w powiecie tarnobrzeskim (o 77,8%). Spośród pięciu powiatów, gdzie odnotowano ubytek liczby pracujących, najwyższy był w powiecie lubaczowskim (o 19,8%);
- w sektorze działalności finansowej i ubezpieczeniowej oraz obsłudze nieruchomości⁶⁶, odmiennie jak w poprzednich latach, odnotowano zmniejszenie liczby pracujących o 7,0%; zmiany liczby zatrudnionych wahają się od +32,5% w powiecie krośnieńskim do (-47,3%) w powiecie leskim;
- w pozostałym sektorze usług⁶⁷ obejmującym w większości usługi nierynkowe odnotowano wzrost zatrudnienia (o 8,3%), jednakże udział w ogólnej liczbie zatrudnionych zmniejszył się z poziomu 25,6% w 2007 r. do poziomu 23,1% w roku

⁶⁴ Przemysł i budownictwo według Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) obejmuje: sekcję B – Górnictwo i wydobywanie, sekcję C – Przetwórstwo przemysłowe, sekcję D – wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych, sekcję E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związaną z rekultywacją, sekcję F – Budownictwo.

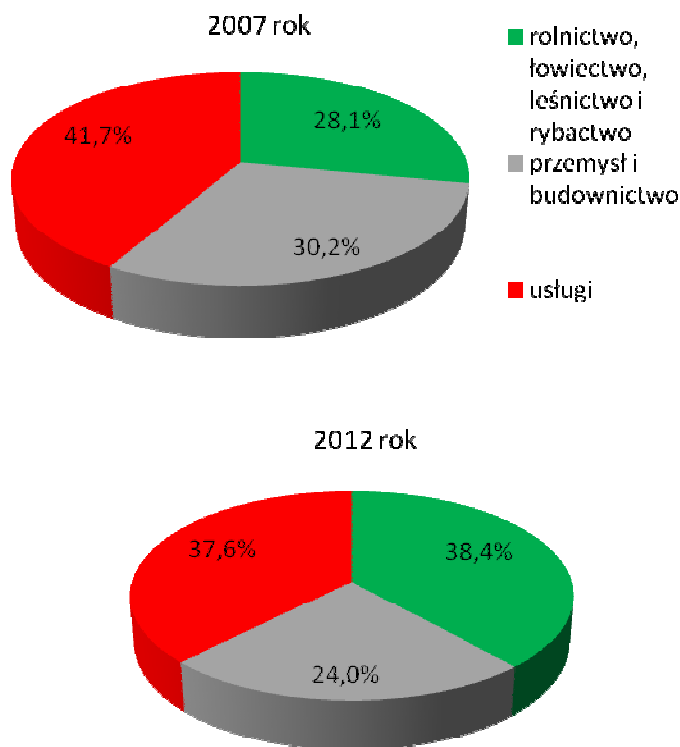
⁶⁵ Sektor usług rynkowych według PKD obejmuje: sekcję G – Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle, sekcję H – Transport i gospodarka magazynowa, sekcję I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi, sekcję J – Informacja i komunikacja.

⁶⁶ Sektor ten według PKD obejmuje: sekcję K – Działalność finansowa i ubezpieczeniowa, sekcję L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości.

⁶⁷ Pozostałe usługi według PKD obejmują: sekcję M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna, sekcję N – Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca, sekcję O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenie społeczne, sekcję P – Edukacja, sekcję Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna, sekcję R – Działalność związaną z kulturą, rozrywką i rekreacją, sekcję S – Pozostała działalność usługowa, sekcję T – Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby, sekcję U – Organizacje i zespoły eksterytorialne.

2012; największy wzrost zatrudnienia w tym sektorze usług wystąpił w powiecie kolbuszowskim (o 34,9%), z kolei największy spadek odnotowano w powiecie bieszczadzkiem (o 4,3%).

Wykres 6. Struktura pracujących w województwie podkarpackim (stan na 31.XII)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W sektorze rolnictwa liczba pracujących wzrosła o 100,7 tys. osób, tj. o 64%. Na koniec 2012 r. w rolnictwie zatrudnionych było 258,2 tys. osób, co stanowiło 38,4% ogółu pracujących. Największy wzrost pracujących w rolnictwie, odnotowano paradoksalnie w mieście Rzeszowie (ponad dwunastokrotnie). Jest to wynik poszerzenia granic administracyjnych miasta Rzeszowa o tereny wiejskie sąsiednich gmin. Podobna sytuacja miała miejsce w Przemyślu, gdzie liczba pracujących w rolnictwie wzrosła sześciokrotnie. We wszystkich powiatach województwa podkarpackiego za wyjątkiem powiatu ropczycko-sędziszowskiego, gdzie odnotowano ubytek pracujących (-0,3%), nastąpił wzrost zatrudnionych w rolnictwie. Największym wzrostem zatrudnionych w rolnictwie charakteryzowały się powiaty położone w południowej części województwa.

Najwyższe zatrudnienie w sektorze rolnictwa, powyżej ½ ogółu pracujących, w 2007 r. odnotowano w powiatach: strzyżowskim, kolbuszowskim, przemyskim i lubaczowskim. W 2012 r. liczba powiatów, w których zatrudnienie w rolnictwie przekracza 50% ogółu zatrudnionych, powiększyła się o kolejne cztery powiaty, tj.: brzozowski, leski, nizański i rzeszowski. Tak więc niezmiennie, województwo podkarpackie cechuje duża liczba zatrudnionych w rolnictwie, którzy w 2012 r. stanowili 38,4% ogółu pracujących w województwie i w porównaniu z rokiem 2007 ich udział wzrósł o 10,3 pkt. proc. Tymczasem w krajowej strukturze pracujących ten rodzaj działalności w 2012 r. stanowił 21,6% (w 2007 r. 20,4%) ogółu pracujących.

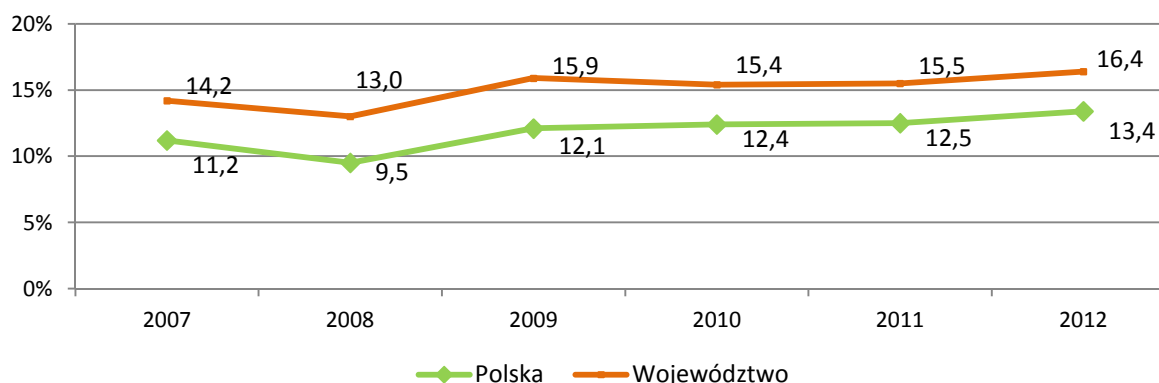
Biorąc pod uwagę pracujących wg powiatów, w dalszym ciągu największy udział zatrudnionych w przemyśle i budownictwie odnotowano w powiatach: mieleckim (41%), stalowowolskim (40%), mieście Krośnie (38%), dębickim (29,8%) i mieście Rzeszowie (26,3%). Jednak udział zatrudnionych w tym sektorze w ogólnej liczbie zatrudnionych w powiecie w porównaniu z rokiem 2007 zmniejszył się odpowiednio o 2,3; 9,0; 10,0; 6,0; 5,4 pkt. proc. W wyniku zaistniałych zmian w strukturze zatrudnienia, w powiecie dębickim w 2012 r. udział zatrudnionych w rolnictwie (38,0%) przewyższył udział zatrudnionych w przemyśle (29,8%).

Bezrobocie jest jednym z najważniejszych problemów społecznych województwa podkarpackiego. Na koniec 2012 r. w województwie podkarpackim zarejestrowanych było 153,8 tys. bezrobotnych i jest to o 21,7% więcej niż w 2007 r. (126,4 tys.). Wzrost liczby bezrobotnych odnotowano we wszystkich powiatach poza lubaczowskim, w którym liczba bezrobotnych zmniejszyła się o 301 osób. Największy wzrost liczby bezrobotnych zanotowano w powiatach: krośnieńskim (o 2702 osoby), stalowowolskim (o 2259), jasielskim (o 2124), przeworskim (o 2037), a najniższy w powiatach: sanockim (o 253), rzeszowskim (o 281) i kolbuszowskim (o 326 osób).

Województwo podkarpackie ze stopą bezrobocia⁶⁸ 16,4% na koniec 2012 r. znajdowało się na 13 pozycji w kraju. Stopa bezrobocia dla kraju wynosiła 13,4%. W porównaniu z rokiem 2007 stopa bezrobocia wzrosła o 2,2 pkt. proc., a jej wielkość w analizowanym okresie była zmienna (wykres 7.). Tylko w trzech powiatach: lubaczowskim, sanockim i rzeszowskim, w analizowanym okresie 2007-2012 odnotowano zmniejszenie stopy bezrobocia odpowiednio o 1,8; 0,7; 0,6 pkt. proc.

Najwyższą stopę bezrobocia (powyżej 20%) pod koniec 2012 r. odnotowano w powiatach: nizańskim (25,3%), brzozowskim (24,4%), bieszczadzkim (24,3%), strzyżowskim (23,2%), leskim (23,0%), ropczycko-sędziszowskim (21,8%) i przemyskim (20,7%). W porównaniu z rokiem 2007 w ww. powiatach stopa bezrobocia wzrosła, a w przypadku powiatów: nizańskiego, ropczycko-sędziszowskiego i przemyskiego przekroczyła 20%.

⁶⁸Stosunek liczby bezrobotnych zarejestrowanych do liczby ludności aktywnej zawodowo.

Wykres 7. Stopa bezrobocia w % w latach 2007-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Najniższą stopę bezrobocia odnotowano w Rzeszowie (8,1%), Krośnie (8,4%) oraz powiatach: sanockim (13,2%), mieleckim (13,5%) i dębickim (13,6%).

Rozpiętość pomiędzy najwyższą, a najniższą stopą bezrobocia w grudniu 2012 r. wyniosła 17,2 punktu procentowego (w grudniu 2007 r. 18,1 pkt. proc.). Stopę bezrobocia wyższą od średniej w województwie odnotowano w 16 powiatach (rys. 33.).

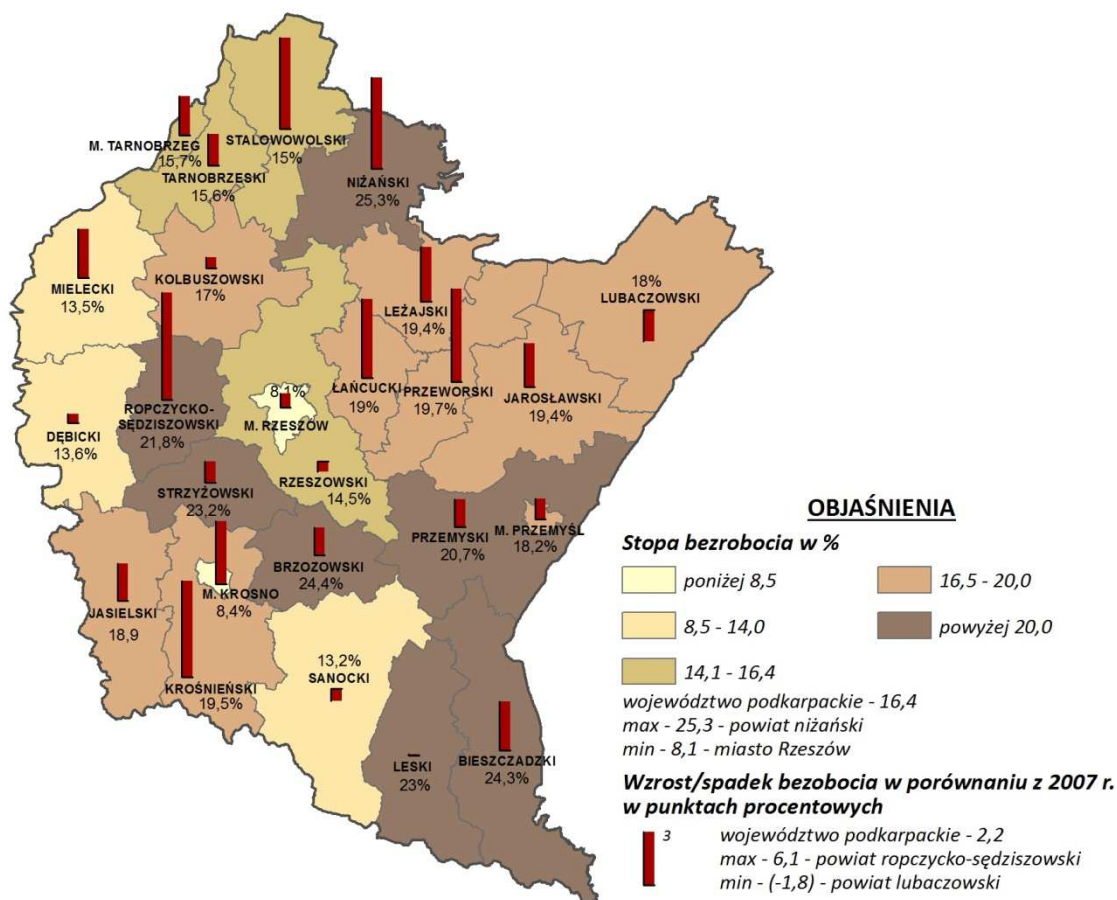
Specyfikę struktury bezrobocia i zachodzące zmiany w latach 2007-2012 określają następujące wyróżniki:

- z ogólnej liczby zarejestrowanych na koniec grudnia 2012 r. bezrobotnych, 15,1% posiadało prawo do pobierania zasiłku; najwyższy udział zasiłkobiorców w ogólnej liczbie zarejestrowanych odnotowano w powiecie ropczycko-sędziszowskim (21,2%), najniższy natomiast w powiecie: przemyskim (8,5%);
- utrzymuje się w dalszym ciągu wysoki poziom bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich; na koniec 2012r. stanowili oni 62,8% ogółu zarejestrowanych bezrobotnych; najwyższy udział bezrobotnych zamieszkałych na wsi odnotowano w powiatach przemyskim⁶⁹ (100,0%) i brzozowskim (90,5%), najniższy zaś w powiecie: stalowowolskim (43,2%);
- tradycyjnie już, sytuacja kobiet na rynku pracy jest bardziej niekorzystna niż mężczyzn; bezrobotne kobiety stanowią ponad połowę (50,6% w roku 2012, rok wcześniej 52,9%) ogólnej liczby zarejestrowanych bezrobotnych; trudności tych nie eliminuje ich wyższy poziom wykształcenia (wyższe wykształcenie posiadało 17,9% bezrobotnych kobiet i 8,2 % bezrobotnych mężczyzn);
- niezmiennie, największe problemy ze znalezieniem pracy mają osoby młode; większość bezrobotnych (53,7%) nie przekroczyła 35 roku życia; bezrobotni w wieku mobilnym (do 44 lat) stanowią prawie ¾ ogólnej liczby bezrobotnych;

⁶⁹ W powiecie przemyskim za wyjątkiem Przemyśla, wyłączonego na prawach powiatu grodzkiego, brak jest miast w granicach administracyjnych powiatu ziemskiego, stąd liczba osób bezrobotnych zamieszkałych na terenach wiejskich wynosi 100%.

- ponad połowa bezrobotnych, tj. 51% posiada niski poziom wykształcenia: zasadnicze zawodowe - 30,5%, a gimnazjalne i poniżej - 20,5% ogółu bezrobotnych; od kilku lat notowany jest wzrost grupy bezrobotnych z wyższym wykształceniem (na koniec 2004 r. stanowili oni 5,5 %, w 2007 r. - 7,8%, a w 2011 r. 12,8%);
- osoby długotrwale bezrobotne, tj. pozostające bez pracy powyżej 12 miesięcy, w 2012 r. stanowiły 56,2% ogólnej liczby bezrobotnych (w 2011 r. -56,8%).

Rys. 33. Stopa bezrobocia w województwie podkarpackim w 2012 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

WNIOSKI

W okresie 2008-2012 w województwie podkarpackim:

- Nastąpił zdecydowany wzrost zatrudnienia w sektorze rolnictwa (o 64%), przy jednoczesnej redukcji zatrudnienia w sektorze przemysłowym (o 4,9%).
- Odnotowano wzrost zatrudnienia w sektorze usług (o 8,3%), przy jednoczesnym zmniejszeniu udziału pracujących w tym sektorze, w liczbie zatrudnionych ogółem (o 4,1 pkt. proc.).

- Występuje duże zróżnicowanie liczby pracujących; największy udział pracujących w przemyśle i budownictwie zanotowano w powiatach: mieleckim (41%), stalowowolskim (40%), dębickim (30%) oraz w miastach: Krośnie (38%) i Rzeszowie (26% ogółu pracujących), jednak udział zatrudnionych w tym sektorze w ogólnej liczbie zatrudnionych w powiecie, w porównaniu z rokiem 2007 znacznie się zmniejszył;
- Najwyższe zatrudnienie w sektorze rolniczym (powyżej ½ ogółu pracujących) odnotowano w powiatach: strzyżowskim, kolbuszowskim, przemyskim, lubaczowskim, brzozowskim, leskim, niżańskim, rzeszowskim (wiecej o 4 powiaty w porównaniu do roku 2007).
- Nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych (o 21,7%) i wzrost stopy bezrobocia z poziomu 14,2% w 2007 r. do poziomu 16,4% w roku 2012.

4.3.3. Przestrzenne rozmieszczenie podmiotów gospodarki narodowej

O kondycji gospodarczej regionu świadczy potencjał działających w jego obszarze podmiotów gospodarczych. Według stanu na dzień 31.XII.2012 r. na terenie województwa podkarpackiego w ewidencji REGON zarejestrowanych było ogółem 155034 podmiotów gospodarki narodowej.

W 2012 r. na 10 tys. ludności województwa przypadało 728 podmiotów gospodarki narodowej. W porównaniu do roku 2007 nastąpił wzrost wskaźnika o 7,5% (rys.34.), jednakże w dalszym ciągu województwo podkarpackie plasuje się na 16 miejscu w kraju. W kraju średnio przypada 1032 podmioty na 10 tys. ludności.

Największą liczbę podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 10 tys. ludności w 2012 r. odnotowano w mieście Rzeszowie (1231) a najmniejszą w powiecie przemyskim (511).

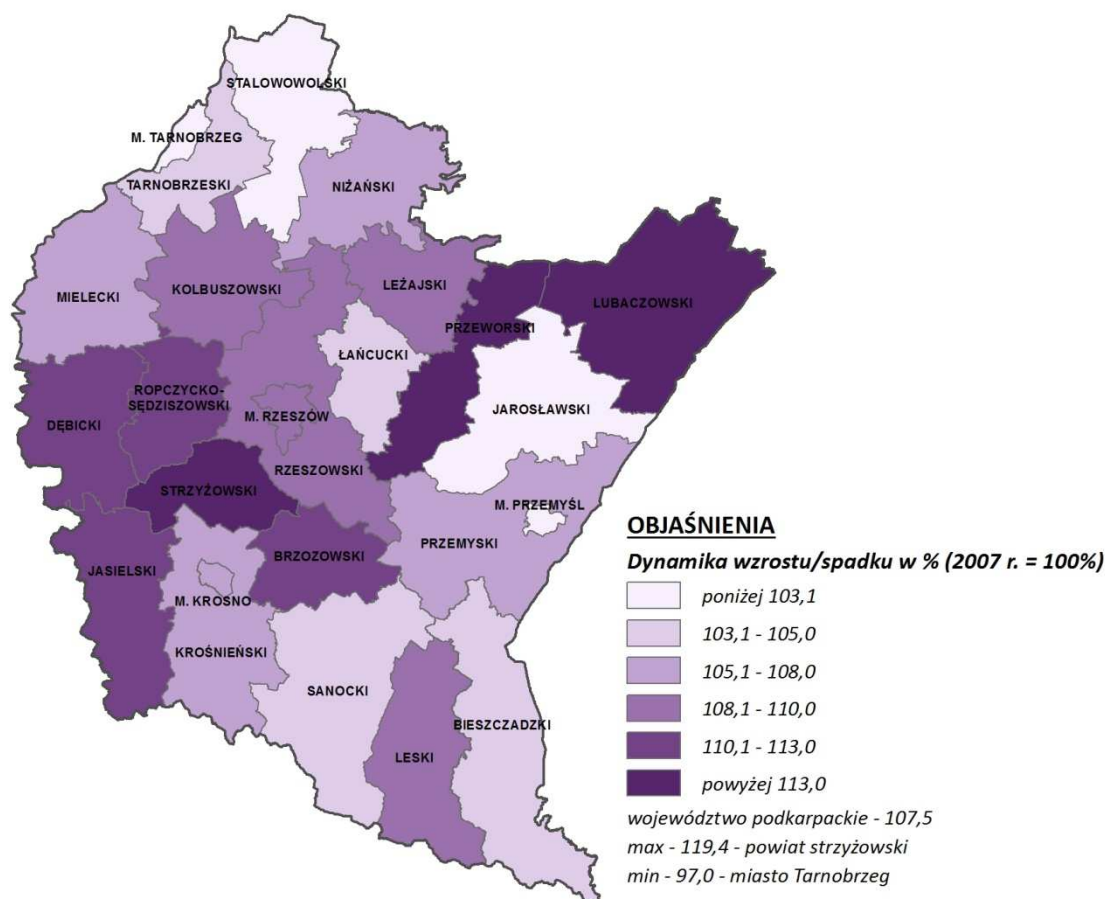
Podobnie sytuacja przedstawiała się w 2007 r., gdzie największą liczbę podmiotów w przeliczeniu na 10 tys. ludności odnotowano również w Rzeszowie (1136), a najmniejszą w powiatach: lubaczowskim (472), przeworskim (473) i przemyskim (476).

W 2012 r. w województwie podkarpackim zostało zarejestrowanych 14115 podmiotów gospodarki narodowej, podczas gdy w 2007 r. zarejestrowano o 3066 (czyli o 7,8%) podmiotów mniej.

Najwięcej nowo zarejestrowanych w 2012 r. podmiotów gospodarki narodowej, odnotowano w mieście Rzeszowie – 2032, a najmniej w powiecie bieszczadzkim - 203. Liczba nowo zarejestrowanych podmiotów w Rzeszowie w 2012 r. była większa o 544,

tj. o 36,6%, w porównaniu do liczby nowo zarejestrowanych podmiotów w 2007 r. W powiecie bieszczadzkim liczba takich podmiotów w 2012 r. była większa o 46 (29,3%) w odniesieniu do liczby podmiotów zarejestrowanych w 2007 r. Przeważająca większość nowo zarejestrowanych podmiotów gospodarki narodowej (98,7%) znajdowała się w sektorze prywatnym. Wśród podmiotów tego sektora 83,5% stanowiły osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą. Liczba osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą (nowo zarejestrowaną) w stosunku do 2007 r. wzrosła o 21,7%. Najbardziej dynamiczny wzrost miał miejsce w powiatach podregionu rzeszowskiego, gdzie przybyło 747 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą. Kolejne miejsce zajął podregion krośnieński – 491 i podregion tarnobrzeski – 428 osób. Ostatnie miejsce zajął podregion przemyski z liczbą 414 osób fizycznych prowadzących działalność gospodarczą.

Rys. 34. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarki narodowej w latach 2007-2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku danych Lokalnych GUS

Na terenie województwa podkarpackiego w 2012 r. działało 427 podmiotów gospodarczych z udziałem kapitału zagranicznego (w 2007 r. 294 podmioty) o łącznej wartości wynoszącej 2270,2 mln zł. Najwięcej takich podmiotów znajduje się w Rzeszowie (95), powiecie mieleckim (47) i Przemyślu (45), najmniej natomiast w powiatach: leskim i lubaczowskim (po 1) oraz bieszczadzkiem (3), niżańskim (3) i strzyżowskim (4).

WNIOSKI

- W latach 2007-2012 nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych o 7,5%.
- Rozmieszczenie podmiotów gospodarczych jest zróżnicowane przestrzennie, co wynika między innymi z predyspozycji przestrzennych poszczególnych obszarów województwa.

4.3.4. Obszary aktywności gospodarczej

Obszary (strefy) aktywności gospodarczej są to wydzielone i przygotowane do inwestycji obszary, odpowiadające potrzebom potencjalnych inwestorów, tworzone najczęściej przez samorządy lokalne. Strefy aktywności gospodarczej tworzone są i funkcjonują na mocy ustawy o Specjalnych Strefach Ekonomicznych, Rozporządzeń Rady Ministrów o utworzeniu poszczególnych stref, a także regulaminów stref i planów ich zagospodarowania.

Specjalne strefy ekonomiczne

W województwie podkarpackim funkcjonują dwie strefy ekonomiczne zarządzane przez Agencję Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie, tj.:

- Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN
- Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK MIELEC

a także dwie podstrefy Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej (rys. 35).

Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN (TSSE) została utworzona na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 1997 r. (Dz. U. Nr 135 poz. 907 z późn. zm.) w oparciu o ustawę o specjalnych strefach ekonomicznych. Strefa obejmuje grunty o powierzchni 1632,31 ha, położone na terenach 5 województw tj.: podkarpackiego, świętokrzyskiego, mazowieckiego, lubelskiego, dolnośląskiego. Na terenie województwa podkarpackiego powierzchnia strefy wynosi 680,41 ha, co stanowi 41,7% ogólnej powierzchni. Strefą zarządza Agencja Rozwoju Przemysłu S.A. w Warszawie – Oddział w Tarnobrzegu. Strefa ma

funkcjonować do dnia 31 grudnia 2026 roku (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 lipca 2013 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Dz.U. z 2013 poz. 979).

Rys. 35. Schemat rozmieszczenia Specjalnych Stref Ekonomicznych na terenie województwa podkarpackiego i kraju

Źródło: opracowanie własne

W skład Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN na terenie województwa wchodzi następujące podstrefy:

- Tarnobrzeg - 149,91 ha,
- Stalowa Wola - 277,35 ha,
- Nowa Dęba - 113,60 ha,
- Jasło - 58,06 ha,
- Przemyśl - 81,49 ha.

W roku 2012 powierzchnia Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN w porównaniu do 2007 r. zwiększyła się o 296,71 ha.

Zgodnie z raportem rocznym Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. (2012 r.) od początku istnienia w Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefie Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN do końca 2012 r. wydano 232 zezwolenia na prowadzenie działalności gospodarczej. W firmach, prowadzących działalność na podstawie zezwolenia, zatrudnionych jest ponad 30 tys. osób. Nakłady inwestycyjne w strefie wyniosły do tej pory 7,3 mld zł.

Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK MIELEC, została ustanowiona na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 września 1995 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Mielcu (Dz.U. Nr 107, poz. 526 z późn. zm.). Zarządzanie nią powierzono Agencji Rozwoju Przemysłu, która w celu sprawnego pełnienia tej funkcji powołała w Mielcu swój Oddział. Strefa ma działać do dnia 31 grudnia 2026 r.

SSE EURO-PARK MIELEC rozwija się na terenie 4 województw: małopolskiego, podkarpackiego, lubelskiego i zachodnio-pomorskiego, obejmując łącznie obszar 1299,4 ha (na dzień 13 sierpnia 2013r.). W województwie podkarpackim obszar strefy obejmuje ok. 886 ha, co stanowi 78% ogółu powierzchni strefy. Od 2007 r. tereny wchodzące w skład strefy zostały zwiększone i na terenie województwa podkarpackiego obejmowały obszary wchodzące w skład: podstrefy Mielec, podstrefy Dębica (obręb ewidencyjny Pustków- Osiedle), podstrefy Leżajsk (obręb ewidencyjny Stare Miasto), podstrefy Głogów Małopolski (obręb ewidencyjny Rogoźnica, Rudna Mała i Wola Cicha), podstrefy Ostrów (obręb ewidencyjny Kozodrza), podstrefy Trzebownisko (obręb ewidencyjny Tajęcina, Jasionka i Zaczernie), podstrefy Ropczyce (obręb ewidencyjny Ropczyce – Pietrzejowa, Brzezówka i Hajdów), podstrefy Kolbuszowa, podstrefy Rzeszów (obręb ewidencyjny Przybyszówka II, Zwiężczyca i Pobitno), podstrefy Krosno (obręb ewidencyjny Przemysłowa i Suchodół), podstrefy Łańcut (obręb ewidencyjny miasto Łańcut), podstrefy Radymno (obręb ewidencyjny Młyny), podstrefy Sędziszów Małopolski. Ponadto w podstrefie Jarosław skreślono teren podstrefy Laszki.

Zgodnie z raportem rocznym Agencji Rozwoju Przemysłu S.A. (2012 r.) od początku istnienia w SSE EURO-PARK MIELEC do końca 2012 r. wydano 231 zezwoleń na prowadzenie działalności gospodarczej. W firmach, prowadzących działalność na podstawie zezwolenia, zatrudnionych jest 21 tys. osób. Nakłady inwestycyjne w strefie wyniosły do tej pory 5,6 mld zł. W okresie od 2007 r. do 2012 r. liczba miejsc pracy (nowych i utrzymanych) wzrosła o 8712 i na koniec 2012 r. wynosiła 20934.

Krakowska Specjalna Strefa Ekonomiczna (KSSE) została ustanowiona rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 14 października 1997 r. w sprawie ustanowienia specjalnej strefy ekonomicznej w Krakowie (Dz. U. Nr 135 poz. 912

z późn. zm.) i będzie funkcjonowała do końca 2020 r. Zarządzającym strefą jest Krakowski Park Technologiczny Sp. z o.o. z siedzibą w Krakowie.

KSSE jest położona na terenie województwa małopolskiego oraz podkarpackiego. Obejmuje grunty o powierzchni 558,72 ha. Dotychczas w KSSE wydano 90 zezwoleń na działalność gospodarczą, utworzono 8934 miejsc pracy, a wysokość poniesionych nakładów wyniosła 1,6 mld zł. Łącznie na Krakowską Specjalną Strefę Ekonomiczną składa się 23 podstref. Na obszarze województwa podkarpackiego funkcjonują dwie podstrefy KSSE – podstrefa Krosno i podstrefa Boguchwała.

Podstrefa w Krośnie powstała na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 czerwca 2006 r. (Dz.U.Nr 118, poz. 803). Początkowo składająca się z dwóch kompleksów o łącznej powierzchni 3,38 ha, położonych w obrębie ewidencyjnym Przemysłowa, na terenie miasta Krosna, została powiększona o kolejny kompleks o pow. 2,3692 ha rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 19 lutego 2008 r. (Dz.U. Nr 39, poz. 219), położony w obrębie ewidencyjnym Białobrzegi. Łączna powierzchnia podstrefy wynosi 5,7492 ha.

Drugą podstrefą KSSE zlokalizowaną w województwie podkarpackim jest podstrefa Boguchwała, położona na terenie gminy Boguchwała. Podstrefa składa się z jednego kompleksu o powierzchni 8,0432 ha, utworzona została na mocy Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 5 października 2010 r. (Dz. U. Nr 196, poz. 1299).

Inne formy inicjowania obszarów aktywności gospodarczej

Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny „AEROPOLIS” (PPN-T „AEROPOLIS”). Został utworzony na mocy porozumienia zawartego w maju 2003 r. pomiędzy Samorządem Województwa Podkarpackiego, Miastem Rzeszów, Powiatem Rzeszowskim, Politechniką Rzeszowską oraz Uniwersytetem Rzeszowskim. Jednostką zarządzającą parkiem jest Rzeszowska Agencja Rozwoju Regionalnego S.A. Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny AEROPOLIS to w chwili obecnej jedno z najbardziej atrakcyjnych miejsc pod inwestycje w południowo-wschodniej Polsce. Park zarówno w sferze gospodarczej, jak i naukowo-badawczej ma być powiązany głównie z przemysłem lotniczym. Obecnie obejmuje obszar 123 ha. Docelowo ma mieć powierzchnię około 400 ha. Ma stać się istotnym czynnikiem wpływającym na rozwój klastra przemysłu lotniczego tzw. „Doliny Lotniczej”, czego przykładem jest Centrum Zaawansowanych Technologii „AERONET - Dolina Lotnicza”.

W skład PPN-T „AEROPOLIS” wchodzi obecnie następujące tereny:

- Strefa S1 – Przelotniskowa: Położona jest w Gminie Trzebownisko w miejscowościach Jasionka i Tajęcina. Jej powierzchnia wynosi ok. 70 ha. Na terenach Parku utworzona została strefa inwestowania i prowadzenia działalności gospodarczej w szeroko pojętej branży lotniczej. Oprócz przemysłu

lotniczego planowany jest rozwój na tym terenie przemysłu elektromaszynowego, elektronicznego i informatycznego. Część PPN-T należąca do Gminy Trzebownisko stanowi jednocześnie podstrefę EURO-PARK MIELEC.

- Strefa S1-3: Strefa znajduje się na terenie gminy Trzebownisko i Gminy Głogów Małopolski w miejscowościach Jasionka i Rudna Mała, w pobliżu Lotniska Rzeszów – Jasionka.
- Strefa S2 - Strefa Podwyższonej Aktywności Gospodarczej: Obecnie obejmuje obszar 40 ha udostępniony inwestorom (docelowo około 140 ha) zlokalizowany w bezpośrednim sąsiedztwie Rzeszowa, w gminie Głogów Młp. Mają tam być lokowane inwestycje o mniejszym stopniu zaawansowania technologicznego z branż chemicznej, tworzyw sztucznych, biotechnologii.
- Strefa S3: Zlokalizowana w Rzeszowie na terenach o powierzchni 3,7 ha należących do Politechniki Rzeszowskiej. Obecnie funkcjonuje tu tzw. Preinkubator Akademicki utworzony przede wszystkim w celu rozwoju współpracy między nauką i przemysłem.

Pomiędzy Polską Agencją Rozwoju Przedsiębiorczości, a Rzeszowską Agencją Rozwoju Regionalnego S.A. w dniu 30 czerwca 2010 r. podpisana została umowa na realizację projektu pn.: „Rozbudowa Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego (PPNT) - II etap”, w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013.

Mielecki Park Przemysłowy (MPP) został ustanowiony 17 marca 2005 r. Uchwałą Rady Miejskiej w Mielcu, w celu zagospodarowania majątku pozostałego po restrukturyzacji „WSK-PZL” Mielec. Mieleckim Parkiem Przemysłowym zarządza Agencja Rozwoju Regionalnego MARR S.A. na podstawie porozumienia z Gminą Miejską Mielec, która jest właścicielem terenów inwestycyjnych (ok.100 ha). Około 100 ha terenów Parku, uzbrojonych w infrastrukturę i przygotowanych do realizacji projektów położone jest w granicach Specjalnej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK MIELEC.

W skład Parku wchodzi cztery obszary (A, B, C, D) o łącznej powierzchni 111,7 ha oraz Inkubator IN-Tech1 o powierzchni ok. 2,0 ha, na którym znajdują się obiekty Inkubatora Przedsiębiorczości IN-MARR, przeznaczony jest dla firm rozpoczynających działalność gospodarczą i Inkubator IN-Tech2 o powierzchni ok. 0,5 ha.

Park Przemysłowy STARE MIASTO – PARK w Leżajsku to park przemysłowy w trakcie rozwoju, położony w Specjalnej Strefie Ekonomicznej EURO - PARK MIELEC. Powierzchnia parku to ponad 35,0 ha położonych w dwóch miejscowościach: Stare Miasto – Strefa „A” o powierzchni ok. 33,0 ha i Wierzchowicach – Strefa „B” o powierzchni ok. 2,5 ha. Docelowo powierzchnia Parku ma wynosić ok. 200 ha. Tereny Parku Przemysłowego podzielone są na 11 sektorów uzbrojonych gruntów, na których znajdują się 3 nowo wybudowane hale produkcyjne. Na terenie STARE

MIASTO - PARK działają firmy z branży budowlanej, transportowej, drukarnie offsetowe, producent paliwa ekologicznego.

Stowarzyszenie Grupy Przedsiębiorców Przemysłu Lotniczego „DOLINA LOTNICZA” zostało zawiązane 11 kwietnia 2003 r. przez przedsiębiorców związanych z przemysłem lotniczym. Głównym celem stowarzyszenia jest przekształcenie Polski południowo-wschodniej w jeden z wiodących w Europie regionów lotniczych, dostarczający produkty i usługi z zakresu przemysłu lotniczego. Działania te doprowadziły do ukształtowania się na terenie województwa podkarpackiego innowacyjnego klastra przemysłu lotniczego. Tworzą go producenci oraz dostawcy, ośrodki naukowo-badawcze oraz ośrodki stanowiące zaplecze edukacyjne i szkoleniowe (m. in. Politechnika Rzeszowska). Obecnie w skład stowarzyszenia wchodzi ponad 100 członków, zarówno z terenu województwa podkarpackiego, jak również innych regionów Polski.

Sieć Porozumienia Lotniczego AVIA - SPLot (SPL) jest stowarzyszeniem od 11.09.2007 r. SPL tworzą firmy wykonujące lub zainteresowane produkcją lotniczą oraz stowarzyszenia i instytucje związane z lotnictwem, zlokalizowane głównie na terenie powiatów mieleckiego i dębickiego. Misją Sieci Porozumienia Lotniczego AVIA - SPLot jest wyspecjalizowana współpraca techniczno-produkcyjna, w celu zapewnienia rozwoju przemysłu lotniczego dla zaspokojenia potrzeb potencjalnych klientów na wyroby lotnicze.

Stowarzyszenie KOM-CAST (Innowacyjny Klaster Przemysłowy) powstało 21.03.2006 r. z inicjatywy przedsiębiorstw odlewniczych z województw: świętokrzyskiego, podkarpackiego i lubelskiego w zakresie utworzenia klastra komponentów odlewniczych. Stowarzyszenie nawiązuje i wyrasta z tradycji międzywojennych Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz zasobów majątkowych i ludzkich ukształtowanych historycznie na terenie Podkarpacia, Ziemi Świętokrzyskiej i Ziemi Lubelskiej.

Podkarpacki Klaster Informatyczny powołali do życia przedstawiciele firm z branży informatycznej 17.12.2010 r. w Świlczy k. Rzeszowa, jako pierwszy na Podkarpaciu Klaster IT. Twórcą i koordynatorem tej inicjatywy jest Stowarzyszenie Informatyka Podkarpacka. Do Klastra przystąpiło osiem firm z Podkarpacia i Lubelszczyzny. Zawiązanie Klastra IT to nowy etap w sektorze firm informatycznych zlokalizowanych na Podkarpaciu, których zadaniem jest budowanie podkarpackiego środowiska gospodarczego w kontekście branży IT.

Podkarpacki Klaster Energii Odnawialnej Jednym z elementów strategii klastra jest działalność naukowo-badawcza, która ma przyczynić się do kreowania innowacyjnych produktów i rozwiązań. Filarem tej działalności jest ścisła współpraca z nowopowstającym Uniwersyteckim Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej oraz Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii.

Podkarpacki Klaster Spawalniczy KLASTAL powstał w odpowiedzi na zapotrzebowanie przedsiębiorstw z branży spawalniczej, w obliczu rosnącej presji konkurencji, zmian zachodzących na rynku oraz potrzeb w zakresie poprawy konkurencyjności oferowanych produktów i usług.

Podkarpacki Klaster Przetwórstwa Tworzyw Sztucznych POLIGEN został powołany do życia na Politechnice Rzeszowskiej 14.09.2011 r., skupia podkarpackie firmy sektora chemicznego. W skład klastra weszło 10 firm. Głównymi inicjatorami nowego przedsięwzięcia są Politechnika Rzeszowska, przedsiębiorstwo Marma Polskie Folie oraz firma konsultingowa InnPuls. W skład klastra wchodzi firmy produkujące m. in. granulaty dla AGD, elektrotechniki, motoryzacji, budownictwa, artykułów wyposażenia wnętrz, opakowania, obrzeża i profile meblowe, odwodnienia liniowe, akcesoria ogrodowe, narzędzia i oprzyrządowanie technologiczne, kształtki techniczne, formy wtryskowe, systemy rurowe z PVC, PE, PP, wykładziny, węże zbrojone. Powstanie Klastra jest konsekwencją szeregu działań podejmowanych w województwie, mających na celu dynamizację rozwoju priorytetowych sektorów gospodarczych (w tym projektu Podkarpacka Platforma Chemiczna).

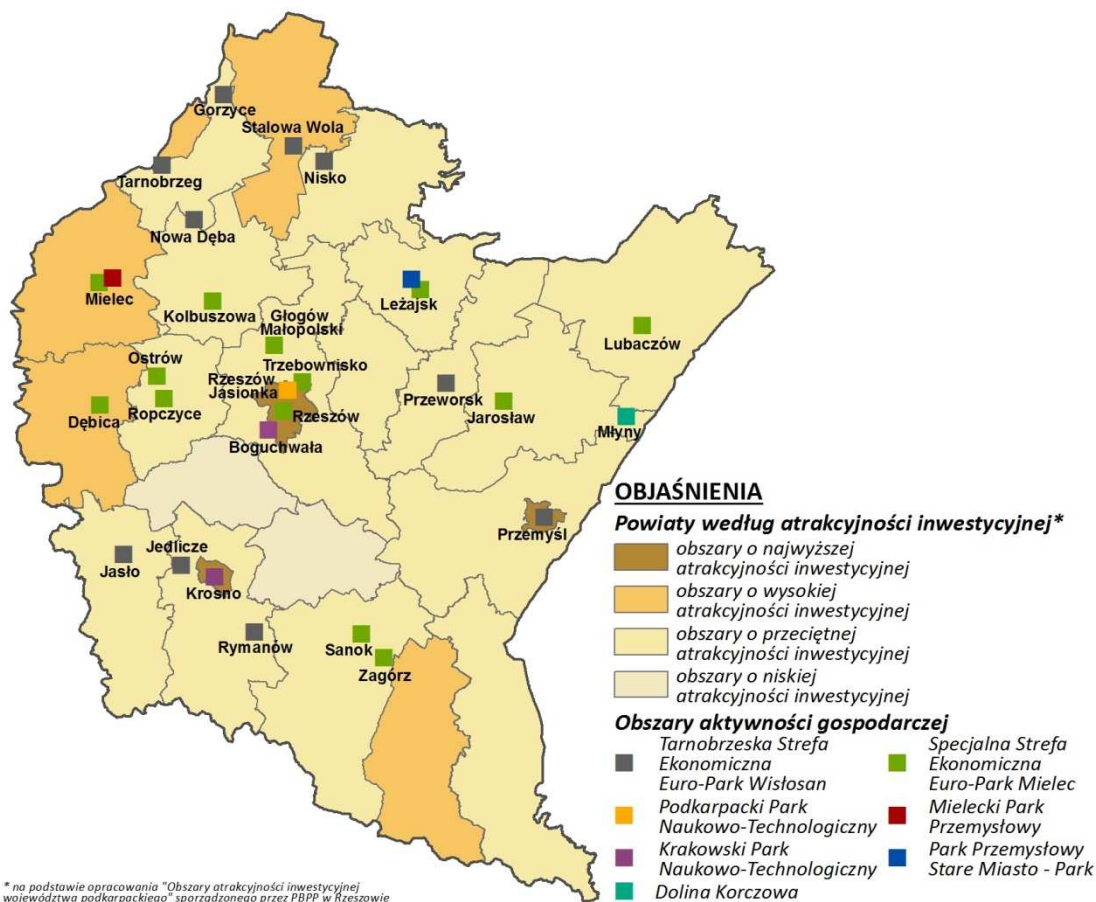
Korczoła Dolina Centrum Handlu to największy obiekt handlowy położony w miejscowości Młyny w województwie podkarpackim, w odległości 2 km od granicy z Ukrainą, przy wschodniej granicy Unii Europejskiej, w strefie ruchu bezwizowego. Centrum to nastawione jest głównie na wymianę handlową ze wschodem. W ramach Korczowej Doliny funkcjonować będą trzy hale: Hala Kijowska (została oddana do użytku 18 sierpnia 2011 r.), Hala Doniecka i Hala Lwowska.

Grupa Krośnieńskie Szkło tworzą Krośnieńskie Huty Szkła KROSNO S.A., Huta Szkła w Jaśle S.A. oraz producent włókna szklanego KROSSLASS S.A. w Krośnie.

WNIOSKI

- Funkcjonujące i rozwijające się na terenie województwa podkarpackiego specjalne strefy ekonomiczne stanowią prężnie rozwijające się obszary aktywności gospodarczej.
- Dużą rolę w rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa odgrywają istniejące, rozwijające się i nowo powstałe w ostatnich latach inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowe oraz struktury klastrowe.

Rys. 36. Potencjał gospodarczy województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne

4.3.5. Sektor badawczo-rozwojowy

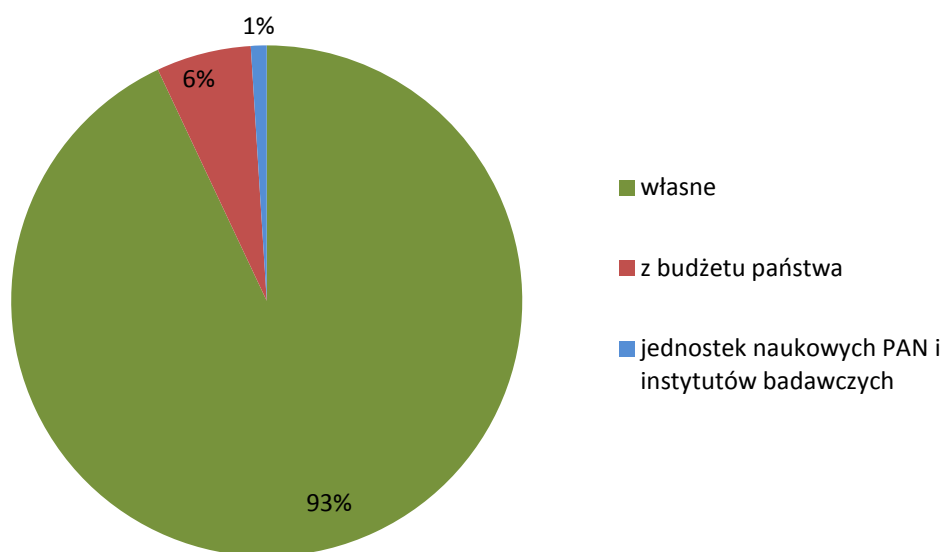
W roku 2012 w województwie podkarpackim odnotowano 111 (w sektorze przedsiębiorstw - 99) jednostek prowadzących działalność badawczo – rozwojową. W 2007 r. ich liczba wynosiła 56 (w sektorze przedsiębiorstw - 44).

Zatrudnienie ogółem w tym sektorze w 2012 r. wynosiło 3832 EPC⁷⁰, natomiast w 2007 r. – 1461,2 EPC. W sektorze szkolnictwa wyższego wskaźnik ten wyniósł 630,1 EPC w 2012 r. i 518,1 EPC w 2007 r. W sektorze B+R w 2012 r. zatrudnionych było łącznie 7019 osób, z czego pracownicy szkół wyższych stanowili 2322 osoby.

⁷⁰ EPC – ekwiwalenty pełnego czasu pracy.

Nakłady na działalność badawczo - rozwojową ogółem w 2012 r. wyniosły 634,4 mln zł i w porównaniu do roku 2007 wzrosły czterokrotnie. W rankingu nakładów na B+R w skali kraju, województwo podkarpackie zajmuje 9 miejsce. Stały wzrost nakładów w latach 2007-2012 świadczy o bardzo pozytywnym trendzie inwestowania w innowacyjność w regionie.

Wykres 8. Nakłady w sektorze przedsiębiorstw na działalność B+R wg źródeł finansowania

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa podkarpackiego nakłady na B+R w 2012 r. ukształtowały się na poziomie 298,0 zł (w kraju - 372,5 zł.). W porównaniu do roku 2007 wartość tego wskaźnika wzrosła o 223 zł (w kraju o 217,5 zł.). W skali kraju wskaźnik ten uplasował województwo podkarpackie na 8 miejscu (w 2007 r. na 9), co jest wynikiem bardzo korzystnym.

W Krośnie znajduje się Oddział Instytutu Nafty i Gazu - Państwowy Instytut Badawczy. Jest to instytut badawczy, podległy Ministrowi Gospodarki, pracujący na potrzeby przemysłu naftowego i gazowniczego.

Do instytucji naukowo - badawczych o znaczeniu regionalnym należy Małopolski Instytut Gospodarczy w Rzeszowie, który wykonuje usługi badawcze z zakresu: ekonomii, finansów, przedsiębiorczości, zarządzania i integracji europejskiej.

Ponadto w województwie podkarpackim działalność B+R prowadzą inne jednostki rozwojowe, tj. podmioty gospodarcze, przede wszystkim przedsiębiorstwa przemysłowe, posiadające na ogół własne zaplecze badawczo-rozwojowe (laboratoria,

biura konstrukcyjne, zakłady rozwoju techniki itp.). Jednostki badawczo-rozwojowe przemysłu prowadzą działalność głównie o charakterze prac rozwojowych, nastawione są na zaspokojenie potrzeb przedsiębiorstw, przy których działają i przez które są finansowane.

W infrastrukturze badawczo-rozwojowej istotną rolę odgrywają ośrodki badawcze wyższych uczelni. Wiodącą rolę w tym zakresie odgrywa Politechnika Rzeszowska, która prowadzi badania i wdrożenia w zakresie budowy maszyn i lotnictwa, nowoczesnych technologii tworzyw sztucznych, nowych rozwiązań z dziedziny automatyki i sterowania oraz Uniwersytet Rzeszowski i Wyższa Szkoła Informatyki i Zarządzania w Rzeszowie.

Istotną rolę w zakresie rozwoju innowacji mają inkubatory przedsiębiorczości, strefy ekonomiczne, Podkarpacki Park Naukowo-Technologiczny, parki przemysłowe oraz struktury klastrowe. Potencjał badawczo-rozwojowy województwa podkarpackiego skupiony jest w Rzeszowie i terenach przyległych do stolicy województwa.

WNIOSKI

- W infrastrukturze badawczo-rozwojowej istotną rolę odgrywają ośrodki badawcze wyższych uczelni.
- Największy potencjał badawczo-rozwojowy skupiony jest w Rzeszowie i terenach przyległych do stolicy województwa,
- Do pozytywnych cech sektora badawczo-rozwojowego województwa podkarpackiego należy zaliczyć dobrą strukturę nakładów na działalność B+R; duże nakłady na prace rozwojowe świadczą o zaangażowaniu się sektora nauki na rzecz gospodarki województwa podkarpackiego.
- Województwo podkarpackie w rankingu nakładów na B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca zajmuje wysokie 8 miejsce.

4.3.6. Rolnictwo i jego struktura przestrzenna oraz gospodarka leśna

Waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej województwa

W ujęciu regionalnym województwo podkarpackie posiada korzystne warunki przyrodnicze dla rozwoju produkcji rolniczej, dzięki czemu uśredniony wskaźnik

waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej (WWRPP)⁷¹, opracowany przez Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach wynosi 70,4 pkt., jest wyższy od przeciętnego dla kraju (66,6 pkt.) i sytuuje województwo na piątym miejscu w kraju.

Przeprowadzona analiza WWRPP na poziomie lokalnym - gminnym, obrazuje znaczne zróżnicowanie warunków przyrodniczo - glebowych występujących na terenie województwa (rys. 37.). Najwyższe wartości omawianego wskaźnika, a tym samym najlepsze warunki przyrodnicze sprzyjające produkcji rolnej, występują w środkowej części województwa w powiatach: jarosławskim, przeworskim, przemyskim, łańcuckim i rzeszowskim. Wśród gmin o najwyższym wskaźniku waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej znalazły się takie gminy jak: Gać (pow. przeworski) - 104,1 pkt, Przeworsk (miasto) - 105,3 pkt, Chłopice (pow. jarosławski) - 103 pkt, Rzeszów - 103 pkt, Pawłosiów (pow. jarosławski) - 102,5 pkt, miasto Zarzecze (pow. przeworski) - 98,2 pkt, Jarosław - 97 pkt, Rokietnica (pow. jarosławski) - 95,2 pkt, Boguchwała (pow. rzeszowski) - 93,3 pkt, Roźwienica (pow. jarosławski) - 93,2 pkt.

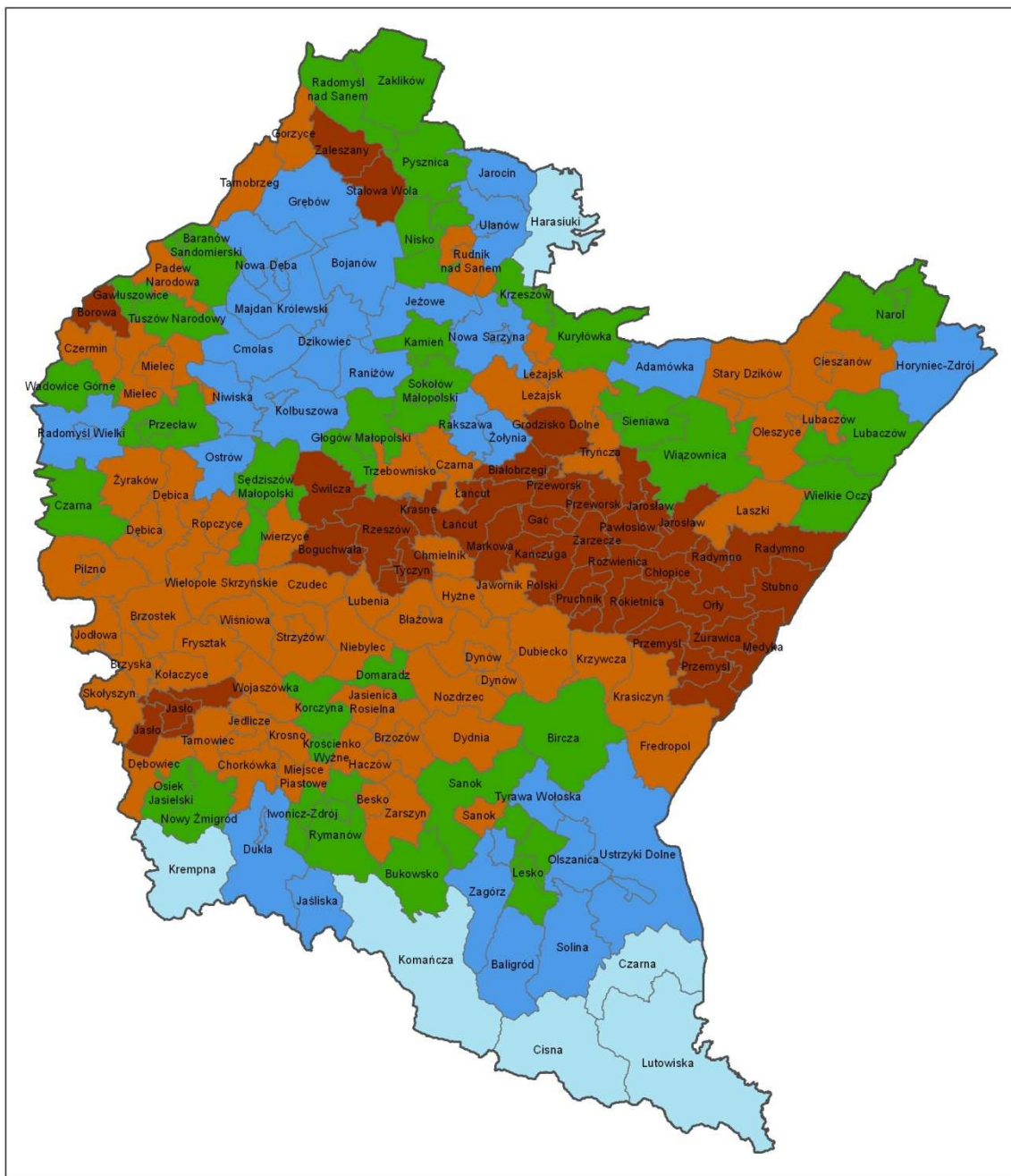
Tereny o niekorzystnych warunkach przyrodniczych do produkcji rolniczej (poniżej 60 pkt), położone są w południowo-wschodniej i południowej części województwa i obejmują gminy: Cisna (powiat leski), Czarna i Lutowska (powiat bieszczadzki), Komańcza (powiat sanocki), Krempna (powiat jasielski) oraz w północno-wschodniej części województwa i obejmują gminy: Cmolas i Majdan Królewski (powiat kolbuszowski), Harasiuki, Jarocin i Jeżowe (powiat niżański).

Badania przeprowadzone w czasie ostatnich lat, przez Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie (WIOŚ), nie stwierdzają istotnych zmian w zakresie przydatności rolniczej gleb występujących na terenie województwa. Nadal największą powierzchnię użytków rolnych zajmują gleby III, IV i V klasy bonitacyjnej - łącznie 87,2 %. Udział gleb bardzo słabych (VI klasa), nadających się pod zalesienia, wynosi 7,4 %. Natomiast udział gleb najlepszych (klasa I) i bardzo dobrych (klasa II) jest niewielki - łącznie zajmują one 5,4 % powierzchni użytków rolnych.

Większość gleb w województwie zaliczana jest do kompleksów żytnych z dużym udziałem kompleksu żytniego bardzo dobrego. Przeważający obszar Kotliny Sandomierskiej i pasma pogórzy zajmują gleby kompleksu pszennego bardzo dobrego i dobrego. Jedynie od strony południowej wcinają się w ten obszar gleby kompleksu zbożowo - górskiego. W południowej części województwa przeważają gleby kompleksu zbożowego górskiego, gleby kompleksu owsiano-ziemniaczanego i owsiano-pastewnego górskiego (rys. 38.).

⁷¹ Wskaźnik WWRPP odzwierciedla potencjał rolniczej przestrzeni produkcyjnej wynikający z warunków naturalnych. Został on opracowany w Instytucie Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach, w ramach badań dotyczących metodologii oceny jakości gruntów rolnych w Polsce. Głównym celem badań było stworzenie wskaźników pozwalających na ilościową i przestrzenną ocenę czynników naturalnych, decydujących o potencjalnej wydajności plonów na poziomie lokalnym (gminy).

Rys. 37. Rolnicza przestrzeń produkcyjna w województwie podkarpackim

OBJAŚNIENIA:

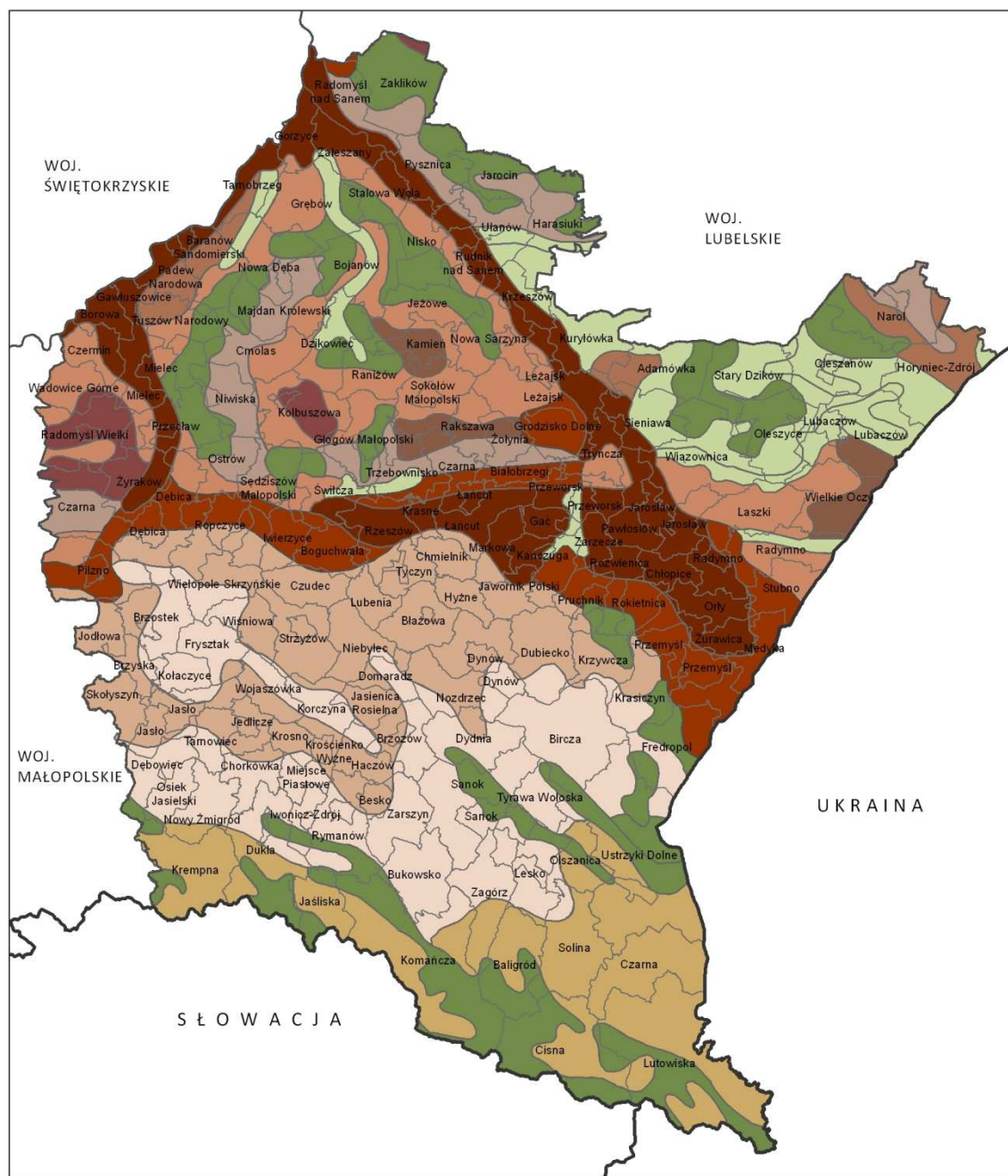
Wskaźnik waloryzacji Rolniczej Przestrzeni Produkcyjnej

- tereny bardzo korzystne powyżej 80 pkt.
- tereny korzystne od 71 do 80 pkt.
- tereny średnio korzystne od 61 do 70 pkt.
- tereny mało korzystne od 50 do 60 pkt.
- tereny niekorzystne poniżej 50 pkt.

województwo podkarpackie - 70,4 pkt.
 max - 105 pkt - miasto Przeworsk
 min - 41 pkt - gmina Lutowska

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych IUNG w Puławach

Rys. 38. Rolnicza przydatność gleb w województwie podkarpackim

OBJAŚNIENIA:	
Obszary o przewadze gleb:	
kompleksów pszennych: bardzo dobrego i dobrego	kompleksów żytnich: dobrego i słabego
kompleksu pszennego: dobrego	kompleksu żytniego: słabego
kompleksu żytniego: bardzo dobrego (tzw. pszenno - żytniego)	kompleksu pszenno górskiego
kompleksów żytnich: bardzo dobrego	kompleksu zbożowego górskiego
kompleksu żytniego: dobrego	ziemniaczanego i owsiano - pastewnego górskiego
	o przewadze trwałych użytków zielonych
	większe obszary leśne z enklawami użytków rolnych

Źródło: opracowanie własne na podstawie Narodowego Atlasu Polski

Charakterystyka użytkowania gruntów

Struktura użytkowania ziemi w województwie przedstawia się mniej korzystnie, niż na pozostałym obszarze kraju. Użytki rolne (stan na 1 stycznia 2013 r.) stanowiły 52,9% powierzchni ogółem województwa (w kraju 60,0%). W porównaniu do roku 2007 zaobserwowano ubytek użytków rolnych z ogólnej powierzchni województwa o 34,5 ha, tj. o 3,2%. Wzrosła natomiast o 1,6 pkt. proc. powierzchnia gruntów leśnych⁷², które obecnie stanowią 40,7% powierzchni ogólnej województwa. Pozostałe, to głównie grunty zabudowane i zurbanizowane, grunty pod wodami, nieużytki oraz tereny o innym wykorzystaniu.

W ujęciu przestrzennym niezmiennie wysoka koncentracja wykorzystywanych rolniczo gruntów, cechuje obszary o wysokim wskaźniku waloryzacji rolniczej przestrzeni produkcyjnej. Należą do nich powiaty położone w środkowej części województwa na kierunku wschód – zachód, w których udział użytków rolnych w powierzchni ogółem przekracza 60%. Najwyższy udział gruntów rolnych odnotowano w powiatach: łańcuckim (69,9%), jarosławskim (69,8%) i przeworskim (68,4%). Najwięcej gruntów rolnych w swoich granicach posiadają gminy: Gać (95,5%), Przeworsk (92,8%) w powiecie przeworskim, Orły (91,3%) w powiecie przemyskim, Jarosław (88,4%) w powiecie jarosławskim i Łańcut (87,2%) w powiecie łańcuckim.

Bardzo niski udział użytków rolnych (poniżej 40%) charakteryzuje powiaty o niekorzystnych dla rolnictwa warunkach przyrodniczych. Na południowym - wschodzie są to powiaty bieszczadzki i leski, gdzie np. w gminie Cisna odnotowano 5,5%, w gminie Lutowiska 9,7% udział użytków rolnych w powierzchni ogółem, a na północy uprzemysłowiony powiat stalowowolski, gdzie np. w gminie Zaklików udział użytków rolnych w powierzchni ogółem wynosi niespełna 26% (rys. 39.).

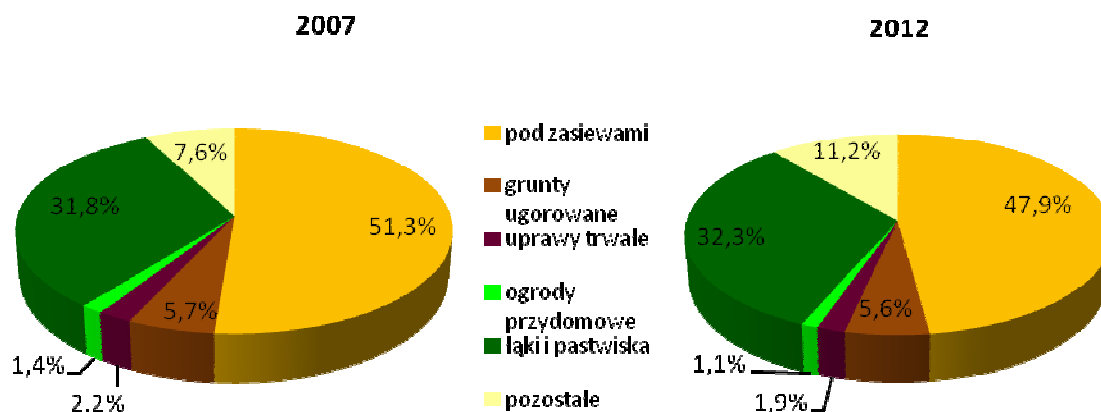
Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w czerwcu 2012 r. zajmowały 625,9 tys. ha, tj. 35,1% powierzchni województwa i w porównaniu z 2007 r. zmniejszyły się o 141,7 tys. ha (o 18,5%). Udział użytków rolnych w ogólnej powierzchni gospodarstw rolnych wynosił 82%. W stosunku do 2007 r. nastąpił ubytek użytków rolnych w gospodarstwach o 0,7 pkt. proc.

W ogólnej powierzchni użytków rolnych w gospodarstwach rolnych, 556,1 tys. ha zajmowały użytki rolne w dobrej kulturze (88,8%). Strukturę użytków rolnych w gospodarstwach rolnych w latach 2007 i 2012 przedstawia wykres 9. Na uwagę zasługuje fakt, że aż 11,2% użytków rolnych nie jest aktualnie wykorzystywana rolniczo z różnych względów. Z tego powodu powstała opinia o dużym odsetku

⁷² Łącznie z gruntami zadrzewionymi i zakrzewionymi (źródło - Województwo Podkarpackie – Podregiony, Powiaty, Gminy 2013, Urząd Statystyczny w Rzeszowie)

„odłogów” występującym na terenie województwa. Grunty te jednak mogą być w przyszłości przywrócone do produkcji rolnej.

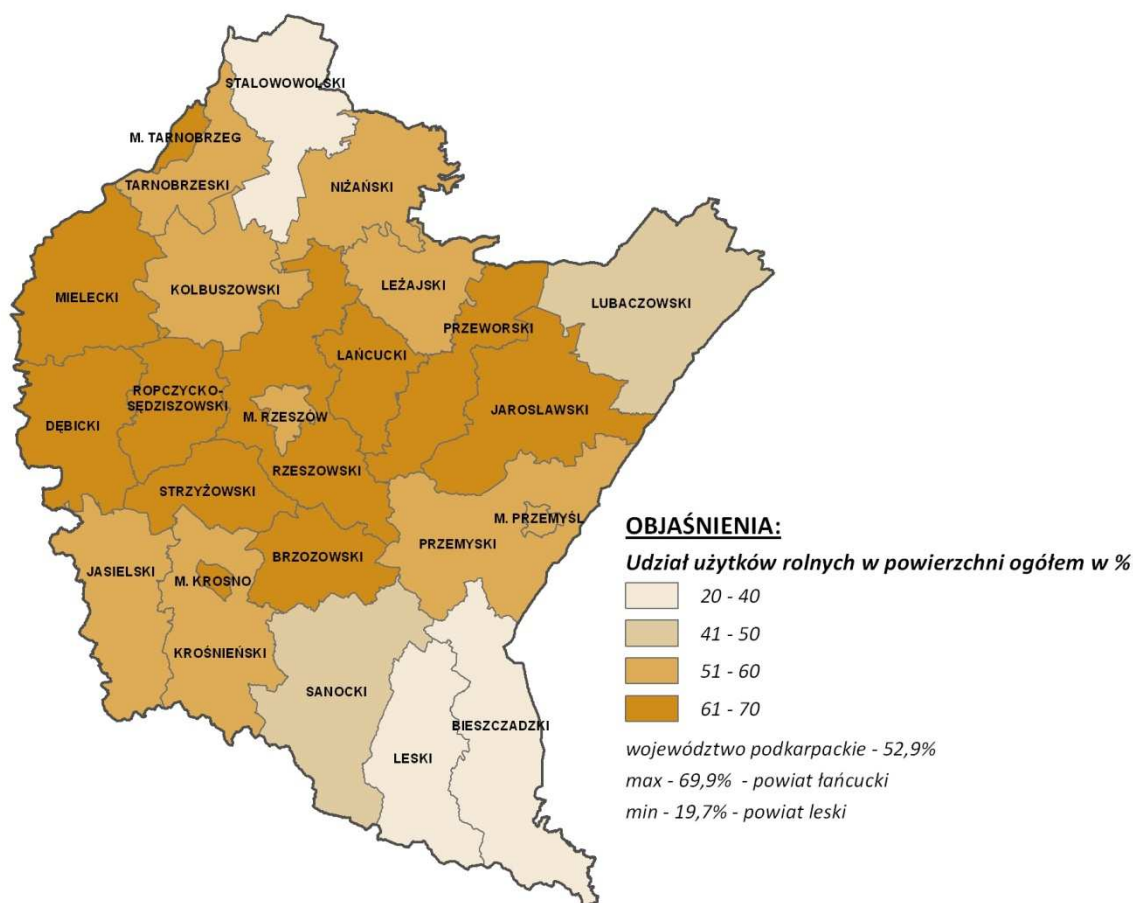
Wykres 9. Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w latach 2007 i 2012

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Rzeszowie

Struktura agrarna gospodarstw

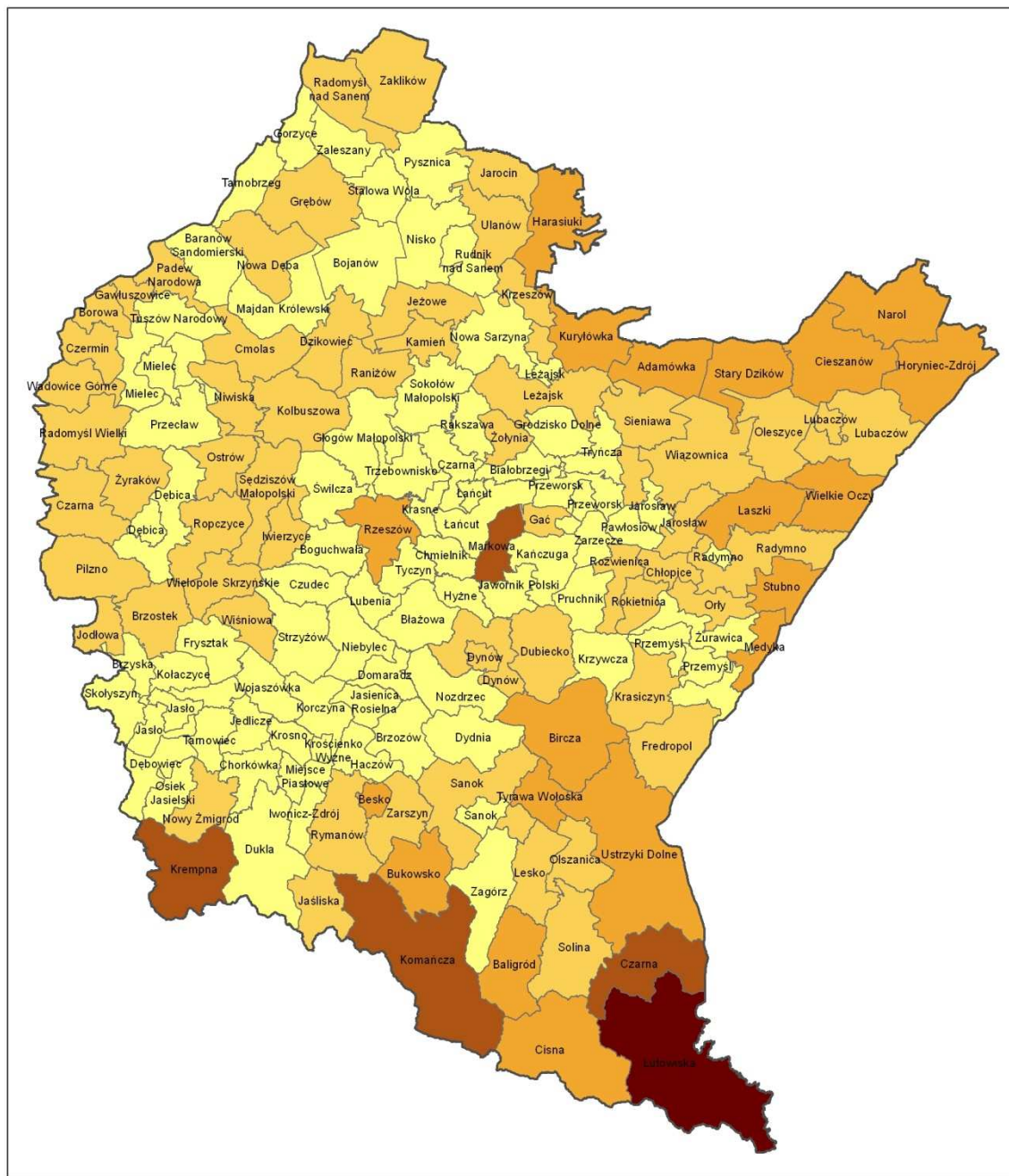
Według wyników Powszechnego Spisu Rolnego 2010 liczba gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim wyniosła 261,4 tys., z tego 99,9% stanowią gospodarstwa indywidualne. W porównaniu z danymi z roku 2007 liczba gospodarstw rolnych zmniejszyła się o 36,7 tys., tj. o 12,3%. W kraju również odnotowano spadek liczby gospodarstw w analizowanym okresie (o 11,7%), tym samym udział gospodarstw z terenu województwa podkarpackiego w ogólnej liczbie gospodarstw rolnych w kraju, utrzymuje się ciągle na podobnym poziomie, ok. 11,5%. W strukturze gospodarstw nadal dominują gospodarstwa do 1 ha użytków rolnych (UR). Zanotowano wzrost liczby gospodarstw w tej grupie obszarowej o 0,3%, a ich udział w ogólnej liczbie gospodarstw wzrósł z 38,9% w 2007 r. do 44,5% w 2010 r. Spadła natomiast liczba gospodarstw powyżej 1 ha UR (o 20,3%). Zauważalna jest za to korzystna tendencja zwiększania się liczby gospodarstw większych obszarowo (powyżej 15 ha). W porównaniu do roku 2007 grupa tych gospodarstw zwiększyła się o 0,4 tys. (o 14,6%).

Rys. 39. Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych US w Rzeszowie

Średnia powierzchnia ogólna gospodarstwa rolnego w 2010 r. wyniosła 3,23 ha, w tym użytków rolnych 2,65 ha i w porównaniu z 2007 r. zwiększyła się odpowiednio o 3,7% i 2,6%. W Polsce przeciętna powierzchnia jednego gospodarstwa w tym okresie była ponad dwa razy większa i wynosiła odpowiednio 9,13 ha i 7,95 ha. Największe obszarowo gospodarstwa występują na wschodzie i południowym – wschodzie województwa, w tym głównie w gminach leżących wzdłuż granicy województwa z Ukrainą oraz województwem lubelskim. Ponadto przeciętne gospodarstwo rolne w gminach górskich (np. Lutowiska, Komańcza, Czarna i Krempna) dysponuje zdecydowanie większymi zasobami ziemi, niż gospodarstwa położone na pozostałych terenach województwa. Jednak relatywnie duże zasoby ziemi rolniczej w tych gospodarstwach nie gwarantują powodzenia w produkcji rolnej, gdyż znaczny odsetek gruntów nie jest wykorzystywany rolniczo ze względu na uwarunkowania przyrodnicze. Również ukształtowanie terenu w tych gminach niejako narzuca sposób użytkowania ziemi - tereny te charakteryzują się bardzo dużym odsetkiem trwałych użytków zielonych. Gospodarstwa, dysponujące arealem mniejszym od średniej wojewódzkiej

Rys. 40. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 r.

OBJAŚNIENIA:

Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 r. (w ha)

- 0,9 - 3,1
- 3,2 - 5,3
- 5,4 - 9,5

- 9,6 - 14,9
- powyżej 14,9

województwo podkarpackie - 3,2 ha
 max - 34,4 ha - gmina Lutowska
 min - 0,9 ha - miasto Jasło

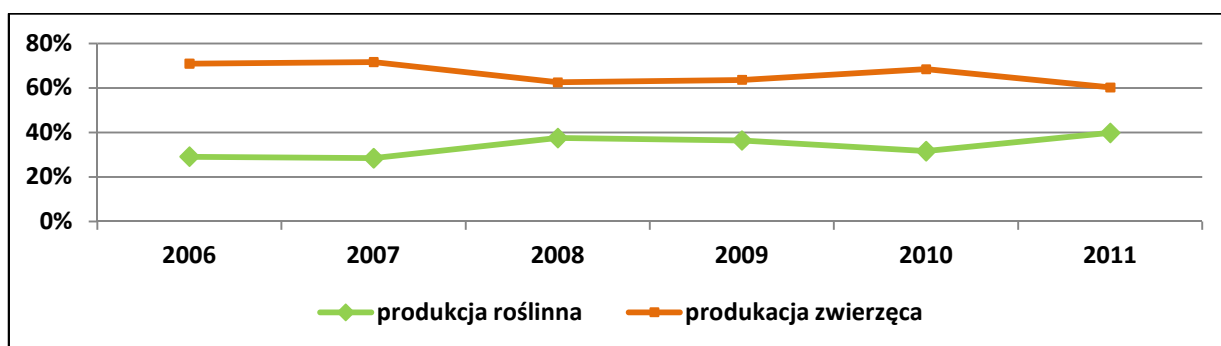
Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych PSR 2010, GUS

w zdecydowanej większości skoncentrowane są w środkowej części województwa: w gminach powiatu rzeszowskiego, strzyżowskiego oraz na południowym zachodzie regionu w gminach powiatu jasielskiego (rys. 40.).

Produkcja rolnicza

W strukturze towarowej produkcji rolniczej⁷³ dominuje produkcja zwierzęca - 60,2%, pozostały odsetek stanowi produkcja roślinna. Udział produkcji roślinnej w produkcji towarowej w stosunku do 2006 r. wzrósł o 10,7 p. proc., na niekorzyść produkcji zwierzęcej (wykres 10.).

Wykres 10. Struktura towarowej produkcji rolniczej w województwie podkarpackim w latach 2006-2011

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Ogólna powierzchnia zasiewów w województwie w 2012 r. wyniosła 300,0 tys. ha, co stanowiło 2,9% powierzchni zasiewów w kraju. W porównaniu do roku 2007 powierzchnia zasiewów zmniejszyła się o 110,3 tys. ha, tj. o 26,9%. W strukturze zasiewów dominują zboża, które stanowią 76,0% ogólnej powierzchni zasiewów. W porównaniu do roku 2007 udział zbóż w strukturze zasiewów zwiększył się o 8,1 pkt. proc. Drugą pozycję zajmują ziemniaki z udziałem 8,3%, jednakże areal upraw tej rośliny w ciągu lat 2007-2012 zmniejszył się o prawie połowę.

W produkcji zwierzęcej dominującymi kierunkami są w dalszym ciągu chów bydła i trzody chlewnej, jednak powolna specjalizacja gospodarstw rolniczych w kierunku produkcji roślinnej powoduje spadek obsady tych gatunków zwierząt na terenie województwa podkarpackiego.

⁷³ Stanowi sumę sprzedaży produktów rolnych do skupu i na targowiskach. Produkcja towarowa nie obejmuje obrotów między poszczególnymi podmiotami gospodarczymi zaliczonymi do tej samej grupy podmiotów i sprzedaży produktów rolnych przez spółdzielnie produkcji rolniczej członkom tych spółdzielni. Od 2004 r. w towarowej produkcji rolniczej uwzględnia się naliczane za dany rok płatności uzupełniające do powierzchni upraw.

Zróznicowana waloryzacja rolniczej przestrzeni produkcyjnej oraz wysokie walory środowiska przyrodniczego, zaliczanego do grupy najmniej zanieczyszczonych, stanowią bodziec do dynamicznego rozwoju rolnictwa ekologicznego. Duże zainteresowanie produkcją ekologiczną sprawiło, że liczba gospodarstw ekologicznych prowadzących działalność w zakresie produkcji rolnej ogółem w 2012 r. była ponad 40-krotnie wyższa niż w 2002 r. (wzrost z 48 do 1940 gospodarstw). W chwili obecnej województwo podkarpackie zajmuje siódmą pozycję w kraju w liczbie gospodarstw ekologicznych (7,5% ogółu gospodarstw w kraju). Rozwój sektora rolnictwa ekologicznego znajduje również odzwierciedlenie w liczbie przetwórci, których ilość charakteryzuje się stałą dynamiką wzrostu. Na 312 przetwórci w kraju, 18 (5,7% ogółu) znajduje się w województwie podkarpackim, co plasuje nas na szóstym miejscu w kraju.

Rolnictwo województwa podkarpackiego oprócz dużego rozdrobnienia produkcji charakteryzuje się również rozdrobnieniem obrotu produktami rolnymi. Podejmowane w ostatnich latach działania prowadzą do zrzeszania się rolników w grupy producentów rolnych i stowarzyszeń zrzeszających rolników ekologicznych. Według stanu na dzień 30.04.2013 r. do Rejestru Grup Producentów Rolnych prowadzonego przez Marszałka Województwa Podkarpackiego wpisanych jest 35 grup producentów rolnych oraz 7 grup producentów owoców i warzyw.

Ponadto na terenie województwa rozwijają się inicjatywy klastrowe z branży rolniczej. Powstał Klaster Dolina Ekologicznej Żywności, który zrzesza różne podmioty działające na rzecz promowania i rozwoju żywności ekologicznej z województw Polski Wschodniej, który swoją działalność zainicjował w ramach Programu Operacyjnego Rozwój Polski Wschodniej 2007-2013 oraz Klaster Podkarpackie Smaki zrzeszający wytwórców produktów tradycyjnych, regionalnych, lokalnych i ekologicznych na terenie województwa podkarpackiego, który powstał w ramach szwajcarskiego Programu Współpracy z nowymi krajami członkowskimi UE.

Z uwagi na rolniczy charakter województwa sektor przetwórstwa rolno-spożywczego w podkarpackim nadal jest jednym z lepiej rozwijających się dziedzin gospodarki. Największy potencjał przetwórczy skupiony jest w branżach: mięsnej, mleczarskiej, owocowo-warzywnej, zbożowo-młynarskiej i cukrowniczej. Ponadto dogodne warunki dla rozwoju specjalistycznej działalności rolniczej tj.: zakładanie pasiek i produkcja miodu pszczelego, uprawa roślin przeznaczonych na biopaliwa, czy uprawa winorośli z produkcją win, sprawiają, że ta dotąd niszowa działalność w rolnictwie, staje się coraz bardziej popularna.

Gospodarka leśna

W województwie podkarpackim lasy zajmują 674,4 tys. ha (stan na grudzień 2012 r.). W strukturze własnościowej dominują lasy publiczne 559 tys. ha (82,8%), w tym 530,4 tys. ha stanowi własność Skarbu Państwa, z których najwięcej (91,7% powierzchni ogólnej własności Skarbu Państwa) pozostaje pod zarządem Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasów Państwowych. Pozostała część należy do parków

narodowych i gmin. Lasy prywatne stanowią 17,1% ogólnej powierzchni lasów, które są własnością prywatną osób fizycznych, wspólnot gruntowych i spółdzielni.

Według stanu na rok 2012 wskaźnik lesistości województwa kształtował się na poziomie 37,8% i był wyższy od średniej krajowej o 8,5%. Taki udział lasów w powierzchni ogólnej województwa lokuje województwo podkarpackie na drugim miejscu w Polsce, zaraz po województwie lubuskim (49,1%).

Najwyższą lesistością, a zarazem największymi i zwartymi kompleksami leśnymi, charakteryzują się południowe części województwa: Bieszczady, Beskid Niski i Pogórza oraz północne fragmenty Puszczy Sandomierskiej, Puszczy Solskiej i Roztocza. Najwyższym wskaźnikiem lesistości charakteryzują się powiaty: bieszczadzki (69,7%), leski (68%), sanocki (51,2%) i stalowowolski (50,8%). Do powiatów o najniższych wskaźnikach (z wyjątkiem miast na prawach powiatu) należy zaliczyć powiaty: przeworski (23,9%), rzeszowski (23,8%), jarosławski (22,2%) i łańcucki (20,7%). Taki układ ma także odzwierciedlenie we wskaźniku lesistości podkarpackich gmin. Do najbardziej zalesionych należą gminy bieszczadzkie. Cisna i Lutowiska (ponad 80%), a najmniej gminy powiatów: jarosławskiego i przeworskiego (poniżej 20%)

Na terenie województwa podkarpackiego nadzór nad lasami stanowiącymi własność Skarbu Państwa (za wyjątkiem lasów będących pod zarządem parków narodowych) i prowadzoną w nich gospodarką sprawują trzy jednostki administracyjne:

- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krośnie
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Lublinie
- Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Krakowie

W obecnie obowiązującym PZPWP zagadnienia związane z leśnictwem ujęte były w części dotyczącej struktur przestrzennych i ochrony środowiska. Leśnictwo, to także sektor gospodarki narodowej, zakwalifikowany wg Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) do sekcji A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo.

W gospodarce leśnej wyróżnia się funkcje: produkcyjne (gospodarcze) i pozaprodukcyjne. Funkcje produkcyjne mają na celu zachowanie ciągłości i trwałego pozyskania użytków drzewnych i nie drzewnych (w tym pochodzących z gospodarki łowieckiej) oraz tworzenia warunków dla rozwoju turystyki, miejsc wypoczynku i usług z nimi związanych. Wśród funkcji pozaprodukcyjnych wyróżnia się: ekologiczne (środowiskotwórcze m.in. glebo i wodochronne, krajobrazowe, ostoje zwierząt) oraz społeczne (uzdrowiskowe, turystyczne, rekreacyjne i inne).

WNIOSKI

- W okresie ostatnich 5 lat nie stwierdza się znacznych zmian w środowisku przyrodniczym, które miałyby istotny wpływ na jakość i poziom produkcji rolnej w województwie podkarpackim; nadal najlepszymi warunkami dla rozwoju rolnictwa charakteryzują się tereny leżące w środkowej części województwa; tereny górskie na południu i południowym – wschodzie oraz tereny nizinne usytuowane w północnej części województwa zostały zakwalifikowane do obszarów o niekorzystnych warunkach gospodarowania (ONW); gospodarstwom rolnym zakwalifikowanym do ONW przyznawana jest pomoc finansowa (dopłaty wyrównawcze) w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich.
- Racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego w województwie prowadzi do rozwoju produkcji ekologicznej, która staje się coraz bardziej popularna na terenie całego województwa.
- Na obszarze województwa nadal jednym z najważniejszych problemów jest utrzymująca się, a wręcz pogarszająca się niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw, ciągle rośnie liczba gospodarstw najmniejszych; średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego jest ponad dwukrotnie niższa od przeciętnej w kraju.
- Specyficzne cechy podkarpackiego rolnictwa wymuszają potrzebę jego wielofunkcyjnego rozwoju, które powinno być mocno powiązane z pozarolniczymi funkcjami obszarów wiejskich.

4.3.7. Turystyka

Obszary turystyczne

Środowisko naturalne województwa charakteryzuje się znaczną atrakcyjnością turystyczną ze względu na walory przyrodnicze. Prawie połowa powierzchni województwa jest objęta różnorodną ochroną prawną. Tereny górskie i podgórskie, liczne kompleksy leśne, rzeki i zbiorniki wodne tworzą dogodne warunki do uprawiania różnych form turystyki aktywnej.

Na terenie województwa znajduje się duża ilość miejscowości o ciekawej historii i cennych zabytkach architektonicznych, które spełniają ważną rolę w turystyce krajoznawczej. Są to m.in. zabytki architektury drewnianej, sakralnej, zamki i pałace, zespoły zamkowo-parkowe, zabytki militarne, zabytki przemysłu i techniki oraz historyczne układy urbanistyczne i zabytki archeologiczne. Historię i kulturę regionu przybliżają i udostępniają odwiedzającym skanseny oraz liczne podkarpackie muzea i izby regionalne. Do większości obiektów prowadzą szlaki turystyki pieszej, rowerowej, konnej oraz tematyczne szlaki kulturowe.

Posiadane zasoby przyrodnicze, krajobrazowe w połączeniu z zasobami kulturowymi oraz istniejącym zagospodarowaniem turystycznym stwarzają duże możliwości dla dalszego, bardziej dynamicznego rozwoju różnych form turystyki w całym województwie.

Rozwój gospodarki województwa sprzyja wzrostowi liczby podróży służbowych, spotkań, konferencji i kongresów, czyli rozwojowi turystyki biznesowej, która staje się ważnym segmentem rynku turystycznego. Turystyka biznesowa w województwie podkarpackim rozwija się w powiatach najbardziej atrakcyjnych gospodarczo pod względem rozwoju przemysłu, innowacji czy nowych technologii i obejmuje wszystkie powiaty grodzkie oraz powiaty: dębicki, mielecki, tarnobrzeski, stalowowolski i rzeszowski.

Strategia rozwoju turystyki w województwie podkarpackim na lata 2007-2013 zaproponowała podział województwa na trzy obszary turystyczne: I południowy, II centralny i III północny. Układ obszarów miał charakter pasmowy. Ten sam podział na obszary znajdował się w Strategii rozwoju województwa podkarpackiego na lata 2007-2013. Nowa Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020, w zakresie turystyki i rekreacji wskazuje obszar o rozwiniętej funkcji turystycznej wyznaczony w oparciu o wskaźnik sumaryczny. Wskaźnik ten obejmuje: noclegi udzielone w obiektach zbiorowego zakwaterowania, zwiedzających atrakcje turystyczne, gęstość bazy noclegowej, liczebność gospodarstw agroturystycznych, ruch w ramach turystyki przygranicznej, a także punktuje powiaty, przez które przebiegają jednocześnie najważniejsze szlaki tematyczne i na których są zlokalizowane najcenniejsze obiekty zabytkowe. Obszar rozwiniętej funkcji turystycznej, wskazany do podniesienia konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki przyjazdowej do województwa, obejmuje powiaty: bieszczadzki, leski, sanocki, krośnieński, jasielski, przemyski, brzozowski, strzyżowski, dębicki, rzeszowski, łańcucki, jarosławski i lubaczowski oraz miasta na prawach powiatu: Rzeszów, Przemyśl i Krosno.

Baza noclegowa i ruch turystyczny

Zgodnie ze stanem w dniu 31 grudnia 2012 r. wg danych BDL w województwie podkarpackim zarejestrowane były 452 obiekty zbiorowego zakwaterowania. Na liczbę tę składały się 173 obiekty hotelowe i 279 pozostałych obiektów. W okresie 2007-2012 nastąpił wzrost liczby obiektów o ponad 27%. Na koniec 2012 r. w obiektach znajdowało się 24205 miejsc noclegowych. W porównaniu do roku 2007 ich liczba wzrosła o ponad 13%.

Na koniec 2012 r. w województwie podkarpackim znajdowało się 113 skategoryzowanych obiektów hotelowych (hotele, motele i pensjonaty). W tej liczbie znajdował się 1 obiekt 5-gwiazdkowy, 6 obiektów posiadało 4-gwiazdki, 53 obiekty posiadało 3-gwiazdki, 44 obiekty posiadały 2-gwiazdki i 9 obiektów było 1-gwiazdkowych. Pomimo znacznego wzrostu ilości skategoryzowanych obiektów

w okresie 2007-2012 o ponad 43%, nadal zauważalny jest brak obiektów wyższych klas, szczególnie w południowej, górskiej części województwa. W samej stolicy województwa Rzeszowie, na koniec 2012 r. znajdowały się 22 skategoryzowane obiekty (w tym: 4-gwiazdkowe - 2, 3-gwiazdkowe - 12, 2-gwiazdkowe - 5 i 1-gwiazdkowe - 3 obiekty). W okresie 2007-2012 nastąpił bardzo duży wzrost liczby skategoryzowanych obiektów (o ponad 83%).

Wyżej opisaną bazę turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania uzupełniają na terenie województwa obiekty zakwaterowania indywidualnego, do których zalicza się kwatery agroturystyczne i pokoje gościnne.

W 2012 r. z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania skorzystało 730,2 tys. osób, z czego tylko ok. 10,5% (76,5 tys.), to turyści zagraniczni. W okresie 2007-2012 nastąpił wzrost liczby korzystających z noclegów o ponad 17%.

W ujęciu gminnym, największy wzrost ilości osób korzystających z turystycznych obiektów zbiorowego zakwaterowania w 2012 r. został zanotowany w gminach Trzebownisko, Rzeszów, Rymanów, Solina i Pilzno. Największy spadek zanotowano w gminach Świlcza, miasto Dębica, miasto Radymno, Łańcut i Ustrzyki Dolne.

Do dyspozycji osób zameldowanych w turystycznych obiektach zbiorowego zakwaterowania pozostawały stałe i sezonowe placówki gastronomiczne, świadczące zróżnicowany zakres usług. Według stanu w dniu na koniec 2012 r. do placówek tych należało 161 restauracji, 88 barów i kawiarni, 57 stołówek oraz 23 punkty gastronomiczne. W okresie 2007-2012 nastąpił wzrost ogólnej liczby placówek gastronomicznych o ponad 5%.

Infrastruktura turystyczna

Województwo podkarpackie oferuje odwiedzającym różnorodną ofertę spędzenia wolnego czasu, a poszczególne części województwa ze swoim zróżnicowaniem przyrodniczym i terenowym, są interesującym miejscem do wypoczynku. Do najważniejszych form turystyki przyjazdowej województwa zaliczyć należy turystykę wypoczynkową, uzdrowską (w tym leczniczą), krajoznawczą, aktywną, przygraniczną, biznesową i religijno-pielgrzymkową.

Największy potencjał do rozwoju całorocznej turystyki wypoczynkowej, uzdrowskiej, aktywnej i przygranicznej występuje w gminach w południowej i wschodniej części województwa, w powiatach jasielskim, krośnieńskim, sanockim, leskim, bieszczadzkim, przemyskim i lubaczowskim wraz z leżącymi tam miejscowościami uzdrowskimi: Iwonicz-Zdrój, Horyniec-Zdrój, Polańczyk i Rymanów Zdrój.

W północnej i centralnej części województwa, w tym m.in. na obszarze dawnego Centralnego Okręgu Przemysłowego oraz w otoczeniu większych ośrodków

miejskich skupiających zakłady przemysłowe znajdują się tereny mające znaczny potencjał dla rozwoju turystyki biznesowej. Oba obszary wzmacnia duża ilość muzeów i zabytków mających charakter ponadregionalnych atrakcji turystycznych, prezentujących unikatowe dziedzictwo kulturowe regionu.

Dla odwiedzających województwo przygotowana została różnorodna infrastruktura turystyczna i rekreacyjna, na którą składa się ponad 40 różnej wielkości kąpielisk funkcjonujących w sezonie letnim i ok. 50 wyciągów narciarskich czynnych w sezonie zimowym. Infrastrukturę turystyczną uzupełniają wytyczone szlaki:

piesze

Na miłośników wędrówek pieszych w 201 r. czekało 2316,1 km wytyczonych szlaków pieszych⁷⁴. W okresie 2008-2012 ich długość zmniejszyła się o 33,7 km. Do najważniejszych szlaków należą: odcinek Głównego Szlaku Beskidzkiego (czerwony) i szlak graniczny (niebieski) przebiegające przez Bieszczady i Beskid Niski.

rowerowe

Na terenie województwa znajduje się ok. 3500 km szlaków rowerowych. Szlaki te wyznaczone zostały w przebiegu różnej kategorii dróg (od dróg krajowych po drogi polne) i są różnorodną ofertą dla każdego rowerzysty.

konne

Na terenie województwa znajdują się 2 odcinki wyznakowanego przez PTTK Transbeskidzkiego Szlaku Konnego: beskidzki i bieszczadzki. Odcinek beskidzki biegnie od granicy z województwem małopolskim do miejscowości Dołżyca (k. Komańczy), odcinek bieszczadzki rozpoczyna się w Woli Michowej i biegnie do Wołosatego. Wzdłuż obydwu odcinków szlaku zlokalizowane są ośrodki górskiej turystyki jeździeckiej.

wodne

Tereny do uprawiania kajakarstwa są na wszystkich najważniejszych rzekach województwa. Najatrakcyjniejsze trasy wiodą rzekami San, Wisłok i Wisłoka, przez tereny górskie, pogórza: przemyskie, strzyżowskie i dynowskie oraz rzekami Wisłą i Tanwią na odcinkach nizinnych. W ramach projektu „Błękitny San” wytyczono m.in. szlak wodny na rzece San. Szlak podzielony jest na 4 odcinki: (1) „San górski” 89 km; (2) „Jeziora zaporowe” 28,6 km; (3) „Od Zwierzynia do Przemyśla” 158 km i (4) „San nizinny” 173,3 km. Szlak został oznakowany znakami wodnymi i tablicami informacyjnymi, na potrzeby turystów powstał przewodnik i mapa turystyczna szlaku.

narciarskie

Na terenie województwa na koniec 2012 r. nie było wyznakowanych turystycznych szlaków narciarskich pozostających pod opieką PTTK. Trasy do narciarstwa biegowego (śladowego) powstają przy stacjach i wyciągach narciarskich oraz są znakowane przez

⁷⁴ źródło: *Turystyka w 2012 r. GUS 2013, Szlaki turystyczne wg województw będące pod opieką PTTK*

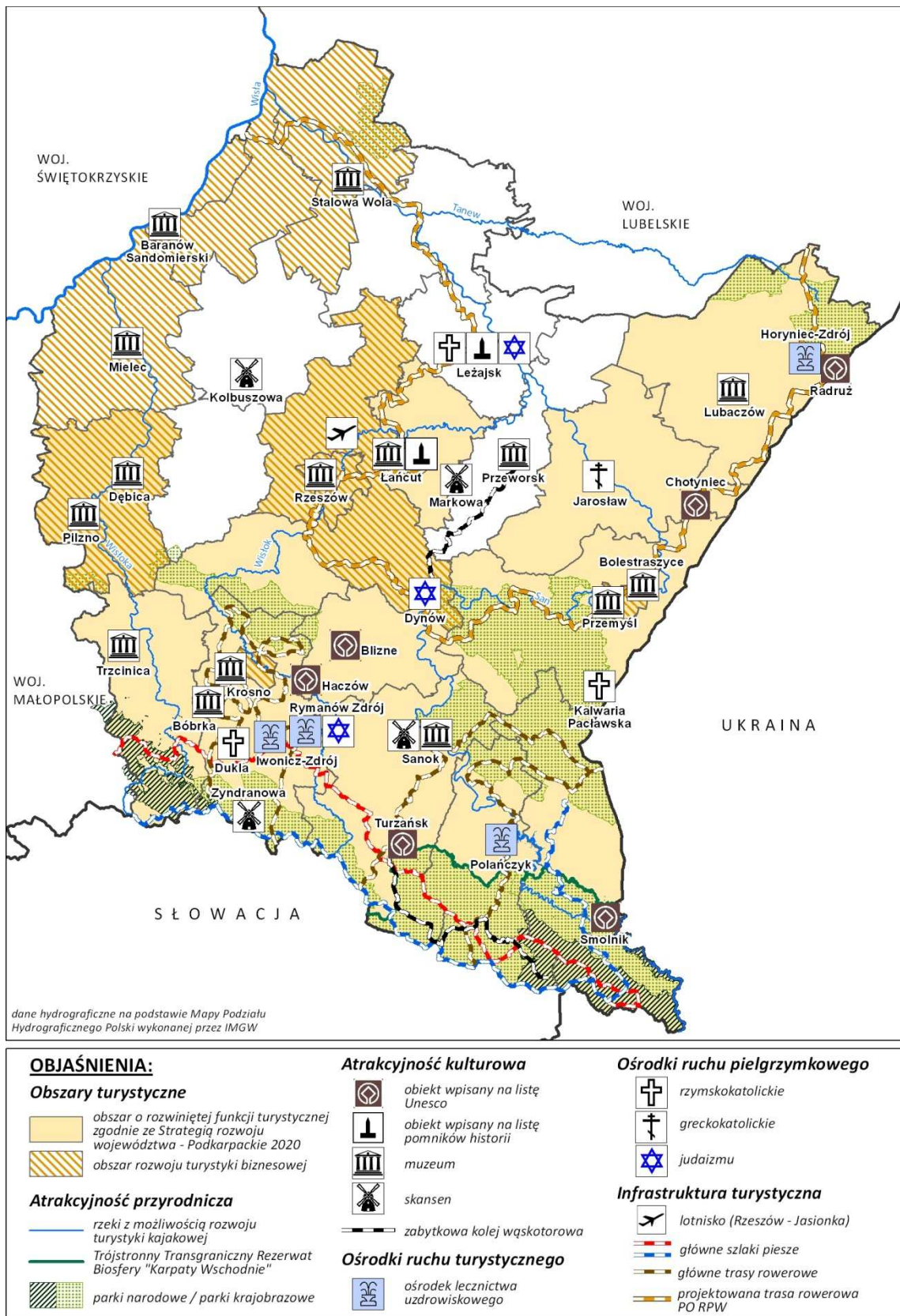
lokalne stowarzyszenia. W 2012 r. trasy narciarskie znajdowały się w Bieszczadach w miejscowościach: Ustrzyki Dolne, Ustjanowa Górna, Wola Michowa, Wetlina, Kalnica, Zatwarnica, Przysłop i Zagórz oraz w Beskidzie Niskim w Puławach Górnych i Świątkowej Wielkiej.

Potencjał turystyczny województwa podkarpackiego został przedstawiony na rys. 41.

WNIOSKI

- W okresie 2007-2012 nastąpił widoczny rozwój turystyki na terenie województwa; wzrosły wskaźniki dotyczące bazy noclegowej, jej jakości i wykorzystania.
- Nastąpił rozwój istniejących oraz powstało wiele nowych obiektów służących turystyce, z których część została zrealizowana z wykorzystaniem funduszy europejskich; do najważniejszych zaliczyć należy budowę lub rozbudowę: Wschodnioeuropejskiego Centrum Kongresowo-Sportowego w Arłamowie, skansenu archeologicznego w Trzcinicy i skansenu w Sanoku; muzeów w Sanoku, Krośnie, Rzeszowie, Tarnobrzegu oraz w Dębicy; Europejskie Centrum Pamięci i Pojednania w Pustkowie Osiedlu oraz liczne działania związane z rewitalizacją starówek miejskich i prace przy remontowanych zabytkach architektury.
- Pomimo wielu zmian w tym okresie w dalszym ciągu potrzebna jest rozbudowa bazy noclegowej, szczególnie o wysoko standardowe kompleksy wypoczynkowo-rekreacyjne, położone w najatrakcyjniejszych miejscowościach wypoczynkowych i uzdrowiskowych; potrzebne jest także podniesienie konkurencyjności produktów turystycznych w wiodących formach turystyki.
- Dalszej poprawie będą służyć działania zawarte w Strategii rozwoju województwa – Podkarpackie 2020, w realizowanym do 2015 r. Programie Operacyjnym Rozwój Polski Wschodniej m.in. poprzez budowę projektowanej trasy rowerowej oraz poprzez nowe programy strategiczne: Program strategiczny rozwoju Bieszczad i Program strategiczny Błękitny San.

Rys. 41. Potencjał turystyczny województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne

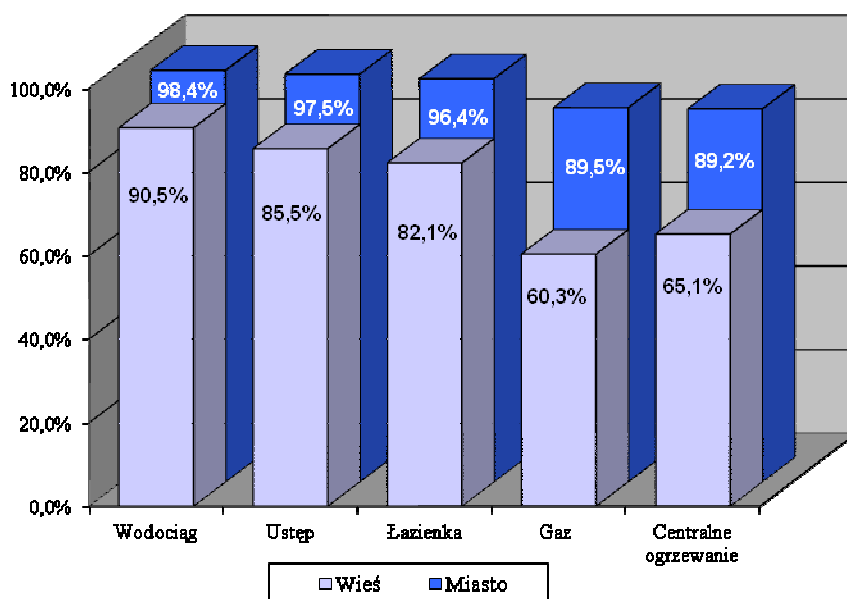
4.4. Mieszkalnictwo

Według stanu na koniec 2012 r. zasoby mieszkaniowe województwa wyniosły 630,2 tys. mieszkań, o łącznej powierzchni 50544,2 tys. m². W porównaniu do 2007 r. liczba zasobów mieszkaniowych wzrosła o 3,3%. Prawie 52,3% ogólnej liczby zasobów mieszkaniowych, tj. 329,6 tys. mieszkań, znajduje się na wsiach; ich łączna powierzchnia użytkowa wynosi 29775,1 tys. m² (tj. 58,9% ogólnej powierzchni).

W 2012 r. na 1000 mieszkańców województwa podkarpackiego przypadało 296 mieszkań (w kraju – 356). W porównaniu do roku 2007 wskaźnik ten wzrósł o 1,7%, jednak nadal Podkarpackie znajduje się na ostatnim miejscu w kraju.

Wśród podmiotów będących właścicielami mieszkań niezmiennie, najliczniejszą grupą były osoby fizyczne. W 2011 r. (dane z Narodowego Spisu Powszechnego 2011) dysponowały one ponad 375,4 tys. mieszkań, co stanowi 63,3% ogółu mieszkań. Drugą pod względem liczebności grupę w strukturze własności mieszkań (31,8%) stanowiły mieszkania spółdzielcze.

Wykres 11. Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań (stan w dniu 31.12. 2012 r.)

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2013r. Urząd Statystyczny w Rzeszowie

W analizowanym okresie zwiększyła się liczba mieszkań wyposażonych w instalacje: wodociąg, ustęp, łazienkę, gaz z sieci i centralne ogrzewanie. W wyniku działań podejmowanych przez władze samorządowe w latach 2007- 2012 zmniejszyły się dysproporcje pomiędzy miastem a wsią, w wyposażeniu zasobów mieszkaniowych

w instalacje techniczno-sanitarne. Pomimo korzystnych zmian w wyposażaniu mieszkań wiejskich, w dalszym ciągu są one wyposażone gorzej, niż mieszkania w miastach.

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje, zarówno w miastach, jak i na wsi, województwo podkarpackie znajduje się w czołówce krajowej.

W latach 2007- 2012 wzrosła również przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w województwie podkarpackim. W 2012 r. wynosiła ona 80,2 m² (w roku 2007 – 77,7 m²), z tego w miastach - 66,7 m², a na wsi - 87,0 m². Był to wskaźnik najwyższy w kraju.

Na 1 osobę w mieszkaniu przeciętnie przypadało 23,7 m² (kraj – 25,9 m²). Mimo, iż powierzchnia użytkowa na 1 osobę w stosunku do roku 2007 wzrosła o 1,1 m², to jest w dalszym ciągu jedną z najniższych w kraju. Mniejsza, występuje tylko w województwie kujawsko – pomorskim (23,5 m²) i warmińsko – mazurskim (22,9 m²). Dla porównania największa powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę – 28,4 m² występuje w województwie mazowieckim.

Tabela 9. Zasoby i warunki mieszkaniowe (stan w dniu 31.12 2007 r. i 31.12.2013 r.)

Wyszczególnienie	Jednostka miary	Województwo podkarpackie	
		2007	2012
Ilość mieszkań	tyś. szt.	609,7	630,2
Izby w mieszkaniach	tyś. szt.	2.414,3	2.560,6
Pow. użytkowa mieszkań	tyś. m ²	47.355,5	50.544,2
Przeciętna liczba osób w mieszkaniu	osoby	3,44	3,38
Przeciętna liczba osób na izbę	osoby	0,87	0,83
Przeciętna liczba izb w mieszkaniu	szt.	3,96	4,06
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania	m ²	77,7	80,2
Przeciętna pow. użytkowa na osobę	m ²	22,6	23,7

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2008 i 2013

W ciągu ostatnich 5 lat zmniejszyła się przeciętna liczba osób mieszkających w jednym mieszkaniu. Średnio, w skali województwa, w 1 mieszkaniu w 2012 r. zamieszkiwało 3,38 osób (2007- 3,44). Średnia liczba osób przypadających na jedno

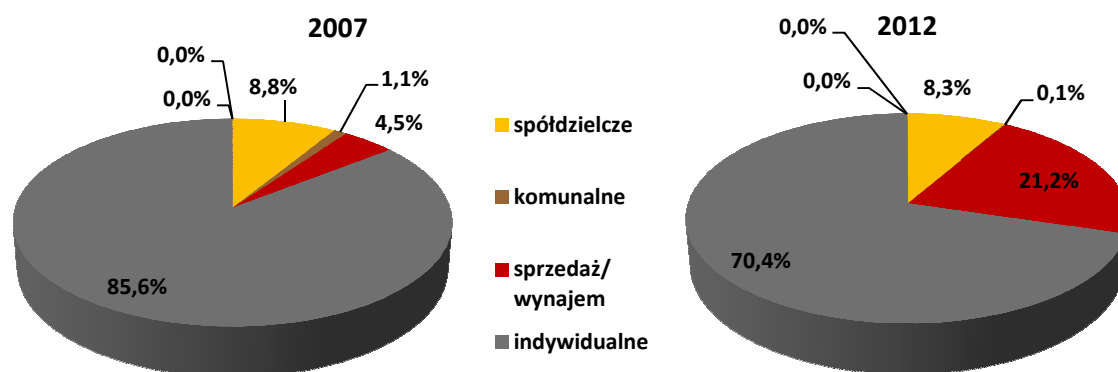
mieszkanie w kraju wynosi 2,81. Natomiast na 1 izbę w województwie podkarpackim przypadało 0,83 osób (w kraju 0,74 osób).

Przetawione wskaźniki, obrazujące sytuację zaludnienia mieszkań, ulegające ciągłej poprawie, potwierdzają jednak fakt, że w województwie nadal na mieszkanie i izbę przypada więcej osób niż średnio w kraju, przy jednocześnie większej powierzchni użytkowej mieszkania.

Na podstawie liczby budynków i mieszkań oddanych do użytkowania można określić tempo przyrostu zasobów mieszkaniowych w województwie. W 2012 roku w województwie podkarpackim przekazano do użytkowania 6526 mieszkań, co stanowiło 4,3% ogółu mieszkań oddanych w kraju. Ostatnie lata charakteryzują się wzrostem oddawanych do użytkowania mieszkań, liczba nowo przekazanych do użytkowania mieszkań, w stosunku do roku 2007 zwiększyła się o 18,6%. W przeliczeniu na 1000 ludności, w województwie podkarpackim przekazano do użytkowania 2,6 mieszkania, a w kraju 3,7.

W strukturze mieszkań oddanych do użytkowania, podobnie jak i w latach poprzednich dominuje budownictwo indywidualne (70,4%). Drugą grupę co do wielkości oddawanych mieszkań stanowiły mieszkania przeznaczone pod sprzedaż lub wynajem (21,2%), których udział w ostatnich latach znacznie się zwiększył. (wykres 12.).

Wykres 12. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania w 2007 i 2012 r.

Źródło: Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2008 i 2013

W 2012 r. w przeliczeniu na 1000 ludności najwięcej mieszkań oddano do użytkowania w gminach usytuowanych w sąsiedztwie większych miast regionu, w tym najwięcej w gminie Boguchwała (9,6) w powiecie rzeszowskim oraz w gminach słabo zaludnionych w południowo-wschodniej części województwa (rys. 42).

Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania oddanego do użytkowania w 2012 r. wyniosła 113,5 m² (w kraju 102,4) i w porównaniu do roku 2007 zmalała średnio o 12,6m². W dalszym ciągu mieszkania oddane na terenach wiejskich były znacznie większe powierzchniowo (136,2 m²), od tych oddanych w miastach (91,1 m²).

Tabela 10. Mieszkania oddane do użytkowania w 2007 i 2012 r.

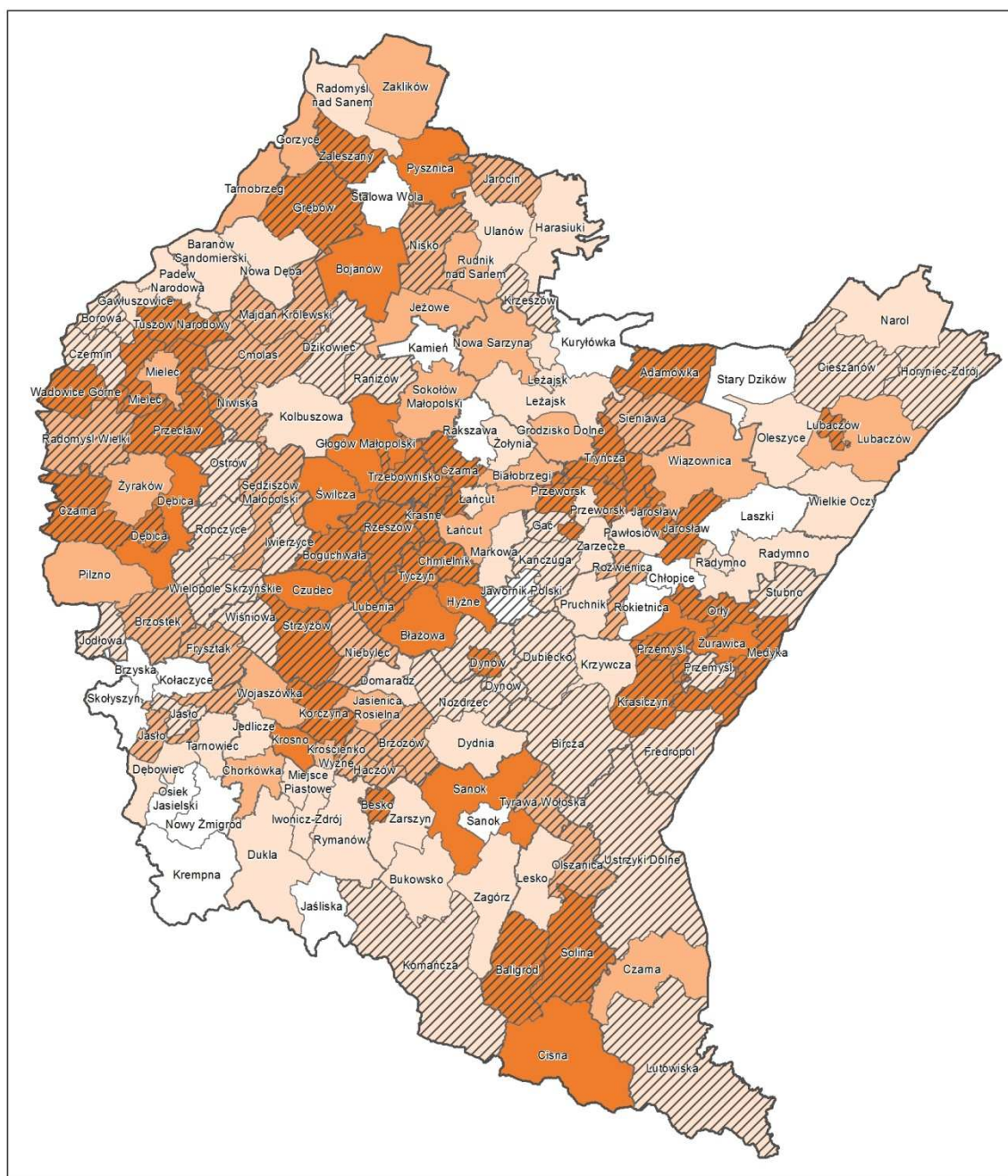
Wyszczególnienie	Województwo podkarpackie	
	2007	2012
liczba mieszkań (w tys.)	5,3	6,5
pow. użytkowa (w tys.m ²)	672,7	740,4
przeciętna pow. użytkowa mieszkania (m ²)	126,1	113,5
liczba mieszkań na 1000 ludności	2,5	2,6

Źródło: Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2008, 2013

WNIOSKI

- Z przeprowadzonej analizy zasobów mieszkaniowych wynika, iż mieszkańcy województwa podkarpackiego mają ograniczoną możliwość samodzielnego mieszkania - na 1000 ludności przypada 296 mieszkań (w kraju: 356, w krajach UE: 450-460).
- Odnotowano poprawę wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne oraz poprawę warunków mieszkaniowych.
- Przyrost mieszkań w ujęciu przestrzennym wskazuje na charakterystyczne obszary aktywności budowlano-mieszkaniowej. Wzmożoną aktywność budownictwa mieszkaniowego obserwuje się w najbardziej rozwiniętych ośrodkach miejskich, w tym w ich strefach podmiejskich.

Rys. 42. Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 r.

OBJAŚNIENIA:

Mieszkania oddane do użytkowania na 1000 ludności

- poniżej 1
- 1,0 - 2,0
- 2,1 - 3,0

- powyżej 3
- wzrost liczby mieszkań oddanych do użytkowania w stosunku do 2007r.

województwo podkarpackie - 3,1
 max - 9,6 - gmina Boguchwała
 min - 0,0 - gmina Krempna

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

5. SYSTEM KOMUNIKACJI I INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

5.1. Informacje ogólne

Podstawowa sieć transportowa województwa podkarpackiego tworzy system w pełni powiązany i spójny z układem krajowym i międzynarodowym. Do listopada 2013 r. przez teren województwa podkarpackiego przebiegał III korytarz transportowy transeuropejskiej sieci transportowej (TEN-T), natomiast 19 listopada 2013 r. Parlament Europejski przyjął dokument, wyznaczający nowy kształt TEN-T do 2050 r. Określa on najważniejsze szlaki komunikacyjne, których budowa jest niezbędna do sprawnego transportowania osób i towarów na całym obszarze UE. Wyznacza główne korytarze transportowe, których sprawne funkcjonowanie jest warunkiem integracji i rozwoju Unii Europejskiej oraz dzieli sieci na dwie kategorie ważności: pierwsza to sieć tzw. bazowa o kluczowym znaczeniu dla spójności europejskiego systemu transportowego, druga kompleksowa czyli uzupełniająca sieć podstawową.

Przez województwo podkarpackie nie przebiega korytarz transportowy, natomiast zlokalizowane tu są elementy sieci bazowej i kompleksowej TEN-T:

w sieci bazowej:

- droga międzynarodowa E40 (droga krajowa nr 4) relacji: granica państwa (Niemcy) - Wrocław - Katowice - Kraków - Rzeszów - Korczowa - granica państwa,
- autostrada A4 relacji: granica państwa (Niemcy) Jędrzychowice Katowice - Kraków - Rzeszów - Korczowa - granica państwa,
- droga ekspresowa S19 odcinek: Rzeszów - Lublin,
- magistrała kolejowa E30,
- kolejowe przejście graniczne Przemyśl – Mościska,

w sieci kompleksowej:

- droga ekspresowa S19 odcinek Rzeszów – Barwinek,
- droga ekspresowa S74 Nisko - Opatów,
- linie kolejowe nr 68, 74, 25,
- terminal przeładunkowy Przemyśl – Medyka,
- port lotniczy Rzeszów – Jasionka.

Powiązania zewnętrzne

Powiązania komunikacyjne mają ogromne znaczenie w relacjach z krajami sąsiednimi i w znaczący sposób decydują o wpisaniu województwa podkarpackiego w struktury europejskie. Główną oś komunikacyjną regionu na kierunku wschód - zachód stanowić będzie autostrada A4, która w przyszłości zapewni bezkolizyjny przejazd tranzytowy od granicy z Ukrainą do granicy z Niemcami i dostęp do sieci autostrad europejskich. Wzdłuż wschodniej granicy Polski będzie przebiegała droga ekspresowa S19, która w przyszłości połączy kraje bałtyckie z krajami Europy

południowej (szlak transportowy „Via Carpathia”). Drogi te krzyżują się w rejonie miasta Rzeszowa tworząc ważny węzeł komunikacyjny.

W latach 2009 - 2013 zaszły następujące zmiany w zewnętrznym układzie komunikacyjnym województwa podkarpackiego:

- na granicy z Ukrainą:
 - w grudniu 2013 r. został udostępniony do ruchu odcinek autostrady A4 z Korczowej do Przemyśla,
 - w grudniu 2013 r. otwarto drogowe przejście graniczne Budomierz – Hruszew,
 - rozpoczęto realizację drogowego przejścia granicznego Malhowice-Nizankowice;
- na granicy z województwem małopolskim:
 - rozpoczęto budowę autostrady A4 – odcinek Tarnów – Dębica, przewidziane zakończenie listopad 2014 r.,
 - rozpoczęto modernizację magistrali kolejowej E30 na odcinku Kraków – Rzeszów, zakończenie prac przewidziano na rok 2015,
- na granicy z województwem świętokrzyskim:
 - rozpoczęto budowę nowej drogi wojewódzkiej wraz z budową mostu na Wiśle – odcinek Połaniec– Mielec.

Na granicy z województwem lubelskim i ze Słowacją układ komunikacyjny województwa podkarpackiego od roku 2009 nie zmienił się.

5.2. System komunikacji

5.2.1. Sieć drogowa

Podstawową sieć drogową województwa tworzą drogi krajowe i wojewódzkie, uzupełniającą - drogi powiatowe i gminne. W ostatnich latach wybudowano część autostrady A4 (odcinek Dębica - Rzeszów i odcinek Jarosław - Korczowa) i dwa krótkie odcinki drogi ekspresowej S19. Wciąż daje się odczuć brak ciągłości autostrady w województwie. Brak dróg szybkiego ruchu powoduje, że ruch lokalny i tranzytowy na krótkich i długich dystansach obsługiwany jest przez te same drogi.

Na podstawie „Raportu o stanie technicznym sieci dróg krajowych na koniec 2012 r.” można stwierdzić, że stan nawierzchni dróg krajowych w ostatnich latach uległ poprawie. Według ww. opracowania stwierdza się, że 15,4% sieci jest w stanie złym, wymagającym natychmiastowej odnowy (o ponad 10% mniej niż w 2008 r.), około 27,5% jest w stanie niezadowolającym (czyli o 1,7% mniej), a 57,2% sieci może być uznane za stan dobry nie wymagający żadnych zabiegów (ponad 11% więcej niż w 2008 r.).

W ostatnich latach zwiększyła się całkowita długość sieci drogowej, głównie dzięki oddanym do ruchu odcinkom autostrady A4 (w sumie 91,3 km) i dwóm

odcinkom drogi ekspresowej S19 (w sumie 10,9 km). Poniżej w tabeli 11 przedstawiono długość sieci drogowej województwa podkarpackiego a na rys. 43. jej układ.

Tabela 11. Długość sieci drogowej w Polsce i w województwie podkarpackim w 2012 r.

Drogi (stan na 31.12. 2012 r.) dane GUS	Drogi publiczne o twardej nawierzchni				
	krajowe	w tym:		wojewódzkie	powiatowe
		autostrady	ekspresowe		
w kilometrach					
Polska	19 180,8	1 052,4	1 365,1	28 361,7	114 589,2
województwo podkarpackie	813,1*	91,3*	10,9*	1 677,6	6 416,2

*dane na 31.12.2013 r., wg <http://www.gddkia.gov.pl/pl/631/siec-drog-krajowych-na-podkarpaciu>

Drogi krajowe

Sieć dróg krajowych ma największe znaczenie dla transportu międzynarodowego i krajowego. Mają one nadrzędną funkcję w systemie transportowym, wiążą województwo podkarpackie z krajowym i europejskim systemem komunikacyjnym.

Łączna długość dróg krajowych przebiegających przez teren województwa podkarpackiego, administrowanych przez Generalną Dyрекcyję Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie w 2013 r. wynosiła 813,1 km i była o 94,1 km dłuższa niż w roku 2008. Długości poszczególnych dróg krajowych w województwie podkarpackim zestawiono w tabeli 12., a ich przebiegi pokazano na rys. 43.

Różnice w długościach poszczególnych odcinków dróg, w stosunku do ich długości w roku 2008, wynikają ze zmiany ich przebiegów w miejscach oddania do ruchu obwodnic miast, oraz ze zmiany granic administracyjnych miast na prawach powiatów. Długość drogi krajowej nr 19 na terenie województwa podkarpackiego została skrócona o odcinek oddany w administrowanie gminie Trzebownisko, po wybudowaniu równoległego do niego odcinka drogi ekspresowej S19 (oddany we wrześniu 2012 r.). Przekazanie tego odcinka drogi gminie Trzebownisko zostało przeprowadzone zgodnie z obowiązującymi wówczas przepisami – w myśl art. 19 ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych (Dz.U.z 2007r. Nr 19, poz. 115 z późn. zm.) odcinek drogi zastąpiony nowo wybudowanym odcinkiem drogi, z chwilą oddania go do użytkowania zostaje pozbawiany dotychczasowej kategorii i zaliczony do dróg gminnych, niezależnie od jego długości, położenia czy pełnionej funkcji. W zarząd gminy został więc przekazany odcinek, którym dziennie przejeżdża ponad 12 tys. samochodów, a omawiana droga stanowi dojazd do lotniska w Jasionce i znajdującego się w jego sąsiedztwie Podkarpackiego Parku Naukowo-Technologicznego.

Tabela 12. Drogi krajowe w województwie podkarpackim

Nr drogi	Klasa drogi	Nazwa drogi	Długość (km)
A4	A	granica państwa: Jędrzychowice - Legnica - Wrocław - Opole - Gliwice - Katowice - Kraków - Tarnów - Rzeszów - Korczowa - granica państwa	91,3
S19	S	granica państwa - Kuźnica - Sokółka - Knyszyn - Dobrzyniewo Duże - Siemiatycze - Lublin - Nisko - Rzeszów - Barwinek - granica państwa	10,9
4	GP	granica Państwa: Jędrzychowice - Krzywa - Wrocław - Gliwice - Katowice - Kraków - Tarnów - Rzeszów - Jarosław - Korczowa - granica państwa	145,6 (było 144,4)
9	GP	Radom - Ostrowiec Świętokrzyski - Opatów - Nagnajów - Rzeszów - Babica - Lutcza - Miejsce Piastowe - Barwinek - granica państwa	150 (było 150,7)
19	GP	granica państwa - Kuźnica Białostocka - Białystok - Kock - Lubartów - Lublin - Kraśnik - Janów Lubelski - Nisko - Sokołów Małopolski - Rzeszów	63,1 (było 70,7)
28	GP/G	Zator - Wadowice - Nowy Sącz - Jasło - Krosno - Sanok - Przemyśl - Medyka - granica państwa	145,4 (było 145,8)
73	GP/G	Wiśniówka - Kielce - Busko Zdrój - Dąbrowa Tarnowska - Tarnów - Pilzno - Jasło	35,9 (było 35,8)
77	GP/G	Lipnik - Sandomierz - Stalowa Wola - Leżajsk - Jarosław - Przemyśl	120,5 (było 121,0)
84	G	Sanok - Lesko - Ustrzyki Dolne - Krościenko - granica państwa	50,2 (było 50,6)
Razem:			813,1 (było 719,0)

Źródło: <http://www.gddkia.gov.pl/pl/631/siec-drog-krajowych-na-podkarpaciu>

13 września 2013 r. wprowadzono zmianę do ustawy o drogach publicznych w myśl której „odcinek drogi krajowej zastąpiony nowo wybudowanym odcinkiem drogi z chwilą oddania go do użytkowania zostaje pozbawiony dotychczasowej kategorii i zaliczony do kategorii drogi wojewódzkiej”, a Zarząd Województwa Podkarpackiego przyjął uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na zawarcie porozumienia dotyczącego przejęcia przez Zarząd Województwa Podkarpackiego od Wójta Gminy Trzebownisko zarządzania drogą gminną na odcinku od skrzyżowania byłej drogi krajowej nr 19 z drogą wojewódzką nr 869 w miejscowości Jasionka do granicy Miasta Rzeszowa, która docelowo będzie drogą wojewódzką.

Rys. 43. Układ sieci drogowej

Źródło: opracowanie własne

Drogi krajowe stanowią około 5% sieci dróg województwa, a przenoszą prawie 50% całego ruchu, podobne proporcje są w całym kraju. Gęstość dróg krajowych w województwie podkarpackim wynosi 4,8 km/100km² i jest niższa od gęstości tych dróg w kraju wynoszącej 6,0 km/100 km². Ogólna długość dróg krajowych przebiegających przez województwo podkarpackie wynosi 860,4 km. Długość dróg krajowych przebiegających przez powiaty grodzkie Rzeszów, Przemyśl i Krosno wynosi około 47,3 km.

W miejscowościach, w których nie ma obwodnic, drogi przebiegają przez tereny intensywnie zabudowane, stwarzając zagrożenie zarówno dla użytkowników jak i dla mieszkańców. W ostatnich latach oddano do ruchu obwodnice w ciągu dróg krajowych:

- nr 4, w miejscowości: Ropczyce, Jarosław oraz „autostradową obwodnicę” miasta Rzeszowa
- nr 77, w miejscowości: Leżajsk (etap I).

W dalszym ciągu budowy obwodnic wymagają:

- Przeworsk, Radymno - droga nr 4,
- Kolbuszowa, Domaradz, Dukla - droga nr 9,
- Sokołów Młp. (inwestycja jest w trakcie przygotowania) - droga nr 19,
- Krosno, Rymanów, Sanok (inwestycja jest w trakcie przygotowania) - droga nr 28,
- Stalowa Wola i Nisko (inwestycja jest w trakcie przygotowania), Leżajsk (realizowany jest etap II), Przemyśl - droga nr 77.

Bardzo ważnym, a dotąd nierozwiązanym, elementem sieci drogowej są łączniki węzłów autostradowych z istniejącą siecią dróg krajowych i wojewódzkich. W miejscach gdzie węzeł zlokalizowany jest w bezpośrednim sąsiedztwie drogi krajowej lub wojewódzkiej ruch z autostrady odprowadzony jest na tą drogę (np. węzle Rzeszów Północ - ruch odprowadzony jest na drogę krajową nr 9), ale w przypadku gdy takiej drogi w bezpośrednim sąsiedztwie nie ma, ruch z autostrady odprowadzony jest do istniejącej drogi lokalnej (powiatowej lub gminnej) i poprzez tę drogę doprowadzony jest do sieci krajowej lub wojewódzkiej. Stanowi to duże obciążenie dla samorządów lokalnych ponieważ, administrowane przez nich drogi nie są przygotowane do przejścia ruchu z autostrady zarówno w zakresie ilości pojazdów jak i ich tonażu.

Drogi wojewódzkie

Drogi wojewódzkie umożliwiają powiązania komunikacyjne miast powiatowych z ośrodkami regionalnymi i ponadregionalnymi województwa. Zapewniają również połączenia z sąsiednimi województwami oraz z przejściami granicznymi. Łączna długość dróg wojewódzkich, administrowanych przez Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, przebiegających przez teren województwa podkarpackiego wynosi 1628,86 km. Drogi wojewódzkie, które w okresie 2009 - 2013 zmieniły długość, zestawiono w tabeli 13., a na rysunku 43. przedstawiono aktualne przebiegi sieci dróg wojewódzkich.

Tabela 13. Drogi wojewódzkie na terenie województwa podkarpackiego, których długość od 2008 r. uległa zmianie

Nr drogi	Nazwa drogi	Długość (km)
855	Olbięcin - granica woj. lubelskiego - Zaklików - Stalowa Wola	27,849 (było 28,593)
869	droga Nr 9 - droga Nr 19	6,075 (było 1,6)
878	Rzeszów - Dylągówka	16,682 (było 19,068)
988	Babica - Strzyżów - Wiśniowa - Twierdza - Warzyce	43,100 (było 43,447)
Razem:		1628,860 (było 1627,572)

Zródło: http://www.pzdw.pl/index.php?content=PZDW_sie%E6_drogowa

Różnice w długościach poszczególnych odcinków dróg, w stosunku do ich długości w roku 2008, tak jak w przypadku dróg krajowych, wynikają ze zmiany ich przebiegów w miejscach oddania do ruchu obwodnic oraz ze zmiany granic administracyjnych miast na prawach powiatów.

Gęstość dróg wojewódzkich na obszarze województwa jest większa o 0,6 km/m² w stosunku do roku 2008 i wynosi około 9,4 km/100km².

Największym obciążeniem ruchem charakteryzują się drogi wojewódzkie, zapewniające połączenia na terenach, gdzie zaznacza się brak dróg krajowych. Na drodze wojewódzkiej nr 984, na odcinku Wola Mielecka - Mielec, pomiary średniego dobowego ruchu wykazały ponad 17tys. poj/dobę, czyli wartości charakterystyczne dla mocno obciążonych ruchem odcinków dróg krajowych.

Szansą na poprawę powiązań komunikacyjnych w rejonie Mielca jest realizowana inwestycja pn. „Likwidacja barier rozwojowych - most na Wiśle z rozbudową drogi wojewódzkiej Nr 764 oraz połączeniem z drogą wojewódzką Nr 875”, zlokalizowana w województwie świętokrzyskim i podkarpackim, obejmuje budowę „Trasy Mostu na Wiśle” (dojazdy do mostu na Wiśle i na rzece Breń Stary oraz połączenie z drogą wojewódzką nr 982) - Odcinek Połaniec - Gawłuszowice oraz budowę po nowym śladzie drogi wojewódzkiej Połaniec - Mielec na odcinku od łącznika z drogą wojewódzką nr 982 do drogi wojewódzkiej nr 985 wraz ze skrzyżowaniem (odcinek Gawłuszowice - Tuszów Narodowy).

Drogi powiatowe i gminne

Na terenie województwa występuje gęsta sieć dróg powiatowych, których całkowita długość wynosi 6711,6 km, w tym dróg o nawierzchni twardej jest 6391,0 km, co stanowi 95,2% całkowitej ich długości. Gęstość dróg powiatowych na obszarze województwa wynosi 37,6 km/100km² i jest zbliżona do średniej krajowej wynoszącej 40,85 km/100km².

Sieć dróg gminnych na obszarze województwa ma długość 9 768,1 km, w tym dróg o nawierzchni twardej ulepszonej jest 6 318,4 km, co stanowi 59,6 % całkowitej ich długości. Gęstość dróg gminnych wynosi około 54,7 km/100km² i jest niższa od średniej krajowej wynoszącej 75,8 km/100 km².

W latach 2007 - 2013 wiele dróg powiatowych i gminnych zostało zmodernizowanych dzięki dofinansowaniu ze środków europejskich w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego. Jednak sieć dróg powiatowych i gminnych jest bardzo gęsta dlatego wciąż pozostają odcinki wymagające pilnej modernizacji lub przebudowy obiektów mostowych.

Ruch drogowy

Generalne pomiary ruchu drogowego na drogach krajowych i wojewódzkich przeprowadzane są w okresach pięcioletnich. Do ostatniej analizy ruchu drogowego brano dane z okresu 2005-2010. Pomiary przeprowadzone na drogach krajowych województwa podkarpackiego wskazują na prawie 20% wzrost ruchu na drogach krajowych (9611 poj./dobę) i 25% wzrost na drogach wojewódzkich (3792 poj./dobę), w stosunku do wyników z 2005 r.

Tabela 14. Średni dobowy ruch na sieci dróg krajowych i wojewódzkich w województwie podkarpackim

Średni Dobowy Ruch na drogach w 2010r.								
Wyszczególnienie	Międzynarodowe		Pozostałe krajowe		Krajowe ogółem		Wojewódzkie	
	SDR 2010 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2005/2010	SDR 2010 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2005/2010	SDR 2010 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2005/2010	SDR 2010 poj./dobę	Wskaźnik wzrostu 2005/2010
Polska	16667	1,21	7097	1,23	9888	1,22	3398	1,23
Województwo podkarpackie	12 535	1,17	7 582	1,21	9 611	1,19	3792	1,25

Duży wpływ na zmiany w rozkładzie i wielkości ruchu miały długotrwałe roboty drogowe na niektórych odcinkach dróg krajowych, m.in. na drodze krajowej nr 4 (odcinek Machowa - Łańcut) oraz występujące w 2010 r. powodzie. Dlatego porównanie wielkości SDR w latach 2005 i 2010 jest niemiarodajne dla określenia rozwoju ruchu dla całej sieci drogowej lub jej części.

Należy również mieć na uwadze fakt, że od opublikowania ostatnich wyników pomiaru ruchu minęło ponad 3 lata, a w tym czasie w województwie podkarpackim zostały wybudowane i oddane do eksploatacji dwa odcinki autostrady o łącznej długości przekraczającej 90 km oraz ponad 10 km drogi ekspresowej S19. Ponadto oddano obwodnice w ciągu dróg krajowych: w Ropczycach, Jarosławiu, Leżajsku (etap I) i zakończono wspomniany wcześniej remont drogi krajowej nr 4. Wszystkie te czynniki z pewnością wpłynęły na zmianę rozkładu ruchu na drogach województwa

podkarpackiego i porównywanie wyników pomiarów z roku 2010 i 2005 jest bezprzedmiotowe.

5.2.2. Sieć kolejowa

Układ sieci kolejowej w ostatnich latach nie zmienił się. Zmieniło się wykorzystanie linii kolejowych, których możliwości przewozowe, ze względu na trwające na nich remonty i modernizacje, znacznie się zmniejszyły. Jest to zjawisko przejściowe i ma prowadzić do zwiększenia wykorzystania transportu kolejowego w przyszłości.

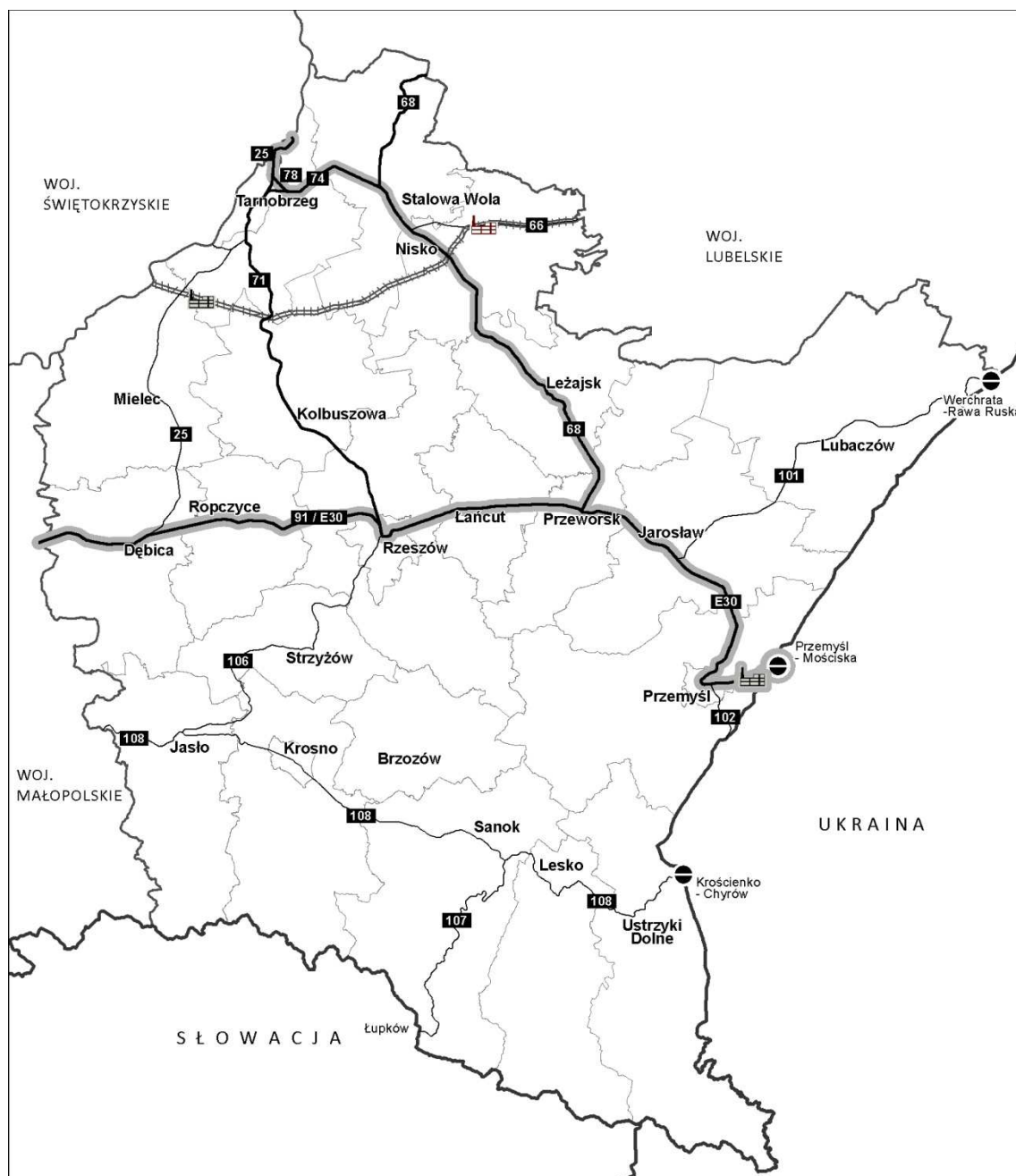
Gęstość linii kolejowych normalnotorowych na terenie województwa wynosi 5,5 km/100km² i jest mniejsza niż w kraju (6,4 km/100km²), co związane jest ze zróżnicowanym ukształtowaniem terenu. Istniejąca sieć kolejowa jest wystarczająca dla obsługi całego obszaru województwa. Układ sieci kolejowej województwa podkarpackiego przedstawiono na rys. 44.

Główną oś transportu kolejowego województwa podkarpackiego o znaczeniu międzynarodowym stanowi magistrala kolejowa E30, w którą wpisuje się linia kolejowa nr 91 relacji Kraków Główny Osobowy - Medyka - granica państwa (ze stacjami węzłowymi i towarowymi, w tym z węzłem przeładunkowym Żurawica - Przemyśl - Medyka obsługującym ruch graniczny). Linia ta, na odcinku Kraków - Rzeszów od 2010 roku jest modernizowana i dostosowywana do standardów AGC/AGTC. Efektem modernizacji ma być dostosowanie do nacisku 221 kN/oś oraz możliwość osiągnięcia prędkości dla pociągów pasażerskich 160 km/h i towarowych 120 km/h. Założony w projekcie czas przejazdu najszybszym pociągiem między Krakowem, a Rzeszowem wyniesie około 1 godziny i 20 minut. Zakończenie prac przewidywane jest w 2015 r. Od czasu rozpoczęcia modernizacji ruch pociągów na trasie z Rzeszowa w kierunku Krakowa znacznie się zmniejszył, okresowo był całkowicie zamknięty, ze względu na potrzebę zmiany trasy torowiska na niektórych jej odcinkach. Kolej na czas remontów wprowadziła zastępczą komunikację samochodową, lecz nie jest ona konkurencyjna dla prywatnych przewoźników na tym kierunku.

Poza linią 91, w ostatnich latach, prace remontowe prowadzone były również na odcinkach linii o znaczeniu regionalnym - linii kolejowej 106 Rzeszów - Jasło i linii kolejowej nr 108 Stróże - Krościenko.

Bardzo ważną z punktu widzenia rozwoju województwa jest linia kolejowa nr 71 Rzeszów - Ocice, która w powiązaniu z linią nr 25 Łódź Kaliska - Dębica oraz linią nr 8 Warszawa - Kraków stanowi najkrótsze połączenie Rzeszowa z Warszawą. W latach 2006-2009 na całej trasie prowadzone były prace modernizacyjne, dzięki którym, po kilkuletniej przerwie, linia jest znowu wykorzystywana w ruchu pasażerskim. W marcu 2007 r. został wznowiony ruch pasażerski na odcinku Rzeszów - Kolbuszowa, w grudniu 2009 r. Rzeszów - Stalowa Wola - Rozwadow. Na linii obowiązuje obecnie prędkość rozkładowa 120 km/h, poza pierwszymi 5 kilometrami,

Rys. 44. Układ sieci kolejowej

OBJAŚNIENIA:

—E30— magistrala kolejowa E30

—68— linia kolejowa - państwowa

—108— linia kolejowa - regionalna

==== linia kolejowa szerokotorowa

● kolejowe przejście graniczne

⌘ terminal przeladunkowy

⌘ projektowany terminal przeladunkowy

==== element sieci TEN-T

elementy sieci TEN-T:

sieć bazowa:

- magistrala kolejowa E30

- kolejowe przejście graniczne

(Przemyśl-Mościska)

sieć kompleksowa:

- linie kolejowe nr 68, 74, 25

- terminal przeladunkowy

(Przemyśl-Medyka)

Źródło: opracowanie własne

gdzie ograniczono ją do 100 km/h z uwagi na układ geometryczny toru. Po elektryfikacji linii, planowane jest uruchomienie połączenia ekspresowego relacji Warszawa - Rzeszów.

5.2.3. Lotniska i lądowiska

Zgodnie z „Programem rozwoju sieci lotnisk i lotniczych urządzeń naziemnych” przyjętym uchwałą nr 86/2007 Rady Ministrów z dnia 8 maja 2007 r., rozwój lotnisk regionalnych oraz lokalnych należy do kompetencji władz regionalnych oraz lokalnych i powinien przebiegać w zgodności z dokumentami strategicznymi państwa w zakresie transportu lotniczego.

Na terenie województwa podkarpackiego znajduje się sześć lotnisk wpisanych do rejestru lotnisk cywilnych, prowadzonego przez Urząd Lotnisk Cywilnych. Są to lotniska: Rzeszów-Jasionka, Krosno, Mielec, Turbia k. Stalowej Woli, Iwonicz, Rzeszów - Ośrodek Kształcenia Lotniczego Politechniki Rzeszowskiej oraz 14 lądowisk ujętych w ewidencji lądowisk, tj.: Przemyśl, Krosno - Szpital, Rzeszów - Szpital, Mielec, Bezmiechowa, Laszki, Sanok - Szpital, Arłamów, Sanok - Baza, Stara Wieś, Ikar Jasło, Dolina Ruchlinu-Horodek, Dolina Ruchlinu-Żernica, Lesko - Szpital. Oprócz lądowisk zarejestrowanych, na obszarze województwa znajduje się 8 innych miejsc do startów i lądowań: Dźwiniacz Dolny, Czeluśnica, Huwniki, Monasterzec, Oleszyce, Teleśnica, Weremień, Smolnik k. Komańczy, nie ujętych w ewidencji lądowisk Urzędu Lotnisk Cywilnych (rys. 45).

Zgodnie z Rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 30 maja 2003 r. w sprawie określenia lotnisk międzynarodowych (Dz. U. Nr 99, poz. 910 z dnia 4 czerwca 2003 r.) lotniska w Rzeszowie i w Mielcu ustalono jako lotniska międzynarodowe, posiadające przejścia graniczne.

Szczególne ważne znaczenie dla regionu ma lotnisko Rzeszów-Jasionka, zlokalizowane na terenie gminy Trzebownisko, które obsługuje ruch krajowy i międzynarodowy. Zgodnie z nową polityką transportową UE lotnisko to znajduje się w sieci kompleksowej sieci TEN-T, stanowiącej zasadniczą infrastrukturę lotniskową kraju oraz część infrastruktury europejskiej.

Najważniejsze zmiany, które zaszły w zakresie rozwoju infrastruktury lotniskowej w latach 2007-2013:

- został zmodernizowany Port lotniczy Rzeszów-Jasionka (pas startowy, płyta postojowa, terminal pasażerski, wieża kontrolna); w 2013 r. obsłużył ok. 590,0 tys. pasażerów, co oznacza ponad dwukrotny wzrost w stosunku do roku 2007; obecnie lotnisko nie jest dostatecznie wykorzystywane w stosunku do swoich potencjalnych możliwości,

- w 2013 r. przystąpiono do modernizacji lotniska w Krośnie w zakresie rozwoju funkcji szkolno-treningowej, obsługi cargo i małej komunikacji pasażerskiej,
- przybyło 13 lądowisk w tym: 6 sanitarnych i 7 wielofunkcyjnych oraz 8 innych miejsc do startów i lądowań,
- zgodnie z nową polityką transportową UE Port lotniczy Rzeszów-Jasionka znajduje się w sieci kompleksowej TEN-T.

5.2.4. Przejścia graniczne

W związku z przystąpieniem Polski do strefy Schengen 21 grudnia 2007 r. na mocy decyzji Parlamentu Europejskiego zniesione zostały kontrole paszportowe na granicy Polski z Niemcami, Czechami, Słowacją i Litwą. Po wejściu Polski do strefy Schengen granicą zewnętrzną UE dla województwa podkarpackiego stała się granica z Ukrainą. Na granicy z Ukrainą funkcjonują przejścia graniczne:

Istniejące:

- 4 transportu drogowego: Korczowa - Krakowiec, (w sieci bazowej TEN-T), Medyka - Szeginie, Krościenko - Smolnica, Budomierz - Hruszew,
- 3 transportu kolejowego: Werchrata - Rawa Ruska, Przemyśl - Mościska (w sieci bazowej TEN-T), Krościenko - Chyrów (zawieszone),
- 4 transportu lotniczego: Rzeszów - Jasionka, Mielec

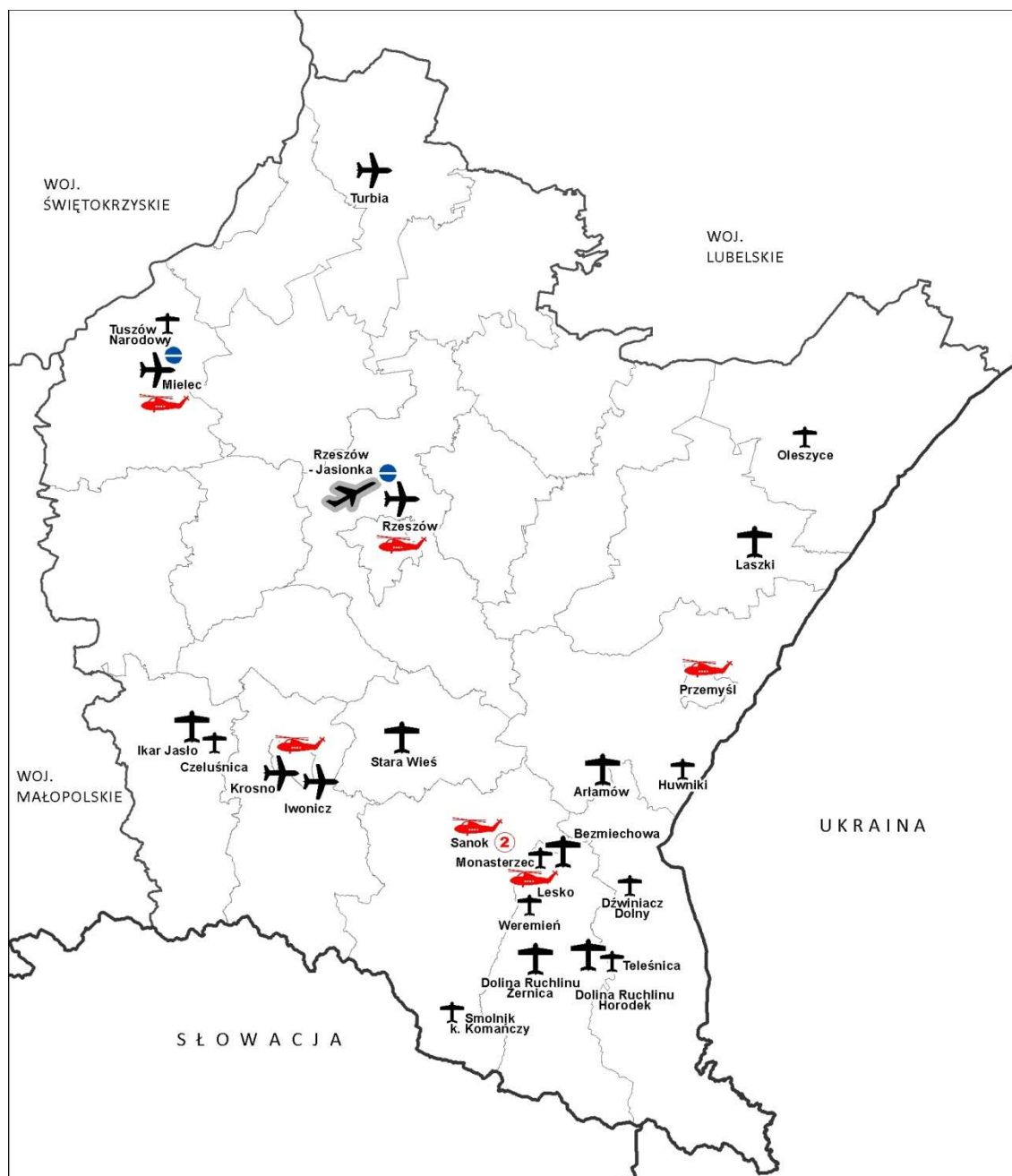
w realizacji: Malhowice – Niżankowice.

W latach 2007 - 2013 w ruchu paszportowym nastąpił znaczący spadek w przekroczeniach granic Polaków i cudzoziemców z Ukrainą, w szczególności na drogowych przejściach granicznych w Medyce i Krościenku oraz kolejowym przejściu granicznym w Przemyślu.

Od 01.07.2009 r. obowiązuje Umowa między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy o zasadach małego ruchu granicznego (MRG), która umożliwia w trybie uproszczonym przekraczanie granicy między RP, a Ukrainą przez mieszkańców strefy przygranicznej Polski i Ukrainy. Z chwilą uruchomienia MRG na granicy z Ukrainą nastąpił gwałtowny wzrost przekroczeń w ruchu granicznym w latach 2009 - 2013.

W okresie 2007 – 2013, nastąpił wzrost przekroczeń samochodów osobowych na drogowych przejściach granicznych w Korczowej i Medyce oraz spadek w Krościenku. W odniesieniu do przekroczeń na przejściach granicznych samochodów ciężarowych, nastąpił nieznaczny wzrost na przejściu w Medyce, z jednoczesnym spadkiem przekroczeń na przejściu w Korczowej i Krościenku.

Rys. 45. Lotniska i lądowiska

OBJAŚNIENIA:

- port lotniczy Rzeszów - Jasionka
element sieci kompleksowej TEN-T
- lotnicze przejście graniczne
- lotnisko
- lądowisko śmigłowcowe (sanitarne)
- ilość lądowisk śmigłowcowych (sanitarnych)
- lądowisko samolotowe
- inne miejsce przystosowane do startów i lądowań

Źródło: opracowanie własne

Natomiast w stosunku do przekroczeń na przejściach granicznych kolejowych należy odnotować wyraźny spadek ruchu pociągów pasażerskich i towarowych. Przejście graniczne kolejowe w Krościenku nie funkcjonują od 2011 r.

Najważniejsze zmiany, które zaszły w zakresie rozwoju infrastruktury granicznej w latach 2007 - 2013:

- w grudniu 2013 r. na granicy z Ukrainą otworzono nowe drogowe przejście graniczne Budomierz-Hruszew,
- poddano modernizacji istniejące przejścia graniczne,
- rozpoczęto realizację przejścia drogowego Malhowice - Niżankowice,
- w 2009 r. nastąpiło przejście przez Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej ochrony granicy ze Słowacją od Karpackiego Oddziału Straży Granicznej w Nowym Sączu,
- zgodnie z nową polityką transportową UE przejścia graniczne drogowe Korczowa – Krakowiec oraz kolejowe Przemyśl – Mościska znajdują się w sieci bazowej TEN-T.

WNIOSKI

W okresie 2008 - 2013:

- Parlament Europejski wprowadził nowy kształt sieci TEN-T, w województwie podkarpackim znalazły się w niej:
 - sieć bazowa: droga międzynarodowa E40, autostrada A4, droga ekspresowa S19 odcinek: Rzeszów - Lublin, magistrala kolejowa E30, kolejowe przejście graniczne Przemyśl - Mościska,
 - sieć kompleksowa: droga ekspresowa S19 odcinek Rzeszów - Barwinek, droga ekspresowa S74 Nisko - Opatów, linie kolejowe nr 68, 74, 25, terminal przeładunkowy Przemyśl - Medyka, port lotniczy Rzeszów – Jasionka.
- oddano do ruchu dwa odcinki autostrady A4: Dębica - Rzeszów i Jarosław – Korczowa,
- rozpoczęto budowę odcinków A4: Tarnów - Dębica i Rzeszów – Jarosław,
- oddano do ruchu dwa odcinki drogi ekspresowej S19: Rzeszów Wschód - Stobierna i Rzeszów Zachód - Świlcza,
- przygotowano do realizacji odcinki S19: Świlcza - Rzeszów Południe i Stobierna - Sokołów Młp. Północ,
- rozbudowano układ drogowy o obwodnice miast i miejscowości na drogach krajowych i wojewódzkich w tym m.in.: Ropczyce, Jarosław, Rzeszów, Leżajsk, oraz rozpoczęto realizację połączenia drogowego Mielec - Połaniec pomiędzy województwami podkarpackim i świętokrzyskim,
- rozpoczęto modernizację linii kolejowej E30 na odcinku Rzeszów – Kraków,
- przeprowadzono prace remontowe na odcinkach linii 106 Rzeszów - Jasło i 108 Stróże – Krościenko,
- zmodernizowano Port lotniczy Rzeszów-Jasionka: pas startowy, płyta postojowa,

terminal pasażerski, wieża kontrolna,

- przystąpiono do modernizacji lotniska w Krośnie w zakresie rozwoju funkcji szkolno-treningowej, obsługi cargo i małej komunikacji pasażerskiej,
- wzrosła ilość lądowisk oraz innych miejsca do startów i lądowań,
- oddano do użytku nowe drogowe przejście graniczne Budomierz – Hruszew,
- rozpoczęto realizację drogowego przejścia granicznego Malhowice - Niżankowice,
- nastąpił znaczny spadek przekroczeń na kolejowych przejściach granicznych w ruchu osobowym i towarowym na granicy Polski z Ukrainą.

5.3. Energetyka

5.3.1. Elektroenergetyka

W analizowanym okresie nastąpiły szerokie zmiany organizacyjne sektora elektroenergetycznego, które dotyczyły rozdziału działalności sieciowej od działalności w zakresie wytwarzania i obrotu paliwami gazowymi i energią elektryczną. Ustawa z dnia 10 kwietnia 1997 r. Prawo energetyczne, uwzględniając zapisy dyrektywy 2009/73/WE oraz tzw. nowe zasady w zakresie rozdzielenia zadań operatorów systemów elektroenergetycznych (unbundling), wprowadziła podział operatorów systemowych.

Obecnie operatorem systemu przesyłowego (OSP) działającym na terenie całego kraju, są Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. Operator ten zajmuje się bezpieczeństwem dostarczania energii elektrycznej poprzez układ sieci Krajowego Systemu Elektroenergetycznego o napięciach roboczych 750, 400 i 220 kV (istniejące sieci przedstawione są na rys. 46.), zarządza przepływami energii elektrycznej w systemie elektroenergetycznym w sposób skoordynowany z połączonymi systemami elektroenergetycznymi innych krajów oraz współpracuje z operatorami systemów dystrybucyjnych (OSD) elektroenergetycznych.

Operator Polskie Sieci Elektroenergetyczne S.A. w latach 2009 - 2013 realizował następujące inwestycje w zakresie eksploatacji, konserwacji i remontów sieci przesyłowej⁷⁵:

- ponowne uruchomienie połączenia transgranicznego Polska - Ukraina linii 750 kV Rzeszów - Chmielnicka w ramach podprojektu strategicznego VI.6.1 Połączenia w kierunku Polska – Ukraina (rozpoczęto prace przygotowawcze i organizacyjne);

⁷⁵ Na podstawie opracowania pt. „Program rozwoju w zakresie zaspokojenia obecnego i przyszłego zapotrzebowania na energię elektryczną na lata 2010 – 2025”, zaktualizowanego w 2013 r.

- rozbudowa i modernizacja stacji elektroenergetycznej 750/400/110 kV Rzeszów wraz z instalacją urządzeń do kompensacji mocy biernej (rozpoczęcie prac 2013 r., planowane zakończenie zadania 2014 r.);
- rozbudowa stacji 220/110 kV Stalowa Wola o rozdzielnię 220 kV (rozpoczęcie prac 2011 r., planowane zakończenie zadania 2014 r.);
- budowa linii 220 kV Stalowa Wola - punkt nacięcia linii Chmielów - Abramowice (poprzednia nazwa: „Budowa linii 220 kV-punkt gwiazdowy Stalowa Wola - Abramowice - Chmielów”), (rozpoczęcie prac 2011 r. planowane zakończenie zadania 2014 - 2015 r.),
- modernizacja linii 220 kV Stalowa Wola - Chmielów (rozpoczęto prace projektowe planowane zakończenie zadania 2014 r.).

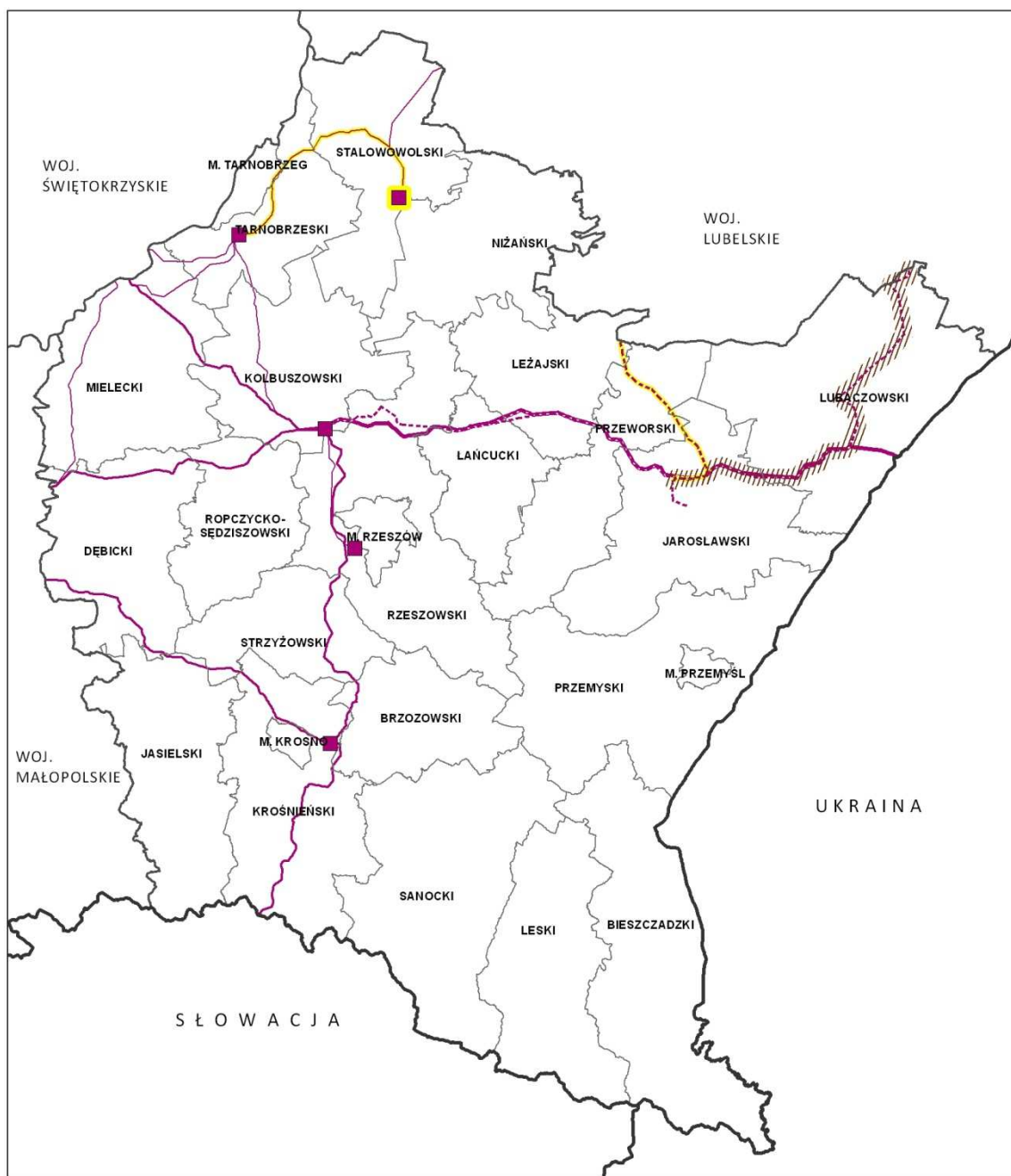
Za podstawowy środek poprawy stabilności pracy systemu przesyłowego na terenie województwa podkarpackiego uważa się budowę nowych linii przesyłowych. Wraz z ich budową niezbędne jest również dysponowanie odpowiednio dobranymi, pod względem lokalizacji, wielkości mocy, zakresu regulacji i poziomu napięcia, urządzeniami do kompensacji mocy biernej o charakterze pojemnościowym. Wiąże się to z koniecznością instalacji źródeł mocy biernej o charakterze indukcyjnym, które zapewnią kompensację mocy w okresach doliny obciążenia.

Operator PSE S.A. nie zajął stanowiska w sprawie projektowanej linii 400kV Rzeszów – Jarosław (stacja) – Zamość, co uwzględnia m.in. KPZK 2030. OSP nie wycofuje się z tych zamierzeń lecz przesuwają je w realizacji po roku 2025, ponadto zapewnia o długoterminowej zdolności systemu elektroenergetycznego w celu zaspokajania uzasadnionych potrzeb w zakresie przesyłania energii elektrycznej w obrocie krajowym i transgranicznym.

Dostarczanie energii elektrycznej użytkownikom sieci dystrybucyjnej o napięciach roboczych 100, 30, 15 i 6 kV, z którymi system przesyłowy jest połączony, zapewniają operatorzy systemów dystrybucyjnych. Na terenie województwa podkarpackiego są to: TAURON Dystrybucja S.A. oraz PGE Dystrybucja S.A., które współpracują między sobą oraz z OSP w celu niezawodnego i efektywnego funkcjonowania systemów elektroenergetycznych oraz skoordynowania ich rozwoju. Zapewniają oni efektywną dystrybucję energii elektrycznej, kompleksowe dostosowanie się do potrzeb klientów oraz tworzą warunki do rozwoju rynku energii, związanego z korzystaniem przez odbiorców z prawa wyboru sprzedawcy oraz zapewnienie bezpieczeństwa i niezawodności dostaw energii elektrycznej.

W zakresie modernizacji i przebudowy istniejących linii 110 kV celem głównym, który jest realizowany, jest wyprowadzenie mocy z farm wiatrowych istniejących i planowanych na terenie województwa. Odbywa się to przez wymianę transformatorów WN/SN oraz przeizolowywanie odcinków sieci dystrybucyjnej zgodnie z własnym harmonogramem inwestycji.

Rys. 46. Elektroenergetyka

OBJAŚNIENIA:

System elektroenergetyczny

	główne węzły energetyczne		projektowana linia 400 kV
	modernizacja Elektrowni Systemowej Stalowa Wola		modernizacja napięcia 220 kV Stalowa Wola - Chmielów
	linie energetyczne 750 kV		utrzymany I wariant w KPZK 2030
	linie energetyczne 400 kV		wariant II - nieutrzymany
	linie energetyczne 220 kV		

Zmiany, które zaszyły w okresie 2009 - 2013

Źródło: opracowanie własne

Po analizie materiałów operatorów systemów dystrybucyjnych oraz dostępnych projektów założeń do planów zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe gmin z terenu województwa podkarpackiego, można stwierdzić, że województwo podkarpackie posiada rezerwy dostępnych mocy elektroenergetycznych. Obciążenie stacji GPZ nie przekracza 60%, następuje sukcesywna wymiana starych transformatorów w ramach czterech projektów wymiany transformatorów na nowe jednostki o niższych stratach, które były współfinansowane ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko 2007 - 2013, Działanie 9.2 „Efektywna dystrybucja energii”. Zmniejszyły się straty energii elektrycznej i wyraźnie zmniejszyło się przy tym ryzyko wystąpienia ewentualnych awarii u odbiorców.

5.3.2. Gazownictwo

Na terenie województwa podkarpackiego znajdują się złoża gazu ziemnego, które występują samodzielnie lub z ropą naftową albo kondensatem ropnym. Gaz wydobywany jest na terenach dwóch jednostek geologicznych Podgórze Karpat i Karpat (22,7% zasobów krajowych). Nadwyżki gazu magazynowane są w podziemnych magazynach gazu:

- PMG Brzeźnica (gmina Dębica);
- PGM Husów (gmina Markowa);
- PGM Strachocina (gmina Sanok i gmina Brzozów).

Przez teren województwa podkarpackiego przebiegają dwie główne magistrale gazowe, zasilające obszar kraju w gaz ziemny: południowa i północna, którymi transportowany jest gaz importowany z Rosji oraz gaz pozyskiwany z eksploatowanych złóż na obszarze województwa.

Magistrale te składają się z następujących gazociągów wysokiego ciśnienia o znaczeniu krajowym:

- DN 700 Jarosław - Sędziszów Małopolski - granica województwa - Pogórska Wola;
- DN 700 Głuchów - Sędziszów Małopolski - granica województwa - Pogórska Wola;
- DN 600 granica państwa (Hermanowice) - Jarosław;
- DN 500 granica państwa (Hermanowice) - Jarosław;
- DN 700 granica państwa (Hermanowice) - Jarosław;
- DN 400 Jarosław - Sędziszów Małopolski - granica województwa - Pogórska Wola;
- DN 500/600 Przemyśl - Jarosław;
- DN 700 granica państwa - Jarosław - Rozwadów - granica województwa - Puławy.

System przesyłu gazu uzupełnia 11 gazociągów wysokiego ciśnienia o znaczeniu regionalnym i 11 gazociągów wysokiego ciśnienia o znaczeniu lokalnym, zasilających stacje redukcyjno – pomiarowe.

Operator gazociągów przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A., wyznaczony decyzją Prezesa Urzędu Regulacji Energetyki (URE) z dnia 13 października 2010 r., na operatora systemu przesyłowego gazowego, zarządza krajową siecią przesyłową oraz zapewnia utrzymanie ciągłego i niezawodnego przesyłania gazu pomiędzy źródłami i odbiorcami w Polsce. Realizując podstawowe obowiązki wynikające z Ustawy Prawo energetyczne, GAZ-SYSTEM S.A. odpowiada m.in. za bezpieczeństwo dostarczania paliw gazowych, realizację umów z jego użytkownikami, prowadzenie ruchu sieciowego z zachowaniem wymaganej niezawodności i jakości dostarczanych paliw gazowych oraz za rozwój systemu przesyłowego, umożliwiającego zapewnienie długoterminowej zdolności systemu do zaspokajania potrzeb w zakresie przesyłania paliw gazowych w obrocie krajowym i transgranicznym.

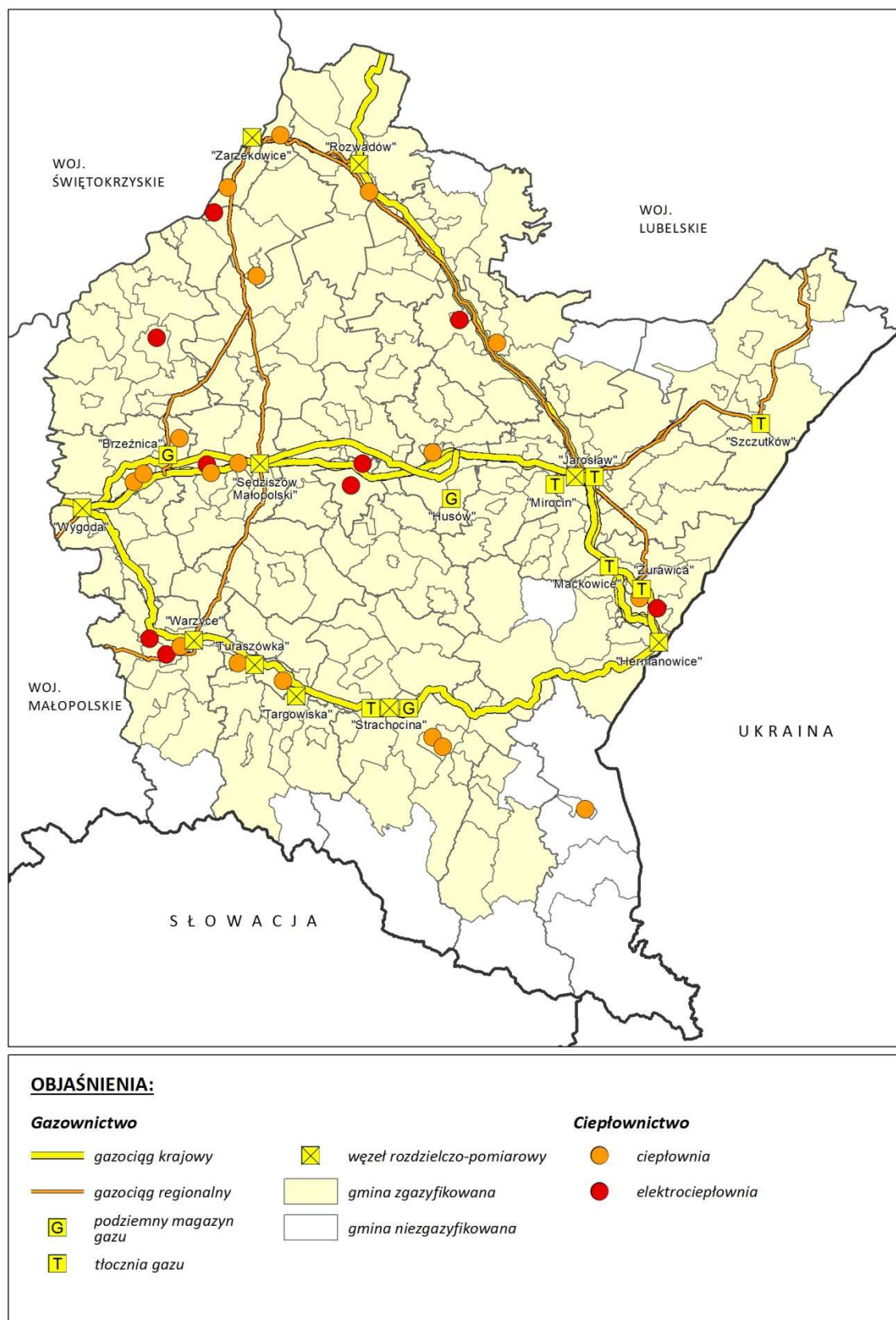
Prezes URE, decyzją z dnia 30.06.2008 r. znak: DPE-47-71(7)/2834/2008/MW, wyznaczył Karpackiego Operatora Systemu Dystrybucyjnego Sp. z o.o. w Tarnowie, operatorem gazowego systemu dystrybucyjnego. W związku z konsolidacją spółek dystrybucyjnych w jeden podmiot, Karpacka Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. w Tarnowie została z dniem 12.09.2013 r. przekształcona w Oddział w Tarnowie Polskiej Spółki Gazownictwa Sp. z o.o. z siedzibą w Warszawie.

Na całym obszarze Spółka dystrybuuje gaz ziemny wysokometanowy E, który jest dostarczany przede wszystkim z systemu przesyłowego GAZ-SYSTEM oraz z lokalnych kopalń gazu, gazociągami, których właścicielem jest PGNiG S.A. Obowiązkiem KSG Sp. z o.o. jest zapewnienie bezpieczeństwa i ciągłości dostaw gazu oraz utrzymanie sprawności eksploatacyjnej sieci. KSG Sp. z o.o. jest właścicielem sieci dystrybucyjnej wysokiego, podwyższonego średniego, średniego i niskiego ciśnienia. Sieć wysokiego i podwyższonego ciśnienia tworzy lokalne układy dystrybucyjne, składające się z gazociągów oraz przynależnych do nich SRP I-go stopnia.

W latach 2009 - 2013 zrealizowano następujące zadania:

- modernizacja tłoczni Jarosław 1,
- modernizacja tłoczni Maćkowice,
- zrealizowano tłocznię Jarosław 2,
- przebudowano węzeł Rozwadów,
- modernizowano węzeł rozdzielczo - pomiarowy Jarosław zadanie II, III i IV,
- zmodernizowano węzeł rozdzielczo - pomiarowy Hermanowice,
- rozbudowano PMG - Husów, Strachocina, Brzeźnica,
- zrealizowano gazociąg DN 200 relacji Kopalnia Zalesie - sieć przesyłowa,
- zrealizowano gazociąg DN 200 relacji sieć przesyłowa - EC Rzeszów + stacja redukcyjno - pomiarowa.

Rys. 47. Gazownictwo z ciepłownictwem

Źródło: opracowanie własne

W trakcie realizacji są następujące zadania:

- przebudowa gazociągu DN 300/250 Jarosław - Rozwadów,
- przebudowa gazociągu DN 300/250 Sędziszów Małopolski - Sandomierz ,
- przebudowa gazociągu DN 250 Sędziszów Małopolski - Warzyce,
- przebudowa gazociągu DN 300 Warzyce - granica województwa - Gorlice,
- rozpatrzono realizację gazociągu DN 200 relacji sieć przesyłowa - EC Stalowa Wola + stacja redukcyjno - pomiarowa.

Zadania na etapie przygotowań inwestycji (studia wykonalności, projekty):

- gazociąg wysokiego ciśnienia DN 700 Hermanowice - Strachocina,
- gazociąg wysokiego ciśnienia DN 700 Strachocina - Pogórska Wola,
- gazociąg wysokiego ciśnienia DN 1000 Strachocina - granica RP - Słowacja.

5.3.3. Ciepłownictwo

W województwie podkarpackim wytwarzanie energii cieplnej odbywa się w elektrociepłowniach, ciepłowniach i kotłowniach komunalnych, przemysłowych oraz osiedlowych. Oprócz scentralizowanego układu funkcjonowania, ogrzewanie budownictwa jednorodzinnego na terenach miast i wsi odbywa się z indywidualnych kotłowni, zasilanych paliwem stałym, gazowym lub płynnym.

W województwie podkarpackim w 2012 r. długość sieci cieplnej przesyłowej wynosiła 651,7km i była krótsza o 142,8 km w stosunku do 2007 r., co stanowi spadek o 17,97%. W Polsce natomiast w analizowanym okresie nastąpił wzrost długości sieci cieplej o 9,39%.

Tabela 15. Najwięksi producenci energii cieplnej na terenie województwa podkarpackiego

Nazwa obiektu:	Moc cieplna [MWt]
Elektrociepłownia „Stalowa Wola” S.A.	341,00 ¹⁾
Elektrociepłownia PGE „Rzeszów” S.A.	332,30 ²⁾
Elektrociepłownia Fenice Poland Sp. z o.o. Rzeszów	171,00 ³⁾
Elektrociepłownia „Mielec” Sp. z o.o.	159,70 ⁴⁾
Ciepłownia zakładowa FIBRIS S.A. w Przemyślu	101,70 ⁵⁾
Ciepłownia „Zasanie” Miejskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Przemyślu	80,15 ⁶⁾

Źródło: ¹⁾ www.esw.pl

²⁾ www.ecrzeszow.pegeiek.pl

^{3,5)} na podstawie ankiet przekazanych przez Przedsiębiorców (2008 r.)

⁴⁾ www.ec.mielec.pl

⁶⁾ www.mpec.przemysl.pl

W zakresie wielkości sprzedaży energii cieplnej w województwie podkarpackim w latach 2007 - 2012 nastąpił wzrost. W 2012 r. sprzedaż wyniosła 6 682 073,0 GJ i była wyższa o 1 104 795,8 GJ w stosunku do 2007 r. W Polsce w badanym okresie nastąpił nieznaczny spadek sprzedaży energii ciepłej (0,2%), który w 2012 r. wynosił 203469405,1GJ.

Największych producentów energii cieplnej na terenie województwa przedstawia tabela 15.

Ważniejsze inwestycje z zakresu ciepłownictwa (zrealizowane i realizowane) na terenie województwa podkarpackiego w analizowanym okresie:

- modernizacja Elektrociepłowni w Stalowej Woli, w wyniku której nastąpi przebudowa kotła OP-150 nr 10 na kocioł całkowicie opalany biomasą z zastosowaniem palników pyłowych,
- modernizacja Elektrociepłowni w Mielcu - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego - zrealizowano układ kogeneracyjny w postaci silników spalinowych tłokowych zasilanych gazem ziemnym wysokometanowym GZ-50 z sieci średnioprężnej; łączna moc elektryczna zainstalowana dwóch układów wynosi 8,428 MWe; moc cieplna możliwa do odzyskania z członu ciepłowniczego jest równa 7,176 MWt,
- budowa nowego układu kogeneracyjnego wraz z infrastrukturą towarzyszącą do wytwarzania z biogazu energii elektrycznej i cieplnej na terenie oczyszczalni ścieków w Dębicy - etap II,
- modernizacja sieci ciepłowniczej w Rzeszowie,
- modernizacja sieci ciepłowniczej w Dębicy,
- modernizacja systemu ciepłowniczego w Jaśle,
- budowa na terenie Oczyszczalni Ścieków MPGK Jasło zespołu urządzeń do wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej w skojarzeniu z wykorzystaniem biogazu pochodzącego z oczyszczalni,
- kompleksowa modernizacja systemu przesyłu ciepła w mieście Nowa Sarzyna,
- modernizacja sieci cieplnej magistralnej przy ul. Jagiellończyka w Mielcu,
- modernizacja systemu ciepłowniczego miasta Mielca,
- przebudowa sieci cieplnej wysokich parametrów w obrębie osiedla mieszkaniowego przy ul. Piłsudskiego oraz w dzielnicy Czekań w Ropczycach,
- przebudowa istniejącej sieci ciepłowniczej przy ul. Metalowców i Ofiar Katynia w Stalowej Woli,
- modernizacja sieci cieplnej w Krośnie,
- budowa układu kogeneracyjnego wraz z przebudową infrastruktury towarzyszącej do wytwarzania energii elektrycznej i cieplnej na terenie Miejskiego Zakładu Komunikacji Sp. z o.o. w Przemyślu.

Ponadto na szeroką skalę prowadzona jest także termomodernizacja budynków, w tym obiektów użyteczności publicznej i wielorodzinnych budynków mieszkalnych. Działania te pozwalają w znaczący sposób ograniczać zapotrzebowanie na ciepło i jego

straty. Stopniowo wprowadzane są także nowe technologie, umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii na cele grzewcze - szczególnie biomasy, energii słonecznej i geotermalnej.

5.3.4. Energetyka odnawialna

Według danych Urzędu Regulacji Energetyki (URE) z 31.12.2013 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się:

- 25 elektrowni wiatrowych o łącznej zainstalowanej mocy 84.184 MW,
- 14 elektrowni wodnych, w tym:
 - 10 elektrowni wodnych przepływowych do 0,3 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 0,726 MW,
 - 2 elektrownie wodne przepływowe do 1 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 1,484 MW,
 - 1 elektrownia wodna przepływowa do 10 MW, o łącznej zainstalowanej mocy 8,3 MW,
 - 1 elektrownia wodna szczytowo - pompowa lub przepływowa z członem pompowym o łącznej zainstalowanej mocy 198,6 MW,
- 8 elektrowni biogazowych, wytwarzających energię elektryczną z biogazu z oczyszczalni ścieków, o łącznej zainstalowanej mocy 2,675 MW,
- 3 elektrownie biogazowe, wytwarzające energię elektryczną z biogazu składowiskowego, o łącznej zainstalowanej mocy, 1,651 MW,
- 3 elektrownie biomasowe, wytwarzające energię elektryczną z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych i ogrodowych, o łącznej zainstalowanej mocy 3,380 MW,
- 1 elektrownia biomasowa, wytwarzająca energię elektryczną z biomasy mieszanej, o łącznej zainstalowanej mocy 30 MW,
- 2 elektrownie realizujące technologię współspalania paliw kopalnych i biomasy (brak informacji o mocy zainstalowanej w odniesieniu do energii ze źródeł odnawialnych).

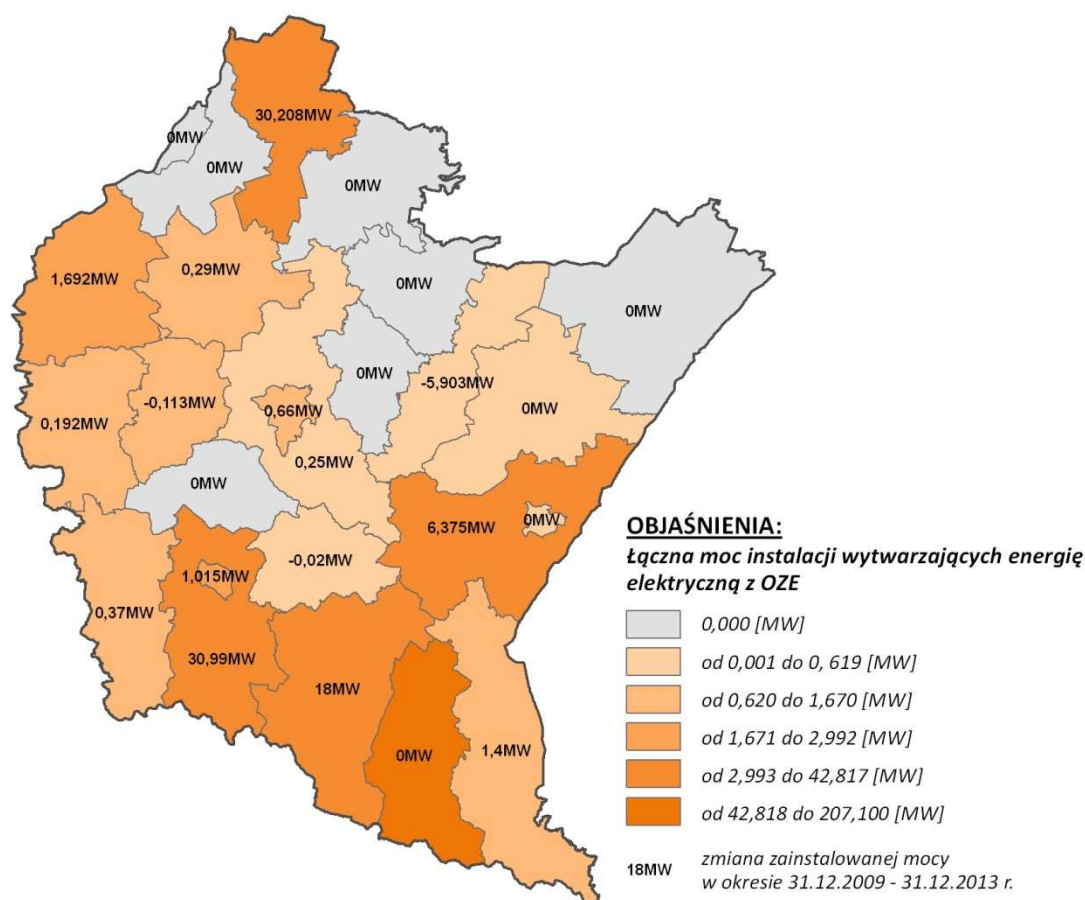
Łączna zainstalowana moc w elektrowniach wykorzystujących odnawialne źródła energii na terenie województwa podkarpackiego wyniosła 331 MW, co stanowi 6% zainstalowanej mocy w OZE w skali kraju.

W okresie od 2009 r. do końca 2013 r. powstały :

- 2 elektrownie biogazowe, wytwarzające energię elektryczną z biogazu z oczyszczalni ścieków, o łącznej zainstalowanej mocy 0,427 MW,

- 2 elektrownie biomasowe, wytwarzające energię elektryczną z biomasy z odpadów leśnych, rolniczych, ogrodowych, o łącznej zainstalowanej mocy 2,8 MW,
- 1 elektrownia biomasowa wytwarzająca energię elektryczną z biomasy mieszanej o łącznej zainstalowanej mocy 30 MW (w międzyczasie zamknięto 1 elektrownię biomasową o mocy 6 MW w powiecie przeworskim),
- 12 elektrowni wiatrowych na lądzie o łącznej zainstalowanej mocy 57,554 MW,
- 1 elektrownia wodna przepływowa do 0,3 MW,
- 1 elektrownia wodna przepływowa do 1 MW.

Rys. 48. Łączna moc instalacji wytwarzających energię elektryczną z OZE

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych URE

Ponadto:

- w 2011 r. uruchomiono małą elektrownię wodną na rzece Mleczka w Przeworsku, zainstalowana moc w tej elektrowni to 97 kW,
- w 2012 r. oddano do użytku małą elektrownię wodną na rzece Wisłok w Rzeszowie, jej budowa trwała 3 lata, zainstalowana moc tej elektrowni to ok. 659 kW,

- w 2011 r. oddano do użytku dużą farmę wiatrową w Bukowsku, powiat sanocki o łącznej mocy zainstalowanej 18 MW,
- w 2012 r. zakończono budowę farmy wiatrowej Kalników o mocy 6 MW (4 elektrownie wiatrowe o mocy 1,5 MW każda) położonej w powiecie przemyskim, gmina Stubno,
- w połowie 2013 r. uruchomiono farmę wiatrową w Rymanowie, powiat krośnieński, składającą się z 13 turbin wiatrowych i łącznej zainstalowanej mocy 26 MW.

W okresie od końca 2009 r. do końca 2013 r. na terenie województwa podkarpackiego łączna moc zainstalowana w instalacjach wytwarzających energię elektryczną z odnawialnych źródeł energii wzrosła o 85,404 MW, co stanowi 2,4% wzrostu w skali kraju.

Na terenie województwa brak jest urządzeń i instalacji wykorzystujących energię geotermalną wysokiej entalpii. Taki stan rzeczy wynika z braku dokładnego rozpoznania istniejących zasobów oraz dużych kosztów początkowych, bez gwarancji ich zwrotu. Energia niskiej entalpii (tzw. niskotemperaturowa energia geotermalna) jest wykorzystywana za pomocą pomp ciepła. Pompa ciepła zamienia energię cieplną, pobraną ze środowiska naturalnego (grunt, wody powierzchniowe i podziemne), na energię użyteczną, służącą do ogrzewania. W województwie podkarpackim funkcjonuje pewna liczba pomp ciepła, brak jest jednak szczegółowych informacji na ten temat (dostępne dane są nieaktualne). Na podstawie danych zebranych przez Podkarpacką Agencję Energetyczną (PAE) na początku 2012 r. wiadomo, że planowano wykorzystanie energii geotermalnej niskiej entalpii, poprzez zastosowanie pomp ciepła w budynkach mieszkalnych oraz budynkach użyteczności publicznej, w następujących gminach: Czarna, Wiązownica, Lesko, Krasiczyn, Przemyśl, Besko, Bojanów.

W zakresie wykorzystania energii słonecznej, na terenie województwa podkarpackiego pod koniec 2012 r. zainstalowanych było 14140 m² kolektorów oraz 703,4 m² ogniw fotowoltaicznych. Podane dane pochodzą z ankietyzacji gmin i nie uwzględniają wszystkich działających instalacji. W województwie brak jest działających elektrowni słonecznych. Najbliższa znajduje się w miejscowości Wierzchosławice k. Tarnowa w województwie małopolskim o zainstalowanej mocy 1,289 MW. Przeprowadzona w 2012 r. ankietyzacja gmin wykazała rosnące zainteresowanie wśród władarzy gmin możliwością budowy elektrowni słonecznych oraz instalacji ogniw fotowoltaicznych i kolektorów słonecznych na budynkach użyteczności publicznej.

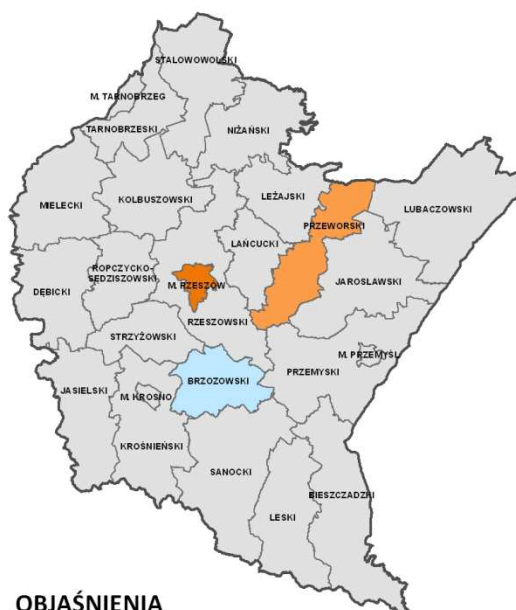
Na obszarze województwa podkarpackiego, zgodnie z danymi pochodzącymi z RDOŚ z 2012 r. planowanych jest kilkanaście elektrowni wodnych. Trudności na jakie napotykają inwestorzy w procesie uzyskiwania poszczególnych pozwoleń, uzgodnień i opinii, a także znaczne koszty własne, skutecznie ograniczają ilość zrealizowanych projektów. Włączenie dolin większych rzek, a także dużych obszarów do systemu Natura 2000 oraz wprowadzenie licznych ograniczeń na ich terenie, stworzyło trudną do przekroczenia barierę dla budowy nowych elektrowni wodnych.

Rys. 49. Zmiany mocy w elektrowniach w okresie 31.12.2009 r. - 31.12.2013 r.

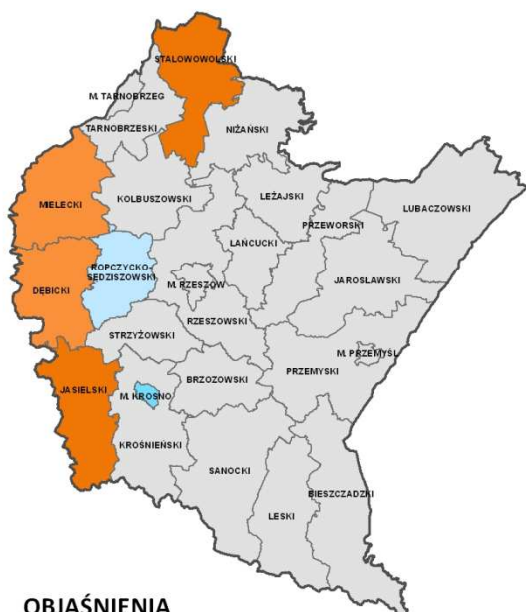
OBJAŚNIENIA

Zmiana zainstalowanej mocy w elektrowniach wiatrowych w okresie 31.12.2009 - 31.12.2013r.

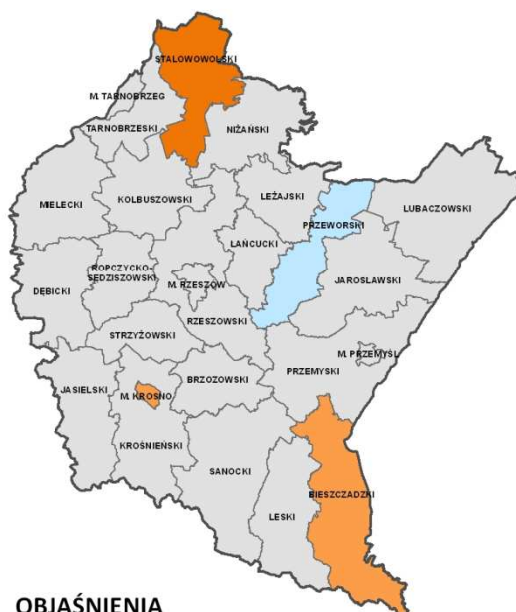
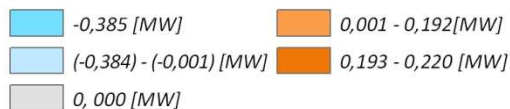
OBJAŚNIENIA

Zmiana zainstalowanej mocy w elektrowniach wodnych w okresie 31.12.2009 - 31.12.2013r.

OBJAŚNIENIA

Zmiana zainstalowanej mocy w elektrowniach biogazowych w okresie 31.12.2009 - 31.12.2013r.

OBJAŚNIENIA

Zmiana zainstalowanej mocy w elektrowniach biomasowych w okresie 31.12.2009 - 31.12.2013r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych URE

Zgodnie z danymi uzyskanymi przez PAE z 2012 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowała się 1 elektrociepłownia i 3 ciepłownie opalane biomasą lub odpadami biodegradowalnymi. Wszystkie powstały przed 2010 r. Obecnie planuje się budowę 9 tego typu obiektów.

W województwie funkcjonuje kilka biogazowni zlokalizowanych przy oczyszczalniach ścieków oraz na składowiskach odpadów. W chwili obecnej brak jest biogazowni rolniczych wykorzystujących głównie odpady (gnojowicę) z farm zwierzęcych. Jednocześnie w okresie od początku 2010 r. do końca 2013 r. (faktycznie tylko w 2010 r. i 2012 r.) RDOŚ w Rzeszowie wydał 8 pozytywnych decyzji o uzgodnieniu środowiskowych warunków realizacji budowy biogazowni rolniczych.

Na podstawie dostępnych danych RDOŚ w Rzeszowie z 2012 r. wiadomo, że na terenie województwa podkarpackiego planowana była budowa elektrowni wiatrowych o łącznej mocy blisko 1000 MW.

W analizowanym okresie miały miejsce istotne zmiany w prawie Unijnym i krajowym w zakresie odnawialnych źródeł energii. Miały one duży wpływ na rozwój tej gałęzi gospodarki na terenie naszego kraju i województwa. Do najważniejszych należą:

- Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r. w sprawie promowania stosowania energii ze źródeł odnawialnych, zmieniająca i w następstwie uchylająca dyrektywy 2001/77/WE oraz 2003/30WE (Dz. U. L 140 z 5.6.2009 r.);
- Decyzja Komisji z dnia 1 marca 2013 r. ustanawiająca wytyczne dla państw członkowskich dotyczące obliczania energii odnawialnej z pomp ciepła w odniesieniu do różnych technologii pomp ciepła na podstawie art. 5 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE;
- Polityka energetyczna Polski do 2030 r. - dokument przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 10 listopada 2009 r., zawiera długoterminową strategię rozwoju sektora energetycznego, prognozę zapotrzebowania na paliwa i energię oraz program działań do 2012 r.;
- Krajowy plan działania w zakresie energii ze źródeł odnawialnych, przyjęty uchwałą Rady Ministrów 7 grudnia 2010 r., jest realizacją zobowiązania wynikającego z art. 4 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2009/28/WE z dnia 23 kwietnia 2009 r., dokument ten określa krajowe cele w zakresie udziału energii ze źródeł odnawialnych zużyte w sektorze transportowym, sektorze energii elektrycznej, sektorze ogrzewania i chłodzenia w 2020 r.; krajowy cel w zakresie udziału energii ze źródeł odnawialnych w ostatecznym zużyciu energii brutto w 2020 r. wyznaczony został na poziomie co najmniej 15%;
- Ustawa z dnia 15 kwietnia 2011 r. o efektywności energetycznej (Dz.U. 2011 nr 94 poz. 551 z późn. zmianami);

- Ustawa z dnia 26 lipca 2013 r. o zmianie ustawy - Prawo energetyczne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2013 poz. 984) - tzw. „mały trójpak energetyczny”.

Aktualnie opracowywany projekt ustawy o odnawialnych źródłach energii wraz z kolejnymi zmianami prawa energetycznego i prawa gazowego - tzw. „duży trójpak energetyczny” określi dalsze kierunki rozwoju odnawialnych źródeł energii w Polsce. Sejmik Województwa Podkarpackiego przyjął uchwałą nr XLIII/874/14 z dnia 24.02.2014 r. „Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego”. Celem Programu jest uporządkowanie kwestii związanych z rozwojem odnawialnych źródeł energii w województwie podkarpackim i wskazanie kierunków ich rozwoju.

WNIOSKI

- Województwo podkarpackie posiada rezerwy dostępnych mocy elektroenergetycznych.
- Obciążenie stacji GPZ nie przekracza 60%.
- Następuje sukcesywna wymiana starych transformatorów w ramach czterech projektów wymiany transformatorów.
- Istniejący układ sieci magistralnych wysokiego ciśnienia powstawał w latach 1960 -1993 i dziś jest układem wymagającym ciągłej modernizacji.
- Na szeroką skalę prowadzona jest termomodernizacja budynków.
- Stopniowo wprowadzane są nowe technologie, umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii na cele grzewcze.
- Ustanowione na szczeblu europejskim i krajowym akty prawne nakładają obowiązek rozwoju odnawialnych źródeł energii.
- Znaczna część województwa objęta jest różnymi, wielkopowierzchniowymi formami ochrony przyrody, co przy dużym rozproszeniu zabudowy i gospodarstw rolnych znacznie ogranicza możliwości lokalizacyjne dużych obiektów OZE.
- Tempo rozwoju OZE na terenie województwa podkarpackiego w okresie ostatnich czterech lat było dużo niższe niż w pozostałych województwach.
- Przyjęty przez Sejmik „Wojewódzki Program Rozwoju Odnawialnych Źródeł Energii dla Województwa Podkarpackiego” określa dalsze kierunki rozwoju OZE.

5.4. Gospodarka wodno – ściekowa

5.4.1. Gospodarka wodna

Zasoby wodne

Zasoby wód powierzchniowych województwa podkarpackiego należą głównie do zlewni dopływów Wisły: Sanu z Wisłokiem, Wisłoki, Bugu, obejmującej łącznie ponad 90% powierzchni województwa. Niewielki obszar we wschodniej części województwa stanowi część zlewni Dniestru i jest odwadniany m.in. przez: Strwiąż, Mszankę, Lechnawę.

Wielkość zasobów wodnych województwa jest stosunkowo duża w skali kraju. Wg szacunków w roku średnim, rzeki wypływające z obszaru województwa (bez Wisły), prowadzą 8% zasobów krajowych. Wielkość ta jest jednak niestabilna, a także nierównomiernie rozmieszczona (w północno - zachodniej części województwa zasoby wód są większe niż w południowej). Podstawowym problemem w zakresie dyspozycyjności zasobów wód powierzchniowych jest bardzo duża zmienność przepływów w czasie, która wynika ze zróżnicowania warunków hydrologicznych w poszczególnych latach oraz górskiego charakteru większości rzek województwa podkarpackiego. W ciągu roku maksymalny odpływ w rzekach regionu występuje w miesiącach marzec - kwiecień, minimalny we wrześniu. W dorzeczu górnej Wisły występują najczęściej dwa rodzaje wezbrań: roztopowe i opadowe. Przyczyną wezbrań wiosennych jest gwałtowne topnienie pokrywy śnieżnej. Wezbrania te, w odróżnieniu od wezbrań opadowych, charakteryzuje niższa kulminacja fal powodziowych i dłuższy czas trwania. Wezbrania opadowe, spowodowane deszczami rozlewnymi, powodują szybko przesuujące się kulminacje fal powodziowych.

Duża część zasobów wodnych jest niewykorzystana ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowane są 3 duże zbiorniki zaporowe:

- Zbiornik Solina na Sanie - największy w Polsce, o powierzchni 21,1 km², całkowita jego pojemność (przy maksymalnym piętrzeniu) wynosi 472,4 hm³,
- Zbiornik Myczkowce na Sanie - o powierzchni 2 km² i pojemności 8,6 hm³,
- Zbiornik Besko na Wisłoku - o powierzchni 1,5 km² oraz 15,5 hm³ pojemności.

Zbiornik Solina wraz ze zbiornikiem Myczkowce gromadzi ok. 18% retencjonowanych wód w Polsce. Dla potrzeb gospodarczych województwa funkcjonują również 32 małe zbiorniki wodne, administrowane przez Podkarpacki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych. Spełniają one głównie funkcje retencyjne oraz przeciwpożarowe i rekreacyjne, wykorzystywane są również do nawodnień oraz w gospodarce rybackiej. Większość zbiorników zlokalizowana jest w środkowej i północnej części województwa, na terenie Kotliny Sandomierskiej.

Zasoby wód podziemnych rozmieszczone są nierównomiernie i w porównaniu z zasobami innych regionów kraju są niewielkie, wymagają szczególnej ochrony zarówno pod względem ilości, jak i jakości. W ogólnym bilansie wody zasobów wodnych województwa stanowią jedynie ok. 15%. Związane są z wielkimi jednostkami struktur geologicznych, stanowiącymi jednocześnie regiony hydrogeologiczne. Największe zasoby wód podziemnych (ok.80%) występują w północnej części województwa. Z trzech podstawowych poziomów wodonośnych, zwykłych występujących na terenie Podkarpacia największe znaczenie mają wody zalegające w utworach czwartorzędowych oraz wody w utworach trzeciorzędowych.

Według wskaźnika stanu zasobów wód podziemnych, aktualny pobór wód wynosi poniżej 15% w stosunku do zasobów dostępnych do zagospodarowania, co stanowi bardzo niski stopień wykorzystania zasobów wód podziemnych w województwie. Tym samym rezerwy zasobów ocenione zostały jako wysokie.

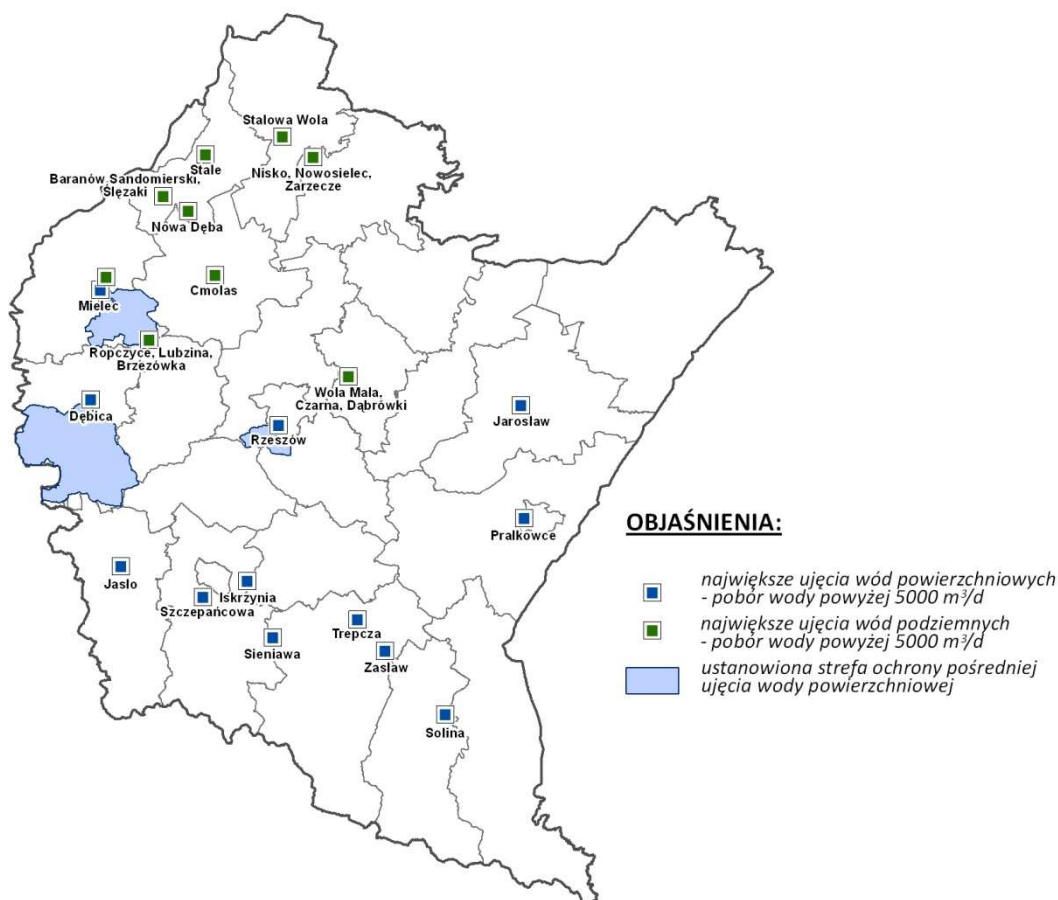
Wykorzystanie zasobów wodnych

Według szacunków GUS, w 2011 r. w województwie podkarpackim na potrzeby gospodarki narodowej i ludności pobrano ogółem 306,8 hm³ wody, nieco więcej niż w roku poprzednim (305,3 hm³), ale o 1,9% mniej niż w 2006 r. Głównym źródłem pokrycia zapotrzebowania na wodę w województwie podkarpackim są wody powierzchniowe. W 2011 r. wielkość ich poboru wynosiła 258,2 hm³, a jej udział w ogólnym bilansie wyniósł 84,2% i był nieco mniejszy niż w kraju (84,8 %).

Z powierzchniowych ujęć wodnych zaopatrywana była ludność dużych miast regionu, a także mieszkańcy gmin w południowej części województwa, m.in.: Osieka Jasielskiego, Dębowca, Rymanowa, Dukli, Lutowisk, Komańczy, Fredropolu, korzystający z ujęć zlokalizowanych na niewielkich ciekach. Wielkość poboru wód powierzchniowych na cele eksploatacji sieci wodociągowej w województwie w 2011 r. wyniosła 42,6 hm³. Wykorzystanie wód powierzchniowych do nawodnień w rolnictwie i leśnictwie oraz do napełniania i uzupełniania stawów rybnych w 2011 r. wyniosło 49,7 hm³ i było mniejsze w stosunku do roku poprzedniego (59,4 hm³).

Najbardziej wodochłonnymi branżami przemysłowymi są: budownictwo, produkcja artykułów spożywczych, a przede wszystkim wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, wodę i gaz. Najmniej wody pochłania produkcja maszyn i urządzeń. W 2011 r. pobór wód na cele produkcyjne (poza rolnictwem i leśnictwem oraz rybactwem) wyniósł 173,6 hm³, z czego 95,6% stanowiły wody z ujęć powierzchniowych. Nieco mniejsze wartości zostały odnotowane w roku poprzednim (162,4 hm³).

Eksploatacja wód podziemnych w 2011 r. wyniosła 47,6 hm³ poboru wód w województwie podkarpackim. Największy w niej udział przypadł na sieć wodociągową – 40,9 hm³ (86%). Na cele przemysłowe pobrano stosunkowo niewielką ilość 6,7 hm³ wód podziemnych (14%), co z punktu ochrony środowiska oceniane jest bardzo korzystnie. W przemyśle głównym biorcą wód podziemnych jest branża spożywcza.

Rys. 50. Największe ujęcia wód

Źródło: opracowanie własne

Ochrona przed powodzią

Największe zagrożenie powodziowe na terenie województwa podkarpackiego w głównej mierze związane jest z rzekami: Wisła, San, Wisłok i Wisłoka. Wylanie tych rzek powoduje często zalanie terenów o dużej powierzchni. Również mniejsze rzeki (w większości o charakterze górskim) i potoki, często powodują groźne w skutkach lokalne powodzie i podtopienia. (rys. 14.).

Ochrona przeciwpowodziowa w województwie podkarpackim opiera się obecnie na systemach technicznych obejmujących głównie:

- środki ograniczające wielkość wezbrania - zbiorniki dużej retencji: „Solina” i „Myczkowce” na rzece San, „Besko” na rzece Wisłok, polder „Flora” w miejscowości Klimkówka, gmina Rymanów oraz zbiorniki małej retencji;
- środki ograniczające zasięg powodzi - wały przeciwpowodziowe zlokalizowane na Wiśle i jej dopływach o łącznej długości 640 km, chroniące obszar ok. 72 847 ha;
- środki ograniczające skutki na terenach przybrzeżnych - zabudowa koryt rzek i potoków.

Aktualne środki techniczne, ze względu na zły stan, nie stanowią wystarczającego zabezpieczenia przed powodzią i często nie spełniają swej funkcji. Skutkiem braku odpowiedniego zabezpieczenia i ochrony przed zagrożeniem powodziowym są bardzo wysokie straty i szkody powodziowe. Stan techniczny obwałowań przeciwpowodziowych - głównego systemu technicznej ochrony przed wysokimi wezbraniami na terenie województwa, pomimo sukcesywnych modernizacji, na wielu odcinkach jest nadal zły. Zróżnicowanie stanu jakościowego wałów związane jest głównie z ich wiekiem i stanem zagospodarowania zawała i międzywala. Wg danych PZMiUW 55% istniejących obwałowań przeciwpowodziowych ciągle wymaga modernizacji. Na zły stan techniczny urządzeń przeciwpowodziowych duży wpływ mają również, cyklicznie powtarzające się zjawiska powodziowe, powodujące nowe szkody.

Należy zauważyć, że w 2011 r. ustanowiono „Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”, który ma charakter ponadregionalny i obejmuje obszar dorzecza Górnej Wisły, położony na terenie województw: małopolskiego (96,9% obszaru województwa), podkarpackiego (98,2%), świętokrzyskiego (64,4%) i śląskiego (36,5%), lubelskiego (11,2%). Program dotyczy ograniczenia zagrożenia powodziowego Wisły i jej dopływów m.in. Sanu i Wisłoki i realizowany będzie w latach 2011 - 2020 i 2012 - 2030.

Działania określone w Programie obejmują m.in. prace przygotowawcze dotyczące oceny zagrożenia i ryzyka powodziowego oraz działania na rzecz ograniczenia zasięgu i skutków powodzi, m.in. przez powiększanie przepustowości koryta rzeki, budowę kanałów, modernizację i rozbudowę systemu.

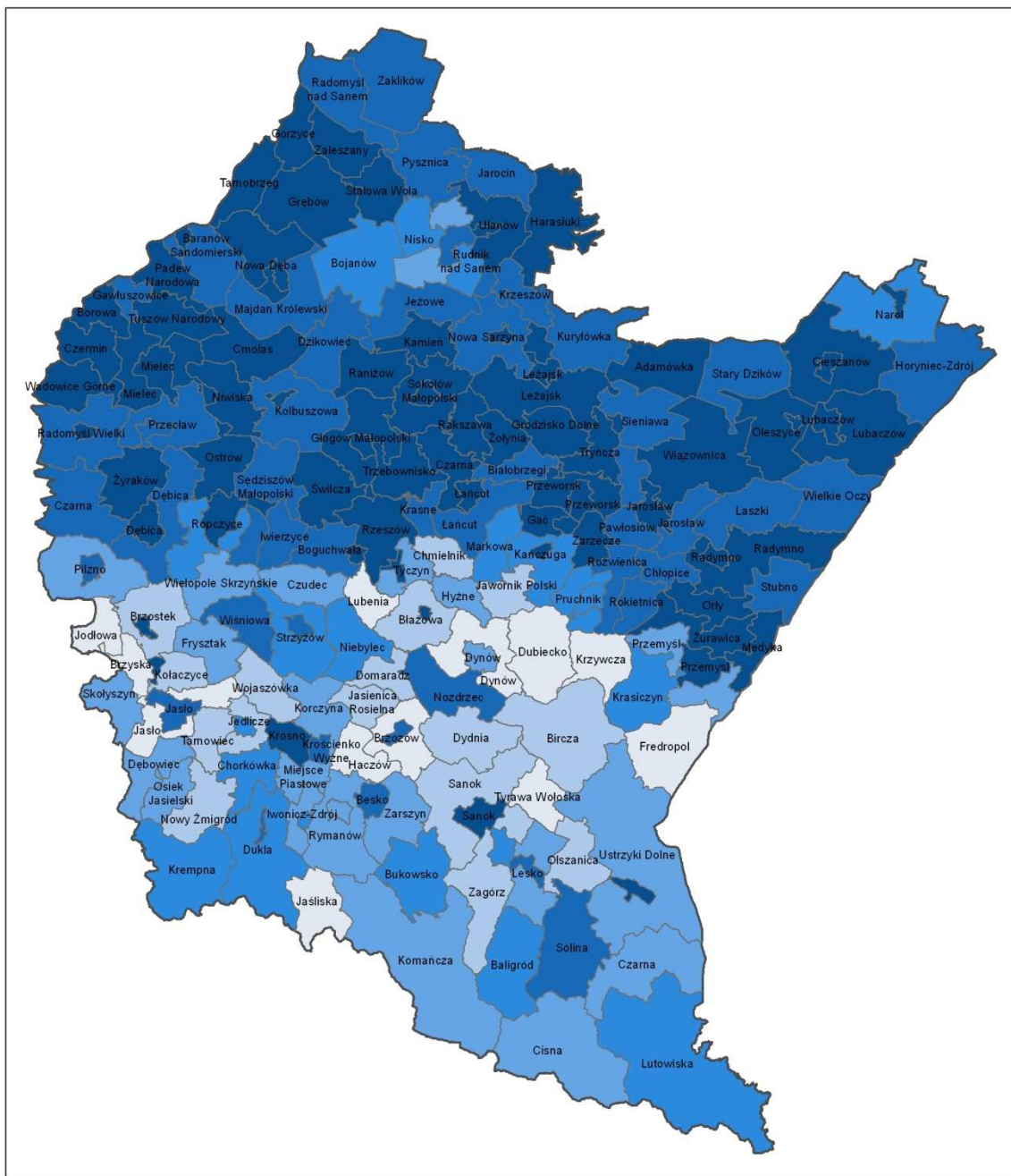
5.4.2. Zaopatrzenie w wodę

Zużycie wody uzależnione jest od bardzo wielu czynników. Wyższe jest na terenach miejskich, niż wiejskich. Można równocześnie zauważyć, że miasta o większej liczbie mieszkańców mają zużycie jednostkowe wyższe.

W roku 2012 do gospodarstw domowych dostarczono ogółem około 47,2 hm³ wody co stanowi niewielki wzrost (o 0,5 hm³) w stosunku do roku 2007. Średnio wielkość zużycia wody z wodociągów w przeliczeniu na jednego mieszkańca pozostaje na zbliżonym poziomie i wynosi około 30,4m³.

Ilość przyłączy prowadzących do budynków mieszkalnych wzrosła w tym okresie z 277 628 do 304879.

Rys. 51. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2012 r.

OBJAŚNIENIA:

Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w % w 2012 r.

	poniżej 10,0		50,1 - 70,0
	10,1 - 30,0		70,1 - 90,0
	30,1 - 50,0		powyżej 90,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

5.4.3. Gospodarka ściekowa

Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków (Dz. U. z 2006 r. Nr 123, poz. 858 z późn. zm.) reguluje zasady i warunki zbiorowego odprowadzania ścieków. Zgodnie z art. 3 ww. ustawy zbiorowe odprowadzenie ścieków jest zadaniem własnym gminy.

Rzeka Wisła oraz rzeki: San, Wisłok i Wisłoka wraz z dopływami są głównymi odbiornikami ścieków z terenu województwa podkarpackiego. Do odbiorników trafiają ścieki oczyszczone w różnym stopniu bądź też zupełnie nie oczyszczane. W 2012 r. w województwie podkarpackim wytworzono 69800 dam³ ścieków w tym 68962 dam³ ścieków poddano procesowi oczyszczania. Z ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczania, procesowi oczyszczania poddano 98,8% , co daje wzrost o 5,8% w porównaniu z rokiem 2007. Z ogólnej ilości ścieków wymagających oczyszczania, oczyszczonych biologicznie i chemicznie było 29,5%, a z podwyższonym usuwaniem biogenów oczyszczonych było 57,8% ścieków. Dane te opracowane na podstawie dostępnych materiałów statystycznych nie oddają całkowicie obrazu gospodarki ściekowej, ponieważ nie obejmują one ścieków z terenów i obiektów nie objętych kanalizacją.

W 2012 r. oczyszczalnie ścieków obsługiwały na terenie województwa podkarpackiego 68,7% ogólnej liczby mieszkańców, co daje wzrost o 13,6% w porównaniu z rokiem 2007. Obserwuje się wzrost liczby ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków. W miastach obsługa przez komunalne oczyszczalnie ścieków wynosiła: 94,4% (w większych miastach województwa wskaźnik ten przekracza lub jest zbliżony do 90% ogólnej liczby mieszkańców). Jak wynika z dostępnych danych statystycznych najlepsza sytuacja w tym zakresie jest na terenie miasta Sanoka (99,9%) , Dukli, Boguchwały i Mielca. Na terenach wiejskich sytuacja ta przedstawia się gorzej, ponieważ tylko 50,6% mieszkańców obsługiwanych jest przez oczyszczalnie ścieków.

W 2012 r. ludność województwa podkarpackiego obsługiwało 229 oczyszczalni komunalnych w tym: 3 mechaniczne oczyszczalnie ścieków, 189 biologicznych oczyszczalni oraz 37 oczyszczalni z podwyższonym usuwaniem biogenów. Na terenie województwa działały także 64 oczyszczalnie oczyszczające ścieki przemysłowe. Stopień redukcji ładunku zanieczyszczeń, w oczyszczalniach komunalnych na terenach miast i gmin województwa podkarpackiego, jest bardzo zróżnicowany.

Długość sieci kanalizacyjnej na terenie województwa podkarpackiego wynosiła w 2012 r. 14482,4 km, a do sieci kanalizacyjnej podłączone było 239600 budynków. Wielkości te zwiększają się dość dynamicznie w porównaniu z latami ubiegłymi, co świadczy o rozwoju tej dziedziny infrastruktury. Sieć kanalizacyjna na terenie gmin województwa podkarpackiego najczęściej bywa budowana w systemie grawitacyjnym. Południowa część województwa posiada doskonałe do tego warunki, bowiem spadki terenu przekraczają tutaj 5%. Tam gdzie jest niemożliwe poprowadzenie kanalizacji w systemie grawitacyjnym zastosowano kanalizację ciśnieniową.

W okresie lat 2000 - 2012 zrealizowano w wielu gminach sieci kanalizacyjne zakończone oczyszczalnią ścieków. W porównaniu z rokiem 1999 nastąpił znaczny wzrost liczby ludności (zwłaszcza terenów wiejskich) objętej zbiorowym systemem kanalizacji. Procentowo przedstawia się to następująco: w 1999 r. - 6%, a w 2012 r. - ponad 50% ludności terenów wiejskich korzystającej z systemu kanalizacji zbiorczej.

Przeważająca część gmin z terenu województwa podkarpackiego posiada opracowane programy kanalizacji bądź są opracowywane koncepcje kanalizacji. Są one w części realizowane. Jak wynika z materiałów dostarczanych przez miasta i gminy, w wielu miejscowościach prowadzone są prace związane z realizacją sieci kanalizacyjnej i urządzeń kanalizacyjnych. Często też istniejąca sieć i urządzenia są modernizowane i rozbudowywane. Tam, gdzie jest realizowana sieć i urządzenia gospodarki ściekowej powstają obiekty nowoczesne, które charakteryzują się wysokim stopniem redukcji zanieczyszczeń.

Wskaźnik 50,6% obsługi mieszkańców terenów wiejskich przez oczyszczalnie ścieków wskazuje, że duża ilość ścieków trafia do ziemi, wód powierzchniowych i podziemnych powodując ich degradację. Zbiorniki służące do gromadzenia ścieków bardzo często też nie spełniają swojej roli, bo są nieszczelne i powodują migrację zanieczyszczeń do środowiska.

Pomimo dużej liczby cieków płynących w naszym województwie, w poszczególnych gminach są takie miejscowości, gdzie brak jest odbiornika ścieków oczyszczonych. Sytuacja taka wymusza transport ścieków na większe odległości, co podnosi koszty budowy kanalizacji, które i tak są bardzo duże jak na możliwości finansowe biednych niejednokrotnie gmin. Ukształtowanie terenu, rozproszona zabudowa i niekorzystna budowa geologiczna często wykluczają zastosowanie oczyszczania poprzez nawadnianie użytków zielonych. Należy podkreślić, że znakomita większość systemów kanalizacji w gminach wiejskich powstaje przy bardzo dużym udziale społeczności lokalnych (często udział ten wynosi prawie 100%).

Dobrym przykładem współpracy samorządów jest Związek Gmin Dorzecza Wisłoki, który został utworzony w wyniku inicjatywy samorządów terytorialnych zlewni rzeki Wisłoki i od blisko piętnastu lat aktywnie działa na rzecz poprawy stanu środowiska regionu dorzecza Wisłoki. W 2007 r. rozpoczęto realizację zakrojonego na szeroką skalę projektu dotyczącego programu poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki. Projekt ten obejmuje swoim zasięgiem 16 gmin, w tym gminy z województwa podkarpackiego: Brzostek, Czarna, Dębica, Dębowiec, Jasło, miasto Jasło, Jedlicze, Kołaczyce, Krempna, Osiek Jasielski, Pilzno, Skołyszyn, Tarnowiec i Żyraków. Wspólne działanie oraz solidarna współpraca jednostek samorządu terytorialnego w ramach Związku Gmin Dorzecza Wisłoki, ukierunkowane na efektywne pozyskanie oraz wykorzystanie środków unijnych, przełożone zostało na sukces, który obrazują następujące osiągnięcia: w ramach programu Unii Europejskiej - Phare 2001 wybudowano 65 km kanalizacji sanitarnej, w ramach Funduszu Spójności wybudowano 10 oczyszczalni ścieków, 600 km kanalizacji sanitarnej, zmodernizowano 4 oczyszczalnie ścieków. Aktualnie trwają prace przy realizacji Projektu Funduszu Spójności „Program poprawy czystości zlewni rzeki Wisłoki - Etap II”, w ramach

Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko. Wybudowanych zostanie 14 km kanalizacji sanitarnej oraz zmodernizowane zostaną 2 oczyszczalnie ścieków: w Jaśle i Woli Żyrakowskiej.

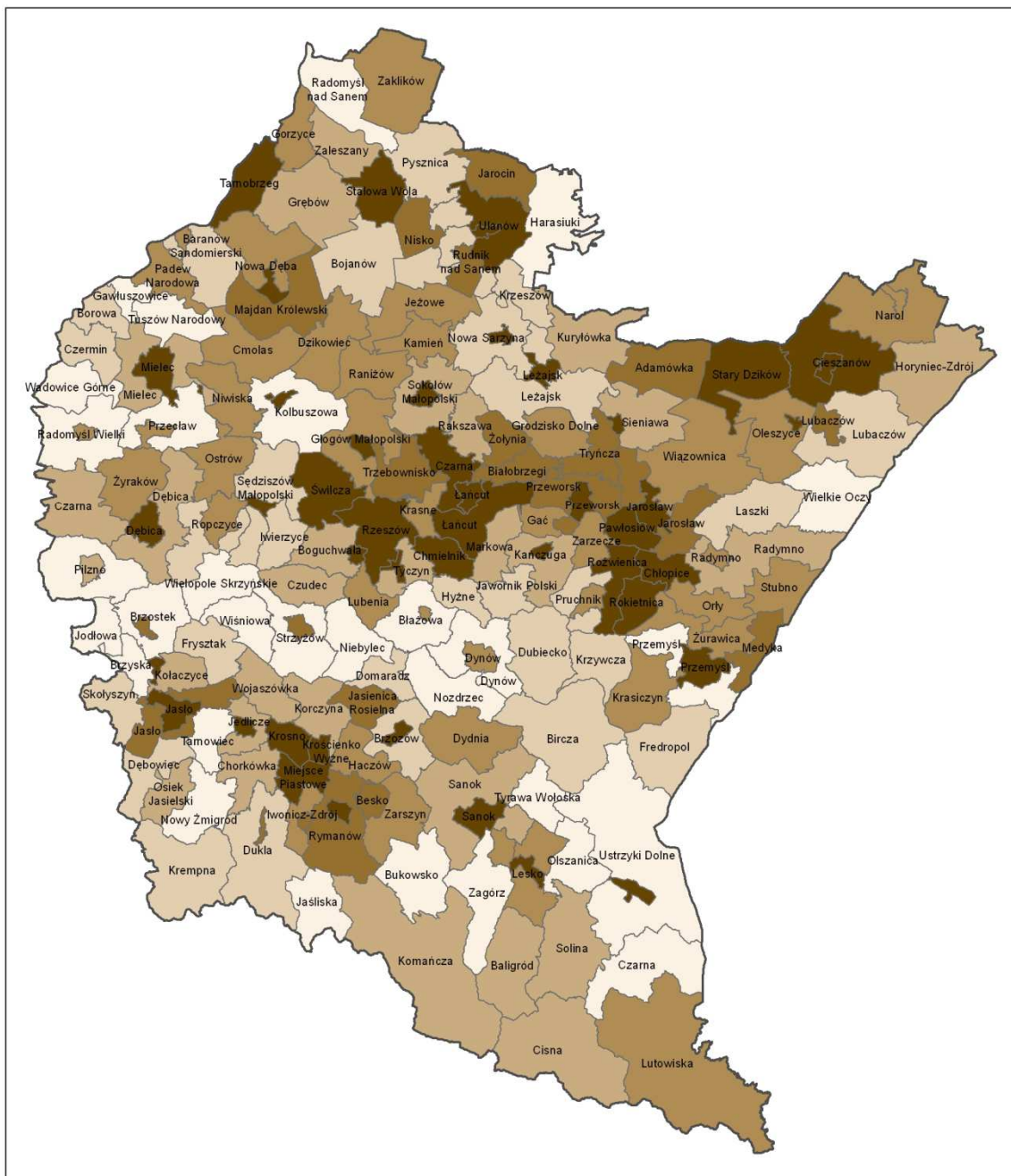
Dyrektywa 91/271/EWG w sprawie oczyszczania ścieków komunalnych wprowadziła obowiązek wyposażenia aglomeracji ⁷⁶ o równoważnej liczbie mieszkańców (RLM) ⁷⁷ powyżej 2000 w systemy kanalizacji zbiorczej dla ścieków komunalnych, zakończone oczyszczalniami ścieków. Na terenie województwa podkarpackiego wyznaczono 167 aglomeracji powyżej 2000RLM.

Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz. U. Nr 115 poz. 1229 późn. zm.) w art. 43 ust. 3 i art. 208 ust. 2 zobowiązała Ministra Środowiska do sporządzenia i przedłożenia dokumentu: Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK) do zatwierdzenia do końca 2003 r. Zgodnie z zapisami art. 43 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (tekst jedn. Dz. U. z 2012 r. poz. 145) KPOŚK ma określić wykazy aglomeracji które powinny być wyposażone (w określonych terminach) w systemy kanalizacji zbiorczej, oczyszczalnie ścieków oraz wielkość ładunków zanieczyszczeń biodegradowalnych z tych aglomeracji koniecznych do usunięcia. Polska przystępując do Unii Europejskiej zobowiązała się do wypełnienia wymogów dyrektywy Rady 91/271/EWG z dnia 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (Dz. Urz. WE L 135 z 30.05.1991 r., str. 40-52, z późn. zm.; Dz. Urz. WE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 002, str. 26) zgodnie z określonymi w negocjacjach i zapisanymi w Traktacie Akcesyjnym terminami i okresami przejściowymi. W rozmowach przedakcesyjnych wynegocjowane zostały dostosowawcze okresy przejściowe na wprowadzenie przepisów ww. dyrektywy do końca 2015 r. Dlatego też, aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK). KPOŚK zatwierdzony został przez Rząd RP w dniu 16 grudnia 2003 r. Program ten zawiera wykaz aglomeracji i niezbędnych przedsięwzięć w zakresie gospodarki ściekowej. W dniu 7 czerwca 2005 r. została zatwierdzona przez Radę Ministrów pierwsza Aktualizacja KPOŚK (AKPOŚK 2005). Druga Aktualizacja KPOŚK została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 2 marca 2010 r. (AKPOŚK 2009). Trzecia Aktualizacja KPOŚK została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 1 lutego 2011 r. (AKPOŚK 2010). Celem trzeciej Aktualizacji KPOŚK było ustalenie realnych terminów zakończenia inwestycji w wyznaczonych aglomeracjach.

⁷⁶ Definicja aglomeracji zgodnie z ustawą Prawo wodne.

⁷⁷ wielokrotność ładunku zanieczyszczeń w ściekach w stosunku do jednostkowego ładunku w ściekach odprowadzonych od jednego mieszkańca w ciągu doby

Rys. 52. Ludność korzystająca z oczyszczalni w 2012 r.

OBJAŚNIENIA:

Ludność korzystająca z oczyszczalni w % w 2012 r.

	<i>poniżej 20,0</i>		<i>60,1 - 80,0</i>
	<i>20,1 - 40,0</i>		<i>80,1 - 90,0</i>
	<i>40,1 - 60,0</i>		<i>powyżej 90,0</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS

WNIOSKI

- Ochrona przeciwpowodziowa w województwie podkarpackim opiera się na systemach technicznych: zbiorniki dużej retencji: „Solina”, „Myczkowce” i „Besko”, polder Flora, zbiorniki małej retencji, wały przeciwpowodziowe, zabudowa koryt rzek i potoków.
- W 2011 r. ustanowiono „Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”, który obejmuje obszar dorzecza Górnej Wisły, dotyczy ograniczenia zagrożenia powodziowego Wisły i jej dopływów m.in. Sanu i Wisłoki i realizowany będzie w latach 2011 - 2020 i 2012 - 2030.
- Prawidłowy i szybki rozwój gospodarki wodno-ściekowej spowoduje poprawę życia, wpłynie na poprawę środowiska naturalnego, zmniejszy koszty ponoszone z powodu jej niedostatecznego rozwoju i spowoduje zainteresowanie potencjalnych inwestorów.
- Zbiorowe odprowadzenie ścieków jest zadaniem własnym gminy.
- Aby zidentyfikować faktyczne potrzeby w zakresie uporządkowania gospodarki ściekowej oraz uszeregować ich realizację w taki sposób aby wywiązać się ze zobowiązań traktatowych, utworzono Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych (KPOŚK), którego aktualizacja została zatwierdzona przez Radę Ministrów w dniu 1 lutego 2011 r., a jej celem jest ustalenie realnych terminów zakończenia inwestycji w wyznaczonych aglomeracjach.
- W gospodarce wodno-ściekowej konieczne jest:
 - zmniejszenie ilości nieoczyszczonych ścieków odprowadzanych do wód powierzchniowych i podziemnych,
 - wyposażenie terenów o skoncentrowanej zabudowie (aglomeracja) w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalni ścieków,
 - rozwiązanie i uporządkowanie gospodarki ściekowej na terenach położonych powyżej ujęć wód powierzchniowych,
 - wyposażenie terenów o rozproszonej zabudowie w indywidualne (zagrodowe) oczyszczalnie ścieków,
 - prowadzenie ewidencji zbiorników bezodpływowych i przydomowych oczyszczalni ścieków wraz z monitoringiem wywozu nieczystości płynnych i osadów ściekowych z oczyszczalni,
 - stosowanie nowoczesnych rozwiązań technologicznych w zakresie gospodarki wodno - ściekowej oraz zmniejszania wodochłonności gospodarki,
 - poprawa świadomości ekologicznej społeczeństwa.

5.5. Gospodarki odpadami

Do oceny zmian w systemie gospodarki odpadami w latach 2009 - 2013 wykorzystano „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” uchwalony przez Sejmik Województwa Podkarpackiego (Uchwała nr XXIV/409/12 dnia 27 sierpnia 2012 r.). Uchwała w sprawie wykonania wojewódzkiego planu gospodarki odpadami jest aktem prawa miejscowego (art.15 ust.3 ustawy „o zmianie ustawy o utrzymaniu czystości i porządku w gminach oraz niektórych innych ustaw” Dz. U. z 2011 r. nr 152, poz. 897).

Wzięto również pod uwagę zmieniający się od 2009 r. stan prawny warunkujący sposób zagospodarowania przestrzennego w zakresie gospodarki odpadami. W tym okresie uległy zmianie lub ukazały się nowe 22 akty prawne takie jak Ustawy, Rozporządzenia Ministra Środowiska, Rozporządzenia Ministra Gospodarki, Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi i Rozporządzenie Ministra Zdrowia.

Zasadniczą zmianę mającą wpływ na system gospodarki odpadami komunalnymi wprowadziła „Ustawa o utrzymaniu czystości i porządku w gminach” z dnia 13 września 1996 r. (Dz.U. Nr 132, poz. 622 z późn. zmianami), która wprowadziła w lipcu 2011 r. zasadę „własności” tj. odpowiedzialności za odpady komunalne przez samorząd gminy.

5.5.1. Gospodarka odpadami komunalnymi

W latach od 2009 r. do sierpnia 2012 r. gospodarka odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego była prowadzona w oparciu o „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2008 – 2011, z uwzględnieniem lat 2012 - 2019” (PGO) uchwalony Uchwałą nr XXI/379/08 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 maja 2008 r. oraz w oparciu o powiatowe i gminne plany gospodarki odpadami. Województwo było podzielone na siedem obszarów nazwanych Zakładami Zagospodarowania Odpadów. Realizacja zadań określonych ww. PGO była niezadawalająca i żadna z projektowanych instalacji nie została przekazana do eksploatacji.

Ustawy „o utrzymaniu czystości i porządku w gminach” oraz „o odpadach” (w 2011 r. i 2012 r.) wprowadziły „własność” odpadów oraz zlikwidowały powiatowe i gminne plany gospodarki odpadami oraz nakazały opracowanie nowych wojewódzkich planów gospodarki odpadami.

W obowiązującym obecnie PGO stworzono nowy system gospodarki odpadami, w którym województwo podzielone zostało na sześć Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi (tab. 16. i rys. 53.). Funkcjonowanie systemu w poszczególnych regionach zapewniają: istniejąca w mieście Krosno i planowane w innych

miejsowościach Regionalne Instalacje Przetwarzania Odpadów Komunalnych („RIPOK”). W związku z tym, przewidywana jest w poszczególnych regionach rozbudowa lub budowa regionalnych instalacji do przetwarzania odpadów komunalnych.

Jednocześnie w celu prowadzenia prawidłowej regionalnej gospodarki odpadami komunalnymi założono, że będzie się dążyć do ograniczenia ilości wytwarzania odpadów, zwiększenia odzysku, objęcie selektywnym systemem odbierania odpadów wszystkich mieszkańców województwa oraz wyeliminowania praktyki nielegalnego składowania odpadów. Zakłada się również organizację nowych i rozwój istniejących systemów zbiórki i unieszkodliwiania odpadów niebezpiecznych z odpadów komunalnych.

Dopuszcza się lokalizowanie na terenie województwa (z uwzględnieniem przepisów szczegółowych) innych instalacji zagospodarowania odpadów niebędących instalacjami regionalnymi, z wyłączeniem instalacji przeznaczonych do zagospodarowania zmieszanych odpadów komunalnych, odpadów zielonych i pozostałości z sortowania odpadów komunalnych przeznaczonych do składowania.

PGO wyznacza cele główne i następujące cele szczegółowe:

- objęcie zorganizowanym systemem odbierania odpadów komunalnych wszystkich mieszkańców najpóźniej do 1 lipca 2013 r.,
- objęcie wszystkich mieszkańców systemem selektywnego zbierania odpadów najpóźniej do 2015 r.,
- zmniejszenie ilości odpadów komunalnych ulegających biodegradacji unieszkodliwianych przez składowanie; w stosunku do ilości odpadów wytwarzanych w województwie podkarpackim w roku 1995, dopuszcza się do składowania następujące ilości odpadów ulegających biodegradacji:
 - do dnia 16 lipca 2013 r. nie więcej niż 50%,
 - do dnia 16 lipca 2020 r. nie więcej niż 35%,
- przygotowanie do ponownego wykorzystania i recyklingu materiałów opakowaniowych, przynajmniej takich jak papier, metal, tworzywa sztuczne i szkło z gospodarstw domowych i w miarę możliwości odpadów innego pochodzenia podobnych do odpadów z gospodarstw domowych na poziomie minimum 50% ich masy do końca 2020 r.,
- wydzielenie odpadów wielkogabarytowych ze strumienia odpadów komunalnych i poddanie procesom odzysku i unieszkodliwiania; zakłada się następujący rozwój systemu selektywnego gromadzenia odpadów wielkogabarytowych i uzyskanie następujących poziomów odzysku:
 - rok 2017: 80%,
 - rok 2020: 95%,
- wydzielenie odpadów budowlano - remontowych ze strumienia odpadów komunalnych i poddanie ich procesom odzysku i unieszkodliwiania; przewiduje się następujące poziomy odzysku odpadów budowlano - remontowych:
 - rok 2017: 55%,

- rok 2020: 70%,
- wydzielenie odpadów niebezpiecznych ze strumienia odpadów komunalnych i poddanie ich procesom unieszkodliwiania; przewiduje się osiągnięcie następujących poziomów selektywnego gromadzenia odpadów niebezpiecznych na terenie gmin celem ich przekazania do centralnych obiektów unieszkodliwiania:
 - rok 2017: 60%,
 - rok 2020: 95%,
- zmniejszenie masy składowanych odpadów do max. 60% wytworzonych odpadów do końca roku 2014.

Realizacja zadań zapisanych w obowiązującym PGO przebiega zadawalająco, a szczegółowy opis realizacji zostanie opisany w „Sprawozdaniu z realizacji planu gospodarki odpadami” który zostanie przedłożony Sejmikowi Województwa Podkarpackiego w grudniu 2014 r.

Obowiązujące od 2009 r. przepisy z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi a w konsekwencji uchwalony w 2012 r. „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” zmienił system gospodarowania odpadami komunalnymi, który został zapisany w obowiązującym Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego (PZPWP).

Tabela 16. Zasięgi oddziaływania Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi

Lp	Regiony gospodarki odpadami	Zasięg obsługi (gminami)
1.	2.	3.
1.	Region „Centralny”	Nozdrzec, Błazowa, Boguchwała, Chmielnik, Czudec, Dynów, Dynów, Frysztak, Gać, Głogów Małopolski, Hyżne, Jawornik Polski, Kańczuga, Krasne, Lubenia, Łańcut, Łańcut, Markowa, Niebylec, Rzeszów, Strzyżów, Świlcza, Trzebownisko, Tyczyn, Wiśniowa.
2.	Region „Południowo Wschodni”	Czarna, Lutowiska, Ustrzyki Dolne, Tyrawa Wołoska, Zagórz, Baligród, Cisna, Lesko, Olszanica, Solina, Bircza.
3.	Region „Południowo Zachodni”	Brzozów, Domaradz, Dydnia, Haczów, Jasienica Rosielna, Jasło, Brzyska, Dębowiec, G. Jasło, Kołaczyce, Krempna, Nowy Żmigród, Osiek Jasielski, Skołyszyn, Tarnowiec, Chorkówka, Dukla, Iwonicz-Zdrój, Jedlicze, Korczyn, Krościenko Wyżne, Miejsce Piastowe, Rymanów, Wojaszówka, Jaśliska, Sanok, Besko, Bukowsko, Komańcza, Sanok, Zarszyn, m. Krosno.

4.	Region „Północny”	Wiązownica, Czarna, Białobrzegi, Sokołów Małopolski, Sieniawa, Tryńcza, Adamówka, Raniżów, Rakszawa, Żołyń, Kamień, Leżajsk, Grodzisko Dolne, Kuryłówka, Leżajsk Nowa Sarzyna, Harasiuki, Jarocin, Jezowe, Krzeszów, Nisko, Rudnik nad Sanem, Ulanów, Stalowa Wola, Bojanów, Pysznica, Radomyśl nad Sanem, Zaklików, Zaleszany, Baranów Sandomierski, Gorzyce, Grębów, Nowa Dęba, Tarnobrzeg.
5.	Region „Wschodni”	Jarosław, Radymno, Chłopice, Jarosław, Laszki, Pawłosiów, Pruchnik, Radymno, Rokietnica, Roźwienica, Lubaczów, Cieszanów, Horyniec-Zdrój, Lubaczów, Narol, Oleszyce, Stary Dzików, Wielkie Oczy, Dubiecko, Fredropol, Krasiczyn, Krzywca, Medyka, Orły, Przemyśl, Stubno, Żurawica, m. Przemyśl, Przeworsk, Przeworsk, Zarzecze.
6.	Region „Zachodni”	Borowa, Brzostek, Cmolas, Czarna, Czermin, Dębica, Dębica, Dzikowiec, Gawłuszowice, Iwierzyce, Jodłowa, Kolbuszowa, Majdan Królewski, Mielec, Mielec, Niwiska, Ostrów, Padew Narodowa, Pilzno, Przecław, Radomyśl Wielki, Ropczyce, Sędziszów Małopolski, Tuszów Narodowy, Wadowice Górne, Wielopole Skrzyńskie, Żyraków.

Źródło: opracowanie własne

5.5.2. Gospodarka pozostałymi grupami odpadów

W obowiązującym PGO sformułowano następujące nowe ogólne kierunki działań:

- wspieranie działań informacyjno - edukacyjnych dotyczących wpływu odpadów na środowisko oraz wytwarzania i gospodarowania odpadami,
- projektowanie nowych procesów i wyrobów w taki sposób, aby w jak najmniejszym stopniu oddziaływały one na środowisko w fazie produkcji, użytkowania i po zakończeniu użytkowania,
- dostosowanie instalacji do odzysku i unieszkodliwiania odpadów do wymagań ochrony środowiska,
- wspieranie wdrażania proekologicznych i efektywnych ekonomicznie metod zagospodarowania odpadów w oparciu o najlepsze dostępne techniki,
- wzmacnianie kontroli postępowania z odpadami,
- minimalizacja ilości i rodzajów wytwarzanych odpadów poddawanych procesom unieszkodliwiania poprzez składowanie,
- monitoring prawidłowego postępowania z odpadami,
- zamykanie i rekultywacja składowisk,
- budowa instalacji do suszenia i spalania osadów ściekowych,
- modernizacja i budowa instalacji do zagospodarowania odpadów realizujących cele planu gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego,

Rys. 53. Schemat gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego

Źródło: opracowanie własne

- organizacja nowych i rozwój istniejących systemów zbierania odpadów, w tym w szczególności odpadów niebezpiecznych ze źródeł rozproszonych (małe i średnie przedsiębiorstwa), z uwzględnieniem odpadów niebezpiecznych występujących w strumieniu odpadów komunalnych (gospodarstwa domowe).

Kierunki działań wymienione powyżej wprowadzają nowe, bardziej rygorystyczne sposoby postępowania z odpadami tych grup, niż te, które zostały zapisane w obowiązującym PZPWP.

WNIOSKI

- W omawianym okresie uległ zmianie system gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego wynikający ze zmienionych przepisów w tej dziedzinie.
- W nowym systemie zmieniono zasięgi i ilości ponadlokalnych regionów gospodarki odpadami a gospodarkę oparto o regionalne instalacje. Zasadniczą zmianą mającą wpływ na system jest zasada odpowiedzialności za odpady komunalne przez samorządy gmin.
- Wprowadzono bardziej rygorystyczne sposoby postępowania z odpadami.
- Obowiązujący obecnie na terenie województwa podkarpackiego system gospodarki odpadami jest bardziej ekonomiczny, szczelny i zapewnia mniejsze niekorzystne obciążenie środowiska naturalnego.

5.6. Telekomunikacja

W województwie podkarpackim liczba telefonicznych łączy głównych sieci publicznej spadła o ok. 10 % w stosunku do 2011 r. i wynosiła 131,5 na 1000 mieszkańców, co daje 14 miejsce wśród województw w Polsce. Zgodnie z tendencją w Polsce, liczba abonentów telefonii ruchomej w województwie stale wzrasta, w dniu 31 XII 2012 r. była o 7,1% większa niż w końcu 2011 r.⁷⁸

Według sporządzonego przez Urząd Komunikacji Elektronicznej (UKE) „Raportu pokrycia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej infrastrukturą telekomunikacyjną” (stan na 31 grudnia 2012 r.), telekomunikacyjna infrastruktura kablowa wymaga modernizacji. Na terenie województwa podkarpackiego w 63,07%, spośród 1752 zinwentaryzowanych miejscowości, stwierdzono brak zakończeń sieci światłowodowych, co uniemożliwia świadczenie usług zgodnych Europejską Agendą Cyfrową np. udostępniania połączenia internet o prędkości minimum 30 Mb/s.

⁷⁸ wg opracowania GUS „Łączność Wyniki Działalności w 2012 r.”

Tabela 17. Dane z raportu UKE dotyczące woj. podkarpackiego wraz z aktualizacją za 2013 r.

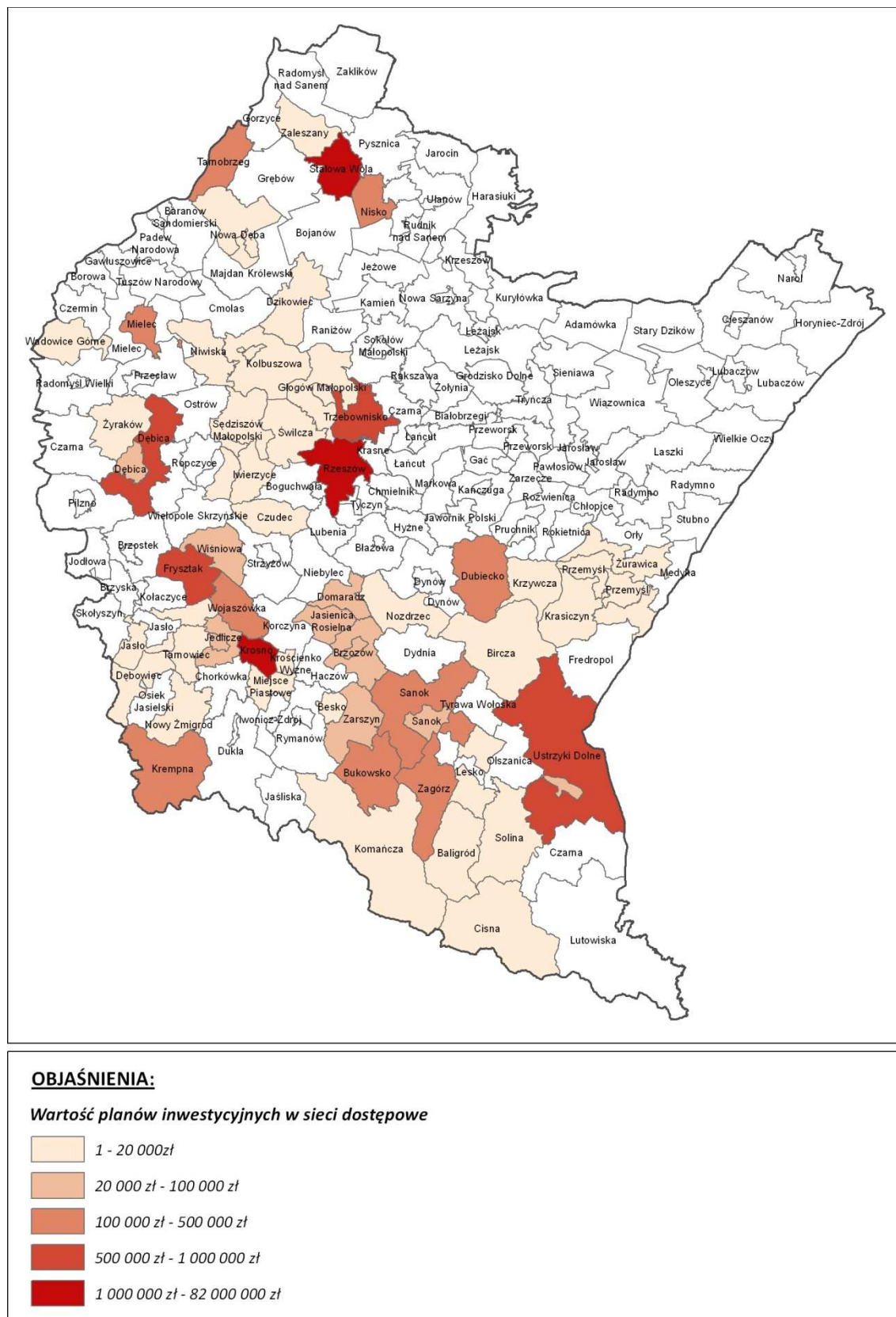
WOJEWÓDZTWO PODKARPACKIE					
Liczba zakończeń sieci światłowodowej	0 PT	1 PT	2 PT	3÷9 PT	10 PT lub więcej
Liczba miejscowości z zakończeniem sieci światłowodowej	1105	498	95	51	3

Zródło: opracowanie własne na podstawie raportu UKE

W województwie podkarpackim występuje duża różnica w dostępie do Internetu pomiędzy obszarami miejskimi, a wiejskimi. Według opracowania Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji pn. „Przeprowadzenie inwentaryzacji publicznych punktów dostępu do Internetu w Polsce” (listopad 2012 r.) niska jest liczba publicznych punktów dostępu do Internetu (PIAP) - jest ich 116 (0,06 na 1000 mieszkańców) co stanowi 6,23% w skali kraju, mało jest również tzw. Hotspotów. Pomimo ciągłego wzrostu liczby stacji bazowych operatorów sieci mobilnych w województwie podkarpackim nadal, ze względu na uwarunkowania geograficzne, chropowatość terenu, duże rozdrobnienie zabudowy, występują obszary, na których brak jest dostępności sygnału telefonii komórkowej lub sygnał jest zbyt słaby aby możliwy był mobilny dostęp do szybkiego Internetu.

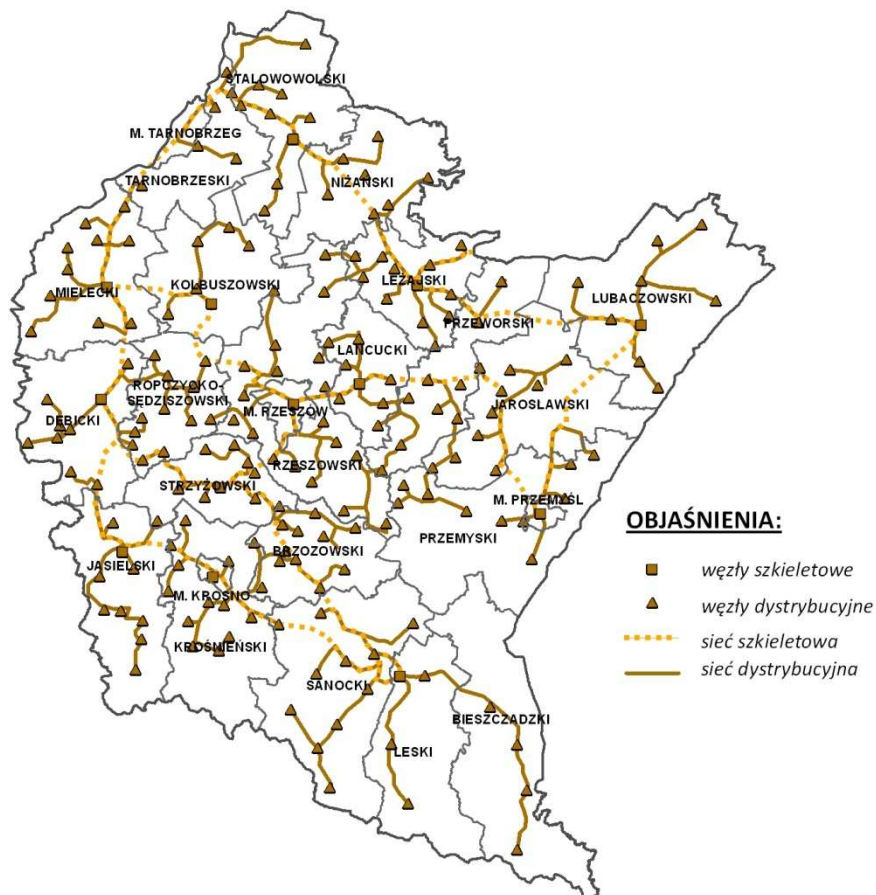
Obecnie w ramach Programu Rozwój Polski Wschodniej realizowany jest projekt „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej” (SSPW), który w listopadzie 2011 r. uzyskał notyfikację Komisji Europejskiej. W kwietniu 2013 r. zaakceptowano dofinansowanie UE dla województwa podkarpackiego oraz została podpisana umowa z wykonawcą na budowę sieci oraz współpracę z operatorami telekomunikacyjnymi. Zgodnie ze Studium wykonalności SSPW – województwo podkarpackie, dzięki realizacji tego przedsięwzięcia teleinformatycznego powstanie nowoczesna infrastruktura NGA (sieć dostępowa następnej generacji), obejmująca ponad 2 tysiące km sieci szkieletowo-dystrybucyjnej oraz ponad 200 węzłów szkieletowych i dystrybucyjnych. Przeszkolonych zostanie także kilka tysięcy osób zagrożonych wykluczeniem cyfrowym, a rozbudowana infrastruktura światłowodowa umożliwi rozwój usług telekomunikacyjnych na terenie całego województwa.

Rys. 54. Rozmieszczenie inwestycji w sieci dostępowe planowanych w 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Raportu UKE

Rys. 55. Zasięg projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej” na terenie woj. podkarpackiego stan na 2013 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Programu Rozwój Polski Wschodniej

WNIOSKI

- Liczba telefonicznych łączy głównych sieci publicznej w województwie podkarpackim spadła o ok. 10 % w stosunku do roku 2011.
- Liczba abonentów telefonii ruchomej w województwie stale wzrasta i była na koniec 2012 r. o 7,1% większa niż w końcu roku 2011.
- Występuje duża różnica w dostępie do Internetu pomiędzy obszarami miejskimi, a wiejskimi, niska jest też liczba publicznych punktów dostępu do Internetu (PIAP).
- Obecnie w ramach Programu Rozwój Polski Wschodniej realizowany jest projekt „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej”, dzięki realizacji tego przedsięwzięcia teleinformatycznego powstanie nowoczesna infrastruktura NGA (sieć dostępową następnej generacji), obejmująca ponad 2 tysiące km sieci szkieletowo-dystrybucyjnej oraz ponad 200 węzłów szkieletowych i dystrybucyjnych.

5.7. Obronność i bezpieczeństwo publiczne

5.7.1. Charakterystyka sytuacji zewnętrznej

Przynależność Polski do UE i NATO

Główne zadania UE w zakresie obronności zostały określone we wspólnej polityce zagranicznej i bezpieczeństwa (WPZiB) oraz w europejskiej polityce bezpieczeństwa i obrony (WEPBiO), które zostały wprowadzone Traktatem z Maastricht (1992 r.), Traktatem z Amsterdamu (1997 r.) oraz Traktatem z Nicei (2001 r.).

Na ich podstawie UE rozwinęła swój „drugi filar” – dziedzinę polityki, w której działania podejmowane są w oparciu o uzgodnienia międzyrządowe, a Komisja i Parlament odgrywają w niej jedynie niewielką rolę. Decyzje w tej dziedzinie podejmowane są na zasadzie konsensusu, przy czym poszczególne państwa mogą wstrzymać się od głosu.

W Traktacie o Unii Europejskiej (podpisanym w Maastricht 7 lutego 1992 r.) stwierdzono, że wspólna polityka zagraniczna i bezpieczeństwa obejmuje wszystkie te kwestie, które są związane z bezpieczeństwem Unii Europejskiej, łącznie z docelowym określeniem wspólnej polityki obronnej, która mogłaby z czasem prowadzić do wspólnej obrony. Jako instytucję odpowiedzialną za realizację polityki bezpieczeństwa UE wyznaczono Unię Zachodnioeuropejską.

Główną funkcją wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa jest wzmocnienie tożsamości Europy i jej niezależności, co z kolei ma sprzyjać promowaniu pokoju, bezpieczeństwa i postępu na tym kontynencie i na świecie. Konkretnie cele wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa zostały wymienione w artykule 11 Traktatu z Maastricht; są to:

- ochrona wspólnych wartości, podstawowych interesów, niezależności i integralności Unii, zgodnie z zasadami Karty Narodów Zjednoczonych,
- umacnianie bezpieczeństwa Unii i jej państw członkowskich,
- utrzymanie pokoju i umacnianie bezpieczeństwa międzynarodowego,
- popieranie współpracy międzynarodowej,
- rozwijanie i umacnianie demokracji oraz rządów prawa, jak również poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności.

Kolejne zmiany w kształcie polityki zagranicznej i bezpieczeństwa przyniósł Traktat Amsterdamski modyfikujący Traktat o Unii Europejskiej. Traktat Amsterdamski wprowadził nową jakość do europejskiej polityki bezpieczeństwa - włączył zadania humanitarne, ratownicze, zadania utrzymywania i przywracania pokoju oraz zarządzania kryzysami, czyli tzw. misje petersburskie (będące dotąd w gestii UZE), do Traktatu o Unii Europejskiej.

Z przynależności Polski do UE i NATO wynika, że kształtowanie wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa stanowi ważny instrument dla realizacji

podnoszenia zdolności obronnej państwa i bezpieczeństwa publicznego poprzez kształtowanie struktur przestrzennych zapewniających maksymalne bezpieczeństwo i ochronę ludności oraz niezawodność i ciągłość funkcjonowania państwa w warunkach wojennych, a także podnoszących odporność na skutek awarii i klęsk żywiołowych. Jest jednym ze strategicznych celów polityki przestrzennej nie tylko państwa, ale również regionu.

Problemy wspólne z sąsiadami

Województwo podkarpackie sąsiaduje z województwami: lubelskim, małopolskim i świętokrzyskim oraz z Ukrainą i Słowacją, z którymi posiada wspólne problemy w zakresie powiązań infrastrukturalnych, przyrodniczych i funkcjonalnych.

Najistotniejsze problemy w sferze obronności i bezpieczeństwa publicznego stanowią na obszarach przygranicznych z:

województwem lubelskim:

- zagrożenie powodziowe w dolinach rzek: Tanew, Szum i Wirowa,
- przewóz materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 19 i wojewódzką nr 835,
- brak parkingów dla pojazdów przewożących ładunki niebezpieczne,
- przewóz materiałów niebezpiecznych liniami kolejowymi;

województwem małopolskim:

- przewóz materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 4 i 28,
 - przewóz dużych transportów materiałów niebezpiecznych linią kolejową E30,
 - lokalizacja obiektów szczególnie niebezpiecznych i innych, o ponadregionalnym oddziaływaniu.
- województwo świętokrzyskie:
- zagrożenie powodziowe w dolinie rzeki Wisła,
 - przewóz materiałów niebezpiecznych drogą krajową nr 9,
 - przewóz materiałów niebezpiecznych liniami kolejowymi;

Ukrainą:

- nielegalna migracja,
- transgraniczna przestępczość zorganizowana,
- usiłowania przewozu/wwozu na teren Polski odpadów, materiałów niebezpiecznych i substancji promieniotwórczych,
- brak parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne,
- brak stanowisk na przejściach granicznych do awaryjnego odstawiania pojazdów z ładunkami niebezpiecznymi,
- zbyt mała ilość przejść granicznych;

Słowacją:

- transgraniczna przestępczość zorganizowana,
- usiłowania przewozu/wwozu na teren Polski odpadów,
- brak parkingów dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne.

5.7.2. Obronność

Infrastruktura wojskowa

Z punktu widzenia polityki przestrzennej na terenie województwa podkarpackiego ważna jest ochrona funkcji podstawowych terenów zamkniętych, użytkowanych przez Siły Zbrojne Rzeczypospolitej Polskiej. Tereny zamknięte ustanowione zostały decyzją Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 września 2013 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (załącznik nr 1 do decyzji Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej). Ponadto na terenie gminy Czarna (powiat dębicki) w ciągu autostradowym A4, na odcinku Kraków – Rzeszów realizowany jest drogowy odcinek lotniskowy „JAŻWINY” wraz z jego powierzchniami ograniczającymi (rys. 56.).

W Rzeszowie znajduje się siedziba Wojewódzkiego Sztabu Wojskowego, natomiast Wojskowe Komendy Uzuppełnień rozmieszczone są w miastach: Jarosław, Jasło, Mielec, Nisko, Przemyśl, Rzeszów i Sanok. Wykaz kompleksów wojskowych znajdujących się na obszarze województwa podkarpackiego zamieszczono w tabeli 18.

Tabela 18. Wykaz wojskowych terenów zamkniętych i stref ochronnych na obszarze województwa podkarpackiego (wg załącznika nr 1 do decyzji Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 września 2013 r.)

L. p. / wg załącznika Nr 1	Miejscowość	Adres	Numer kompleksu wojskowego	Przeznaczenie kompleksu	Strefy ochronne
Kompleksy Wojskowe Garnizonu Rzeszów					
1./121	Wysoka Głogowska	Wysoka Głogowska Gmina Głogów	783	radiotechniczny	tak
2./449	Rzeszów	Rzeszów, ul.Langiewicza 4	3200	koszarowo- magazynowy	nie
3./450	Rzeszów	Rzeszów, ul. Reformacka 7	3205	sakralny	nie
5./453	Rzeszów	Rzeszów, ul. Strzelnicza 9	3216	strzelnica garnizonowa, plac	nie
6./491	Rzeszów	Rzeszów, ul. Hoffmanowej 10	3555	sztabowo-biurowy	nie
7./492	Rzeszów	Rzeszów, ul. Krakowska 11b	3556	sztabowo-techniczny	nie
8./493	Rzeszów	Rzeszów, ul. Dąbrowskiego 22	3566	koszarowo-techniczny	nie
9./808	Rzeszów	Rzeszów, ul. Lwowska 5	8105	koszarowo- magazynowy	nie
10./809	Rzeszów	Rzeszów, ul. Lwowska 4	8106	koszarowo- magazynowy	nie

11./615	Jasło	Jasło, ul. Kościuszki 24	4679	sztabowy	nie
Kompleksy Wojskowe Garnizonu Jarosław					
1./445	Munina Gmina	Munina, Gmina Jarosław	3165	plac ćwiczeń	nie
2./454	Jarosław	Jarosław, ul. 3 -Go Maja 67	3232	sztabowy	nie
3./455	Jarosław	Jarosław, ul. Poniatowskiego	3235	magazynowy	nie
4./508	Jarosław	Jarosław, ul. 3 -Go Maja 80	3808	koszarowy	nie
6./664	Michałówka	Michałówka, Gmina Radymno	5405	strzelnica	tak
Kompleksy Wojskowe Garnizonu Nisko					
1./44	Moskale	Sosnowa	312	strzelnica, plac ćwiczeń	nie
2./467	Nisko	Nisko, ul. Sandomierska 20	3374	koszarowy	nie
3./702	Nisko	Nisko, ul. Kościuszki 2	5847	sztabowy	nie
4./883	Nisko	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Kompleksy Wojskowe Garnizonu Nowa Dęba					
1./440	Nowa Dęba	Nowa Dęba, ul. Anieli Krzywoń	3121	sztabowy	nie
2./412	Nowa Dęba	Nowa Dęba, ul. Anieli Krzywoń	3122	szkoleniowy	nie
3./448	Nowa Dęba	Nowa Dęba	3187	poligon	tak
3./771	Radomyśl nad Sanem	Radomyśl nad Sanem	7541	inne	nie
4./710	Nowa Dęba	Nowa Dęba, ul. Anieli Krzywoń	5968	inne	nie
5./865	Nowa Dęba	Nowa Dęba	8666	inne	nie
6./614	Stalowa Wola	Stalowa Wola, ul. Ofiar Katynia	4671	magazynowy	nie
7./706	Mielec	Mielec, ul. Legionów 25	5922	sztabowy	nie
8./883	Stalowa Wola	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
9./883	Przybyszów, powiat Stalowowolski	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.
Kompleksy Wojskowe Garnizonu Przemyśl					
1./478	Przemyśl	Przemyśl, ul. 29-Go Listopada	3476	koszarowy	nie

2./481	Przemyśl	Przemyśl, ul. 29-Go Listopada	3498	techniczny	nie
3./479	Przemyśl	Przemyśl, ul. Okrzei 3	3488	koszarowo-sztabowy	nie
4./671	Siedliska	Siedliska, Krówniki	5492	szkoleniowy	nie
5./482	Żurawica	Żurawica, Gmina Żurawica	3510	koszarowo- magazynowy	nie
6./583	Żurawica	Żurawica, ul. Wojska Polskiego	583	plac ćwiczeń	nie
7./707	Pikulice- Grochowce	Pikulice-Grochowce, Gmina Żurawica	5928	plac ćwiczeń	tak
8./781	Buszkowiczki	Buszkowiczki Gmina Żurawica	7776	plac ćwiczeń	nie
11./446	Sanok	Sanok, ul. Przemyska 1	3170	sztabowo- magazynowy	nie
12./767	Rajskie	Rajskie Gmina Solina	7426	szkoleniowy	nie
13./825	Trzcianiec	Trzcianiec Gmina Ustrzyki	8603	szkoleniowy	nie

źródło: opracowanie własne; dane D.U. Ministra Obrony Narodowej z dnia 20 września 2013 r.

W latach 2009 - 2013 w ramach prowadzonej restrukturyzacji Wojska Polskiego zmniejszyła się liczba kompleksów wojskowych na terenie województwa podkarpackiego.

Główne zmiany w zakresie rozwoju infrastruktury wojskowej w latach 2007 - 2013:

- zmniejszenie liczby terenów zamkniętych,
- rezygnacja z budowy lotnisk w Obszy i Nowej Dębie,
- rezygnacja z realizacji drogowego odcinka lotniskowego (DOL) „Łukawiec” na autostradzie A4,
- realizacja drogowego odcinka lotniskowego DOL „Jaźwiny” na autostradzie A4.

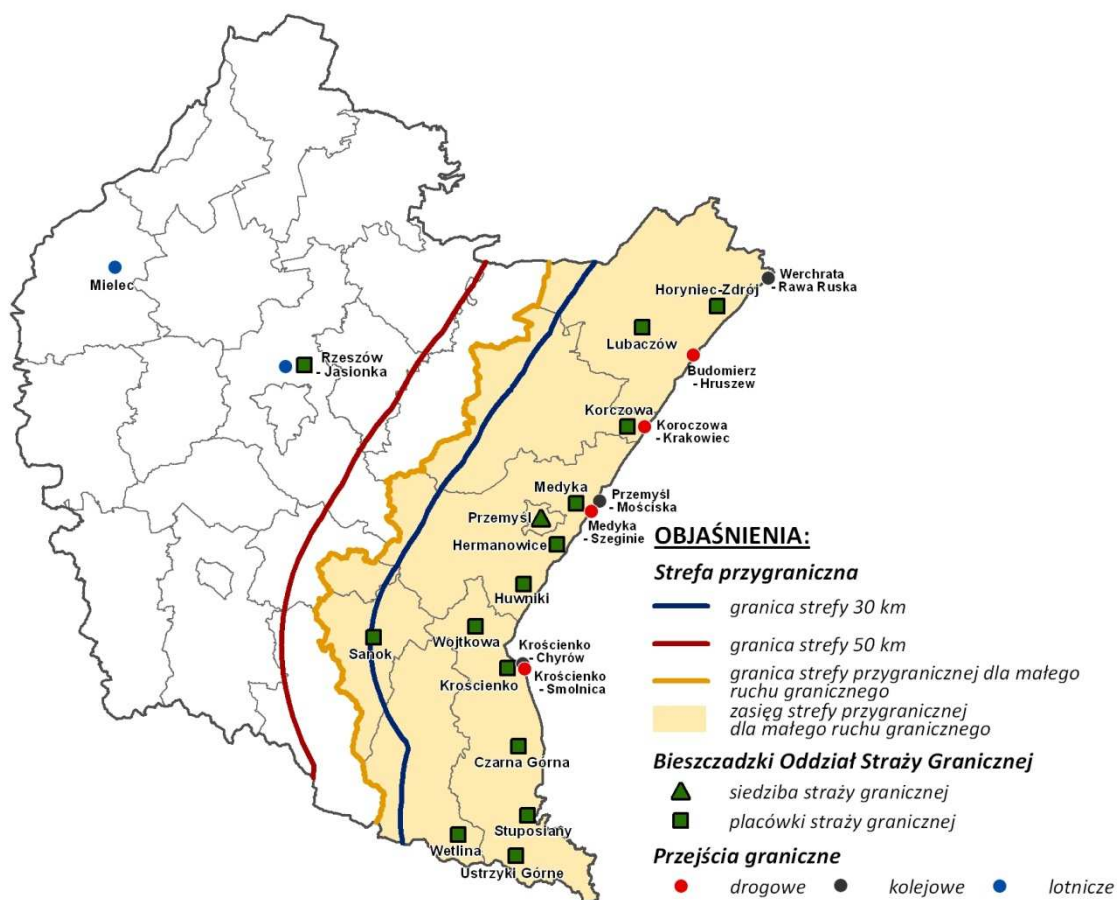
Infrastruktura wojskowa - Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej

Po wejściu Polski do strefy Schengen zmieniły się zasady przekraczania granicy RP z krajami Unii Europejskiej oraz krajami spoza Unii, a będącymi sygnatariuszami Układu z Schengen. Z dniem 21 grudnia 2007 r. zniesiono kontrolę osób na granicach wewnętrznych lądowych i morskich UE, a z dniem 30 marca 2008 r. także na granicach powietrznych Republiki Czeskiej, Republiki Estońskiej, Republiki Łotewskiej, Republiki Litewskiej, Republiki Węgierskiej, Republiki Malty, Rzeczypospolitej Polskiej, Republiki Słowenii i Republiki Słowackiej. Od 1 czerwca 2009 r. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej ochrania południowy i południowo-wschodni odcinek granicy województwa podkarpackiego ze Słowacją (odcinek granicy ze Słowacją został przejęty przez BOSG w Przemyślu od Karpackiego Oddziału Straży

Granicznej w Nowym Sączu) i Ukrainą. Granica województwa podkarpackiego z Ukrainą stanowi fragment zewnętrznej granicy Unii Europejskiej.

Bieszczadzkiemu Oddziałowi Straży Granicznej podlega 14 placówek granicznych (w Horyńcu Zdroju, Lubaczowie, Korczowej, Medyce, Hermanowicach, Hutnikach, Wojtkowej, Krościenku, Czarnej Górnej, Stuposianach, Ustrzykach Górnych, Wetlinie, Sanoku oraz Rzeszowie-Jasionce). W chwili obecnej Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej obsługuje wszystkie przejścia graniczne drogowe, kolejowe i lotnicze.

Rys. 56. Straż graniczna

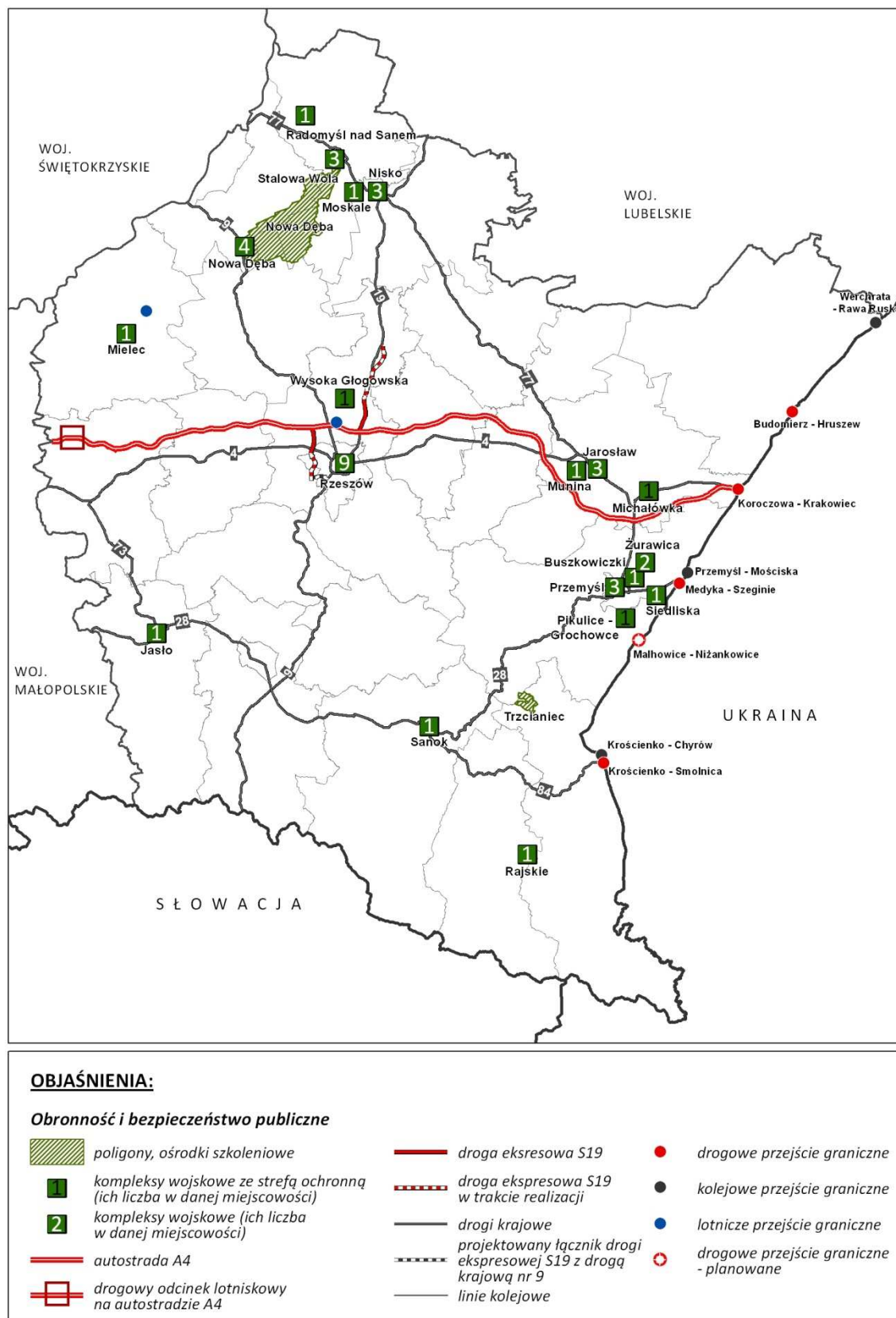

Źródło: opracowanie własne

Najważniejsze zmiany w zakresie rozwoju infrastruktury przygranicznej w latach 2007 -2013:

- przejście w 2009 r. ochrony granicy ze Słowacją przez Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu,
- w związku z przejściem ochrony granicy ze Słowacją przez BOSG, zwiększyła się ilość obsługiwanych placówek granicznych.

Rys. 57. Obronność i bezpieczeństwo publiczne

Źródło: opracowanie własne

Infrastruktura krytyczna

Ustawa z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym (Dz.U. nr 89 poz.590) definiuje pojęcie infrastruktury krytycznej jako: „systemy oraz wchodzące w ich skład powiązane ze sobą funkcjonalnie obiekty, w tym obiekty budowlane, urządzenia, instalacje, usługi kluczowe dla bezpieczeństwa państwa i jego obywateli oraz służące zapewnieniu sprawnego funkcjonowania organów administracji publicznej, a także instytucji i przedsiębiorców”.

Infrastruktura krytyczna obejmuje systemy:

- zaopatrzenia w energię i paliwa,
- łączności i sieci teleinformatycznych,
- finansowe,
- zaopatrzenia w wodę i żywność,
- ochrony zdrowia,
- transportowe i komunikacyjne,
- ratownicze,
- zapewniające ciągłość działania administracji publicznej,
- produkcji, składowania, przechowywania i stosowania substancji chemicznych i promieniotwórczych, w tym rurociągi substancji niebezpiecznych.

Istniejące w województwie podkarpackim systemy transportowe, komunikacyjne, energetyczne, telekomunikacyjne, finansowe, ratownicze są ściśle powiązane z systemami krajowymi i międzynarodowymi. Stąd też ochrona infrastruktury krytycznej i zapewnienie jej bezpiecznego, niezakłóconego funkcjonowania powinny być jednym z priorytetów w zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego województwa podkarpackiego.

5.7.3. Bezpieczeństwo publiczne

W zakresie bezpieczeństwa publicznego na obszarze województwa podkarpackiego działają dwie jednostki zespolonej administracji rządowej tj: Państwowa Straż Pożarna (PSP) i Policja.

Państwowa straż pożarna

Państwowa Straż Pożarna w Rzeszowie i Podkarpacka Brygada Obwodowa włączona jest do Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego. Dodatkowo na podstawie podpisanych porozumień, Krajowy system ratowniczo-gaśniczy wspiera 8 podmiotów z terenu województwa podkarpackiego tj.: Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska, Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe Województwa

Podkarpackiego, Bieszczadzkie Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe, Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu, Wojewódzki Sztab Wojskowy w Rzeszowie, Grupa Bieszczadzka Górskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, Komenda Wojewódzka Policji w Rzeszowie, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej Lotnicze Pogotowie Ratunkowe Region Południe-Filia w Sanoku.

Na poziomie powiatowym system ratowniczo - gaśniczy wg stanu z dnia 31 grudnia 2012 r. tworzą 4 komendy miejskie, 17 komend powiatowych PSP w strukturach, w których funkcjonowało 27 jednostek ratowniczo - gaśniczych oraz jeden posterunek PSP, a także 289 jednostek OSP włączonych do KSRG.

W przypadku zdarzenia znacznych rozmiarów lub wymagającego użycia większej ilości sprzętu specjalistycznego, działania ratownicze prowadzone są przez specjalistyczne grupy ratownicze tj.:

- 3 grupy ratownictwa wodno - nurkowego jednostek KM PSP w Przemyślu, Tarnobrzegu i Sanoku;
- 2 grupy ratownictwa chemiczno - ekologicznego KM PSP w Rzeszowie i Leżajsku;
- 1 grupa ratownictwa wysokościowego KM PSP w Rzeszowie.

W 2011 r. ww. jednostki ratownictwa chemiczno - ekologicznego uczestniczyły w likwidacji 17 zdarzeń ratownictwa chemicznego, oraz w 15 zdarzeniach z zakresu ratownictwa ekologicznego. W 2012 r. ilość zdarzeń była na podobnym poziomie. Jednostki PSP uczestniczyły w 16 akcjach ratownictwa chemicznego i 15 akcjach ratownictwa ekologicznego. Zdarzenia miały niewielki wpływ na stan środowiska

W ramach współpracy międzynarodowej podpisana została „Deklaracja wzajemnej współpracy” pomiędzy Podkarpackim Komendantem Wojewódzkim PSP w Rzeszowie, a Dyrektorem Korpusu Pożarniczo-Ratowniczego w Presowie (Słowacja), Naczelnikiem Głównego Zarządu Ministerstwa Ukrainy ds. Sytuacji Nadzwyczajnych w Obwodzie Lwowskim (Ukraina) oraz Komendantem Miejskim Zawodowej Samorządowej Straży Pożarnej w Zalaegerszeg (Węgry).

W roku 2013 na terenie województwa podkarpackiego miało miejsce 18884 zdarzeń, w tym pożarów 6056, miejscowych zdarzeń 12226, alarmów fałszywych 602. W odniesieniu do roku 2007 nastąpił spadek ilości interwencji o 1471 zdarzeń, tj. o 7,2%. Najwięcej zdarzeń odnotowano w powiatach: rzeszowskim, przemyskim, krośnieńskim, dębickim, stalowowolskim i tarnobrzeckim. Natomiast najmniejszą ilość zdarzeń odnotowano w powiatach: bieszczadzkim, leskim, ropczycko-sędziszowskim, brzozowskim, łańcuckim i strzyżowskim.

Tabela 19. Zestawienie zaistniałych zdarzeń na terenie województwa podkarpackiego w latach 2007-2013

Rodzaj zdarzenia	Ilość zdarzeń w roku						
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Ilość pożarów	7692	5367	5927	5256	6665	9583	6056
Ilość miejscowych zagrożeń	12064	14919	18410	34561	15078	12846	12226

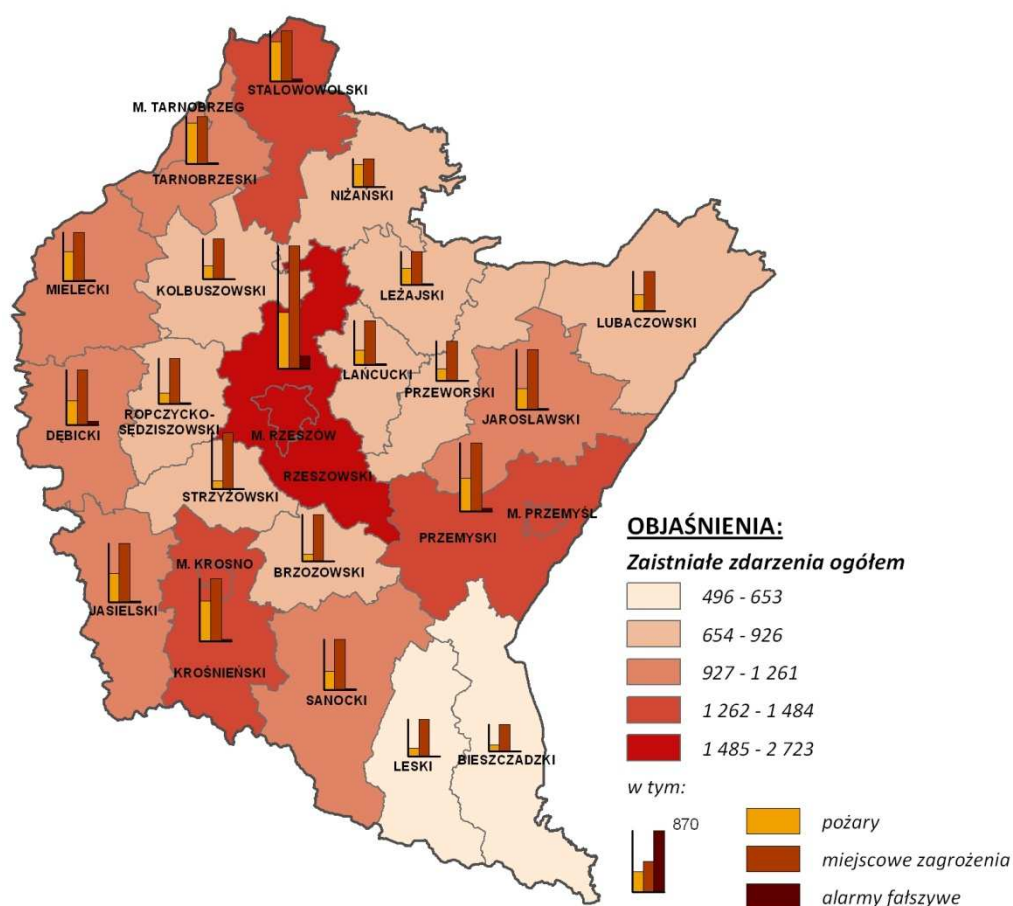
Ilość alarmów fałszywych	599	521	513	520	545	589	602
Łącznie:	20355	20807	24850	40337	22288	23018	18884

Źródło: <http://www.bip.podkarpacie.straz.pl/11541/11541/>.

Najważniejsze zmiany w zakresie bezpieczeństwa publicznego w latach 2007-2013:

- tendencja spadkowa ilości zaistniałych zdarzeń,
- wysoki udział w zaistniałych zdarzeniach ilości miejscowych zagrożeń.

Rys. 58. Ilość zaistniałych zdarzeń na terenie województwa podkarpackiego w latach 2007-2013

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Państwowej Straży Pożarnej

Policja

Na terenie województwa podkarpackiego funkcjonuje Komenda Wojewódzka Policji z siedzibą w Rzeszowie, której podlegają 4 komendy miejskie oraz 17 powiatowych. W strukturze podkarpackiej policji funkcjonuje również Oddział

Prewencji Policji w Rzeszowie oraz Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji w Rzeszowie.

Analiza danych statystycznych obrazujących zagrożenie przestępczością na terenie województwa podkarpackiego wskazuje, że w ostatnich latach nastąpił nieznaczny wzrost zagrożenia przestępczością. Na terenie województwa podkarpackiego najczęściej przestępstw odnotowano w powiatach: rzeszowskim, przemyskim, krośnieńskim, stalowowolskim i mieleckim a najmniej w bieszczadzkiem, kolbuszowskim, leskim, strzyżowskim.

W 2012 r. podkarpacka policja osiągnęła wysoki wskaźnik wykrywalności ogólnej przestępstw wynoszący 72,2% , który był jednym z najwyższych w skali kraju (ogólna krajowa wynosiła 67,8%).

Tabela 20. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych i wskaźniki wykrywalności ich sprawców w województwie podkarpackim w latach 2007-2012

Wyszczególnienie	Lata					
	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Przestępstwa stwierdzone	Ogółem					
	37864	38 043	38 702	36 885	38 790	38 152
	Na 10 tys. ludności					
	180,5	181,2	184,1	173,3	182,2	179,2
Wskaźnik wykrywalności	W procentach %)					
	72,1	72,6	72,2	73,3	73,8	72,2

Źródło: dane GUS

Najważniejsze zmiany w zakresie bezpieczeństwa publicznego w latach 2007-2013:

- nieznaczny wzrost zagrożenia przestępczością,
- utrzymanie wysokiego wskaźnika wykrywalności ogólnej przestępstw.

5.7.4. Zagrożenia żywiołowe i katastrofalne

Województwo podkarpackie należy do rejonu o średnim natężeniu czynników zagrażających życiu i zdrowiu ludności. Największe zagrożenia dla ludności województwa mogą nastąpić na skutek awarii, uszkodzeń lub zniszczeń zbiorników (magazynów) i instalacji z toksycznymi środkami przemysłowymi, uszkodzenia zapór wodnych, awarii elektrowni jądrowych lub ładunków jądrowych rozmieszczonych na obszarach państw sąsiadujących. Ponadto zagrożenia powodziowe w okresach wysokich stanów wody na rzekach, pożary przestrzenne lasów oraz skażenia środowiska naturalnego w związku z transportem niebezpiecznych substancji chemicznych.

Zagrożenia powodziowe

Rejony występowania zagrożeń powodziowych

Na obszarze województwa podkarpackiego w okresach występowania bardzo wysokich stanów wody część terenów położonych w dolinach rzek jest okresowo zalewana i podtapiana. Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego na terenie województwa nie jest zadowalający. Stąd ważnym czynnikiem staje się właściwe utrzymanie koryt i brzegów rzecznych, budowa obwałowań, regulacje rzek i potoków oraz budowa zbiorników do retencjonowania wody.

Największe zagrożenie powodziowe istnieje w dolinach rzek: Wisły, Sanu, Wisłoka i Wisłoki. Wały przeciwpowodziowe generalnie przygotowane są na przyjęcie wód stuletnich. W przypadku wystąpienia wyższych stanów wód i uszkodzenia wałów najbardziej zagrożone są tereny powiatów: mieleckiego, tarnobrzeskiego, stalowowolskiego, niżańskiego, leżajskiego, łańcuckiego.

Ochrona ludności

Do najbardziej groźnych i niszczycielskich zagrożeń zalicza się wylewy rzek i awarie obiektów hydrotechnicznych powodujące wdzieranie się wody na obszary zaludnione i uprzemysłowione. Pogorszeniu mogą ulec warunki higieniczno-sanitarne, a w konsekwencji zagrożenie epidemiologiczne. W przypadku wystąpienia bardzo wysokich stanów wód i wystąpienia szczególnego zagrożenia uszkodzenia wałów podstawową formą ochrony ludności jest ewakuacja.

Obszary powodziowe - katastrofalne

Na obszarze województwa występują budowle hydrotechniczne piętrzące wodę. Istnieje zagrożenie katastrofalnych zatopień i zalewów terenów w dolinach rzek: Wisłoka i Sanu - od zapór wodnych w Solinie, Myczkowcach, Sieniawie.

W razie awarii zbiornika:

- Solina-Myczkowce na rzece San zagrożeniem powodziowym dotknięte zostaną powiaty:
 - powiat bieszczadzki (gminy Solina i Lesko),
 - powiat sanocki (gminy Sanok i Zagórz),
 - powiat brzozowski (gminy Dydnia i Nozdrzec),
 - powiat rzeszowski (gmina Dynów),
 - powiat przemyski (gminy Dubiecko, Krzywca, Krasieczyn, Medyka, Stubno, Przemysł i miasto Przemysł),
 - powiat jarosławski (gminy Radymno, Pawłosiów, Jarosław i miasto Jarosław),
 - powiat przeworski (gminy Tryńcza i Sieniawa),
 - powiat leżajski (gminy Leżajsk, Kuryłówka, Nowa Sarzyna i miasto Leżajsk),
 - powiat niżański (gminy Krzeszów, Rudnik, Nisko),
 - powiat stalowowolski (gminy Stalowa Wola, Zaleszany, Radomyśl i miasto Stalowa Wola),

- Sieniawa - Besko na rzece Wisłok zagrożeniem powodziowym dotknięte zostaną powiaty:
 - powiat sanocki (gmina Besko),
 - powiat brzozowski (gmina Haczów),
 - powiat krośnieński (gminy Krościenko-Wyżne, Krosno, Wojaszówka i miasto Krosno),
 - powiat strzyżowski (gminy Frysztak, Wiśniowa, Strzyżów, Czudec),
 - powiat rzeszowski (gminy Lubenia, Boguchwała, Rzeszów, Trzebownisko),
 - powiat łańcucki (gminy Czarna, Łańcut, Białobrzegi),
 - powiat przeworski (gmina Tryńcza),
 - powiat leżajski (gmina Grodzisko Dolne).
- W dorzeczu rzeki Wisła zagrożeniem powodziowym dotknięte zostaną powiaty:
 - powiat mielecki (gminy Borowa, Czermin, Gawłuszowice, Padew Narodowa),
 - powiat tarnobrzeski (gminy Baranów Sandomierski, Tarnobrzeg, Gorzyce i miasto Tarnobrzeg).

Zagrożenia chemiczne

Na skutek awarii, uszkodzenia lub zniszczenia zbiorników (magazynów) i instalacji z toksycznymi środkami przemysłowymi (TŚP), w wypadku wystąpienia natychmiastowego uwolnienia się do środowiska TŚP i niekorzystnych warunków meteorologicznych powstaje zagrożenie skażenia wykraczające swym zasięgiem poza granice administracyjne zakładu.

Na koniec 2012 r. na terenie województwa podkarpackiego znajdowało się 24 zakładów zagrażających wystąpieniem poważnej awarii przemysłowej, w tym 12 zakładów o dużym ryzyku oraz 12 zakładów o zwiększonym ryzyku zagrożenia awarią przemysłową.

Ponadto na terenie województwa funkcjonuje 50 innych zakładów, które posiadają substancje niebezpieczne stwarzające zagrożenie poza swoim terenem.

Do zakładów dużego ryzyka należą:

- LOTOS Jasło S.A. w Jaśle - ze względu na ilość substancji płynnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Rafineria Nafty JEDLICZE S.A. w Jedliczu - ze względu na ilość substancji palnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- „GAS TRADING PODKARPACIE” Spółka z o.o. w Dębicy - ze względu na ilość substancji palnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Orlen Petro-Tank Sp. z o.o., w Widelce - ze względu na ilość substancji palnych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- PGNiG - PMGZ Brzeźnica w Brzeźnicy - ze względu na ilość substancji palnych,
- PGNiG - PMGZ Strachocina w Strachocinie - ze względu na ilość substancji palnych,
- PGNiG - PMGZ Husów w Markowej - ze względu na ilość substancji palnych,

- Zakład Produkcji Specjalnej "GAMRAT" Sp. z o.o. w Jaśle - ze względu na ilość substancji wybuchowych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Zakład Tworzyw Sztucznych LERG S.A. w Pustkowie - ze względu na ilość substancji toksycznych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Zakłady Chemiczne "Organika-Sarzyna" S.A. w Nowej Sarzynie - ze względu na ilość substancji toksycznych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Orion Engineered Carbons Sp. z o.o. w Jaśle - ze względu na ilość substancji niebezpiecznych dla środowiska (opracowano zewnętrzny plan operacyjny),
- Kronospan HPL Pustków Sp. z o.o. w Pustkowie - ze względu na ilość substancji toksycznych (opracowano zewnętrzny plan operacyjny).

Zakładami zwiększonego ryzyka są:

- Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o. w Nowej Sarzynie - ze względu na ilość substancji palnych,
- Punkt Przeładunku Surowców Chemicznych w Chałupkach Medycznych - ze względu na ilość substancji palnych,
- PKN ORLEN Baza Magazynowa nr 82 w Żurawicy - ze względu na ilość substancji palnych,
- Fabryka Farb i Lakierów "ŚNIEŻKA" S.A. w Lubzinie - Oddział w Brzeźnicy - ze względu na ilość substancji palnych,
- Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego "PZL - Rzeszów" - S.A. w Rzeszowie - ze względu na ilość substancji toksycznych,
- HORTINO Zakład Przetwórstwa Owocowo - Warzywnego Leżajsk Sp. z o.o. w Leżajsku - ze względu na ilość substancji toksycznych,
- KRONOSPAN Sp. z o.o. w Mielcu - ze względu na ilość substancji toksycznych;
- Przedsiębiorstwo Produkcji Usług i Handlu "CIS" Sp. z o.o. - Oddział w Pogwizdowie - ze względu na ilość substancji toksycznych,
- Zakład Chemiczny "SILIKONY POLSKIE" Sp. z o.o. w Nowej Sarzynie - ze względu na ilość substancji niebezpiecznych dla ludzi i środowiska;
- Fabryka Wódek "POLMOS ŁAŃCUT" S.A. w Łańcucie - ze względu na ilość substancji palnych;
- Euroservice Zakłady Przemysłu Tłuszczowego w Surochowie Sp. z o.o. - ze względu na ilość substancji palnych;
- Terminal Paliw w ŁĘTOWNI - Groblach - Dystrybutor Paliw MAANTE w Leżajsku Sp. z o.o. - ze względu na ilość substancji palnych,
- Goodrich Aerospace Poland Sp. z o.o. w Krośnie - ze względu na ilość substancji toksycznych.

W styczniu 2012 r. Podkarpacki Komendant Państwowej Straży Pożarnej w Rzeszowie podał informację o zakładach z grupy o zwiększonym i dużym ryzyku, które zlokalizowane w niedużej odległości od siebie mogą zwiększyć prawdopodobieństwo wystąpienia awarii przemysłowej lub pogłębić jej skutki. Do

zakładów tych zaliczone zostały: Zakłady Chemiczne „Organika - Sarzyna” S.A., Elektrociepłownia Nowa Sarzyna Sp. z o.o., Zakład Chemiczny „Silikony Polskie” Sp. z o.o., ORION Engineered Carbons Sp. z o.o., LOTOS Jasło S.A. Aktualnie na terenie województwa podkarpackiego nie ustanowiono żadnych obszarów ograniczonego użytkowania od istniejących zakładów dużego i zwiększonego ryzyka. Nie planuje się również budowy nowych obiektów podlegających wymaganiom Dyrektywy Seveso II wynikających z realizacji inwestycji celu publicznego

Zagrożenia transportowe

Szczególne zagrożenie substancjami chemicznymi niebezpiecznymi dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz skażenia środowiska stanowią przewozy substancji toksycznych w transporcie kołowym i kolejowym. O skali i charakterze tego zagrożenia stanowi klasa ich toksyczności, a przede wszystkim znikoma przewidywalność wystąpienia sytuacji awaryjnych i związane z tym trudności podejmowania natychmiastowych dobrze zorganizowanych przedsięwzięć ratunkowych. W chwili obecnej przy braku obwodnic drogowych transport TŚP odbywa się przez miasta i wsie. Stanowi to bardzo duże zagrożenie dla zamieszkałej tam ludności. Taka sama sytuacja występuje na kolei. W sytuacjach powyższych może nastąpić konieczność doraźnej ewakuacji ludności, którą kieruje Szef OC województwa lub szefowie OC gmin.

Największa ilość przewozów TŚP odbywa się na następujących odcinkach dróg i kolei:

- drogi nr 4 (E-40) Machowa - Rzeszów -Radymno - Korczowa,
- drogi krajowej nr 9 - Nagnajów - Rzeszów - Barwinek,
- drogi krajowej nr 19 - Jarocin - Rzeszów;
- drogi krajowej nr 77- Sandomierz - Stalowa Wola - Przemyśl,
- drogi krajowej nr 28 - Skołyszyn - Jasło - Krosno - Sanok - Przemyśl,
- drogi krajowej nr 84 Sanok - Ustrzyki Dolne,
- dróg wojewódzkich nr 871 nr,886, nr 993, nr 992, nr 985,
- linii kolejowej nr E30, nr 74, nr 68, nr 106,nr 108 oraz częściowo nr 25.

Zagrożenia skażeniem promieniotwórczym

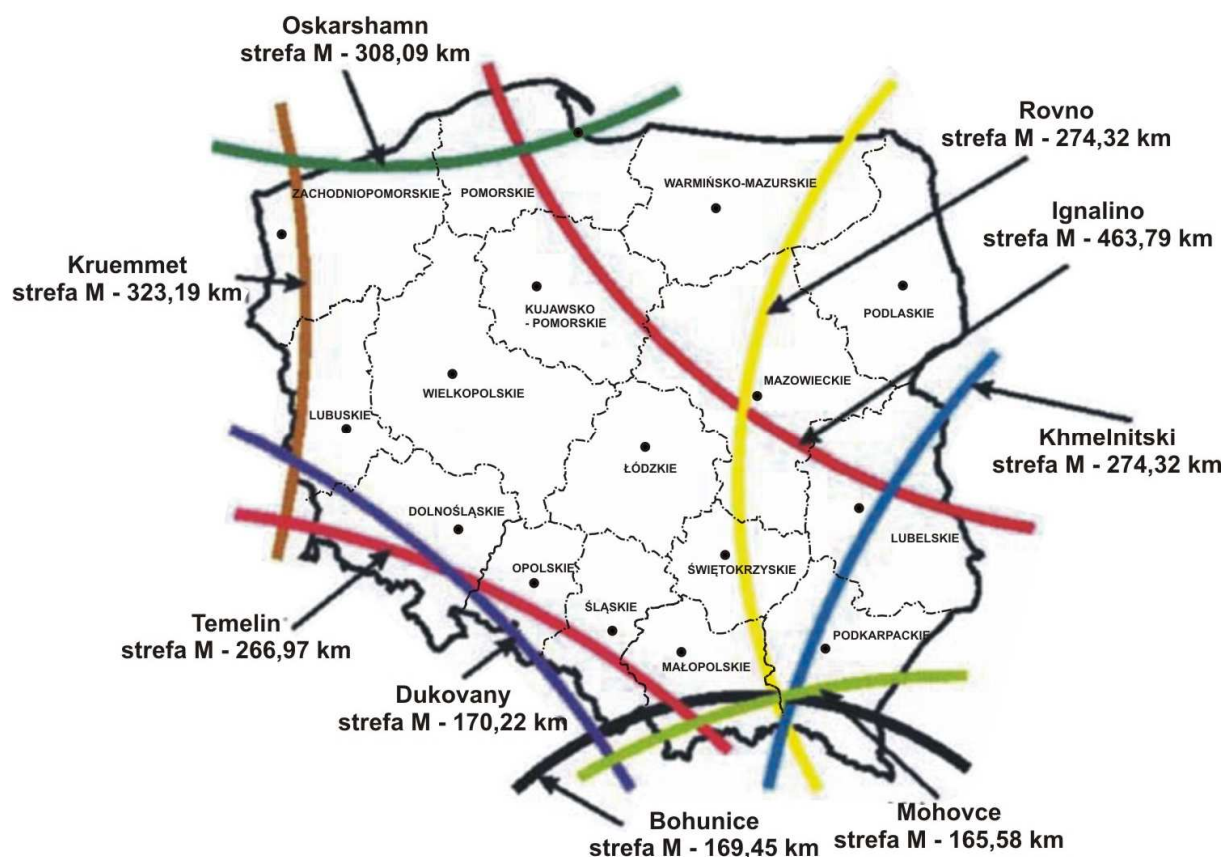
Polska, nie posiada elektrowni jądrowych, natomiast w sąsiednich krajach pracuje 9 elektrowni jądrowych. Skażenia promieniotwórcze na terenie województwa podkarpackiego mogą wystąpić w razie awarii elektrowni jądrowych poza granicami kraju.

Na terytoriach państw sąsiadujących z województwem podkarpackim istnieją następujące elektrownie jądrowe:

- Ukraina, miejscowość Równe, 4 reaktory, odległość 140 km od granicy PL,
- Ukraina, miejscowość Chmielnicki, 2 reaktory, odległość 175 km od granicy PL,
- Słowacja, miejscowość Mochovce, 2 reaktory, odległość 125 km od granicy PL,
- Słowacja, miejscowość Bohunice, 3 reaktory, odległość 138 km od granicy PL.

Ośrodki te generują występowanie prognozowanych stref skażeń zagrażających bezpośrednio Polsce. Na terenie województwa podkarpackiego krzyżują się aż 4 takie strefy, z czego wynika, że obszar południowo-wschodni jest narażony na największą liczbę oddziaływań elektrowni atomowych.

Rys. 59. Prognozowane strefy skażeń od elektrowni atomowych zagrażających bezpośrednio Polsce

Źródło: Ekspertyza „Odporność układu polskiej przestrzeni na zakłócenia zewnętrzne – przestrzenne i terytorialne uwarunkowania obronności i bezpieczeństwa państwa” – rekomendacje dla KPZK

Materiały jądrowe, źródła promieniowania i urządzenia zawierające takie źródła, odpady promieniotwórcze i wypalone paliwo jądrowe mogą być wwożone na terytorium województwa przez 3 przejścia graniczne z Ukrainą: przejścia drogowe w Korczowej i Medyce oraz przejście kolejowe w Przemyślu. Na wszystkich przejściach granicznych wprowadzono kontrolę chemiczno - radiometryczną (ekologiczną) osób i towarów.

5.7.5. Tereny zamknięte

Tereny zamknięte są to tereny o charakterze zastrzeżonym ze względu na obronność i bezpieczeństwo państwa, określone przez właściwych ministrów

i kierowników urzędów centralnych. Na obszarze województwa podkarpackiego tereny zamknięte ustanowione zostały decyzją Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 września 2013 r. w sprawie ustalenia terenów zamkniętych w resorcie obrony narodowej (załącznik nr 1 do decyzji Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej)

WNIOSKI

- Prowadzona jest ciągła transgraniczna i międzynarodowa współpraca organów wojskowych, ochrony granic i bezpieczeństwa państwa w zakresie obronności i bezpieczeństwa publicznego.
- Rozwijana jest współpraca organów wojskowych, ochrony granic i bezpieczeństwa państwa z organami samorządu terytorialnego i innymi podmiotami zewnętrznymi w zakresie ograniczania skutków katastrof, poważnych wypadków, klęsk żywiołowych i innych wydarzeń nadzwyczajnych.
- Województwo podkarpackie zaliczane jest do jednych z najbezpieczniejszych w kraju ze względu na przestępczość.
- W ogólnej liczbie zdarzeń zwiększa się znacznie ilość działań ratownictwa technicznego i drogowego Państwowej Straży Pożarnej.
- Województwo podkarpackie nie jest pokryte w całości zintegrowanymi stanowiskami kierowania (dawne: Centra Powiadamiania Ratowniczego).
- Na terenie województwa podkarpackiego przybył 1 zakład zagrażający wystąpieniem poważnej awarii przemysłowej.
- Istnieje duże zagrożenie powodziowe w dolinach głównych rzek województwa oraz doliny rzeki Wisły.
- Istnieje zagrożenie katastrofalnych zatopień i zalewów terenów w dolinach rzek: Wisłoka i Sanu od zapór wodnych w Solinie, Myczkowcach, Sieniawie.
- Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego na terenie całego województwa podkarpackiego jest niezodawalający.
- Przewozy substancji toksycznych w transporcie kołowym i kolejowym stanowią realne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz skażenia środowiska.
- Nie uległo zmianie realne zagrożenie dla województwa w przypadku awarii elektrowni jądrowych poza granicami kraju.
- Zmniejszyła się ilość terenów zamkniętych, zrezygnowano z realizacji lotnisk wojskowych w Obszy, Nowej Dębie oraz drogowego odcinka lotniskowego (DOL) „Łukawiec” na autostradzie A4.
- W 2009 r. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu przejął ochronę granic na terenie całego województwa podkarpackiego.
- Istnieje konflikt pomiędzy istniejącymi poligonami, a różnymi formami ochrony przyrody (np. Natura 2000).

6. PODSUMOWANIE

Województwo podkarpackie położone w południowo-wschodniej części Polski, graniczy z Ukrainą i Słowacją. Po wejściu Polski do strefy Schengen, granica województwa podkarpackiego z Ukrainą stała się granicą zewnętrzną Unii Europejskiej.

Województwo posiada korzystną strukturę systemu osadnictwa – układ policentryczny o regularnym i równomiernym rozkładzie większych miast, co stwarza dogodne warunki dla rozwoju oraz powiązań funkcjonalnych tych miast. W latach 2008 - 2013 w strukturze sieci osadniczej województwa podkarpackiego nastąpiły niewielkie zmiany: została utworzona 1 nowa gmina (Jasliska), 5 miejscowości uzyskało status miasta (Brzostek, Kołaczyce, Przecław, Pruchnik i Zaklików). Rzeszów i Przemyśl zwiększyły swoją powierzchnię oraz liczbę mieszkańców przez przyłączenie sąsiednich wsi.

Województwo posiada najniższy w Polsce wskaźnik urbanizacji tj. procentowy udział ludności miejskiej w ogólnej liczbie ludności województwa (41,3%, w Polsce 60,6%). Występuje zjawisko suburbanizacji – wzrosła liczba mieszkańców wsi, pomimo zmniejszenia się liczby miejscowości wiejskich, zmniejszyła się gęstość zaludnienia w miastach. Procesy urbanizacyjne nasiliły się w otoczeniu miast oraz wzdłuż dróg, następuje rozproszenie zabudowy.

KPZK 2030 zakłada nowe zintegrowane podejście do problematyki planowania przestrzennego w stosunku do określonej w obowiązującym PZPWP. Rozwój województwa powinien odbywać się na całym obszarze województwa, koncentrując się w węzłach, które tworzą największe miasta województwa – wiodące ośrodki, będące w obowiązującym planie węzłami aktywności gospodarczej, przejmując w nowym podejściu do zagadnień polityki przestrzennej państwa rolę biegunów wzrostu o randze wynikającej ze stopnia ich rozwoju i zasięgu oddziaływania. Strukturę funkcjonalno-przestrzenną województwa tworzyć będą, nie jak dotychczas układy strefowe i pasmowe, a nakładające się na siebie obszary funkcjonalne ukierunkowane na wykorzystanie ich specyficznego potencjału dla osiągnięcia założonych celów rozwojowych regionu.

Zgodnie z ustaloną w KPZK 2030 hierarchią ośrodków, na terenie województwa podkarpackiego wyróżnia się trzy kategorie miast: krajowy ośrodek pełniący niektóre funkcje metropolitalne: miasto Rzeszów; ośrodki subregionalne, do których zaliczono dawne miasta wojewódzkie: Przemyśl, Tarnobrzeg i Krosno oraz miasta o dużym potencjale gospodarczym i liczbie ludności powyżej 50 tys. oraz stabilnej pozycji w systemie osadniczym, tj.: Stalowa Wola i Mielec; ośrodki lokalne, do których zaliczono pozostałe miasta powiatowe.

Środowisko przyrodnicze województwa podkarpackiego jest dobrze zachowane, charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem, bogactwem przyrodniczym i wysoką lesistością. W latach 2008 - 2012 odnotowano zwiększenie lesistości województwa o blisko 2% oraz zwiększenie powierzchni lasów ochronnych o 2,5%. Województwo podkarpackie należy do najczystszych ekologicznie regionów Polski - 44,7% powierzchni województwa, tj. 797644 ha, zajmują obszary objęte krajowym systemem ochrony przyrody i krajobrazu. Powierzchnia obszarów objętych ochroną od roku 2007 do 2012 r. zwiększyła się zaledwie o 0,2% (3787m²/osobę). Obszary te z jednej strony stwarzają ograniczenia dla prowadzonej działalności gospodarczej, z drugiej jednak stwarzają szanse na podniesienie konkurencyjności województwa podkarpackiego.

W województwie podkarpackim działa uzdrowiska 4: Iwonicz-Zdrój, Polańczyk, Rymanów-Zdrój i Horyniec –Zdrój. W 2012 r. nadano status obszaru ochrony uzdrowskiej sołectwu Latoszyn i sołectwu Podgrodzie, położonym na obszarze gminy Dębica. Na terenie województwa jest wiele terenów predysponowanych do pełnienia funkcji uzdrowskiej, ze względu na swój korzystny mikroklimat, zasoby wód mineralnych oraz walory przyrodniczo-krajobrazowe.

W latach 2008 - 2013 odnotowuje się ogólny przyrost liczby udokumentowanych złóż kopalin przy zróżnicowanej zmienności zasobów. Na terenie województwa występują znaczne, w odniesieniu do innych regionów kraju, zasoby wód powierzchniowych oraz niewielkie udokumentowane zasoby wód podziemnych. Na terenie województwa podkarpackiego nie występuje zjawisko eutrofizacji pochodzącej z zanieczyszczeń związkami azotu ze źródeł rolniczych, nie ma potrzeby wyznaczania obszarów zagrożenia. W ocenie stanu jednolitych części wód powierzchniowych stwierdzono dobry stan wód w 17% JCWP, zły stan wód w 83% JCWP. Ocena stanu wód podziemnych wykazała dobry stan chemiczny w 70% punktów pomiarowych, słaby stan chemiczny w 30% punktów pomiarowych. Istniejące zasoby wodne są niewykorzystane ze względu na brak dostatecznej zabudowy hydrotechnicznej. Na terenie województwa podkarpackiego zlokalizowane są 3 duże zbiorniki zaporowe: Zbiornik Soliński na Sanie – największy w Polsce, Zbiornik Myczkowce na Sanie, Zbiornik Besko na Wisłoku.

W analizowanym okresie wystąpiły ogromne zniszczenia i straty powodziowe. W 2010 r. straty powodziowe w województwie podkarpackim stanowiły 17% tych strat w Polsce. Największe zniszczenia powstały w mieście Tarnobrzeg i na terenie powiatów: mieleckiego, dębickiego, jasielskiego i ropczycko – sędziszowskiego, tarnobrzęskiego. W różnym stopniu ucierpiało 538 miejscowości w 116 gminach. W obszarze Karpat fliszowych, istnieją sprzyjające warunki dla rozwoju procesów osuwiskowych. W latach 2008-2012 na terenie województwa był realizowany Program Osłony Przeciwsuwiskowej, jednak przeciwdziałanie tym procesom jest działaniem niezwykle trudnym, nie zawsze skutecznym.

Województwo podkarpackie nadal zalicza się do tych rejonów kraju, gdzie występują znaczne obszary korzystnych warunków pod względem jakości powietrza. Dominującym i najbardziej uciążliwym źródłem hałasu na obszarze województwa podkarpackiego jest nadal komunikacja drogowa. W analizowanym okresie powierzchnia gruntów wymagających rekultywacji ulega sukcesywnemu zmniejszeniu, znacząco zmniejszyła się powierzchnia gruntów posiarzkowych wymagających rekultywacji. Zakończyła się realizacja zbiornika wodnego (Jeziora Tarnobrzeskiego) w wyrobisku pokopalnianym, który w roku 2010 został udostępniony do celów rekreacyjnych.

Województwo podkarpackie charakteryzuje się bogactwem i różnorodnością zasobów kulturowych, co stanowi istotny potencjał rozwoju turystyki, jako ważnej gałęzi gospodarki. Pogłębiający się brak ładu przestrzennego, przejawiający się między innymi rozproszeniem zabudowy, jej bezstylowością i przypadkowością to główne zjawisko negatywnie wpływające na jakość krajobrazu kulturowego województwa. W poznaniu dziedzictwa kulturowego województwa oraz w obcowaniu z jego krajobrazem kulturowym, pomagają wiodące przez jego teren szlaki turystyczne, a zwłaszcza tzw. szlaki kulturowe. W 2012 r. utworzono podkarpacki odcinek tzw. Drogi św. Jakuba – Via Regia, wchodzącej w skład europejskiej sieci szlaków kulturowych, a w 2013 r. podkarpacki odcinek Szlaku frontu wschodniego I wojny światowej, obecnie o charakterze międzyregionalnym.

Liczba ludności województwa podkarpackiego w 2012 r. wynosiła 2 129 951 osób, wzrosła o 1,6% w stosunku do roku 2007. Gęstość zaludnienia jest zróżnicowana przestrzennie – najbardziej zaludnione są tereny zurbanizowane oraz obszary podmiejskie w części środkowej i południowej województwa, natomiast najmniej północno-wschodnia i południowo-wschodnia część województwa. Województwo podkarpackie charakteryzuje dodatni przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji. Niekorzystna struktura wieku mieszkańców (zmniejszanie się liczby osób będących w wieku przedprodukcyjnym i zwiększanie liczby osób w wieku poprodukcyjnym) świadczy o procesie starzenia się społeczeństwa.

W latach 2008 - 2013, m.in. dzięki wykorzystaniu funduszy UE nastąpiły korzystne zmiany w zakresie infrastruktury społecznej województwa. Sieć placówek oświatowych w województwie podkarpackim jest dobrze rozmieszczona i adekwatna do potrzeb społeczeństwa. Widoczny jest rozwój bazy naukowo-dydaktycznej uczelni wyższych funkcjonujących na terenie województwa. Placówki ochrony zdrowia spełniają zapotrzebowanie w zakresie dostępu do stacjonarnej opieki medycznej. W ostatnim czasie zauważalna jest poprawa w zakresie wzrostu liczby przedsięwzięć kulturowych, zwiększyła się liczba osób korzystających z usług związanych z kulturą; sieć powiązań instytucji kultury (biblioteki, ośrodki kultury, kluby, świetlice) na terenie województwa jest wystarczająca i zadowalająca. W roku 2012 na terenie województwa podkarpackiego funkcjonowało 29 kin, w tym dwa minipleksy oraz jeden multipleks. W stosunku do roku 2007 liczba kin zmniejszyła się o 5, natomiast zwiększyła się

liczba sal, miejsc, seansów oraz widzów. Zaszły widoczne zmiany jakościowe i ilościowe związane ze stanem infrastruktury sportowej, zrealizowano kilkanaście dużych inwestycji związanych z modernizacją bazy sportowej; do najważniejszych zaliczyć należy m.in. modernizację stadionów w Rzeszowie, Mielcu, Tarnobrzegu, Stalowej Woli i Krośnie oraz rozbudowę części sportowej Wschodnioeuropejskiego Centrum Kongresowo-Sportowego w Arłamowie; w ramach programu „Orlik 2012” powstały nowoczesne zespoły boisk wielofunkcyjnych w prawie każdej gminie województwa.

Województwo podkarpackie należy do województw słabo rozwiniętych gospodarczo. Udział Produktu Krajowego Brutto województwa podkarpackiego w PKB Polski w latach 2007 - 2011 w zasadzie nie wykazywał większych zmian i na koniec 2011 r. wyniósł 3,7%, co w dalszym ciągu plasowało województwo na ostatnim miejscu w kraju. Wartość Dodana Brutto w przeliczeniu na 1 pracującego w województwie podkarpackim w 2011 r. wynosiła 70% średniej krajowej, co daje 11 miejsce w kraju.

W latach 2008 - 2013 nastąpił zdecydowany wzrost zatrudnienia w sektorze rolnictwa (o 64%), przy jednoczesnej redukcji zatrudnienia w sektorze przemysłowym (o 4,9%), odnotowano wzrost zatrudnienia w sektorze usług (o 8,3%), przy jednoczesnym zmniejszeniu udziału pracujących w tym sektorze w liczbie zatrudnionych ogółem. Na koniec 2012 r. w rolnictwie zatrudnionych było 258,2 tys. osób, co stanowiło 38,4% ogółu pracujących. i w porównaniu z rokiem 2007 ich udział wzrósł o 10,3 pkt. proc. Tymczasem w krajowej strukturze pracujących ten rodzaj działalności w 2012 r. stanowił 21,6% (w 2007r. 20,4%) ogółu pracujących.

Występuje duże zróżnicowanie liczby pracujących; największy udział pracujących w przemyśle i budownictwie zanotowano w powiatach: mieleckim (41%), stalowowolskim (40%), dębickim (30%) oraz w miastach: Krośnie (38%) i Rzeszowie (26% ogółu pracujących), jednak udział zatrudnionych w tym sektorze w ogólnej liczbie zatrudnionych w powiecie w porównaniu z rokiem 2007 znacznie się zmniejszył. Najwyższe zatrudnienie w sektorze rolniczym (powyżej 50% ogółu pracujących) odnotowano w powiatach: strzyżowskim, kolbuszowskim, przemyskim, lubaczowskim, brzozowskim, leskim, niżańskim, rzeszowskim (więcej o 4 powiaty w porównaniu do roku 2007). Nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych (o 21,7%) i wzrost stopy bezrobocia z poziomu 14,2% w 2007r. do poziomu 16,4% w roku 2012. W latach 2007-2012 nastąpił wzrost liczby zarejestrowanych podmiotów gospodarczych o 7,5%. Rozmieszczenie podmiotów gospodarczych jest zróżnicowane przestrzennie, co wynika między innymi z predyspozycji poszczególnych obszarów województwa.

Funkcjonujące i rozwijające się na terenie województwa podkarpackiego specjalne strefy ekonomiczne: Tarnobrzaska Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK WISŁOSAN, Specjalna Strefa Ekonomiczna EURO-PARK MIELEC, a także dwie podstrefy Krakowskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej, stanowią prężnie

rozwijające się obszary aktywności gospodarczej. Dużą rolę w rozwoju innowacyjnej gospodarki województwa mają istniejące, rozwijające się i nowo powstałe w ostatnich latach inkubatory przedsiębiorczości, parki naukowo-technologiczne, parki przemysłowe oraz struktury klastrowe. Sektor badawczo-rozwojowy województwa podkarpackiego ma dobrą strukturę nakładów na działalność B+R. Nakłady na działalność badawczo - rozwojową ogółem w 2012r. wyniosły 634,4 mln zł i w porównaniu do roku 2007 wzrosły czterokrotnie. W rankingu nakładów na B+R w skali kraju, województwo podkarpackie zajmuje 9 miejsce. Duże nakłady na prace rozwojowe świadczą o zaangażowaniu się sektora nauki na rzecz gospodarki województwa podkarpackiego. Stały wzrost nakładów w latach 2007 - 2012 świadczy o bardzo pozytywnym trendzie inwestowania w innowacyjność w regionie. Województwo podkarpackie w rankingu nakładów na B+R w przeliczeniu na 1 mieszkańca, zajmuje wysokie 8 miejsce w kraju.

Z uwagi na rolniczy charakter województwa sektor przetwórstwa rolno-spożywczego w podkarpackim nadal jest jedną z lepiej rozwijających się dziedzin gospodarki. Największy potencjał przetwórczy skupiony jest w branżach: mięsnej, mleczarskiej, owocowo-warzywnej, zbożowo-młynarskiej i cukrowniczej. Ogólna powierzchnia zasiewów w województwie w 2012 r. wyniosła 300,0 tys. ha, co stanowiło 2,9% powierzchni zasiewów w kraju. W porównaniu do roku 2007 powierzchnia zasiewów zmniejszyła się o 110,3 tys. ha, tj. o 26,9%. W produkcji zwierzęcej dominującymi kierunkami są w dalszym ciągu chów bydła i trzody chlewnej, jednak powolna specjalizacja gospodarstw rolniczych w kierunku produkcji roślinnej powoduje spadek obsady tych gatunków zwierząt na terenie województwa podkarpackiego. Racjonalne wykorzystanie walorów środowiska naturalnego w województwie prowadzi do rozwoju produkcji ekologicznej, która staje się coraz bardziej popularna na terenie całego województwa. Na obszarze województwa nadal jednym z najważniejszych problemów jest utrzymująca się, niekorzystna struktura obszarowa gospodarstw. Rośnie liczba gospodarstw najmniejszych, średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego jest ponad dwukrotnie niższa od przeciętnej w kraju. Specyficzne cechy podkarpackiego rolnictwa wymuszają potrzebę jego wielofunkcyjnego rozwoju, który powinien być mocno powiązany z pozarolniczymi funkcjami obszarów wiejskich.

W okresie 2007 - 2012 nastąpiły widoczne zmiany związane z rozwojem turystyki na terenie województwa; wzrosły wskaźniki dotyczące bazy noclegowej, jej jakości i wykorzystania. Powstało wiele nowych obiektów służących turystyce, do najważniejszych działań zaliczyć należy budowę lub rozbudowę: Wschodnioeuropejskiego Centrum Kongresowo-Sportowego w Arłamowie, skansenu archeologicznego w Trzcinicy i skansenu w Sanoku, muzeów w Sanoku, Krośnie, Rzeszowie, Tarnobrzegu oraz w Dębicy, Europejskie Centrum Pamięci i Pojednania w Pustkowie Osiedlu oraz liczne działania związane z rewitalizacją starówek miejskich i prace przy remontowanych zabytkach architektury.

W 2012 r. województwo podkarpackie znajdowało się na ostatnim miejscu w kraju w ilości mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców (296 mieszkań, w kraju – 356), pomimo, że w porównaniu do 2007 r. wskaźnik ten wzrósł o 1,7%. Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje, zarówno w miastach, jak i na wsi, województwo podkarpackie znajduje się w czołówce krajowej. W ciągu ostatnich 5 lat zmniejszyła się przeciętna liczba osób mieszkających w jednym mieszkaniu, jednak w województwie nadal na mieszkanie i izbę przypada więcej osób niż średnio w kraju, przy jednocześnie większej niż średnia w kraju powierzchni użytkowej mieszkania. Wzmoczoną aktywność budownictwa mieszkaniowego obserwuje się w najbardziej rozwiniętych ośrodkach miejskich, w tym w ich strefach podmiejskich.

W zakresie komunikacji i infrastruktury technicznej w latach 2008 - 2013 nastąpiła znacząca poprawa. Zwiększyła się całkowita długość sieci drogowej, głównie dzięki oddanym do ruchu odcinkom autostrady A4 (w sumie 91,3 km) i dwóm odcinkom drogi ekspresowej S19 (w sumie 10,9 km). Oddano do ruchu dwa odcinki autostrady A4 – Dębica – Rzeszów i Jarosław - Korczowa; rozpoczęto budowę odcinków A4: Tarnów – Dębica i Rzeszów – Jarosław. Oddano do ruchu dwa odcinki drogi ekspresowej S19: Rzeszów Wschód – Stobierna i Rzeszów Zachód – Świlcza, przygotowano do realizacji odcinki S19: Świlcza – Rzeszów Południe i Stobierna – Sokołów Młp. Północ. Rozbudowano układ drogowy o obwodnice miast i miejscowości na drogach krajowych i wojewódzkich w tym m.in.: Ropczyce, Jarosław, Rzeszów, Leżajsk oraz rozpoczęto realizację połączenia drogowego Mielec – Połaniec pomiędzy województwami podkarpackim i świętokrzyskim. Stan nawierzchni dróg krajowych w ostatnich latach uległ poprawie. Tylko 15,4% sieci jest w stanie złym, wymagającym natychmiastowej odnowy (o ponad 10% mniej niż w 2008 r.), około 27,5% jest w stanie niezadowolającym (czyli o 1,7% mniej), a 57,2% sieci może być uznane za stan dobry nie wymagający żadnych zabiegów (ponad 11% więcej niż w 2008 r.). W latach 2005 - 2010 nastąpił prawie 20% wzrost ruchu drogowego na drogach krajowych (9611 poj./dobę) i 25% wzrost na drogach wojewódzkich (3792 poj./dobę).

Rozpoczęto modernizację linii kolejowej E30 na odcinku Rzeszów - Kraków, przeprowadzono prace remontowe na odcinkach linii 106 Rzeszów - Jasło i 108 Stróże - Krościenko. Zmodernizowano Port lotniczy Rzeszów-Jasionka (pas startowy, płyta postojowa, terminal pasażerski, wieża kontrolna). Przystąpiono do modernizacji lotniska w Krośnie, wzrosła ilość lądowisk oraz innych miejsc do startów i lądowań. Oddano do użytku nowe drogowe przejście graniczne Budomierz-Hruszew, rozpoczęto realizację drogowego przejścia granicznego Malhowice-Nizankowice.

Województwo podkarpackie posiada rezerwy dostępnych mocy elektroenergetycznych, obciążenie stacji GPZ nie przekracza 60%, następuje sukcesywna wymiana starych transformatorów. Istniejący układ gazowych sieci magistralnych wysokiego ciśnienia powstawał w latach 1960-1993 i dziś jest układem wymagającym ciągłej modernizacji. Na szeroką skalę prowadzona jest

termomodernizacja budynków. Stopniowo wprowadzane są nowe technologie, umożliwiające wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii na cele grzewcze.

Ustanowione na szczeblu europejskim i krajowym akty prawne nakładają obowiązek rozwoju odnawialnych źródeł energii. Znaczna część województwa objęta jest różnymi, wielko-powierzchniowymi formami ochrony przyrody, co przy dużym rozproszeniu zabudowy i gospodarstw rolnych znacznie ogranicza możliwości lokalizacyjne dużych obiektów OZE. Tempo rozwoju OZE na terenie województwa podkarpackiego w okresie ostatnich czterech lat było dużo niższe niż w pozostałych województwach.

W 2012 r. do gospodarstw domowych województwa dostarczono ogółem około 47,2 hm³ wody co stanowi niewielki wzrost (o 0,5 hm³) w stosunku do 2007 r. Średnio wielkość zużycia wody z wodociągów w przeliczeniu na jednego mieszkańca pozostaje na zbliżonym poziomie i wynosi około 30,4 m³. W okresie 2000-2012 zrealizowano w wielu gminach sieci kanalizacyjne zakończone oczyszczalnią ścieków. W porównaniu z rokiem 1999 nastąpił znaczny wzrost liczby ludności (zwłaszcza terenów wiejskich) objętej zbiorowym systemem kanalizacji. W 1999 r. 6%, a w 2012 r. ponad 50% ludności terenów wiejskich korzystało z systemu kanalizacji zbiorczej. Prawidłowy i szybki rozwój gospodarki wodno-ściekowej powoduje poprawę życia mieszkańców oraz wpływa na poprawę stanu środowiska naturalnego.

W omawianym okresie uległ zmianie system gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego wynikający ze zmienionych przepisów w tej dziedzinie. W nowym systemie zmieniono zasięgi i ilości ponadlokalnych regionów gospodarki odpadami, a gospodarkę oparto o regionalne instalacje. Zasadniczą zmianą mającą wpływ na system jest zasada odpowiedzialności za odpady komunalne przez samorządy gmin.

Liczba telefonicznych łączy głównych sieci publicznej w województwie podkarpackim spadła o ok. 10 % w stosunku do 2011 r., natomiast liczba abonentów telefonii ruchomej w województwie stale wzrasta i na koniec 2012 r. była o 7,1% większa niż w końcu roku 2011. Występuje duża różnica w dostępie do Internetu pomiędzy obszarami miejskimi, a wiejskimi, niska jest też liczba Publicznych Punktów Dostępu do Internetu. Obecnie w ramach Programu Rozwój Polski Wschodniej realizowany jest projekt Sieć szerokopasmowa Polski Wschodniej, dzięki realizacji tego przedsięwzięcia teleinformatycznego, powstanie nowoczesna infrastruktura ICT, obejmująca 2013km światłowodów i 203 węzłów szkieletowo-dystrybucyjnych.

Województwo podkarpackie zaliczane jest do jednych z najbezpieczniejszych w kraju ze względu na przestępczość. Istnieje duże zagrożenie powodziowe w dolinach głównych rzek województwa i doliny rzeki Wisły oraz zagrożenie katastrofalnych zatopień i zalewów terenów w dolinach rzek: Wisłoka i Sanu od zapór wodnych w Solinie, Myczkowcach, Sieniawie. Stan zabezpieczenia przeciwpowodziowego na terenie całego województwa podkarpackiego jest niezadowalający. Przewozy

substancji toksycznych w transporcie kołowym i kolejowym stanowią realne zagrożenie dla życia i zdrowia ludzi i zwierząt oraz skażenia środowiska. W latach 2008 - 2012 zmniejszyła się ilość terenów zamkniętych, zrezygnowano z realizacji lotnisk wojskowych w Obszy, Nowej Dębie oraz drogowego odcinka lotniskowego (DOL) „Łukawiec” na autostradzie A4. W 2009 r. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej w Przemyślu przejął ochronę granic na terenie całego województwa podkarpackiego.

Podkarpackie Biuro Planowania Przestrzennego w Rzeszowie w obecnym roku opracowało projekt zmiany PZPWP jako nową edycję planu, ze względu na konieczność dostosowania jego ustaleń do obowiązujących przepisów prawa oraz przyjętych dokumentów i programów krajowych i wojewódzkich. W projekcie zmiany PZPWP uwzględniono wnioski z poprzednich raportów, które potwierdziły celowość zmiany planu.

Zarząd Województwa w dniu 18 lutego 2014 r. przyjął projekt zmiany Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego - perspektywa 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko. W dniu 20 marca 2014 r. Wojewódzka Komisja Urbanistyczno-Architektoniczna zaopiniowała pozytywnie ww. projekt zmiany.

Niniejszy raport zawiera analizy i wnioski, które pozwalają stwierdzić, że w ww. projekcie zmiany planu prawidłowo określono kierunki zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego oraz ustalono odpowiednią politykę przestrzenną dla osiągnięcia ładu przestrzennego oraz zrównoważonego rozwoju województwa.

III. OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM UJĘTYCH W OBOWIĄZUJACYM PLANIE ZAGOSPODAROWANIA PRZESTRZENNEGO WOJEWÓDZTWA PODKARPACKIEGO

1. OBJAŚNIENIA

	Działania i zadania zrealizowane
	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane
	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji

* zadania i działania realizowane w okresie 2009-2014.

2. WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ W UJĘCIU PRZEDMIOTOWYM

Lp.	Wykaz działań i zadań w ujęciu przedmiotowym	Ocena realizacji zadania
1.	2	3
1. ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE		
Rozwój systemu ochrony obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych i najbardziej wartościowych zasobach przyrodniczych.		
1.1.*	<p>Wdrożenie europejskiej sieci ekologicznej NATURA 2000.</p> <p>Proponowane obszary to:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Bieszczady – o pow. 24689,24 ha – Beskid Niski – o pow. 83794,37 ha – Góry Słonne – o pow. 25615,40 ha – Dorzecze Wiaru – o pow. 19684,77 ha – Pogórze Przemyskie – 27011,25 ha – Stawy w Starzewie – 3355,48 ha – Roztocze Południowe – 16139,48 ha – Stawy w Budzie Stalowskiej – 2164,61 ha – Puszcza Solska – 11171,19 ha – Lasy Janowskie – 23806,38 ha – Czarnorzecko-Strzyżowski Park Krajobrazowy – 24689,24 ha – Wola Zarczycka – poniżej 100 ha – Fort Salis Soligo – poniżej 100 ha – Posada Zarszyńska – poniżej 100 ha 	<p><u>Utworzona jest już pełna lista obszarów Natura 2000 na terenie województwa podkarpackiego.</u></p> <p>Obszary te zajmują powierzchnię 1 062 855,70 ha.</p> <p>Ukazało się Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 12 stycznia 2011 r. w sprawie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 (Dz.U. 2011 nr 25 poz. 133 z późn. zm.) na mocy, którego utworzono 8 Obszarów Specjalnej Ochrony Ptaków:</p> <p>Zestawienie obszarów specjalnej ochrony ptaków Natura 2000 znajdujących się na terenie województwa podkarpackiego (ogółem 756 093,00 ha):</p> <p>Lasy Janowskie (PLB060005) - 60235,7 ha - obejmuje także część województwa lubelskiego</p> <p>Puszcza Solska (PLB060008) - 79349,1 ha - obejmuje także część województwa lubelskiego</p> <p>Pogórze Przemyskie (PLB180001) - 65366,3ha</p> <p>Bieszczady (PLC180001) - 111519,5 ha</p> <p>Roztocze (PLB060012) - 103503,3 ha - część obszaru znajduje się na terenie woj. lubelskiego</p> <p>Beskid Niski (PLB180002) - 151966,6 ha - część obszaru znajduje się na terenie woj. małopolskiego</p> <p>Góry Słonne (PLB180003) - 55036,9 ha</p> <p>Puszcza Sandomierska (PLB180005) - 129115,6 ha</p> <p>Komisja Europejska uznała za ważne dla Wspólnoty 56 obszarów na terenie woj. podkarpackiego, zajmujący łącznie obszar 418 282,20 ha.</p> <p>Dla wszystkich z nich należy stosować pełną procedurę z art. 6 dyrektywy siedliskowej.</p> <p>Specjalne obszary ochrony siedlisk mające znaczenie dla Wspólnoty (OZW):</p>

	<p>Konieczne będą prace dokumentacyjno-wdrożeniowe, w tym przegląd istniejących i projektowanych obszarów chronionych (planowany termin wdrożenia do 2003 r.)</p>	<p>Bednarka (PLH120033), Rzeka San (PLH 18007), Fort Salis Soglio (PLH180008), Góry Słonne (PLH180013), Horyniec (PLH180017), Jasiołka (PLH180011), Kołacznia (PLH180006), Łysa Góra (PLH260002), Ostoja Jaśliska (PLH180014), Ostoja Magurska (PLH180001), Ostoja Przemyska (PLH180012), Rymanów (PLH180016), Sztolnie w Węglówce (PLH180009), Trzciana (PLH180018), Uroczyska Lasów Janowskich (PLH060031), Uroczyska Puszczy Solskiej (PLH060034), Bieszczady (PLC180001), Bory bagienne nad Bukową PLH180048, Dąbrowa koło Zaklikowa PLH180019, Dolina Dolnego Sanu PLH180020, Dolina Dolnej Tanwi PLH060097, Dolna Wisłoka z Dopływami PLH060053, Dorzecze górnego Sanu PLH180021, Golesz PLH180031, Jaćmierz PLH180032, Józefów – Wola Dębowiecka PLH180033, Klonówka PLH180022, Kościół w Dydni PLH180034, Kościół w Nowosielcach PLH180035, Kościół w Równem PLH180036, Kościół w Skalniku PLH180037, Ładzin PLH180038, Las Hrabieński PLH180039, Las nad Braciejową PLH180023, Las Niegłowski PLH180040, Lasy Leżajskie PLH180047, Lasy Sieniawskie PLH180054, Liwocz PLH180046, Łąki nad Młynówką PLH180041, Łąki nad Wojkówką PLH180051, Łąki w Komborni PLH180042, Łukawiec PLH180024, Minokąt PLH060089, Moczary PLH180026, Mrowle Łąki PLH180043, Nad Husowem PLH180025, Ostoja Czarnorzecka PLH180027, Osuwiska w Lipowicy PLH180044, Patria nad Odrzechową PLH180024, Sanisko w Bykowcach PLH180045, Starodub w Pełkiniach PLH180050, Szczecyn PLH060083, Tarnobrzaska Dolina Wisły PLH180049, Uroczyska Roztocza Wschodniego PLH060093, Wisłok Środkowy z Dopływami PLH180030, Wisłoka z Dopływami PLH180052. „Enklawy Puszczy Sandomierskiej” PLH180055.</p> <p>Obszary zaakceptowane przez Radę Ministrów traktowane są jako obszary Natura 2000, co oznacza, że mają do nich zastosowanie przepisy art. 33 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.</p> <p>Trwają prace nad opracowaniem planów zadań ochronnych dla 22 obszarów Natura 2000 i planu ochrony dla Ostoi Magurskiej PLH 180001. Przystąpiono do opracowania planu ochrony dla obszaru Natura 2000 Bieszczady PLC180001</p>
<p>1.2.*</p>	<p>Utworzenie 68 projektowanych i proponowanych rezerwatów przyrody, (zwiększenie powierzchni rezerwatowej o około 13 000 ha) – prace</p>	<p>Zwiększyła się ilość utworzonych rezerwatów przyrody z 66 (stan na koniec 1998r.) do 94 w 2008 r. i kolejno do 96 (stan z dnia 07.02.2014 r.).</p> <p>W 2012 r. powołano 2 nowe rezerваты przyrody nieożywionej:</p> <ul style="list-style-type: none"> • „Kamień”, o pow. 33,30 ha w miejscowościach: Słonne i Bachórzec w gminie Dubiecko

	dokumentacyjno - wdrożeniowe	(Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego z 2012 r. poz. 2440); <ul style="list-style-type: none"> • „Kamień nad Rzepedzią”, o pow. 91,83 ha, w miejscowości Rzepedź w gminie Komańcza (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego z 2012 r. poz. 2439) Powierzchnia rezerwatów przyrody zajmuje obecnie obszar 11122,13 ha.
1.3.	Prace dokumentacyjno-wdrożeniowe, których celem będzie: utworzenie Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej	Nie podjęto działań
1.4.	Utworzenie Parku Krajobrazowego Doliny Środkowej Wisły	Nie podjęto działań. Znaczna część projektowanego parku krajobrazowego znajduje się na terenie województwa lubelskiego
1.5.	Powiększenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki	Nie podjęto działań
1.6.	Docelowo utworzenie Kuryłowsko – Sieniawsko - Lubaczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Nie podjęto działań
1.7.	Docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Dynowskiego	Nie podjęto działań
1.8.	Docelowo utworzenie Zaklikowsko - Ulanowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Nie podjęto działań
1.9.	Docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły	Nie podjęto działań
1.10.	Docelowo powiększenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Strzyżowskiego	Nie podjęto działań
1.11.	Powiększenie Przecławskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu	Nie podjęto działań
1.12.*	Ochrona korytarzy ekologicznych, w tym wzdłuż dolin rzecznych o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym (Wisła, San, Wisłoka, Wisłok)	Zadanie w realizacji Na potrzeby planu wojewódzkiego sporządzone zostało opracowanie studialne „Korytarze ekologiczne województwa podkarpackiego wraz z zasadami ich zagospodarowania”, w którym

		<p>zaprojektowany został system korytarzy ekologicznych i określono zagrożenia związane z ich funkcjonowaniem. W projekcie Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego uwzględniających wymagania KPZK 2030 w zakresie korytarzy ekologicznych na podstawie materiałów przekazanych przez Instytut Biologii Ssaków, PAN w Białowieży w 2012 r. oraz przez parki narodowe Magurski i Bieszczadzki określone zostały tereny korytarzy ekologicznych, oraz miejsca narażone na przerwanie ich ciągłości. Uwzględniono również przejścia górne dla zwierząt przez autostradę A4.</p> <p>Ponadto sukcesywnie realizowane są projekty z udziałem funduszy zagranicznych na rzecz zbadania i udokumentowania szlaków migracyjnych zwierząt na terenie terenach województwa. Z większych i ważniejszych projektów dla polityki przestrzennej należy wymienić:</p> <ul style="list-style-type: none"> – „Ochrona ostoi karpackiej fauny puszczańskiej - korytarze migracyjne”, projekt obejmujący południową, karpacką część województwa podkarpackiego prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Rozwoju i Promocji Podkarpacia „Pro Carpathia”, w latach 2012 - 2016; – „Przywrócenie drożności korytarza ekologicznego rzeki Wisłoki i jej dopływów” – projekt realizowany przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Krakowie.
Racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin – rozwój funkcji uzdrowiskowej, obszary górnicze		
1.13.	Utworzenie uzdrowiska w Sierakowie gm. Harasiuki	Nie utworzono
1.14.	Utworzenie uzdrowiska w Komańczy gm. Komańcza	Nie utworzono
1.15.	Utworzenie uzdrowiska w Rabem gm. Baligród	Nie utworzono
1.16.	Utworzenie uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej gm. Rymanów	Nie utworzono
1.17.	Utworzenie uzdrowiska w Czarnej gm. Czarna	Nie utworzono
1.18.	Utworzenie uzdrowiska w Lubeni gm. Lubenia oraz w Hyżnem – Nieborowie gm. Hyżne	Nie utworzono – gmina złożyła wniosek o uwzględnienie w planie wojewódzkim, lecz nie rozpoczęto prac związanych z udokumentowaniem walorów uzdrowiskowych miejscowości.

1.19.	Utworzenie uzdrowiska w Birczy gm. Bircza	Nie utworzono - obecne prawo nie pozwala na tworzenie uzdrowisk klimatycznych. W ramach projektu "Podkarpackie Uzdrowiska – element regionalnej inteligentnej specjalizacji sektora „Jakości Życia” – Iwonicz Zdrój, Rymanów Zdrój, Latoszyn, Horyniec Zdrój, Polańczyk, Bircza” znajdującego się „Wstępnej liście przedsięwzięć priorytetowych planowanych do realizacji na terenie województwa podkarpackiego do ujęcia w mandacie negocjacyjnym Samorządu Województwa do Kontraktu Terytorialnego na lata 2014 – 2020” na terenie gminy zgłoszone zostało przedsięwzięcie polegające na realizacji kompleksu basenów termalnych
1.20.*	Utworzenie uzdrowiska w Lipie gm. Zaklików	Nie utworzono Prowadzone są odwierty mające na celu udokumentowanie wartości i zasobów leczniczych wód
1.21.	Utworzenie uzdrowiska w miejscowości Lutowiska	Nie utworzono
1.22.	Utworzenie uzdrowiska w miejscowości Stara Wieś, Zmiennica, Przysietnica	Nie utworzono
1.23.*	Utworzenie uzdrowiska (ośrodka sanatoryjnego) w miejscowości Latoszyn gm. Dębica	Nadano status obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwu Latoszyn i sołectwu Podgrodzie położonym na obszarze gminy Dębica (Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r.) Gmina poszukuje inwestora, który podjąłby się budowy uzdrowiska i zaplecza hotelowo-rekreacyjnego.
1.24.	Utworzenie Obszaru Górniczego „Lipnica – Dzikowiec” – wydobywanie gazu (pow. kolbuszowski)	Nie zrealizowano opr. projekt OG – brak koncesji
1.25.	Wykorzystanie zasobów wód geotermalnych w rozwoju funkcji turystyczno – uzdrowiskowej i do celów gospodarczych – szczegółowe rozpoznanie zasobów.	Nie zrealizowano – dotychczas na terenie województwa nie udokumentowano złóż wód termalnych, które mogłyby być wykorzystywane gospodarczo. Jedynie wody lecznicze termalne, pochodzące z dwóch odwiertów Lubatówka 12 i 14 w złożu Iwonicz Zdrój – Lubatówka są wykorzystywane do celów balneologicznych w uzdrowisku Iwonicz Zdrój.
Utrzymanie stanu i niedopuszczenie do niekorzystnych zmian w środowisku		
1.26.*	Stworzenie sieci pomiarowo-kontrolnych w zakresie monitoringu powietrza dostosowanych do wymagań Unii Europejskiej – utworzenie	Zadanie w trakcie realizacji – zadania Inspekcji Ochrony Środowiska w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska są stale dostosowywane do nowych wymagań wspólnotowych zarówno

	nowych i dostosowanie już istniejących stacji pomiarowo – kontrolnych, które zostaną włączone do wspólnej krajowej sieci badawczej w okresie od 2002 do 2010 roku oraz program monitoringu powietrza Polski południowej	pod względem danych jak i poziomu ich jakości.
Obszary osuwiskowe – realizacja programu monitoringu, dokumentacji osuwisk, racjonalnego zagospodarowania przestrzennego		
1.27.*	<p>Sporządzenie aktualnych dokumentacji geologicznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> - w skali województwa – sporządzenie opracowania ekofizjograficznego w skali 1:100 000, - w skali województwa – opracowanie mapy geologiczno – gospodarczej – w skali 1:50 000, - w skali powiatu – opracowanie dokumentacji dla całego województwa w skali 1:25 000, - w skali gmin opracowanie dokumentacji geologicznych dla całego województwa w skali 1:10 000, <p>pozwalających na racjonalne zagospodarowanie terenów osuwiskowych i wykluczenie z zabudowy w opracowanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego terenów predysponowanych do powstawania osuwisk</p>	<p>Częściowo zrealizowane – na zlecenie Wojewody zostało sporządzone opracowanie: „Analiza zjawisk osuwiskowych na terenie województwa podkarpackiego” - IGSMIE PAN Kraków 2001 r. zawierające mapy występowania osuwisk w skali 1:100 000 i w wersji cyfrowej w skali 1: 10 000.</p> <p>Ponadto sporządzono opracowanie ekofizjograficzne do Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego w skali 1:200 000</p> <p>W trakcie realizacji: II etap programu „System Osłony Przeciwsuwiskowej SOPO” - projekt o znaczeniu ogólnokrajowym, prowadzony przez PIG. Do końca 2015 r. planuje się m.in. wykonanie na terenie 46 gmin w powiatach: dębickim, jarosławskim, jasielskim, łańcuckim, krośnieński, przemyski i strzyżowski map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi w skali 1:10 000 wraz z kartami rejestracyjnymi.</p> <p>W I etapie w latach 2002 - 2008 wykonano m.in. kartograficzne prace terenowe w obrębie gminy Strzyżów, udokumentowano osuwiska i tereny zagrożone, zaznaczono zasięgi tych obszarów na mapach w skali 1:10 000, sporządzono Karty Rejestracyjne dla wszystkich osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi.</p> <p>Kolejne przewidziane etapy realizacji: III – do 2018 r., IV – do 2022 r.</p>
1.28.*	Monitoring na obszarach osuwiskowych zabudowanych	W trakcie prac II etapu SOPO do 2015 r. przewiduje się założenie systemu monitoringu powierzchniowego i wglębnego na wybranych osuwiskach, prowadzenie, uzupełnianie i aktualizacja bazy danych o zagrożeniach osuwiskowych oraz opracowanie w ramach tzw. „ścieżki interwencyjnej” kart dokumentacyjnych osuwisk, uaktywnionych po bardzo intensywnych opadach deszczu i powodziach na przełomie maja i czerwca 2010 r.

Poprawa stanu środowiska na obszarach o przekroczonych standardach jakości środowiska (w szczególności m. Rzeszów, Przemyśl, Dębica, Stalowa Wola, Jarosław, Tarnobrzeg, rejon Pustkowa i Gorzyc)		
1.29.*	Podjęcie działań organizacyjnych i technicznych, stworzenie warunków do pozyskania środków na rzecz znaczącego ograniczenia emisji zanieczyszczeń do powietrza, w tym realizacja planowanych inwestycji o charakterze rządowym i samorządowym związanych z odciążeniem ruchu komunikacyjnego będącego dodatkowym i znaczącym źródłem zanieczyszczenia powietrza i emisji hałasu (m.in. Stalowa Wola, Przemyśl, Jarosław, Rzeszów, Jasło, Brzozów, Mielec, Ropczyce)	Zadanie w trakcie realizacji - W świetle obowiązujących przepisów w zakresie ochrony i poprawy jakości powietrza oraz nowego systemu ocen jakości, poprawy stanu wymagają obszary wskazane w obowiązujących Programach Ochrony Powietrza. POP są dokumentami strategicznymi, które na podstawie analizy skali i przyczyn zanieczyszczenia powietrza wyznaczają działania naprawcze w określonym horyzoncie czasowym
Rekultywacja obszarów zdewastowanych kopalnictwem siarki		
1.30.*	Kontynuowanie działań mających na celu przywrócenie równowagi środowiska w rejonach byłej eksploatacji siarki.	Dla Kopalni Siarki Machów przyjęto wodno-rekreacyjny kierunek rekultywacji, z budową zbiornika w wyrobisku oraz zagospodarowaniem rekreacyjnym jego otoczenia. W efekcie zakończenia prac w Tarnobrzegu – Machowie powstał zbiornik wodny z otoczeniem leśnym o powierzchni ponad 500 ha (w tym lustro wody 455 ha) z przeznaczeniem dla celów rekreacyjnych. Napełnianie zbiornika zakończono w 2009 r., a 10 lipca 2010 r. udostępniono dla wszystkich chętnych. Dla terenów pokopalnianych został uchwalony miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego określający zagospodarowanie zbiornika i terenów przyległych dla celów rekreacyjnych. W dniu 23 lipca 2012 r. została zawarta umowa pomiędzy Ministrem Skarbu Państwa a gminą Tarnobrzeg dotycząca nieodpłatnego przejęcia 100% akcji Kopalni Siarki Machów S.A., czego efektem jest komunalizacja terenów pokopalnianych. Od 1 stycznia 2013 r. na mocy decyzji Ministra Administracji i Cyfryzacji, zbiornik wodny zwany potocznie zbiornikiem lub zalewem machowskim otrzymał oficjalną geograficzną nazwę „Jeziro Tarnobrzesckie”.
1.31.*	Kontynuowanie działań mających na celu przywrócenie równowagi środowiska w rejonie byłej eksploatacji siarki (Jeziórko)	Dla terenów poeksploatacyjnych byłej otworowej Kopalni Siarki Jeziórko został przyjęty leśno-ekologiczny kierunek rekultywacji. Tereny byłej kopalni są zrehabilitowane w ponad 80% i przekazywane sukcesywnie na rzecz samorządu lokalnego gminy Grębów. Rada Gminy

		uchwaliła zmiany Miejscowego Planu Zagospodarowania Przestrzennego pn. „Jeziórko IV”, polegające na wprowadzeniu na terenach przeznaczonych do rekultywacji nowego zagospodarowania: leśnego, wodnego, rekreacyjnego i usługowo-produkcyjnego. Planowany termin zakończenia procesu likwidacyjnego określono na koniec 2015 r.
1.32.*	Kontynuowanie kompleksowych działań mających na celu przywrócenie równowagi środowiska w rejonach byłej eksploatacji siarki w Baszni oraz eliminacja zagrożeń jakości wód jakie mogą powstać na obszarach zdegradowanych i w wyniku działalności kopalni siarki w rejonie Jaworowa i Niemirowa (po stronie ukraińskiej)	Rekultywacja terenów po otworowej Kopalni Siarki Basznia, mającej zdecydowanie mniejszy zasięg znaczącego negatywnego oddziaływania (powierzchnia kopalni wynosiła ok. 20-30 ha), została zrealizowana w 30%. Zostały wykonane prace eliminujące największe zagrożenia dla środowiska. Z końcem 2011 roku, Kopalnia Siarki „Machów” S.A. (podmiot odpowiedzialny za likwidację kopalni) zbyła tereny kopalni „Basznia” na rzecz nowego inwestora, planującego wznowienie eksploatacji siarki rodzimej. Obowiązek rekultywacji terenów poeksploatacyjnych (istniejących i przyszłych) spoczywa na nowym właścicielu.
Zalesienia i gospodarka leśna		
1.33.	Przeklasyfikowanie obszarów porolnych z gruntów rolnych na leśne (drzewostany porastające te grunty są około 50 letnie i w obecnym stanie rzeczy nie są objęte ochroną gruntów leśnych) – problem dotyczy w szczególności południowo-wschodniej części województwa	Proces ciągły. Przekwalifikowanie obszarów porolnych z gruntów rolnych na leśne odbywa się na poziomie planowania lokalnego.
1.34.*	Tworzenie Leśnych Kompleksów Promocyjnych jako obszarów wzorcowej i zrównoważonej gospodarki leśnej oraz certyfikacja lasów.	Ustanowiono Zarządzeniem Generalnego Dyrektora Lasów Państwowych z dnia 29.11.2011 r. Leśny Kompleks Promocyjny „Lasy Bieszczadzkie”, położony na terenie Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Krośnie, obejmujący trzy Nadleśnictwa: Cisna, Lutowiska i Stuposiany.
1.35.	Ochrona krajobrazu i bioróżnorodności oraz kształtowanie struktury krajobrazu wiejskiego poprzez realizację programów rolnośrodowiskowych SAPARD i zalesianie terenów przewidzianych do renaturyzacji i rekultywacji – w pierwszej kolejności powiaty: bieszczadzki, sanocki, leski oraz rejon Doliny Strugu (Tyczyn, Błażowa, Hyżne, Chmielnik)	Proces ciągły. Zwiększenie stopnia lesistości wymagają głównie powiaty o małym zalesieniu. Środki finansowe na zalesienia częściowo pozyskiwane są z funduszy strukturalnych UE. Program SAPARD został zakończony w 2006 r.

Ochrona wód		
1.36.*	<p>Wprowadzenie przekrojów pomiarowo-kontrolnych monitoringu stanu czystości wód z sieci EUROWA-TERNET</p> <p>W województwie podkarpackim będą to:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) Krempna – na Wisłoce – gm. Krempna b) Ujście do Wisłoki – na Ropie – m. Jasło c) Ujście do Wisły – na Wisłoce – gm. Gawłuszowice d) Łączki powyżej Leska – na Sanie – Lesko e) Ujście do Sanu – na Wiarze – m. Przemysł f) Ujście do Sanu – na Wisłoku – Tryńcza g) Ujście do Sanu – Wólka Tanewska – na Tanwi gm. Ulanów h) Ujście do Wisły Wrzawy na Sanie – gm. Gorzyce i) Sierakońce na Wiarze gm. Fredropol (graniczny) j) Starzawa – na Wiszni – gm. Stubno (graniczny) k) Budzyń na Szkle – gm. Radymno (graniczny) 	<p>Zrealizowano. Wykonywanie bieżące zadań i przesyłanie wyników do Europejskiej Agencji Środowiska.</p>
1.39.*	<p>Realizacja państwowego programu monitoringu wód powierzchniowych w sieci krajowej w podstawowych przekrojach pomiarowo kontrolnych na 6 rzekach województwa</p>	<p>Monitoring jest procesem ciągłym. Zadanie zostało zrealizowane zgodnie z Programem Państwowego Monitoringu Środowiska na lata 2003 - 2005 . Obecnie monitoring prowadzony jest zgodnie z „Programem Państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego na lata 2010 - 2012” i Aneksiem Nr1 do Programu, zatwierdzonych przez GIOŚ</p>
1.40.	<p>Realizacja państwowego programu monitoringu wód powierzchniowych w sieci regionalnej w przekrojach pomiarowo kontrolnych na 16 rzekach województwa (zadanie rządowe wojewódzkie)</p>	<p>Monitoring jest procesem ciągłym. Zadanie zostało zrealizowane zgodnie z „Programem Państwowego monitoringu środowiska województwa podkarpackiego na lata 2010 - 2012” i Aneksiem Nr 1 do Programu, zatwierdzonych przez GIOŚ.</p> <p>Od 2004 roku, w ramach programów monitoringu wód powierzchniowych, realizowane są w Polsce zadania związane z wypełnieniem zobowiązań wynikających z przetransponowania do</p>

		<p>prawa krajowego prawodawstwa Unii Europejskiej. Głównym celem działań jest wdrożenie i dopracowanie nowego systemu monitoringu oraz systemu klasyfikacji ich stanu ekologicznego i chemicznego. Systemy te wdrażane są stopniowo, w miarę możliwości organizacyjnych i finansowych tak, aby do 2015 r. w pełni odpowiadały wymaganiom RDW. Przeprowadzana aktualizacja programu monitoringu wód powierzchniowych wynika z konieczności weryfikacji sieci punktów pomiarowo-kontrolnych zgodnie z nowym, opracowanym przez KZGW w 2010 r., wykaz jednolitych części wód powierzchniowych. Wprowadzono korekty w zakresie programów badań realizowanych w punktach celowych monitoringu operacyjnego oraz zasadach lokalizacji punktów monitoringu zbiorników zaporowych</p>
1.41.	Realizacja programu „Wisła 2000”	<p>Prawidłowa nazwa zadania powinna brzmieć „Programu dla Wisły i jej dorzecza do roku 2020” (nazwa skrótowa „Program Wisła - 2020”. Przygotowanie tego programu było inicjatywą podjętą przez organizacje pozarządowe, związane poprzez swoją działalność statutową z Wisłą. Z inicjatywy Związku Miast Nadwiślańskich, w dniu 2 czerwca 2000 r. w Toruniu podpisane zostało Porozumienie w sprawie Programu dla Wisły i jej Dorzecza na lata 2000 – 2020. Sygnatariuszami Porozumienia byli: Minister Środowiska, Szef Kancelarii Prezesa RM, Wojewodowie, Marszałkowie Województw i organizacje pozarządowe. Prezes Rady Ministrów, rozporządzeniem z dnia 20 czerwca 2002 r. w sprawie szczegółowego zakresu działania Ministra Środowiska, powierzył Ministrowi Środowiska obowiązek wykonywania zadań związanych z programem „Wisła - 2020”. 31 sierpnia 2004 r. została przekazana do MŚ ostateczna wersja „Programu Inwestycyjnego dla Wisły 2020”. W 2007 r. podjęto decyzje o aktualizacji dokumentu.</p> <p>Prace zostały wstrzymane w 2007 r. Program nie jest realizowany.</p> <p>Obecnie realizowany jest rządowy „Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły” przyjęty przez Radę Ministrów 9 sierpnia 2011 r.</p>
1.42.	Realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Dulczy	<p>Nie podjęto działań. Program monitoringu Wojewódzkiej Inspekcji Środowiska Kraków nie obejmuje Dulczy</p>
1.43.	Realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Czarna Tarnowska	<p>Nie podjęto działań. Program monitoringu Wojewódzkiej Inspekcji Środowiska Kraków nie obejmuje Czarnej Tarnowskiej</p>

1.44.	Realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości Wisłoki	Realizacja działań na obszarze zlewni Wisłoki w ramach Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych na lata 2003 - 2015.
1.45.	Realizacja współpracy z województwem lubelskim w sprawie poprawy stanu czystości rzek Tanew i Bukowa	Współpraca interwencyjna w przypadku sygnalizacji zagrożeń.
1.47.	Wdrożenie zasad ochrony przed niewłaściwym zagospodarowaniem przestrzennym obszarów GZWP wraz ze strefami ochronnymi	Proces ciągły. Zasady zagospodarowania przestrzennego określone są w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego i nie obejmują całego obszaru GZWP.
1.48.*	Realizacja programu „Czysta Wisłoka”	Proces ciągły. Zakończyły się prace związane z I etapem „Programu poprawy czystości zlewni Wisłoki”. Obecnie w trakcie realizacji jest etap II programu
1.49.	Realizacja państwowego programu monitoringu wód podziemnych w sieci krajowej w wytypowanych punktach pomiarowych	Bieżąca realizacja programu prowadzona przez Państwowy Instytut Geologiczny.
Ochrona dziedzictwa kulturowego		
1.50.*	Zadanie wpisania na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO najcenniejszych zabytków województwa: w tym unikalnego kościoła drewnianego w Haczowie (gm.Haczów, powiat brzozowski) oraz drewnianego zespołu kościelno-plebańskiego w Bliznem (gm. Jasienica Rosielna, pow. brzozowski).	Wpisano na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO: - w 2003 r. kościół drewniany w Haczowie oraz drewniany zespół kościelno- plebański w Bliznem - w 2013 r. cerkwie w Chotyńcu, Radrużu, Smolniku i Turzańsku Inne propozycje obiektów i zespołów do wpisania na listę UNESCO zawarte w Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 - 2013: - Twierdza Przemyśl, - kopalnia ropy naftowej w Bóbrce
1.51.*	Wyłonienie listy najcenniejszych zabytków i podniesienie ich do rangi „Pomnika Historii” (w dalszym etapie określenie sposobu i rodzaju	Na terenie województwa znajdują się aktualnie 2 zespoły zabytkowe uznane za pomniki historii w 2005 roku: - „Leżajsk – zespół klasztoru O.O. Bernardynów”

<p>ochrony).</p> <p>Proponowane obiekty i zespoły znajdują się w miejscowościach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ulucz (gm. Dydnia) – cerkiew greko-katolicka drewniana, pow. Brzozowski - Krasiczyn (gm. Krasiczyn) – zespół zamkowo-parkowy, pow. Przemyski - Przemysł zespół historyczny, urbanistyczny miejski wraz z Twierdzą Przemysł, pow. Przemyski grodzki i ziemski (m. i gm. Przemysł, gm. Żurawica, gm. Medyka, gm. Krasiczyn, gm. Orły) - Kalwaria Pałacowska – klasztor o.o Franciszkanów (gm. Fredropol), pow. Przemyski - Posada Rybotycka – cerkiew (gm. Fredropol), pow. Przemyski - Radruż, (gm, Horyniec) – zespół cerkiewny greko-katolicki drewniany, pow. Lubaczowski - Łańcut (gmina i miasto Łańcut) – zespół pałacowo-parkowy, pow. Łańcucki - Baranów Sandomierski (gm. Baranów Sandomier-ski) – zespół pałacowo-parkowy, pow. Tarnobrzegi - Dukła – kościół z wyposażeniem rokokowym, pow. Krośnieński (m. i gm. Dukła) - Leżajsk – zespół klasztorno – kościelny oo. Bernar-dynów pow. Leżajski (m. i gm. Leżajsk) 	<p>- „Łańcut-zespół zamkowo-parkowy”.</p> <p>Propozycje Pomników Historii zawarte w Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 – 2013:</p> <ul style="list-style-type: none"> - grupa cerkwi (w ramach wpisu transgranicznego, polsko-słowacko-ukraińskiego), - Twierdza Przemysł, - kopalnia ropy naftowej w Bóbrce, - Baranów Sandomierski – zespół pałacowo-parkowy, - Dukła – kościół parafialny, - Trzcينica – kościół drewniany, - Iwonicz Zdrój – zespół zdrojowy*, - Jarosław – zespół staromiejski i zespół OO. Dominikanów*, - Kalwaria Pałacowska – zespół kościelno-klasztorny oo. Franciszkanów z zespołem kaplic kalwaryjskich, - Krasiczyn – zespół zamkowo-parkowy, - Krosno – zespół staromiejski, - Posada Rybotycka – cerkiew, - Przemysł – zespół staromiejski, - Stalowa Wola – układ urbanistyczny z zabudową z okresu COP*, - Ulucz – cerkiew.
---	---

1.52.*	<p>Utworzenie rezerwatów kulturowych (w tym archeologicznych) na terenach o wybitnym znaczeniu historycznym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Trzcinica (gm. Jasło - pow. jasielski) grodzisko z epoki brązu i wczesnego średniowiecza, - Trecza (gm. Sanok - pow. sanocki) - wczesnośredniowieczny zespół osadniczy Horodziska i Horodyszczce, - Przemyśl (pow. grodzki) - wczesnośredniowieczny gród, pozostałości rotundy, palatium - wzgórze zamkowe, relikty rotundy św. Mikołaja pod katedrą, - Radruż – (gm. Horyniec pow. lubaczowski) zespół cerkiewny gr. katolicki drewniany, wraz z otoczeniem 	<p>Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wprowadza nowe formy ochrony m. in. parki kulturowe. (patrz: 1.54). Odstępuje się od tworzenia rezerwatów kulturowych.</p> <p>W 2011 roku otwarto skansen archeologiczny „Podkarpacka Troja” w Trzcinicy. Został utworzony w latach 2007-2011 jako projekt Muzeum Podkarpackiego w Krośnie pn. „Skansen archeologiczny Karpacka Troja w Trzcinicy – atrakcją turystyczną regionu” współfinansowany z Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.</p> <p>W 2013 roku zespół cerkiewny w Radrużu został wpisany na listę Światowego Dziedzictwa UNESCO (patrz 1.50). Wcześniej, w 2012 roku decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków wpisano otoczenie zespołu cerkiewnego.</p>
Ochrona i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego jako jednego z elementów kreowania produktu turystycznego		
1.53.	<p>Ochrona historycznych układów urbanistycznych wymagających szczególnej ochrony – kontynuacja procesów rozpoczętych w zakresie ochrony miast historycznych oraz wprowadzenie nowych zadań (tworzenie planów rewitalizacji i rewitalizacji dla miast historycznych, wprowadzenie stref ochrony.</p> <p>W pierwszym etapie ochrona układów urbanistycznych :Jarosławia, Przemyśla, Krosna, Sanoka, następnie: Rzeszowa, Łańcuta, Przeworska, Tarnobrzega, zespołów małomiasteczkowych: Głogowa Małopolskiego, Pruchnika, Pilzna, Jaćmierza,</p>	<p>Zadanie ciągłe.</p> <p>Jego realizacji służyły m. in. środki z wdrażanych programów w tym z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego 2007 - 2013,</p> <p>W ramach RPO WP 2007 - 2013, w ramach osi „turystyka i kultura” realizowany był priorytet o tej samej nazwie; w ramach osi „spójność wewnątrzregionalna” realizowane były działania 7.1. Rewitalizacja miast, 7.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Część projektów dotyczyła obiektów i założeń zabytkowych. Dla podmiotów składających wnioski projektowe do działań 7.1 i 7.2 obligatoryjne było opracowanie Lokalnych Programów Rewitalizacji.</p> <p>Zrealizowano projekty z listy indykatywnej RPO:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „Modernizacja Zamku Kazimierzowskiego wraz z rewitalizacją Parku Miejskiego w Przemyślu” - „Zabytkowy konwent OO. Bernardynów w Rzeszowie z ogrodami i centrum religijno-kulturowym”.

	<p>Kalwarii Paclawskiej (wieś), historycznych układów urbanistycznych : Iwonicza Zdroju, Rymanowa, Leska, Leżajska, Ulanowa, oraz Brzozowa i Strzyżowa.</p> <p>Szczególna ochrona 184 zabytkowych obiektów i zespołów obiektów o znaczeniu krajowym i regionalnym na terenie całego województwa.</p>	<p>Trwa realizacja projektu kluczowego „Zagospodarowanie zespołu zabytkowego Twierdzy Przemyśl w celu udostępnienia dla turystyki kulturowej, etap I” (patrz: 1.57).</p> <p>W ramach PO Infrastruktura i Środowisko realizowano projekt indywidualny pn. „Rewaloryzacja i poprawa dostępności bazyliki i klasztoru oo. Bernardynów w Leżajsku”</p> <p>Lokalne Programy Rewitalizacji opracowane zostały dla licznych ośrodków miejskich regionu, m. in. dla Jarosławia, Jasła, Przemyśla, Sanoka, Krosna, Rzeszowa, Łańcuta, Przeworska, Tarnobrzega, Pilzna, Strzyżowa.</p> <p>W 2009 r. decyzją wojewódzkiego konserwatora zabytków do rejestru zabytków wpisano historyczny układ urbanistyczny starego miasta w Krośnie.</p> <p>Zgodnie z art. 54b ust. 2 pkt 3 uchylonej ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. o zagospodarowaniu przestrzennym, w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego określono obszary, w tym obiekty zabytkowe i zespoły zabytków, podlegające szczególnej ochronie. W obecnie obowiązujących przepisach, kategoria obszarów podlegających szczególnej ochronie nie występuje.</p>
<p>1.54.</p>	<p>Zapewnienie warunków do interdyscyplinarnego rozwoju miast historycznych polegającego na jednoczesnym zachowaniu unikatowych, wybitnych wartości historycznych, z drugiej strony zapewniający kreatywne działania w zakresie kształtowania nowego współczesnego wizerunku miast aktywnych gospodarczo i kulturalnie (rewitalizacja). Działania uaktywniające miasta muszą być oparte na wnikliwych analizach, szczegółowo zaproponowanych zasadach, indywidualnych dla każdego układu urbanistycznego w zależności od jego walorów, skali i możliwości oraz na interdyscyplinarnych studiach programowo-przestrzennych.</p>	<p>Uchwałą Nr 542/XLVIII/09 Rady Miasta Jarosławia z dnia 23 marca 2009 r. utworzono w Jarosławiu pierwszy w regionie Park Kulturowy - Zespołu Staromiejskiego i Zespołu Klasztornego OO. Dominikanów.</p> <p>Propozycje utworzenia parków kulturowych, wg. zapisów Programu Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 – 2013 obejmują obszary zlokalizowane w następujących miastach: Cieszanów, Dukla, Krosno, Lesko, Leżajsk, Łańcut, Pilzno, Pruchnik, Przeworsk, Radymno, Rymanów, Rzeszów, Sanok, Sieniawa, Stalowa Wola, Wielkie Oczy.</p> <p>W ramach RPO WP 2017-2013 realizowane były m. in. działania 7.1. Rewitalizacja miast, 7.2. Rewitalizacja obszarów zdegradowanych. Część projektów dotyczyła obiektów i zespołów zabytkowych. Dla podmiotów składających wnioski projektowe obligatoryjne było opracowanie Lokalnych Programów Rewitalizacji (patrz: 1.53).</p>

1.55.*	<p>Obszar „wewnętrznej” otuliny Magurskiego Parku Narodowego (Krempna, Świątkowa Mała i Wielka, Kotań, Polany w gm. Krempna, pow. jasielski) wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony</p> <p>zadanie priorytetowe</p>	<p>W ramach PO Infrastruktura i Środowisko trwają prace nad „Planem Ochrony Ostoi Magurskiej PLH 180001 i Planem Ochrony Magurskiego Parku Narodowego”. W jego ramach prowadzone są prace m. in. nad Operatem Ochrony Wzorów Krajobrazowych i Zasobów Kulturowych. Dla terenów Ostoi Magurskiej leżących poza granicami MPN powstanie odrębny plan ochrony, natomiast dla terenów ostoi Beskid Niski leżących poza granicami MPN zostanie opracowany plan zadań ochronnych.</p> <p>W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 - 2013 zaproponowano utworzenie Magurskiego Zespołu Parków Kulturowych – obejmującego m.in. cerkwie w Kotani, Krempnej, Świątkowej Małej, Świątkowej Wielkiej oraz cmentarze z I wojny światowej.</p>
1.56.	<p>„Ruiny klasztoru karmelitów w Zagórze” z przełomem rzeki Osławy (gm. Zagórze, pow. sanocki) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony - zadanie priorytetowe</p>	<p>Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych.</p> <p>W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 - 2013 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego</p>
1.57.*	<p>„Krajobraz forteczny Twierdzy Przemyśl (gm. Przemyśl, m. Przemyśl, gm. Żurawica, gm. Orły, gm. Medyka, gm. Krasiczyn – pow. Przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony - zadanie priorytetowe</p>	<p>Obszar proponowany do wpisania na listę UNESCO oraz uznania za Pomnik Historii (patrz 1.50, 1.51)</p> <p>W 2008 roku utworzono Związek Gmin Fortecznych Twierdzy Przemyśl (gminy Bircza, Krasiczyn, Krzywca, Medyka, Orły, Przemyśl, Stubno, Żurawica, Miasto Przemyśl). Gminy realizują m. in. projekt pn. „Zagospodarowanie zespołu zabytkowego Twierdzy Przemyśl w celu udostępnienia dla turystyki kulturowej, etap I” w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007 - 2013, okres realizacji: 2013 - 2014.</p>
1.58.	<p>„Ruiny zamku w Mrukowej” (gm. Osiek Jasielski pow. Jasielski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony</p>	<p>Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. (Uwaga! W przypadku Mrukowej należy raczej mówić o reliktach dawnego zamku niż o jego ruinach).</p>
1.59.	<p>„Dolina Łopienki” (gm. Cisna pow. Leski), obszar wytypowany do objęcia studiami</p>	<p>Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych.</p>

	programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 - 2013 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego
1.60.*	„Kolejka wąskotorowa Cisna-Komańcza” (gm. Cisna pow. leski, gm. Komańcza w powiecie sanockim) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Stopniowa realizacja działań mających na celu wykorzystanie turystycznego potencjału kolejki i odtworzenie torowisk na trasie dawnego jej przebiegu. Między innymi w ramach RPO WP 2007-2013 Fundacja Bieszczadzkiej Kolejki Leśnej realizowała projekt „Restauracja, modernizacja i rozbudowa obiektów stacyjnych oraz torowisk i taboru Bieszczadzkiej Kolejki Leśnej w Majdanie”. Regularne przejazdy organizowane są na odcinku Przysłup – Balnica. Wyremontowano torowiska do Smolnika. W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 – 2013 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego.
1.61.	„Ruiny zamku Sobień w Monastercu” (gm. Lesko, pow. leski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. (Uwaga: od końca 2006 roku wieś nazywa się Manasterzec)
1.62.	„Dolina Sanu” (gm. Dynów – pow. rzeszowski, gm. Dubiecko, gm. Krzywca, gm. i miasto Przemyśl – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych
1.63.	„Kolejka wąskotorowa Przeworsk -Dynów” (gm. Dynów -pow. rzeszowski, gm. Przeworsk, gm. Kańczuga, gm. Jawornik Polski - pow. przeworski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych. W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 - 2013 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego.
1.64.*	„Ruiny zamku Kamieniec” wraz z otoczeniem (gm. Korczyn i Wojaszówka – pow. krośnieński) obszar wytypowany do objęcia studiami	W Programie Opieki Nad Zabytkami w Województwie Podkarpackim na lata 2010 - 2013 zaproponowano utworzenie na tym terenie parku kulturowego – Ruiny zamku Kamieniec wraz z rezerwatem Prządki.

	programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony	W 2011 r. decyzją Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków do rejestru zabytków wpisano otoczenie zamku „Kamieniec” na terenie wsi Odrzykoń i Korczyzna.
1.65.	„Dolina Wiaru” (gmina Fredropol – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony	Nie podjęto studiów programowo-przestrzennych
Współpraca transgraniczna		
1.66.	Realizacja programu likwidacji zagrożeń ekologicznych i ochrona wód w strefach przygranicznych, współpraca w tym zakresie ze stroną ukraińską – obwód lwowski na obszarze zlewni górnego Sanu	Proces ciągły – rekultywacja terenów wyrobiska posiarkowego w Jaworowie i obserwacja pola posiarkowego w Niemirowie, wspólne działania w zakresie monitoringu wód granicznych i zapobiegania poważnym awariom
1.67.	Realizacja skutecznej ochrony i wykorzystania zasobów przyrodniczych i kulturowych, współpraca ze Słowacją	W trakcie realizacji – współpraca instytucji uczestniczących w zarządzaniu ochroną przyrody (m.in. Magurskiego Parku Narodowego i Bieszczadzkiego Parku Narodowego)
1.68.	Monitoring stanu czystości wód w przekrojach pomiarowo – kontrolnych sieci granicznej (zadania rządowe wojewódzkie): a) Sierakośce - na Wiarze - gmina Fredropol, b) Stanisławczyk - na Wiarze - gm. Przemysł, c) Starzawa - na Wiszni - gm. Stubno, d) Budzyń - na Szkle - gm. Radymno, e) Krościenko - na Strwiążu - gm. Ustrzyki Dolne	Proces ciągły – punkty monitoringu zgodnie Programem monitoringu środowiska w województwie podkarpackim
1.69.*	Realizacja programu zrównoważonego rozwoju na obszarze funkcjonalnym „Zielone Karpaty”	Obszary funkcjonalne określone zostały w KPZK 2030. Zasady delimitacji obszarów funkcjonalnych nie zostały przyjęte. Podobnie jak przepisy prawne określające zasady ich funkcjonowania. Nie utworzono specjalnego programu dla obszaru funkcjonalnego „Zielone Karpaty”. Natomiast działania i projekty na rzecz zrównoważonego rozwoju Karpat realizowane są w różnych formach

		<p>i przez różne organizacje i instytucje w ramach Konwencji Karpackiej (2003 r.) i wewnątrz Unii Europejskiej.</p> <p>3 grudnia 2013 r. w siedzibie Parlamentu Europejskiego w Brukseli odbyła się konferencja pt. „Strategia Makroregionalna UE dla Regionu Karpat” dotycząca kwestii utworzenia unijnej strategii rozwoju dla Karpat.</p> <p>Sejmik Województwa Podkarpackiego Uchwałą nr XL/800/13 z dnia 29 listopada 2013 r. poparł wdrożenie „Strategii dla Karpat”.</p>
1.70.	Stworzenie programu rządowego ochrony i wykorzystania dziedzictwa kulturowego terenów przygranicznych w zakresie unikatowej architektury drewnianej w oparciu o Ministerstwo Kultury dotyczącego ochrony unikalnych zasobów architektury drewnianej świeckiej i sakralnej rzym. – katolickiej i gr. – katolickiej obszaru pogranicza polsko-ukraińskiego i polsko-słowackiego lub Karpat	<p>Brak specjalnego programu rządowego.</p> <p>Szlaki architektury drewnianej funkcjonują na terenach woj. podkarpackiego, małopolskiego, świętokrzyskiego i śląskiego. Nie mają jednak charakteru transgranicznego.</p> <p>Od 2002 roku funkcjonuje transgraniczny polsko – słowacki Szlak Świątyń Karpackich, od 2007 roku szlak rowerowy "Beskidzkie Muzea" obejmujące m. in. zabytki architektury drewnianej.</p> <p>Rezultatem współpracy polsko-ukraińskiej jest m. in. wspólny wpis w 2013 r. na listę UNESCO 16 drewnianych cerkwi z terenu województwa podkarpackiego i małopolskiego oraz obwodów lwowskiego, iwanofrankowskiego i zakarpackiego.</p>
1.71.	Utworzenie TOCH „ Beskidy Wschodnie ” – projektuje się włączenie się polskiej części obszaru Międzynarodowego Rezerwatu Biosfery „Karpaty Wschodnie” obejmującego: Bieszczadzki Park Narodowy, Ciśniańsko-Wetliński Park Krajobrazowy, Park Krajobrazowy Doliny Sanu	<p>Zadanie zostało zrealizowane. Z inicjatywy Polskiego Narodowego Komitetu MAB powstała Koncepcja Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCH) na terenie Polski. Do TOCH zaliczony został utworzony w 1992 r. i powiększony w 1998 r. Międzynarodowy Rezerwat Biosfery ‘Beskidy Wschodnie’</p> <p>TOCH „Beskidy Wschodnie” został wskazany w KPZK 2030 i uwzględniony w projekcie PZPWP.</p>
1.72.	Utworzenie TOCH „ Roztocze ” projektowane jest włączenie: Parku Krajobrazowego Puszczy Solskiej, Południoworoztoczańskiego Parku Krajobrazowego, Roztoczańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (współpraca z województwem lubelskim)	<p>Zadanie jest w trakcie realizacji. Z inicjatywy Polskiego Narodowego Komitetu MAB powstała Koncepcja Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCH) na terenie Polski. Trwają prace nad ustaleniem granic Transgranicznego Obszaru Chronionego „Roztocze”, przy czym znaczna część tego obszaru znajduje się na terenie województwa lubelskiego.</p> <p>TOCH „Roztocze” został wskazany w KPZK 2030 i uwzględniony w projekcie PZPWP.</p>

1.73.	Utworzenie TOCH „Beskid Niski” w skład, którego na Podkarpaciu wchodziłyby: Magurski Park Narodowy i Jaślicki Park Krajobrazowy, część Obszaru Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego oraz obszary kilkudziesięciu istniejących i projektowanych rezerwatów przyrody.	Zadanie nie zostało zrealizowane. Obszaru nie wskazano w koncepcji Transgranicznych Obszarów Chronionych (TOCH) z 1992 r. i w KPZK 2030, więc nie został uwzględniony w projekcie PZPWP
1.74.	Realizacja projektów w ramach Funduszu Rozwoju Euroregionu Karpackiego (m.in. program na rzecz poprawy stosunków interetnicznych i transgranicznych oraz współpracy transgranicznej) oraz wspieranych przez UE w ramach Małych Projektów	Proces ciągły - realizowany poprzez różnorodne programy i finansowany ze środków Unii Europejskiej
1.75.	Opracowanie „Koncepcji Utworzenia Transgranicznych Terenów Turystycznych” (karpackie szlaki kulturowe :Szlak Architektury Drewnianej, Karpackie Szlaki Religijne, Karpacki Szlak Etnograficzny, Karpacki Szlak Cmentarzy Wojennych, Szlak „Śladami dawnej kultury mieszczańskiej i magnackiej w Karpatach”) oraz rekreacyjne (m. in. szlak uzdrowisk karpackich)	Koncepcja opracowana, nierealizowana. Przez obszar województwa podkarpackiego przebiegają następujące transgraniczne szlaki kulturowe: - Szlak „Beskidzkie Muzea” – rowerowy (utw. 2007 r.), - Szlak naftowy (utw. 2005 r.), - Szlak rodowy gniazd Lubomirskich (utw. 2004 r.), - Szlak śladami Aleksandra Fredry (utw. 2004 r.), - Szlak śladami Dobrego Wojaka Szwejka (utw. 2004 r.), - Szlak świątyn karpackich (utw. 2002 r.) - Droga św. Jakuba – Via Regia (utw. 2012 r.) Szlaki międzyregionalne krajowe, planowane do dalszego rozwoju jako transgraniczne: - Szlak chasydzki (utw. 2005 r.). - Szlak frontu wschodniego I wojny światowej (utw. 2013 r.)
1.76.	Edukacja społeczności lokalnych w zakresie ochrony krajobrazu kulturowego (w tym poprzez ukazywanie pozytywnych przykładów) - zadanie priorytetowe	Realizowane w sposób ciągły poprzez różnorodne organizacje i instytucje.

1.77.	Tworzenie Podkarpackiego Systemu Informacji Przestrzennej w zakresie zasobów, ochrony, stanu i kształtowania środowiska	W trakcie realizacji. Na poziomie krajowym wdrażanie dyrektywy Komisji Europejskiej z czerwca 2004 r. ustanawiającej legalne ramy dla ustanowienia i działania Infrastruktury Informacji Przestrzennej w Europie- INSPIRE
--------------	---	--

2. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA

2.1.*	Budowa wielofunkcyjnej trasy narciarskiej turystyczno – sportowej wraz z zapleczem socjalnym pod górę Żuków, w gminie Ustrzyki Dolne, powiat bieszczadzki	Zadanie inwestycyjne w realizacji - powstała biegowa trasa narciarska pod górę Żuków oraz w okresie letnim funkcjonuje ścieżka spacerowa i dydaktyczna oraz szlak rowerowy na szczyt góry Żuków. W latach 2009 - 2014 Powstał stadion zimowy posiadający homologację FIS wraz z zapleczem towarzyszącym (szatnie na trasach), brak uzbrojenia terenu
2.2.	Rozwój infrastruktury obsługi turystycznej w Ustrzykach Dolnych	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.3.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Izdebkach (gmina Nozdrzec, pow. brzozowski)	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.4.*	Utworzenie ponadlokalnego ośrodka społecznego leczniczo – rehabilitacyjnego we wsi Wesoła gm. Nozdrzec pow. brzozowski.	Zadanie nie zostało zrealizowane Zadanie nieaktualne
2.5.	Utworzenie ośrodków turystyczno - sportowych nad Sanem gmina Nozdrzec pow. brzozowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.6.	Utworzenie ośrodków turystyczno – sportowych nad Sanem gmina Dydnia, pow. brzozowski	Zadanie inwestycyjne nie rozpoczęte – nadal aktualne. Działania na rzecz rozwoju turystyki i sportu zostały określone w Strategii Rozwoju Gminy Dydnia do 2020 roku, jako jeden z jedenastu programów inwestycyjnych pn. „Zrównoważony Program Rozwoju Turystyki”, w ramach którego zawarto szereg programów na rzecz rozwoju turystyki

		i sportu - przewidziany okres realizacji lata 2009-2020
2.7.	Budowa sali sportowej dla LO w m. Pilzno, pow. dębicki	Zadanie zrealizowane
2.8.*	Budowa Ośrodka Sanatoryjnego w Latoszynie gmina Dębica	Zadanie zrealizowane w zakresie uzyskania operatu uzdrowskiego. Prowadzone jest postępowanie odnośnie budowy drogi wewnętrznej ze zjazdem z autostrady A4 oraz pozyskiwanie inwestora
2.9.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, gmina Brzostek pow. dębicki (kontynuacja)	Zadanie zrealizowane w 2010 r.
2.10.	Budowa liceum ogólnokształcącego w miejscowości Borowa w gminie Czarna pow. dębicki	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.11.	Budowa Zespołu Kąpieliskowego z krytą pływalnią (basen pełnowymiarowy, sauna, zjeżdżalnia i infrastruktura towarzysząca) w Jarosławiu	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.12.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, gmina Rokietnica pow. Jarosławski	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.13.	Budowa krytej pływalni w Jaśle (basen sportowy pełnowymiarowy, basen rekreacyjny, zjeżdżalnia, sztuczna plaża, solaria, gabinety odnowy biologicznej) w Jaśle	Inwestycja zrealizowana – obiekt oddany do użytku w sezonie letnim 2002 r.
2.14.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Jaśle	Zadanie inwestycyjne nie rozpoczęte – aktualne

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

2.15.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Kołaczyce	Zadanie inwestycyjne nie rozpoczęte – nadal aktualne; planowana realizacja w latach 2008 - 2015 (wniosek do zmiany planu województwa)
2.16.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Nowy Żmigród, pow. jasielski	Zadanie zrealizowane – otwarcie 19.06.2013 r.
2.17.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm Skołyszyn, pow. jasielski	Inwestycja zrealizowana – obiekt oddany do użytku na początku 2005 r.
2.18.	Budowa ośrodka wypoczynkowo – sportowego „Maziarnia” w Wilczej Woli gmina Dzikowiec, pow. Kolbuszowski	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.19.	Budowa Ośrodka Szkolenia Ustawicznego, gm. Majdan Królewski, pow. kolbuszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.20.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Cmolas, pow. kolbuszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.21.*	Budowa Domu Spokojnej Starości w Korczyni, pow. krośnieński	Zadanie niezrealizowane, raczej nieaktualne
2.22.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Dukla, pow. krośnieński	Zadanie inwestycyjne zrealizowane, obiekt funkcjonuje od 2005 r.
2.23.*	Budowa liceum wraz z zespołem szkół w Dukli	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.24.	Budowa ośrodków sportów wodnych w dorzeczu Jasiołki, gm. Dukla	W trakcie realizacji, inwestycja prywatna
2.25.*	Budowa szkoły średniej LO wraz z salą sportową pełnowymiarową w Chorkówce, pow. krośnieński	Zadanie niezrealizowane - nieaktualne

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

2.26.	Budowa hali widowiskowo-sportowej w Jedliczu, pow. krośnieński	Zdanie inwestycyjne zrealizowane – obiekt oddany do użytku jesienią 2003 r.
2.27.	Uzyskanie budynku dla Zespołu Szkół Specjalnych w Rymanowie Zdroju	Zadanie zrealizowane: ZSS w Rymanowie Zdroju (szkoła podstawowa, gimnazjum) mieści się przy ulicy Leśna 4, w obiekcie sanatoryjnym Zimowit. Jest to szkoła sanatoryjna zapewniająca młodym kuracjom ciągłość nauki podczas pobytu w sanatorium.
2.28.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Lesku	Realizacja ukończona, obiekt oddany do użytku w 2005 r.
2.29.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi na ok. 30 miejsc w Leżajsku	Zadanie nieaktualne
2.30.	Budowa krytej pływalni pełnowymiarowej w Leżajsku	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.31.	Utworzenie Centrum Dziedzictwa Kulturowego i Informacji Turystycznej w Leżajsku z infrastrukturą turystyczną	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.32.	Budowa szkoły ponadgimnazjalnej w Grodzisku Dolnym, pow. leżajski	Nie podjęto działań
2.33.	Zorganizowanie Zawodowej Szkoły Wyższej w Nowej Sarzynie	Nie podjęto działań
2.34.	Budowa pełnowymiarowej hali sportowej z krytym basenem w Nowej Sarzynie	Realizacja ukończona
2.35.*	Rozbudowa i modernizacja Szpitala Rejonowego w Lubaczowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2012 r.

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

2.36.*	Budowa kompleksu basenowo – rekreacyjnego w Lubaczowie	Zadanie w trakcie realizacji - kompleks przy Zespole Szkół im. gen. Józefa Kustronia w Lubaczowie - oddano do użytku halę sportową, w planach budowa krytej pływalni oraz powstanie bazy noclegowej. Ogłoszony i rozstrzygnięty konkurs na przygotowanie dokumentacji (otwarty kompleks basenowo-rekreacyjny)
2.37.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Lubaczowie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane + obiekt ŚDS oddany do użytku na przełomie 2003/2004 r.
2.38	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Cieszanów pow. lubaczowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.39.*	Rozbudowa Samodzielnego Publicznego Zespołu Opieki Zdrowotnej (rozbudowa szpitala) w Mielcu.	Zadania zrealizowane: - oddane do użytkowania lądowisko dla śmigłowców sanitarnych - przebudowa wejścia głównego, - termomodernizacja budynku Oddziału Zakaźnego - wykonanie chodników i dróg dojazdowych W trakcie realizacji: - przebudowa OIOM i bloków operacyjnych
2.40.*	Modernizacja stadionu sportowego STAL MIELEC	Zadanie zrealizowane - sierpień 2013 r.
2.41.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Radomyśl Wielki, pow. mielecki	Nie podjęto działań
2.42.*	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Przecławiu, pow. mielecki	Nie podjęto działań. Zadanie nieaktualne
2.43.	Utworzenie Domu Pomocy Społecznej na terenie powiatu nizańskiego	Nieaktualne, powiaty nie realizacja już takich zadań

2.44.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Rudniku nad Sanem	Zadanie nieaktualne, w związku z protestem ludzi
2.45.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Krzeszów, pow. niżański	Zadanie niezrealizowane i nieaktualne
2.46.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Ulanów, pow. niżański	Zadanie nieaktualne
2.47.	Budowa ośrodka rekreacji i sportu w Ulanowie pow. niżański	Zadanie inwestycyjne zrealizowane W pierwszym półroczu 2008r. zakończono budowę Ośrodka Rekreacyjno – Sportowego „Błękitny San” w Ulanowie. Inwestycja była finansowana w 75 % z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach ZZPORR, w 10% z budżetu państwa, i w 15% z budżetu gminy
2.48.*	Rozbudowa Samodzielnego, Publicznego Szpitala dla Nerwowo i Psychiczenie Chorych w Żurawicy, pow. Przemyski (Wojewódzki Podkarpacki Szpital Psychiatryczny im. prof. Eugeniusza Brzezińskiego w Żurawicy)	Zadanie inwestycyjne w realizacji polegające na rozbudowie, przebudowie, remontach, dostosowaniu dla osób niepełnosprawnych w 2014r. - modernizacja budynku Oddziału Psychiatrycznego nr 2
2.49.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Bircza, pow. przemyski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.50.*	Budowa Ekumenicznego Domu Pomocy Społecznej w Prałkowcach gm. Krasieczyn, pow. przemyski	Zadanie zrealizowane
2.51.*	Utworzenie ośrodka rekreacyjno-sportowego przy zbiorniku retencyjnym „Łączki Kucharskie”, gmina Ropczyce	Zadanie nierealizowane. RDOŚ w Rzeszowie, pismem znak: WOOŚ. 4233.15.2013.AK-69 z dnia 07.08.2013 r. zawiadamia, iż w dniu 07.08.2013r. zostało wydane postanowienie dotyczące zawieszenia postępowanie w sprawie wydania decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach realizacji przedsięwzięcia: Budowa zbiornika retencyjnego „Łączki Kucharskie”.

2.52.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Ropczycach	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.53.	Budowa hali widowiskowo-sportowej w Ropczycach	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.54.	Budowa ośrodka sportu i rekreacji nad projektowanym zbiornikiem retencyjnym „Pogwizdów Stary – Raniżów, gm. Głogów Małopolski, pow. rzeszowski	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.55.	Budowa ośrodka wypoczynku i rekreacji w Lipiu, gm. Głogów Małopolski	Nie podjęto działań. Działanie jest wymienione jako jedno z zadań do realizacji w projekcie Strategii Rozwoju Gminy Głogów Małopolski na lata 2008 - 2020
2.56.	Utworzenie ośrodka wypoczynku, turystyki i sportu oraz ośrodka hipoterapii w Zabajce, gm. Głogów Małopolski	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.57.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Głogów Małopolski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.58.*	Budowa ośrodka sportu i rekreacji (basen pełnowymiarowy, korty tenisowe i inne) w Głogowie Małopolskim	Zadanie zrealizowane
2.59.	Utworzenie Liceum Ogólnokształcącego w Głogowie Małopolskim	Funkcjonuje od roku szkolnego 2002/2003
2.60.	Utworzenie ośrodka turystyczno – sportowego w Dynowie, pow. rzeszowski	Zadanie zrealizowane
2.61.*	Utworzenie ośrodków turystyczno – sportowych nad Sanem gmina Dynów pow. rzeszowski	Zadanie zrealizowane w 2012 r. (Kompleks Rekreacyjno Sportowy „Pod Dębiną” w Bachórze)

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

2.62.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Boguchwała, pow. rzeszowski	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.63.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Kamień, pow. rzeszowski	Zadanie zrealizowane Obiekt oddany do użytku w lipcu 2007 roku. Środowiskowy Dom Samopomocy powstał w starym budynku szkoły
2.64.*	Budowa Centrum Rehabilitacyjno Socjalnego przy Domu Pomocy Społecznej w Górnem, gmina Sokołów Młp., pow. rzeszowski	Zadanie zrealizowane
2.65.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Sokołów Młp., pow. rzeszowski	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.66.	Budowa bazy sportowo-turystycznej na terenie gminy Tyczyn	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.67.	Utworzenie domów pomocy społecznej na terenie gminy Tyczyn	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.68.*	Budowa ośrodka sportowego w Nowej Wsi gm. Trzebownisko	Zadanie pn. „Centrum Sportowo-Rekreacyjne w Nowej Wsi w trakcie realizacji Zadanie zrealizowane – pływalnia, hala tenisowa z zapleczem, 2 boiska do piłki plażowej, plac zabaw dla dzieci, kompleks boisk ORLIK W trakcie realizacji budowa bieżni z zapleczem szatniowo-sanitarnym (planowane zakończenie inwestycji koniec roku 2014) W planach budowa Stadionu
2.69.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Wolicy, gmina Bukowsko, pow. sanocki	Zadanie inwestycyjne zrealizowane – obiekt oddany do użytku w marcu 2007 r.
2.70.*	Utworzenie ośrodków turystyczno - sportowych nad Sanem gmina Sanok, pow. sanocki	Inwestycja w realizacji - w Międzybrodziu oraz Tyrawie Solnej powstają domki rekreacyjne Gmina wiejska Sanok – nie realizowała zadania Gmina miejska Sanok – realizować będą zadanie w ramach programu „Błękitny San” – budowa

		ścieżek rowerowych, przystani kajakowych, kładki pieszo-rowerowej przez San.
2.71.*	Rozbudowa Szpitala Powiatowego w Stalowej Woli	Zadanie w trakcie realizacji (planowane zakończenie zadania 2016 r.) Zadania inwestycyjne zrealizowane: 2010 - utworzenie Oddziału Udarowego i Pododdziału Urologicznego w Oddziale Chirurgii 2012 - utworzenie Oddziału Psychiatrii Diennej, przebudowa Oddziału Położniczego i Neonatologicznego 2013 - utworzenie Pododdziału Chirurgii Naczyniowej w Oddziale Chirurgii Ogólnej, powstaje Pracownia Radiologii Zabiegowej z salą hybrydową
2.72.	Realizacja projektu EDEN w Stalowej Woli	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.73.	Budowa hali sportowej pełnowymiarowej przy Zespole Szkół Ekonomicznych w Stalowej Woli	Zadanie zrealizowane
2.74.	Utworzenie Zakładu Pielęgnacyjno – Opiekuńczego (na bazie Szpitala Kolejowego) w Stalowej Woli	Zadanie zrealizowane, ośrodek jest czynny
2.75.*	Utworzenie Parku Innowacji Przedsiębiorczości „Technopark” w Stalowej Woli	Zadanie rozpoczęte poprzez opracowanie planu miejscowego dla tego terenu (2006 r.) Przygotowywana dokumentacja. Złożono wnioski o dofinansowanie ze środków unijnych. Obecnie nazwa projektu brzmi „Od COP-u do innowacji i rozwoju” - Inkubator Technologiczny w Stalowej Woli jako narzędzie rozwoju gospodarki i innowacji Polski Wschodniej. Przedmiotem projektu jest wyposażenie obiektu tworzonego inkubatora technologicznego w maszyny i urządzenia oraz w infrastrukturę badawczą przeznaczoną dla początkujących przedsiębiorców. Zadanie zrealizowane w 2011 r. w postaci Inkubatora Technologicznego Stalowa Wola oraz Klastra Przemysłowego COP
2.76.*	Budowa obiektu dla filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Stalowej Woli	Zadanie w trakcie realizacji – powstał budynek biblioteki międzyuczelnianej, były prowadzone rozmowy przedstawicieli filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej z Prezydentem Miasta odnośnie współpracy

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

2.77.	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Radomyślu nad Sanem, pow. stalowowolski	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.78.*	Budowa Domu Pomocy Społecznej we wsi Irena, gmina Zaklików, pow. stalowowolski	Zadanie zrealizowane
2.79.*	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Strzyżowie –Łętowni, pow. strzyżowski	Zadanie nieaktualne
2.80.	Budowa krytej pływalni w Strzyżowie	Zadanie inwestycyjne zostało zrealizowane
2.81.*	Rozbudowa Domu Pomocy Społecznej w Gliniku Dolnym, gmina Frysztak, pow. strzyżowski	Zadanie zrealizowano w 2010 r. (otwarcie 2011 r.)
2.82.*	Budowa kompleksu rekreacyjno-leczniczego z wykorzystaniem wód geotermalnych w gm. Wiśniowa	Zadanie niezrealizowane
2.83.*	Zagospodarowanie sportowo – rekreacyjne zwałowiska zewnętrznego kopalni „Machów” w Dąbrowicy, gmina Baranów Sandomierski, pow. tarnobrzeski	Zadanie zrealizowane. W roku 2013 oddano do użytkowania stok narciarski wraz z infrastrukturą towarzyszącą powstały na zwałowisku kopalni Machów
2.84.*	Budowa kompleksu oświatowo-rekreacyjnego z obiektami sportowymi w Baranowie Sandomierskim	Zadanie w trakcie realizacji Zadania inwestycyjne zrealizowane - stadion wraz z zapleczem, centrum informacji turystycznej oraz wieża widokowa
2.85.	Budowa rafinerii „Jeziórko” w gminie Grębów, pow. tarnobrzeski	Zadanie nieaktualne
2.86.	Budowa Zespołu Szkół Ekonomicznych w Nowej Dębie	Zadanie nieaktualne

<p>2.87.*</p>	<p>Rozwój Uniwersytetu Rzeszowskiego m. in. budowa obiektów dla potrzeb Uniwersytetu (biblioteka i inne -kontynuacja) w Rzeszowie</p>	<p>Oddano do użytku bibliotekę UR; zaadaptowano budynek przy ul. Dąbrowskiego dla potrzeb Instytutu Muzyki; przebudowano pałac w Weryni na cele naukowo-dydaktyczne</p> <p><u>Inwestycje celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym będące w realizacji i planowane do realizacji po 2008 r.:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Uruchomienie kompleksu naukowo-dydaktycznego ZALESIE - Regionalne Centra Innowacji i Transferu Technologii Produkcji, Przetwarzania oraz Marketingu w Sektorze Rolno-Spożywczym (budowa nowych budynków i modernizacja istniejących). Zadania inwestycyjne: <ol style="list-style-type: none"> 1) „Centrum Transferu Technologii i Badań Podstawowych” Wydziału Biologiczno-Rolniczego. 2) „Centrum Innowacji i Wdrożeń w Przemśle Spożywczym oraz Centrum Technologii Przetwarzania Odpadów i Biomasy na Energię” 3) „Centrum Marketingu Produktów Spożywczych” Okres realizacji: 2007-2011; stopień zaawansowania prac: ogłoszono przetarg nieograniczony na uruchomienie zadań inwestycyjnych - Budowa Uniwersyteckiego Centrum Archeologii Podkarpacia; Okres realizacji: 2009 - 2011, stopień zaawansowania prac: etap dokumentacji projektowej - Budowa Przyrodniczo - Medycznego Centrum Badań Innowacyjnych Uniwersytetu Rzeszowskiego przy ul. Warzywnej w Rzeszowie; Okres realizacji: 2008-2011; stopień zaawansowania prac: ogłoszono przetarg nieograniczony na wykonanie dokumentacji projektowej - Budowa Kompleksu Naukowo - Dydaktycznego Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii; Okres realizacji: 2009 – 2012; stopień zaawansowania prac: etap wykonania dokumentacji projektowej - Budowa Uniwersyteckiego Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno- Przyrodniczej przy ul. Cegielnianej; Okres realizacji: 2007-2011; stopień zaawansowania prac: etap wykonania dokumentacji projekt. <p>2009-2014</p> <p>I. <u>Inwestycje Uniwersytetu Rzeszowskiego zrealizowane:</u></p> <p>1. Kompleks Zalesie</p>
---------------	---	---

		<ul style="list-style-type: none"> - Centrum Transferu Technologii i Badań Podstawowych, - Centrum Innowacji i Wdrożeń w Przemśle Spożywym oraz Przetwarzania Odpadów i Biomasy na Energię. - Centrum Konferencyjno-naukowe, - Centrum Marketingu Produktów Spożywych , - Modernizacja budynku dydaktycznego D-2 Dworek <p>2. Instytut Muzyki 3. Wydział Biotechnologii w Weryni 4. Centrum Edukacji w Iwoniczu 5. Uniwersyteckie Centrum Innowacji i Transferu Wiedzy Techniczno-Przyrodniczej 6. Kompleks Naukowo-Dydaktyczny Centrum Mikroelektroniki i Nanotechnologii 7. Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Komputerowego 8. Podkarpackie Centrum Innowacyjno-Badawcze Środowiska w Rzeszowie</p> <p><u>II. Inwestycje Uniwersytetu Rzeszowskiego w realizacji:</u></p> <p>1. Przyrodniczo-Medyczne Centrum Badań Innowacyjnych. 2. Zakład Nauk o Człowieku</p> <p><u>III. Planowane Inwestycje Uniwersytetu Rzeszowskiego</u></p> <p>1. Innowacyjne Podkarpackie Centrum Rozwoju Technologii Medycznych 2. Centrum Archeologii Podkarpacia 3. Centrum Badawczo – Rozwojowe Tradycyjnych i Ekologicznych Produktów Spożywych 4. Podkarpackie Centrum Edukacji Naukowo Technicznej 5. Biotechnologie Przyjazne dla Środowiska 6. Centrum Innowacyjnych Technologii Wytwarzania 7. Inteligentne Eko- Osiedle – Program Badawczo Rozwojowy 8. Interdyscyplinarne Centrum Badawcze</p>
2.88.	Rozbudowa budynku Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Rzeszowie	Wspólna inwestycja z zadaniem 2.89. pn: „Budowa Podkarpackiego Centrum Bibliotecznego i Edukacyjnego w Rzeszowie”

2.89.	Budowa obiektu dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Rzeszowie oraz uzyskanie bazy dla podległych filii	
2.90.*	Uzyskanie obiektu dla Podkarpackiego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli w Rzeszowie	Zadanie zrealizowane
2.91.	Budowa teatru muzycznego w Rzeszowie	Zadanie niezrealizowane
2.92.	Utworzenie muzeum Centralnego Okręgu Przemysłowego w Rzeszowie	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.93.*	Rozwój Regionalnego Centrum Sportowo-Widowiskowego w Rzeszowie	W 2006 r. obiekt oddany do użytku
2.94.*	Budowa Centrum Dydaktyczno-Sportowego przy Politechnice Rzeszowskiej	Obecna nazwa: „Budowa Centrum Sportowo - Dydaktycznego Politechniki Rzeszowskiej” Zadania zrealizowane - trzy pełnowymiarowe areny do zespołowych gier sportowych, gabinet usprawnienia ruchowego, siłownia, nowowymiarowa ścianka wspinaczkowa. W planach budowa krytej pływalni
2.95.	Modernizacja stadionu lekkoatletycznego w Rzeszowie	Zadanie zrealizowane
2.96.*	Budowa obiektów Urzędu Marszałkowskiego w Rzeszowie	Obecna nazwa: „Przebudowa, rozbudowa z nadbudową przy ul. Towarnickiego 4 w Rzeszowie na potrzeby administracyjno-edukacyjne województwa Podkarpackiego etap I i etap II” Zadanie zrealizowane
2.97.	Budowa obiektów Naczelnego Sądu Administracyjnego w Rzeszowie	Zadanie zrealizowane; obecnie instytucja nosi nazwę Wojewódzki Sąd Administracyjny w Rzeszowie
2.98.	Budowa obiektów dla potrzeb konsulatów Słowacji i Ukrainy w Rzeszowie	Zadanie nie zostało zrealizowane

2.99.	Budowa obiektów dla potrzeb Archiwum Państwowego w Rzeszowie	Zadanie nie zostało zrealizowane Sanok – adaptacja obiektu - dla potrzeb Archiwum
2.100.	Realizacja parku wypoczynku i rekreacji „Laski Matysowskie” wraz z ogrodem botanicznym w Rzeszowie	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.101.	Budowa zakładu rekreacyjno-balneologicznego w rejonie Zalesia w Rzeszowie	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.102.*	Budowa obiektów leczenia specjalistycznego w rejonie Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie	Zadanie w trakcie realizacji; obecne nazwy: „Rozbudowa i modernizacja Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie” - zadanie w trakcie realizacji (planowany koniec inwestycji marzec/kwiecień 2014 r.) „Termomodernizacja obiektów i infrastruktury Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie” - zadanie zrealizowane w 2011 r. „Modernizacja i rozbudowa Szpitalnego Oddziału Ratunkowego w Szpitalu Wojewódzkim Nr 2 w Rzeszowie” w celu spełnienia wymogów ratownictwa medycznego - zadanie zrealizowane „Modernizacja i wyposażenie Szpitala Wojewódzkiego Nr 2 w Rzeszowie na potrzeby funkcjonowania centrum urazowego” - zadanie zrealizowane w 2013 r. W trakcie realizacji - modernizacja Poradni Hematologicznej dla Dzieci, Oddziału Alergologii, Oddziału Położnictwa.
2.103.	Budowa obiektów pogotowia ratunkowego w Rzeszowie	Zadanie zrealizowane
2.104.*	Rozbudowa i modernizacja Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego w Tarnobrzegu	Zadanie w trakcie realizacji Obecna nazwa: „Rozbudowa i modernizacja Wojewódzkiego Szpitala w Tarnobrzegu” Zadanie w części zrealizowane, pozostała do realizacji budowa garaży, lądowiska oraz program dostosowawczy szpitala do wymogów nowej ustawy z roku 2011.
2.105.*	Zagospodarowanie turystyczno-rekreacyjno-sportowe zbiornika „Machów” w Tarnobrzegu	Zadanie w trakcie realizacji Oddanie kei i hangaru na łódki – kwiecień 2014 r.

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

2.106.	Budowa Zakładu Rentgenodiagnostyki (Wojewódzki Szpital w Przemyślu)	Zadanie inwestycyjne zrealizowane
2.107.	Budowa galerii sztuki współczesnej w Przemyślu	Zadanie nie zostało zrealizowane
2.108.	Budowa obiektu dla Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Przemyślu	Zadanie zostało zrealizowane Nowa siedziba Przemyskiej Biblioteki Publicznej oddana do użytku w dniu 15 listopada 2013 r. w ramach projektu pn.: „Rewitalizacja kompleksu powojkowego przy ul. Grodzkiej w Przemyślu” RPO WP na lata 2007 - 2013; budynek Pedagogicznej Biblioteki Publicznej w Przemyślu został wyremontowany
2.109.*	Rozwój Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Przemyślu	Zadanie w ciągłej realizacji – Szkoła zmieniła nazwę na Państwową Wyższą Szkołę Wschodnioeuropejską w Przemyślu Rozbudowa bazy dydaktycznej kampusu PWSW w Przemyślu: przedmiotem projektu jest budowa zespołu dydaktycznego z niezbędną infrastrukturą techniczną, z nowoczesnymi laboratoriami i pracowniami badawczymi (z wyposażeniem) dla kierunków inżynierjno-technicznych, budowa domu studenckiego (akademika), który wraz z zespołem dydaktycznym będzie stanowił integralną część kampusu uczelnianego, oraz zagospodarowanie terenu. Zadanie realizowano (31.12.2013 r.)
2.110.	Budowa muzeum w Przemyślu	Zadanie zrealizowane - poprawna nazwa Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej - oddane w 2008 r.
2.111.*	Budowa Centrum Sportu i Rekreacji (hala widowiskowo-sportowa, kryte lodowisko, aquapark) w Przemyślu	Zadanie w trakcie realizacji pn. Przemyski Park Sportowo-Rekreacyjny (łącznie z zad. 2.114.) – zakończono I etap „Stok narciarski w Przemyślu” - trasy zjazdowe, wyciąg krzeselkowy. Zagospodarowano oczka wodne w starorzeczu Sanu. Zadanie w fazie projektu, czas realizacji w latach 2015 - 2020
2.112.*	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Przemyślu	Zadanie zrealizowane w 2010 r.

2.113.*	Budowa Domu Pomocy Społecznej w Przemyślu	Zadanie zrealizowane w 2008 r.
2.114.*	Budowa turystycznego wyciągu krzesełkowego w rejonie Krzemieńca oraz wyciągu narciarskiego na skraju Parku Miejskiego w Przemyślu.	Patrz zadanie 2.111. Zadanie zrealizowane
2.115.*	Rozwój Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Krośnie	Zadanie w ciągłej realizacji, część obiektów została zmodernizowana; w trakcie budowy obiekt biblioteki; planowana budowa nowoczesnego kampusu dla kierunków technicznych w dawnej szkole rolniczej w dzielnicy Suchodół oraz remont istniejących tam budynków Rozbudowa, przebudowa i wyposażenie obiektów PWSZ w Krośnie Przedmiotem projektu jest budowa i wyposażenie nowoczesnej biblioteki naukowej, modernizacja dwóch zabytkowych kamienic przeznaczonych na administrację uczelni i zagospodarowanie wewnętrznego dziedzińca, adaptacja budynku z przeznaczeniem na sale wykładowe i rozbudowa o aulę, adaptacja budynku z przeznaczeniem na laboratoria wraz z wyposażeniem, zagospodarowanie terenu. W wyniku realizacji projektu rozbudowy powstaną dwa zintegrowane zespoły architektoniczne. Zadanie zrealizowane w 2012 r.
2.116.	Rozbudowa budynku Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Krośnie oraz uzyskanie bazy dla podległych filii	Zadanie zrealizowane - od 2008 PBW ma siedzibę w odremontowanym i rozbudowanym budynku starego szpitala. Filie znajdują się w Brzozowie, Jasle, Lesku, Sanoku. Filia w Ustrzykach Dolnych funkcjonuje w budynku Starostwa Powiatowego.
2.117.*	Budowa salonu wystaw artystycznych w Krośnie	Poprawna nazwa zadania „Utworzenie Centrum Dziedzictwa Szkła w Krośnie”. Zadanie polega na przebudowie i rozbudowie istniejącego obiektu Biura Wystaw Artystycznych, gdzie mieścić się będą sale edukacyjno- konferencyjne, sale laboratoryjne, dydaktyczne do praktycznej prezentacji szkła oraz sale wystawiennicze wraz ze sklepem galerii szkła. Zadanie zrealizowane w 2012 r.
2.118.*	Budowa krytej pływalni w Krośnie	Zadanie realizowane przy Centrum Rekreacyjno - Sportowym, przywidziane na lata 2009 – 2013. Zadanie inwestycyjne zrealizowane w 2006 r. oddano do użytkowania Zespół Krytych Pływalni-

		przy ul. Wojska Polskiego w Krośnie W realizacji Centrum Rekreacyjno - Sportowe przy ul. Bursaki - zrealizowane w 2011 r. Euroboisko i stadion lekkoatletyczny
2.119.	Utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Krośnie	Zadanie inwestycyjne zrealizowane – obiekt oddany do użytku jesienią 2005 r.

3. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA		
SYSTEM KOMUNIKACJI		
3.1.*	Budowa autostrady „A 4”	Zadanie inwestycyjne zrealizowane / odcinki: 1) węzeł Rzeszów Północ - węzeł Rzeszów Wschód* 2) węzeł Dębica Wschód - węzeł Rzeszów Północ* 3) węzeł Jarosław Zachód - węzeł Przemyśl* 4) węzeł Przemyśl – Korczowa* Zadanie inwestycyjne w realizacji/odcinki: 1) węzeł Krzyż - węzeł Rzeszów Wschód (data zakończenia kontraktu: 07.11.2014 r.) 2) węzeł Rzeszów Wschód - węzeł Jarosław Zachód 14.01.2014 r., zamawiający odstąpił od umowy z przyczyn leżących po stronie wykonawcy
3.2.*	Budowa drogi ekspresowej „S 19” (Kuźnica Białostocka – Białystok - Lublin – Rzeszów – Barwinek) – w tym przebudowa odcinków dróg krajowych nr 9 i 19 do parametrów ekspresowej	Zadanie inwestycyjne zrealizowane/odcinki: 1) odcinek Stobierna - węzeł Rzeszów Wschód* 2) węzeł Rzeszów Zachód - węzeł Świlcza* Zadanie inwestycyjne w realizacji/odcinki: 1) węzeł Sokołów Małopolski Północ – Stobierna i odc. węzeł Świlcza (DK4) – węzeł Rzeszów Południe (Kielanówka) - drugi etap postępowania przetargowego na kontynuację projektowania i budowę (termin składania ofert 22 stycznia 2014 r.)

		<p>2) odc. granica województwa lubelskiego i podkarpackiego – Sokołów Młp. – w grudniu 2013 r. zmieniono wniosek o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach, obecnie trwa procedura administracyjna prowadzona przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w sprawie jej wydania</p> <p>3) w. Rzeszów Południe (Kielanówka) – w. Miejsce Piastowe i odc. Miejsce Piastowe – Barwinek - obecnie trwa postępowanie administracyjne w sprawie wydania decyzji środowiskowej.</p>
3.3.*	Budowa drogi ekspresowej „S 74” (Piotrków Trybunalski - Nisko)	<p>Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu: Opracowano Studium korytarzowe odc. S-74 Opatów Nisko*, w dniu 24.09.2012 r. GDDKiA odstąpiła od umowy z winy Wykonawcy. Aktualnie prace projektowe są wstrzymane.</p>
3.4.*	<p>Modernizacja drogi krajowej nr 4; w tym budowa obwodnic w miejscowościach: Pilzno, Ropczyce, Jarosław, Radymno, Rzeszów, Łańcut i Przeworsk</p>	<p>Zadanie inwestycyjne zrealizowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - modernizacja drogi krajowej nr 4 – odc. Machowa – Łańcut* - obwodnica Pilzna - obwodnica Ropczyc* - obwodnica Jarosławia* <p>Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przebudowa drogi nr 4 Łańcut – Radymno, wraz rozbudową odc. Łańcut – Głuchów, 28.11.2013 r. został złożony wniosek o wydanie decyzji o środowiskowych uwarunkowaniach do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie; obecnie prowadzone jest postępowanie administracyjne w sprawie wydania tej decyzji.* - obwodnica Przeworska – lata realizacji po 2013 r.
3.5.	<p>Modernizacja drogi krajowej nr 9, w tym budowa obwodnic w miejscowościach: Głogów Młp, Nowa Dęba, Majdan Królewski, Kolbuszowa, Rzeszów i Boguchwała, Niebylec, Domaradz, Dukla</p>	<p>Droga częściowo zmodernizowana Zrealizowana obwodnica Głogowa Małopolskiego Nie zrealizowano obwodnic: Nowa Dęba, Majdan Królewski, Kolbuszowa, Niebylec, Domaradz, Dukla</p>

3.6.*	Modernizacja drogi krajowej nr 19 , w tym budowa obwodnic w miejscowościach Kamień, Sokołów Małopolski. i przełożenie drogi na odcinku Stobierna-Rzeszów	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: przełożenie drogi na odcinku Stobierna-Rzeszów* Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu: - obwodnica Sokołowa Małopolskiego w ramach drogi ekspresowej S19 (patrz pkt 3.2.)
3.7.*	Modernizacja drogi krajowej nr 28 , w tym budowa obwodnic w miejscowościach: Jasło, Krosno, Sanok, Rymanów i Zarszyn	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: obwodnice miasta Jasła Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu: - obwodnica Sanoka - 30.09.2013 r. został złożony wniosek o wydanie decyzji środowiskowej do Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska w Rzeszowie. Aktualnie prowadzone jest postępowanie administracyjne w sprawie wydania tej decyzji.* - odcinek: Przemyśl – Medyka ; lata realizacji: 2021 - 2022
3.8.*	Modernizacja drogi krajowej nr 77 ; w tym budowa obwodnic w miejscowościach Stalowa Wola, Nisko, Leżajsk i Przemyśl	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: - I etap obwodnicy Leżajska,* Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu: - II etap obwodnicy Leżajska - okres realizacji zadania: 24.01.2013 - 24.01.2015.* - W dniu 20 listopada 2013 r. została podpisana umowa na wykonanie „Koncepcji Programowej budowy obwodnicy Stalowej Woli i Niska”. Obecnie prowadzone są prace projektowe związane z realizacją tej umowy (2016 - 2019)*
3.9.	Modernizacja drogi krajowej nr 73 ; w tym budowa obwodnic w miejscowościach Pilzno, Brzostek i Kołaczyce	Częściowo zmodernizowana, bez obwodnic.
3.10.	Modernizacja drogi krajowej nr 84 ; w tym budowa obwodnic w miejscowościach Lesko i Ustrzyki Dolne	Nie zrealizowano obwodnic
Drogi wojewódzkie		

3.11.*	Modernizacja istniejącej sieci dróg	<p>Zadania inwestycyjne zrealizowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 2006r. / 2007r. – zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 985, 872, 877, 886, 871, 988, oraz wybudowano drogę łączącą DK 9 z DK 19 i lotniskiem – 869 (jednojezdniową)* - 2009r. - zmodernizowano drogę wojewódzką nr: 875* - 2010r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 881, 890, 985, 992, 993* - 2011r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 871, 875, 884* - 2012r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 855, 865, 866, 870* - 2013r. - zmodernizowano drogi wojewódzkie nr: 835, 858, 877* <p>Zadania inwestycyjne w trakcie realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Modernizacja dróg wojewódzkich nr: 855, 867, 880, 892* - Budowa drugiej jezdni drogi wojewódzkiej nr 869* - Budowa obwodnicy Mielca – nr 895* - Budowa drogi do m. Połaniec – nr 764*
3.12.	Budowa dróg do przejść granicznych: Ożenna, Jaśliska, Radoszyce i Roztoki Górne	<p>Przed wejściem Strefy Schengen zrealizowano drogi do przejść granicznych Ożenna i Radoszyce</p> <p>Droga do przejścia w Jaśliskach i Roztokach Górnych nierealizowana</p>
3.13.*	Budowa obwodnic w ciągu drogi wojewódzkiej w miejscowościach; Tarnobrzeg, Padew Narodowa, Baranów Sandomierski, Brzozów, Mielec, Strzyżów, Lubaczów, Kolbuszowa, Radomyśl Wielki, Zagórz	<p>Zadanie inwestycyjne zrealizowane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obwodnica miasta Grębowa* - obwodnica miasta Kolbuszowa* <p>Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - obwodnica miasta Mielca*
3.14.*	Budowa nowych odcinków dróg wojewódzkich:	
	• Borowa – Gawłuszowice - Połaniec	Inwestycja w trakcie realizacji*

• Borowa – Baranów Sandomierski („Trasa Nadwiślańska”)	Zadanie nie zostało zrealizowane
• Tarnobrzeg – Wielowieś - Sandomierz	modernizacja drogi
• Tylawa – Krempna – Uście Gorlickie („Droga Karpacka”)	Zadanie nie zostało zrealizowane
• Zarzecze - Biłgoraj	Zadanie nie zostało zrealizowane
• połączenia autostrady z drogą krajową nr 4	<p>W trakcie przygotowania do realizacji jest droga wojewódzka nr 869 – przedłużenie od drogi krajowej nr 9 i włączenie do autostrady w węźle Rzeszów Zachód*</p> <p>W zakresie połączenia autostrady z drogą krajową nr 4, nie została wcześniej rozwiązana kwestia organu odpowiedzialnego za jego realizację. Na terenie województwa zlokalizowanych jest 12 węzłów autostrady A4, 7 z nich ma połączenie z drogami krajowymi lub wojewódzkimi, dla węzłów Dębica-Wschód, Sędziszów i Łańcut Zarząd Województwa Podkarpackiego przyjął Uchwałę w sprawie wyrażenia zgody na realizację Programów Funkcjonalno – Użytkowych na wykonanie budowy łączników autostrady A4 z drogą krajową nr 4, natomiast dla węzłów Dębica-Zachód i Przeworsk realizacja łączników jest nadal nierozwiązana.</p>
• połączenie dróg krajowymi nr 9 i 19 („S 19”) wzdłuż lotniska w Jasionce	<p>zrealizowano (drogę jednojezdniową)</p> <p>W trakcie realizacji budowa drugiej jezdni drogi wojewódzkiej nr 869*</p>
• Tyczyn - Boguchwała	Zadanie nie zostało zrealizowane
• ul. Podkarpacka (Rzeszów) - droga ekspresowa S 19	<p>Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji:</p> <p>W przygotowaniu opracowanie dokumentacji projektowej na budowę odcinka drogi wojewódzkiej na terenie Rzeszowa oraz na odcinku pozamiejskim w ramach dwóch zadań inwestycyjnych pod nazwą: zadanie nr 1: Przygotowanie i realizacja budowy odcinka drogi wojewódzkiej od granicy Rzeszowa do drogi krajowej nr 9 (ul. Podkarpacka w Rzeszowie)*</p>

		zadanie nr 2: Przygotowanie i realizacja budowy odcinka drogi wojewódzkiej pomiędzy granicą Rzeszowa a węzłem w Kielanówce drogi ekspresowej S-19.*
	• Werchrata – Prusie - Hrebenne	Zadanie nie zostało zrealizowane
	• Przebudowa ciągu dróg powiatowych i gminnych do parametrów drogi wojewódzkiej wzdłuż wschodniej granicy z Ukrainą	Zadanie nie zostało zrealizowane
Linie kolejowe o znaczeniu państwowym		
3.15.*	Magistrala kolejowa E 30 – modernizacja i przebudowa wraz z obiektami i infrastrukturą przejścia granicznego w Medyce, docelowo linia ekspresowa zgodnie z umowami międzynarodowymi AGC i AGTC	Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: - Modernizacja linii kolejowej E 30/C-E 30, odcinek Kraków – Rzeszów, etap III - zakończenie prac przewidziano na koniec 2014 r.* Zadanie inwestycyjne w przygotowaniu: - Odcinek Rzeszów - granica państwa – realizacja po 2013 r.
3.16.*	Linia kolejowa relacji Rzeszów – Ocice - Sobów - Sandomierz – modernizacja i elektryfikacja a docelowo również uruchomienie bezpośredniego połączenia ekspresowego Rzeszów – Warszawa	Zakończono prace modernizacyjne* Brak elektryfikacji i połączenia bezpośredniego Rzeszów – Warszawa
3.17.	Uruchomienie granicznego przejścia kolejowego w Malhowicach	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.18.	Linia LHS ; budowa mijanek, uruchomienie terminalu przeładunkowego w Woli Baranowskiej i budowa terminali przeładunkowych w Hucie Krzeszowskiej oraz na styku gmin Rudnik i Nisko.	Niezrealizowana kompleksowa modernizacja linii oraz budowa dwóch nowych terminali przeładunkowych. Uruchomiono terminal przeładunkowy w Woli Baranowskiej, w pełni przystosowany do czynności spedycyjno - handlowych.

Linie kolejowe o znaczeniu lokalnym		
3.20.*	linia kolejowa relacji Stróże – Krościenko – modernizacja i elektryfikacja oraz budowa węzła transportowo-logistycznego w Jaśle	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: Przebudowa trzech odcinków linii: Jasło – Tarnowiec, Tarnowiec – Jedlicze, Nowosielce – Sanok*
3.21.	linia kolejowa relacji Dębica – Łódź Kaliska; modernizacja i elektryfikacja	Niezrealizowana
3.22.	linia kolejowa relacji Munina – Hrebenne; modernizacja i elektryfikacja	Niezrealizowana
3.23.	linia kolejowa relacji Rozwadów – Lublin; – modernizacja i elektryfikacja	Niezrealizowana
3.24.	linia kolejowa relacji Stalowa Wola – Zamość; – modernizacja i elektryfikacja	Niezrealizowana
3.25.*	linia kolejowa relacji Rzeszów – Jasło; – modernizacja i elektryfikacja	Zadanie inwestycyjne zrealizowane: rewitalizacja linii Rzeszów - Jasło, na odcinku od stacji Rzeszów do stacji Boguchwała oraz od stacji Czudec do mijanki Przybówka Zadanie inwestycyjne w trakcie realizacji: rewitalizacja odcinka Przybówka - Jasło oraz przebudowa mostu w km 19,837 linii kolejowej nr 106 Rzeszów – Jasło (lata realizacji 2012-2014)*
3.26.	linia kolejowa relacji Zagórz – Łupków; – modernizacja i elektryfikacja	Niezrealizowana
Lotniska		
3.27.*	Modernizacja, rozbudowa lotniska „Rzeszów – Jasionka”, oraz budowa centrum transportowo-logistycznego przy lotnisku	Zrealizowano wydłużenie pasa startowego o ca 700,0m. Obecny etap: 1) W dniu 30 kwietnia 2009 r. Komisja Europejska wydała decyzję zezwalającą na udzielenie spółce Port lotniczy „Rzeszów-Jasionka” pomocy publicznej obejmującej kapitał

		<p>założycielski, urządzenia infrastruktury lotniskowej, nieruchomości oraz wkład pieniężny na inwestycje realizowane ze środków Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko oraz Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego.</p> <p>2) W dniu 30 czerwca 2009 r. Spółka Port lotniczy „Rzeszów-Jasionka” przejęła zarządzanie międzynarodowym portem lotniczym w podrzeszowskiej Jasionce.</p> <p>Do najważniejszych zadań należy zaliczyć:</p> <p>a) budowa nowego terminala pasażerskiego - zrealizowano*</p> <p>b) rozbudowa płyty postojowej dla samolotów - zrealizowano*</p> <p>c) przyciągnięcie kolejnych przewoźników lotniczych - realizacja na bieżąco*</p>
3.28.*	Modernizacja, rozbudowa oraz uaktywnienie działalności na lotniskach w miejscowościach Mielec i Krosno	<p>Mielec - w ramach istniejącej infrastruktury lotniskowej dodatkowo realizowane loty agro i p.poż. loty patrolowe nad lasami</p> <p>Krosno – modernizacja , rozbudowa w trakcie realizacji.*</p>
3.29.	Modernizacja lotniska lokalnego w Turbii	Zadanie niezrealizowane.
3.30.*	Modernizacja i uaktywnienie lotniska: „Bircza”(Krajna)	<p>Zadanie zrealizowane - częściowo.</p> <p>W chwili obecnej planowane lotnisko „Bircza” (Krajna) uzyskało statut lądowiska wielofunkcyjnego „ARŁAMÓW”. Zarządzającym lądowiskiem jest Ośrodek Wypoczynkowy „Arłamów” S.A.*</p>
Przejścia graniczne		
3.31.*	Modernizacja istniejących przejść drogowych i kolejowych (Barwinek, Medyka, Korczowa, Krościenko, Łupków)	<p>Zrealizowano modernizację przejścia w Medyce i Korczowej*</p> <p>Zrealizowano rozbudowę przejścia granicznego w Krościenku*</p>
3.32.*	Uaktywnienie, modernizacja i rozbudowa przejść granicznych (Malhowice, Ożenna, Jaśliska, Radoszyce, Krościenko)	<ul style="list-style-type: none"> - Przejście graniczne w Krościenku jak w pkt 3.31* - Rozpoczęto prac przygotowawcze do budowy drogowego przejścia granicznego Malhowice-Nizankowice. 13 grudnia 2013 r. Rada Gminy Przemyśl uchwaliła plan zagospodarowania

		przestrzennego, dotyczący terenu na którym ma być zlokalizowane drogowe przejście graniczne ok. 17ha.* Planowany termin uruchomienia przejścia 2017-2018 r.
3.33.*	Budowa nowych przejść granicznych	- Zrealizowano drogowe przejście graniczne Budomierz-Hruszew (oddano do użytku w grudniu 2013 roku.)* - Przejście graniczne drogowe Malhowice-Niżankowice jak w pkt 3.32*
3.34.	Uruchomienie lub uaktywnienie turystycznych przejść granicznych	W dniu 1 lipca 2009r. weszła w życie Umowa między Rządem RP a Gabinetem Ministrów Ukrainy o Małym Ruchu Granicznym z Ukrainą.
ENERGETYKA		
Elektroenergetyka		
3.35.*	Budowa stacji redukcyjnej 400/110 kV Jarosław i linii 400 kV Widełka – Jarosław – Zamość, (lokalizacje stacji i przebiegi linii wariantowe)	Prace przedprojektowe: Studium możliwości przebiegu trasy linii. Ustalono jeden wariant przebiegu linii 400 kV na odcinku Jarosław – Zamość (wariant przebiegający przez Jarosław gminę: Wiązownica, Sieniawa, Adamówka, Kuryłówka nie utrzymano wariantu przebiegającego przez gminy: Wiązownica, Oleszyce, Wielkie Oczy, Lubaczów, Cieszanów, Narol); odcinek Rzeszów (St. Widełka-Jarosław) zgodny z trasą linii 750kV*
3.36.	Budowa linii 400 kV Tarnów – Krosno	Zrealizowano
3.37.	Rozbudowa systemu zasilania wysokim napięciem – 30 GPZ-tów wraz z liniami zasilającymi 110 kV i nawiązaniami 15kV	W trakcie realizacji - wykonano: <ul style="list-style-type: none"> • dokończenie budowy stacji 110/15kV Rzeszów Zaczernie, układ rozdzielni 110kV, • dokończenie budowy dwutorowej linii 110kV zasilającej stację Rzeszów Zaczernie – wpięcie w linię Rzeszów (Widełka) –Rzeszów Staromieście, • dokończenie modernizacji stacji 110/30/15 kV Łańcut – modernizacja rozdzielni 110kV • dokończenie modernizacji 110/30/15 kV Boguchwała, • dokończenie modernizacji stacji 110/15 Olendry, • dokończenie modernizacji linii 110kV Zasław-Sanok, • dokończenie modernizacji linii 110kV Krosno-Krosno Wisze,

		<ul style="list-style-type: none"> • dokończenie budowy dwóch odcinków linii 110kV Połaniec-Smoczka, Mielec-Mielec WSK, • dokończenie modernizacji stacji 110/15kV Sandomierz, • budowę GPZ – Iwonicz wraz z nawiązaniem wysokiego i średniego napięcia • modernizację wyprowadzeń linii 110 kV do GPZ Jarosław • modernizację GPZ Kędzierz i Latoszyn na terenie miasta Dębica
3.38.*	Modernizacja Elektrowni „Stalowa Wola”	Budowa Bloku Gazowo-Parowego o mocy 422 MW EC Stalowa Wola w realizacji* Zadania w ramach inwestycji towarzyszących: <ul style="list-style-type: none"> - Rozbudowa stacji 220/110 kV Stalowa Wola o rozdzielnię 220 kV w realizacji (rozpoczęcie prac 2011 planowany rok zakończenia zadania 2014)* - Budowa linii 220 kV Stalowa Wola - punkt nacięcia linii Chmielów-Abramowice (poprzednia nazwa: „Budowa linii 220 kV-punkt gwiazdowy Stalowa Wola-Abramowice-Chmielów”) w realizacji (rozpoczęcie prac 2011 planowany rok zakończenia zadania 2014)* - Modernizacja linii 220 kV Stalowa Wola-Chmielów rozpoczęto prace projektowe planowany rok zakończenia zadania 2014*
3.39.	Modernizacja Elektrowni „Solina”	Zadania zrealizowano
3.40.	Modernizacja „Elektrociepłowni – Rzeszów”	Zadanie zrealizowano
3.41.	Budowa Elektrociepłowni w Sanoku	Zadanie nie zrealizowane patrz pkt 3.80.
3.42.	Modernizacja ciepłowni w Przemysłu na Elektrociepłownię	Zadanie nie zrealizowane, patrz pkt 3.76.
3.43.	Likwidacja stacji redukcyjnej (GPZ) Jeziórko wraz z nawiązaniem wysokiego i średniego napięcia	Zadanie zrealizowano
GAZOWNICTWO		
Modernizacja gazociągów wysokoprężnych o znaczeniu krajowym		

OCENA REALIZACJI INWESTYCJI CELU PUBLICZNEGO O ZNACZENIU PONADLOKALNYM
 ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego

3.44.	Gazociąg Ø 700 relacji; granica państwa (Ukraina - Jarosław - Rozwadów - granica województwa - Puławy	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.45.	Gazociąg Ø 600 relacji; granica państwa (Ukraina - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.46.	Gazociąg Ø 500 relacji; granica państwa (Ukraina - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.47.	Gazociąg Ø 500/600 relacji; Przemyśl - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.48.	Gazociąg Ø 700 relacji; Jarosław - Sędziszów Młp. - granica województwa - Pogórska Wola	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.49.	Gazociąg Ø 400 relacji; Jarosław - Sędziszów Młp. - granica województwa - Pogórska Wola	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.50.	Gazociąg Ø 300/250 relacji; Jarosław - Rozwadów - granica województwa - Sandomierz	Rozpoczęta przebudowa gazociągu DN 300 na odcinku Kopki - Stalowa Wola
3.51.	Gazociąg Ø 300/400 i 400/500 relacji; Lubaczów - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.52.	Gazociąg Ø 300 relacji Żurawica - Jarosław	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.53.	Gazociąg Ø 250/300 relacji Sędziszów Młp. - granica województwa - Sandomierz	Kontynuowana modernizacja gazociągu DN 300 na odcinku Komorów - Sandomierz
3.54.	Gazociąg Ø 250 relacji Sędziszów Młp. - Warzyce	Kontynuowana przebudowa

3.55.	Gazociąg Ø 300 relacji: Warzyce granica województwa - Gorlice	Kontynuowana przebudowa
3.56.	Gazociąg Ø 200 relacji – Tuszyma - Komorów	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
3.57.	Gazociąg Ø 200 relacji – Lubaczów - granica województwa – Zamość	Zadanie w trakcie realizacji - modernizacja prowadzona jest w sposób ciągły miejscowo i odcinkowo, ze względu na zróżnicowany stan techniczny
Modernizacja tłoczni i węzłów systemowych		
3.58.*	Tłocznie – Jarosław, Maćkowice, Miocin, Lubaczów, Żołyńca, Żurawica	Zrealizowano modernizację tłoczni Jarosław. Zrealizowano modernizację tłoczni Maćkowice. Zrealizowano modernizację tłoczni Jarosław 2* Zrealizowano modernizację tłoczni Miocin*
3.59.	węzły systemowe – Jarosław, Sędziszów, Hermanowice, Rozwadów, Sędziszów, Wygoda	Przebudowano węzeł Rozwadów; modernizowano węzeł rozdzielczo-pomiarowy Jarosław zadanie II, III i IV; zmodernizowano węzeł rozdzielczo-pomiarowy Hermanowice.
Rozbudowa i modernizacja podziemnych zbiorników gazu		
3.60.	Zbiornik „Husów”	Zadanie zrealizowano – poj. czynna 400 mln m ³ , max moc odbioru 5,7 mln m ³ /doba
3.61.	Zbiornik „Brzeźnica”	Zadanie zrealizowano – poj. czynna 65 mln m ³ , max moc odbioru 0,9 mln m ³ /doba
Budowa gazociągów wysokoprężnych i stacji redukcyjno-pomiarowych 1°		
3.62.	Gazociąg Ø 500 relacji; gmina Dębica - Mielec - Borowa - Elektrownia Połaniec (woj. świętokrzyskie) wraz ze stacjami redukcyjno-pomiarowymi 1°	Zadanie nie ujęte w planach rozwoju GAZ-SYSTEMU na lata 2014 - 2023
3.63.	Gazociąg Ø 200 z Kopalni Zalesie do istniejących sieci przesyłowych	Zadanie zrealizowano

3.64.	Gazociąg Ø 300 relacji Zagórz – EC Sanok + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania nie zrealizowano
3.65.	Gazociąg Ø 200 relacji; sieci przesyłowe – EC Rzeszów + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadanie zrealizowano
3.66.*	Gazociąg Ø 200 relacji; od istn. Sieci przesyłowych – EC Stalowa Wola + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania w trakcie realizacji*
3.67.	Gazociąg Ø 200 relacji; od istn. Sieci przesyłowych – EC Przemyśl + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania nie zrealizowano
3.68.	Gazociąg Ø 80 relacji; Skopanie (istn. Gazociąg Ø 125) - Gawłuszowice - Borowa + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (jako wariant poz.1)	Zadania nie zrealizowano
3.69.	Gazociąg Ø 80 relacji; Nisko (istn. Gazociąg Ø 700) – Jarocin + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (wariantowe zasilanie od gazociągu Ø 200 w Biłgoraju (woj. lubelskie).	Zadania nie zrealizowano
3.70.	Gazociąg Ø 100 relacji; Lesko – Ustrzyki Dolne + stacje redukcyjno-pomiarowe 1°	Zadania nie zrealizowano
3.71.	Gazociąg Ø 80 relacji; od gazociągu Ø 500 (Tuligłowy - Mirocin) do Krzywczy + stacja redukcyjno-pomiarowa 1°	Zadania nie zrealizowano
3.72.	Gazociąg wysokoprężny Ø 200 od istniejącego gazociągu przesyłowego na terenie Obszaru Górniczego „Dzików” do miejscowości Książpol	Zadania nie zrealizowano

	i Łukowa (woj. lubelskie)	
3.73.*	Gazociąg wysokoprężny Ø 700 relacji Jarosław - Głuchów	W trakcie realizacji opracowano „studium wykonalności” *
3.74.	Gazociąg Ø 150 relacji; istn. gazociąg Ø 250 - m. Strzyżów	Zadania w trakcie realizacji*
Transport i przeróbka ropy naftowej		
3.75.	Budowa ropociągu z m. Brody (Ukraina) do proj. rafinerii w miejscowości Jeziórko (gm. Grębów) i następnie do ropociągu „Przyjaźń” Rafineria o przerobie 3,0 do 5,0 mln t/rok oraz ropociąg o długości ca 200,0 km (3,75)	Zadania nie zrealizowano, nie aktualne
CIEPŁOWNICTWO		
3.76.	Modernizacja ciepłowni w Przemysłu na Elektrociepłownię – kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie nie zrealizowane Przygotowywany jest projekt modernizacji ciepłowni w innej technologii.
3.77.	Modernizacja „Elektrociepłowni – Rzeszów” – budowa bloku parowo-gazowego	Zadanie zrealizowano
3.78.*	Modernizacja Elektrociepłowni w Stalowej Woli - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie w trakcie realizacji, wykonano: -modernizacja zakładu, w wyniku której nastąpi przebudowa kotła OP-150 nr 10 w Elektrowni Stalowa Wola na kocioł całkowicie opalany biomasa z zastosowaniem palników pyłowych*
3.79.*	Modernizacja Elektrociepłowni w Mielcu - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie zrealizowano* 2010 - 2011 - Zabudowano i oddano do eksploatacji układ kogeneracyjny w postaci silników spalinowych tłokowych zasilanych gazem ziemnym wysokometanowym GZ-50 z sieci średnioprężnej. Silniki są zaopatrzone w generatory oraz w układy do odzysku ciepła z chłodzi

		<p>zamontowanych na silniku oraz ze spalin wylotowych. Łączna moc elektrycznej zainstalowana dwóch układów jest równa 8,428 MWe. Moc cieplna możliwa do odzyskania z członu ciepłowniczego jest równa 7,176 MWt.</p> <p>W celu optymalizacji wykorzystania energii cieplnej w ciągu doby, w ramach przedsięwzięcia wybudowano akumulator ciepła - bezciśnieniowy zbiornik gorącej wody, zaprojektowany zgodnie ze specyfikacją zbiornika na cele magazynowania, według normy EN 14015:2004. Obieg akumulatora ciepła jest obiegiem zamkniętym i nie ma bezpośredniego kontaktu z wodą sieciową. Jej ogrzewanie realizowane jest za pośrednictwem wymiennika ciepła.</p>
3.80.	Modernizacja Elektrociepłowni w Sanoku kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego	Zadanie nie zrealizowane. Została przeprowadzona modernizacja ciepłowni w innej technologii.
GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA		
Gospodarka wodna		
3.81.	Budowa dużych wielofunkcyjnych zbiorników retencyjnych;	
3.82.	„Krempna – Kąty” na rzece Wisłoce (68,0 mln m ³ , 460,0 ha)	Prowadzone postępowanie w sprawie oceny oddziaływania na środowisko
3.83.	„Rudawka Rymanowska” na rzece Wisłok (27,0 mln m ³ , 217,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.84.	„Trzciana – Dukla” na rzece Jasiołka (48,0 mln m ³ , 386,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.85.	„Niewistka – Dynów” na rzece San (372 mln m ³ , 2700,0 ha + 30,0 mln m ³ , 750, 0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.86.	„Krawce” na rzece Łęg (23,0 mln m ³ , 637,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.87.	„Ropczyce” na rzece Wielopolka (19,0 mln m ³ , 430,0 ha)	Zadanie nie zostało zrealizowane

3.88.	Budowa 194 zbiorników „małej retencji”;	Zrealizowano 9 z 194 planowanych zbiorników (tj. 4,64%) Grodzisko Dolne Czyste, Żołyńnia-Tama, Jasionka, Góra Ropczycka, Trzciana – Dyndy, Łukawica, Bolestraszyce, Blizne, Dylągówka
Budowa i modernizacja wałów przeciwpowodziowych		
3.89.*	Modernizacja, przebudowa wałów przede wszystkim przy rzekach: Wisła, Nowy Breń, Stary Breń, San, Wisłoka, Wisłok	Realizacja częściowa - ok. 74 km (ok. 10km* w okresie 2007-2013)
3.90.*	Budowa i odbudowa ca 500,0 km wałów, głównie przy rzekach: Wisła, San, Wisłok, Wisłoka, Stary Breń, Szkło, Wisznia, Łęg, Nowy Breń oraz przy innych rzekach w mniejszym zakresie	Realizacja częściowa - ok. 65 km (ok. 11km* w okresie 2007-2013)
3.91.*	Regulacja rzek i potoków:	Realizacja częściowa - ok.47 km (ok. 16km* w okresie 2007-2013)
Zaopatrzenie w wodę i gospodarka ściekowa		
3.92.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Zwiężycy dla ca 180 319 mieszkańców i miejscowości: miasto Rzeszów oraz Zwiężycza, Boguchwała, Niechobrz, Raclawówka, Biała, Matysówka, Budziwój, Załęże, Miłocin	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.93.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Sieniawie dla ca 74 735 mieszkańców i miejscowości: Krosno, Rymanów, Besko, Iwonicz, Iwonicz Zdrój, Zarszyn, Sieniawa,	Zadanie nie zostało zrealizowane

	Odrzykoń, Korczyna, Miejsce Piastowe	
3.94.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w Szczepańcowej dla ca 77 098 mieszkańców i miejscowości: miasto Krosno oraz Jedlicze, Potok, Szczepańcowa, Świerzowa Polska, Zręcin, Miejsce Piastowe, Łężany, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.95.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z Wisłoka w Iskrzyni dla ca 62 764 mieszkańców i miejscowości: Krosno, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.96.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Zaslawiu i Trepczy dla ca 52 643 mieszkańców i miejscowości: miasto Sanok, i Zagórz, i wsie: Zaslów, Zahutyń, Trepcza oraz przewidywane do podłączenia wsie: Bykowce, Płowce, Stróże Małe, Wujskie, Załuż, Pisarowce, Czerteż, Zabłotce, Sanoczek	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.97.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłoka w Dębicy dla ca 49 211 mieszkańców miasta Dębicy	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.98.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Jarosławiu dla ca 43 869 mieszkańców miasta Jarosławia oraz wsi Munina	Zadanie nie zostało zrealizowane

3.99.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia powierzchniowego z rzeki Wisłoka w Jasle dla ca 38 905 mieszkańców miasta Jasła	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.100.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęć wody powierzchniowej ze zbiornika Solina dla ca 10 334 mieszkańców i miejscowości: miasto Ustrzyki Dolne i miejscowości oraz ośrodków wypoczynkowych usytuowanych wokół zbiornika	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.101.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Przemyślu dla ca 72 700 mieszkańców miasta Przemyśla	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.102.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z potoku Chyrowskiego dla mieszkańców miasta Dukla	Zadanie nie zostało zrealizowane
3.103.	Utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w m. Trzciana dla mieszkańców miasta i gminy Dukla	Zadanie nie zostało zrealizowane
TELEKOMUNIKACJA		
3.104.	Budowa magistrali światłowodowej „high-tech” łączącej cztery województwa w południowej części Polski z województwem podkarpackim	Podjęto działania polegające na wykonaniu „Studium możliwości rozwoju internetu szerokopasmowego w województwie podkarpackim w ramach projektu ED-C III VIA REGIA”
3.105.	Budowa linii światłowodowej relacji: Ustrzyki Dolne – Krościenko - Ukraina	Zadanie zrealizowane
3.106.	Budowa linii światłowodowej relacji: Iwonicz –	Zadanie zrealizowane

	Rymanów – Jaśliska - Komańcza	
GOSPODARKA ODPADAMI		
3.107.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Rzeszowie	Zrealizowano część ZZO „Rzeszów” jedynie dla miasta Rzeszowa i nie prowadzi się żadnych działań w celu opracowania rozwiązań dla całego ZZO.
3.108.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Tarnobrzegu	Zaniechano działań i obecnie obowiązujący „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” nie przewiduje tej lokalizacji ZZO w tym miejscu
3.109.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w m. Paszczyzna (gmina Dębica)	Podjęto działania w innej formule organizacyjnej
3.110.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w gminie Zarszyn lub alternatywnie w miejscowości Średnie Wielkie (gmina Zagórz)	Nie podjęto działań
3.111.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w m. Kozodrza (gm. Ostrów)	Podjęto działania w innej formule organizacyjnej
3.112.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Młynach (gm. Radymno)	Nie podjęto żadnych działań.
3.113.	Budowa Zakładu Utylizacji Odpadów zlokalizowanego na terenie pow. jasielskiego.	Zrealizowano ZZO „Krosno”, które działać będzie w innej formule organizacyjnej.
3.114.	Budowa i modernizacja Zakładu Utylizacji Odpadów „Leżajsk –Giedlarowa – Nowa Sarzyna” (gmina Leżajsk)	Podjęto działania w innej formule organizacyjnej
3.115.	Likwidacja mogielników	Zadanie zrealizowane
Obowiązujący od 27 sierpnia 2012 roku „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” zmienił regiony gospodarowania odpadami komunalnymi na obszarze województwa podkarpackiego na następujące:		

Region „Południowo Zachodni” *		
Region „Południowo – Wschodni” Region „Zachodni” Region „Centralny” Region „Wschodni” Region „Północny”		
OBRONNOŚĆ I BEZPIECZEŃSTWO		
3.116.*	Przebudowa i modernizacja techniczna Sił Zbrojnych RP w latach 2001 – 2006 w tym: <ul style="list-style-type: none"> - restrukturyzacja jednostek wojskowych (zmniejszenie ilości), - modernizacja obiektów wojskowych (np.: zmniejszenie stref strzelnic wojskowych itd.), - modernizacja poligonów „Nowa Dęba – Lipa”, „Trzcianiec”, - budowa lotnisk („Stany”, „Obsza”), - budowa drogowych odcinków lotniskowych (Jażwiny gmina Czarna Tarnawska, Łukawiec gmina Trzebownisko na autostradzie A-4). 	Zrealizowano: <ul style="list-style-type: none"> - restrukturyzacje jednostek wojskowych, - modernizację poligonów. W trakcie realizacji: <ul style="list-style-type: none"> - budowa drogowego odcinka lotniskowego na autostradzie A4 „Jażwiny” gmina Czarna Tarnawska* Nie zrealizowano: <ul style="list-style-type: none"> - budowy lotnisk („Stany”, „Obsza”), - budowy drogowego odcinka lotniskowego na autostradzie A4 „Łukawiec” gmina Trzebownisko.
3.117.	Tworzenie Powiatowych Centrów Powiadamiania Ratowniczego.	Zadanie w trakcie realizacji.

3. PODSUMOWANIE

Ocena realizacji inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym ujętych w obowiązującym Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego obejmuje działania i zadania z zakresu gospodarki przestrzennej, których realizacja jest niezbędna dla osiągnięcia założonych w planie celów. Zostały one podzielona na:

- działania i zadania zrealizowane,
- działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane,
- działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji.

Wykaz działań i zadań w ujęciu przedmiotowym został podzielony na trzy dziedziny: środowisko naturalne i kulturowe, infrastrukturę społeczno-ekonomiczną oraz infrastrukturę techniczną.

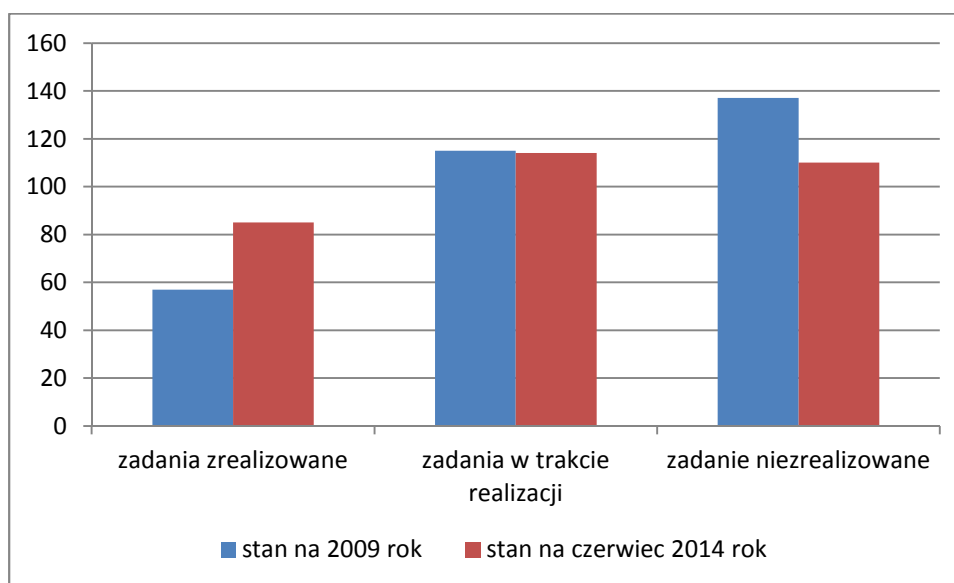
W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego zostało ujętych 309 działań i zadań przewidzianych do realizacji do 2030 roku. Według stanu na czerwiec 2014 r. zostało zrealizowane 85 zadań (tj. 27% wszystkich zadań i działań), 114 zadań (tj. 37%) jest w trakcie realizacji, bądź zostało częściowo zrealizowanych, natomiast wobec 110 zadań (tj. 36%) nie podjęto żadnych prac zmierzających do ich realizacji.

Realizacja zadań ogółem (stan na czerwiec 2014 r.)

Porównując stan realizacji zadań i działań w roku 2014 do roku 2009 należy zauważyć, iż znacznie zwiększyła się ilość już zrealizowanych zadań przy zmniejszającej się liczbie zadań w trakcie realizacji lub nierealizowanych. Bez wątpienia wpływ na to miała możliwość pozyskania bezzwrotnych środków z funduszy Unii Europejskiej oraz już zaawansowane prace we wcześniejszym okresie.

Realizacja zadań ogółem (stan na 2009 r. i czerwiec 2014 r.)

Na uwagę zasługuje fakt, iż 64% wszystkich działań i zadań zostało zrealizowanych bądź jest w trakcie realizacji. Należy zatem stwierdzić, że przyjęte w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego inwestycje o znaczeniu ponadlokalnym zostały wskazane w sposób prawidłowy i dający możliwość dalszego rozwoju województwa.

Po przeprowadzeniu oceny i analizy realizacji działań i zadań, które nie zostały zrealizowane można stwierdzić, że wśród nich są zadania nieobjęte obowiązującymi dokumentami strategicznymi i programami operacyjnymi, bądź nie uzyskały możliwości finansowania. Do grupy tej należy zaliczyć również zadania i działania o znaczeniu lokalnym, które zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (tekst jednolity: Dz. U. z 2010 r. nr 102 poz. 651 z późn. zm.) nie można zaliczyć do inwestycji celu publicznego.

Część zadań wobec których nie podjęto żadnych działań, a są zgodne z polityką Unii Europejskiej, będą realizowane w miarę pozyskania środków finansowych.

Dostosowanie polskiego prawodawstwa do wymagań polityki Unii Europejskiej pozwoliło na większą skuteczność realizowania zadań. Bezpośrednio wynika to z możliwości pozyskiwania bezzwrotnych środków finansowych na ww. zadania.

Należy również podkreślić, iż w okresie obowiązywania Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (od 2002 r. do chwili obecnej) zostało zrealizowanych wiele dodatkowych zadań o znaczeniu ponadlokalnym nieuwzględnionych w PZPWP, w oparciu o obowiązujące przepisy dotyczące lokalizacji inwestycji celu publicznego oraz tzw. „specustawy”, m.in. o zasadach przygotowania i realizacji inwestycji w zakresie dróg publicznych, lotnisk użytku publicznego, dotyczących linii kolejowych, wspierania rozwoju usług i sieci telekomunikacyjnych. Inwestowano głównie w dziedzinie infrastruktury społeczno-gospodarczej, co świadczy o dużej aktywności samorządów lokalnych w działaniach na rzecz rozwoju swoich jednostek, a tym samym rozwoju województwa podkarpackiego. Dotyczy to rozwoju bazy dydaktycznej uczelni wyższych, rozbudowy oraz budowy szpitali, poprawy infrastruktury sportowej i rekreacyjno-wypoczynkowej, rozwoju bazy turystycznej, gospodarki pozarolniczej (inwestycje, innowacje, nowe technologie). W dziedzinie infrastruktury technicznej realizowane zadania w dużej mierze odnosiły się do odnawialnych źródeł energii – budowy farm wiatrowych, budowy i montażu kolektorów słonecznych, systemu fotowoltaicznego oraz budowy gazociągów wysokoprężnych, infrastruktury szerokopasmowej.

Szczegółowy wykaz inwestycji nie zrealizowanych w poszczególnych dziedzinach wraz z analizą ich aktualności oraz przyczyn niezrealizowania, został sporządzony osobno dla każdej dziedziny i umieszczony poniżej. W nawiasach podano numer zadania z wykazu zadań i działań w ujęciu przedmiotowym.

ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE – 74 działania i zadania

	Działania i zadania zrealizowane	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji
Stan na 2009 rok	5	33	36
Stan na czerwiec 2014 r.	6	37	31

Realizacja zadań w dziedzinie środowisko (stan na czerwiec 2014 r.)

WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE:

Rozwój systemu ochrony obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych i najbardziej wartościowych zasobach przyrodniczych:

- prace dokumentacyjno-wdrożeniowe, których celem będzie utworzenie Parku Krajobrazowego Puszczy Sandomierskiej (1.3.)
- utworzenie Parku Krajobrazowego Doliny Środkowej Wisły (1.4.),
- powiększenie Parku Krajobrazowego Pasma Brzanki (1.5.),
- docelowo utworzenie Kuryłowsko – Sieniawsko – Lubaczowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (1.6.),
- docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Dynowskiego (1.7.),
- docelowo utworzenie Zaklikowsko - Ulanowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (1.8.),
- docelowo utworzenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Wisły (1.9.),
- docelowo powiększenie Obszaru Chronionego Krajobrazu Pogórza Strzyżowskiego (1.10.),
- powiększenie Przecławskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (1.11.),

Racjonalne wykorzystanie zasobów kopalin – rozwój funkcji uzdrowiskowej, obszary górnicze:

- utworzenie uzdrowiska w Sierakowie gm. Harasiuki (1.13.),
- utworzenie uzdrowiska w Komańczy gm. Komańcza (1.14.),
- utworzenie uzdrowiska w Rabem gm. Baligród (1.15.),
- utworzenie uzdrowiska w Rudawce Rymanowskiej gm. Rymanów (1.16.),

- utworzenie uzdrowiska w Czarnej gm. Czarna (1.17.),
- utworzenie uzdrowiska w Lubeni gm. Lubenia oraz w Hyżnem – Nieborowie gm. Hyżne (1.18.),
- utworzenie uzdrowiska w Birczy gm. Bircza (1.19.),
- utworzenie uzdrowiska w miejscowości Lutowiska (1.21.),
- utworzenie uzdrowiska w miejscowości Stara Wieś, Zmiennica, Przysietnica (1.22.),
- utworzenie Obszaru Górniczego „Lipnica – Dzikowiec” – wydobywanie gazu (pow. kolbuszowski) (1.24.),
- wykorzystanie zasobów wód geotermalnych w rozwoju funkcji turystyczno-uzdrowiskowej i do celów gospodarczych – szczegółowe rozpoznanie zasobów (1.25.).

Ochrona wód:

- realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Dulczy (1.42.),
- realizacja współpracy z woj. małopolskim w sprawie poprawy stanu czystości rzeki Czarna Tarnowska (1.43.).

Ochrona i rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako jednego z elementów kreowania produktu turystycznego:

- „**Ruiny klasztoru karmelitów w Zagórz**” z przełomem rzeki Osławy (gm. Zagórz, pow. sanocki) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony (zadanie priorytetowe) (1.56.),
- „**Ruiny zamku w Mrukowej**” (gm. Osiek Jasielski pow. Jasielski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony (1.58.),
- „**Dolina Łopienki**” (gm. Cisna pow. Leski), obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.59.),
- „**Ruiny zamku Sobień w Monastercu**” (gm. Lesko, pow. leski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.61.),
- „**Dolina Sanu**” (gm. Dynów – pow. rzeszowski, gm. Dubiecko, gm. Krzywca, gm. i miasto Przemyśl – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.62.),
- „**Kolejka wąskotorowa Przeworsk–Dynów**” (gm. Dynów – pow. rzeszowski, gm. Przeworsk, gm. Kańczuga, gm. Jawornik Polski – pow. przeworski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie różnorodnymi formami ochrony (1.63.),
- „**Ruiny zamku Kamieniec**” wraz z otoczeniem (gm. Korczyzna i Wojaszówka – pow. krośnieński) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony (1.64.),

- „**Dolina Wiaru**” (gmina Fredropol – pow. przemyski) obszar wytypowany do objęcia studiami programowo-przestrzennymi i w ich obrębie docelowo różnorodnymi formami ochrony (1.65.).

Współpraca transgraniczna:

- utworzenie TOCH „**Beskid Niski**”, w skład którego na Podkarpaciu wchodziłyby: Magurski Park Narodowy i Jaśliski Park Krajobrazowy, część Obszaru Chronionego Krajobrazu Beskidu Niskiego oraz obszary kilkudziesięciu istniejących i projektowanych rezerwatów przyrody (1.73.).

USTOSUNKOWANIE SIĘ DO ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE ŚRODOWISKO NATURALNE I KULTUROWE

W okresie obowiązywania PZPWP radykalnie zmieniła się polityka ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego, oraz krajobrazu, wymuszona nie tylko wymaganiami dyrektyw unijnych i implementacją prawa unijnego do przepisów krajowych, ale też zwiększeniem się wiedzy prawnej i świadomości ekologicznej społeczeństwa.

Powstały nowe dokumenty strategiczne i programowe, określające nowe priorytety działań.

Rozwój systemu ochrony obszarów o najwyższych walorach krajobrazowych i najbardziej wartościowych zasobach przyrodniczych - Zadania nr: 1.3., 1.4., 1.5., 1.6., 1.7., 1.8., 1.9., 1.10., 1.11., są nieaktualne ze względu na zmianę polityki ochrony środowiska i ochrony krajobrazu. Na obszarze województwa znajduje się wiele cennych siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk różnych gatunków zwierząt, roślin i grzybów, wymagających ochrony poprzez wybranie najbardziej skutecznej formy. Obecne działania skupiają się na spełnieniu wymagań nałożonych dyrektywami UE i przepisami prawa krajowego w zakresie poszanowania i zachowania różnorodności biologicznej m.in. poprzez wdrożenie Europejskiej Sieci Obszarów Chronionych Natura 2000 i zapewnieniu powiązań pomiędzy nimi (korytarze ekologiczne), odejście od tworzenia nowych, nieskutecznych form ochrony (np. w postaci obszarów chronionego krajobrazu) i właściwym zarządzaniu zasobami m.in. poprzez plany ochrony i zadania ochronne. Ponadto brak jest jednak akceptacji społecznej dla zwiększania obszarów objętych ochroną przyrody, z uwagi na wynikające z tego ograniczenia w zainwestowaniu terenów. W projekcie zmiany PZPWP wskazuje się konkretne formy ochrony przyrody jeżeli zostały one przesądzone lub zapisane w dokumentach strategicznych, programowych albo były wnioskowane do wprowadzenia w planie przez organ kompetentny do jej utworzenia.

Racjonalne wykorzystania zasobów kopalin, rozwój funkcji uzdrowiskowej, tworzenia obszarów górniczych – zadania nr: 1.13., 1.14., 1.15., 1.16., 1.17., 1.18., 1.19., 1.21., 1.22. nie zostały zrealizowane ze względu na zaostrzenie przepisów prawnych związanych z utworzeniem obszaru ochrony uzdrowiskowej lub uzdrowiska. Ww. zadania zgłoszone zostały jako wnioski do pierwszej edycji PZPWP lub zostały określone w studiach uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin i uznane za wspomagające określone obszary województwa. Zadania te nie będą realizowane w zapisanej wcześniej formie. W projekcie planu pozostawiono jedynie ogólny zapis umożliwiający rozwój funkcji uzdrowiskowej na terenie całego województwa.

Obecnie o miejscu powstania uzdrowiska zadecydują lokalne uwarunkowania tj. występowanie wód mineralnych oraz aktywność gmin związana z udokumentowaniem występowania wód leczniczych i stworzeniem warunków do powstania uzdrowiska (m.in. ochrona zasobów, opracowanie planów miejscowych, pozyskanie inwestora strategicznego), co wynika z ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (tj. Dz. U. z 2012 r. poz. 651, 742).

W „Strategii rozwoju województwa – podkarpackie 2020” – zakłada się poprawę dostępu do specjalistycznej opieki medycznej (kierunek działań 2.5.1), czego efektem ma być poprawa bazy ochrony zdrowia i lecznictwa uzdrowiskowego poprzez budowę i modernizację istniejącej infrastruktury oraz poprawę wyposażenia w celu jej dostosowania do potrzeb i uwarunkowań demograficznych, epidemiologicznych i prawnych.

Zadania nr: 1.24. i 1.25. nie będą kontynuowane w zapisanej formie z uwagi na obowiązujące w tym zakresie przepisy prawne, a także uwarunkowania koniunkturalne. Utworzenie nowego obszaru górniczego i wydobywanie wód termalnych następuje wyłącznie po uzyskaniu koncesji na wydobywanie kopaliny ze złoża, na wniosek zainteresowanej osoby fizycznej lub prawnej, co wynika z ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. - Prawo geologiczne i górnicze (tj. Dz.U. 2014 poz. 613). Kwestie ochrony i wykorzystania kopaliny zostaną określone w kierunkach i polityce zagospodarowania przestrzennego województwa.

Ochrona wód – Zadania nr: 1.42. i 1.43. nie będą kontynuowane w zapisanej formie z uwagi na nowe przepisy prawne w zakresie ochrony wód, obowiązujące dokumenty zarządzania środowiskiem (m.in. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, Program wodno-środowiskowy kraju), obligujące do ochrony i poprawy stanu wód na wskazanych obszarach oraz z uwagi na to, że monitoring wód i współpraca w tym zakresie prowadzona jest zgodnie z planem pracy WIOŚ w Rzeszowie.

Środowisko kulturowe – Zadania nr: 1.56., 1.58., 1.59., 1.61., 1.62., 1.63., 1.64., 1.65., nie będą realizowane w zapisanej formie. Obecnie obowiązująca ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa zakres i formę ochrony zabytków oraz opieki

nad nimi, a priorytety i działania określa wojewódzki program opieki nad zabytkami, zaś na poziomie lokalnym - sporządzane obligatoryjnie gminne i powiatowe programy opieki nad zabytkami. Opracowania koncepcyjne, czy studialne, w tym również studia programowo-przestrzenne, mogą być sporządzane w powiązaniu z dokumentami strategicznymi i programowymi opracowywanymi dla ww. obszarów.

INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA – 119 działania i zadania

	Działania i zadania zrealizowane	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji
Stan na 2009 rok	39	37	43
Stan na czerwiec 2014 r.	62	20	37

Realizacja zadań w dziedzinie infrastruktura społeczno-ekonomiczna (stan na czerwiec 2014 r.)

WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-EKONOMICZNA:

Szkolnictwo:

- budowa liceum ogólnokształcącego w miejscowości Borowa w gminie Czarna pow. Dębicki (2.10.),

- budowa szkoły średniej LO wraz z salą sportową pełnowymiarową w Chorkówce, pow. Krośnieński (2.25.),
- budowa szkoły ponadgimnazjalnej w Grodzisku Dolnym, pow. Leżajski (2.32.),
- zorganizowanie Zawodowej Szkoły Wyższej w Nowej Sarzynie (2.33.),
- budowa Zespołu Szkół Ekonomicznych w Nowej Dębie (2.86.).

Ośrodki lecznicze:

- utworzenie ponadlokalnego ośrodka społecznego leczniczo – rehabilitacyjnego we wsi Wesoła gm. Nozdrzec pow. Brzozowski (2.4.),
- budowa kompleksu rekreacyjno-leczniczego z wykorzystaniem wód geotermalnych w gm. Wiśniowa (2.82.)
- budowa zakładu rekreacyjno-balneologicznego w rejonie Zalesia w Rzeszowie (2.101.).

Infrastruktura wypoczynkowa:

- utworzenie ośrodków turystyczno – sportowych nad Sanem gmina Dydnia pow. brzozowski (2.6.),
- budowa ośrodka wypoczynkowo – sportowego „Maziarnia” w Wilczej Woli gmina Dzikowiec, pow. Kolbuszowski (2.18.),
- utworzenie ośrodka rekreacyjno-sportowego przy zbiorniku retencyjnym „Łączki Kucharskie”, gmina Ropczyce (2.51.),
- budowa ośrodka sportu i rekreacji nad projektowanym zbiornikiem retencyjnym „Pogwizdów Stary – Raniżów, gm. Głogów Małopolski, pow. Rzeszowski (2.54.),
- budowa ośrodka wypoczynku i rekreacji w Lipiu, gm. Głogów Małopolski (2.55.),
- Utworzenie ośrodka wypoczynku, turystyki i sportu oraz ośrodka hipoterapii w Zabajce, gm. Głogów Małopolski (2.56.),
- budowa bazy sportowo-turystycznej na terenie gminy Tyczyn (2.66.),
- realizacja parku wypoczynku i rekreacji „Laski Matysowskie” wraz z ogrodem botanicznym w Rzeszowie (2.100.).

Ośrodki opieki społecznej:

- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy, gmina Rokietnica pow. Jarosławski (2.12.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w Jaśle (2.14.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Kołaczyce (2.15.),
- budowa Domu Spokojnej Starości w Korczyni, pow. Krośnieński (2.21.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy dla osób z zaburzeniami psychicznymi na ok. 30 miejsc w Leżajsku (2.29.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Radomyśl Wielki, pow. Mielecki (2.41.),
- budowa Domu Pomocy Społecznej w Przecławiu, pow. Mielecki (2.42.),
- utworzenie Domu Pomocy Społecznej na terenie pow. Nizańskiego (2.43.),

- budowa Domu Pomocy Społecznej w Rudniku nad Sanem (2.44.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Krzeszów, pow. Nizański (2.45.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gm. Ulanów, pow. Nizański (2.46.),
- utworzenie Środowiskowego Domu Samopomocy w gminie Boguchwała, pow. rzeszowski (2.62.),
- budowa Domu Pomocy Społecznej w Radomyślu nad Sanem, pow. stalowowolski (2.77.),
- budowa Domu Pomocy Społecznej w Strzyżowie – Łętowni, pow. Strzyżowski (2.79.).

Inne:

- realizacja projektu EDEN w Stalowej Woli (2.72.),
- budowa rafinerii „Jeziórko” w gminie Grębów, pow. Tarnobrzegi (2.85.),
- budowa teatru muzycznego w Rzeszowie (2.91.),
- utworzenie muzeum Centralnego Okręgu Przemysłowego w Rzeszowie (2.92.),
- budowa obiektów dla potrzeb konsulatów Słowacji i Ukrainy w Rzeszowie (2.98.),
- budowa obiektów dla potrzeb Archiwum Państwowego w Rzeszowie (2.99.),
- budowa galerii sztuki współczesnej w Przemyślu (2.107.).

**USTOSUNKOWANIE SIĘ DO ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY
ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA SPOŁECZNO-
EKONOMICZNA**

Po przeanalizowaniu działań i zadań, wobec których nie podjęto realizacji, można stwierdzić, że **są to zadania, których** na mocy art. 39 ust.3, pkt 3 obowiązującej ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jedn. Dz.U. z 2012 r. poz. 647 z późn. zm.), **nie można zakwalifikować do inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym** (dotyczy zadań nr: 2.72., 2.82., 2.91., 2.92., 2.98., 2.99., 2.100., 2.101., 2.107.).

Ponadto w grupie tej znajdują się **działania i zadania o znaczeniu lokalnym**, których zgodnie z art. 6 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (Dz. U. z 2014 poz. 518), **nie można zaliczyć do inwestycji celu publicznego** (dotyczy zadań nr: 2.6., 2.10., 2.12., 2.14., 2.15., 2.18., 2.32., 2.41., 2.51., 2.54., 2.55., 2.56., 2.62., 2.66., 2.77., 2.86.).

Zadania/działania są już **nieaktualne** - z ich realizacji zrezygnowano, ze względu na zaistniałe w latach 2002 - 2014 uwarunkowania (dotyczy zadań: 2.4., 2.21., 2.25., 2.29., 2.33., 2.42., 2.43., 2.44., 2.45., 2.46., 2.79., 2.85.).

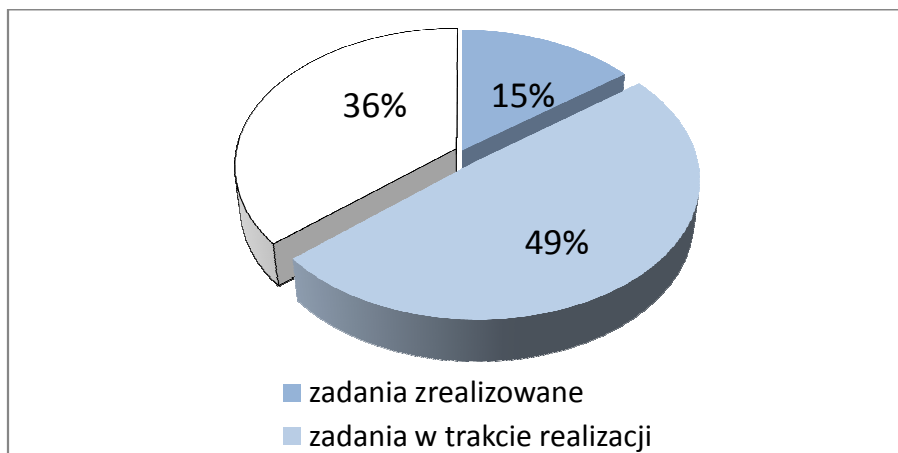
Zadania przewidziane do realizacji w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP) zostały określone w długiej perspektywie czasowej, do 2030 r. Zadania wobec których nie podjęto żadnych działań, a wpisują się w politykę przestrzennego zagospodarowania województwa, będą mogły być umieszczone w PZPWP, jeżeli zostaną ujęte w dokumentach i w programach regionalnych i krajowych (art. 39 ust.3, pkt 3 ustawy o pizp) (dotyczy zadań: 2.98., 2.99.).

Pozostałe będą określone w innej formie lub w innym kontekście, w kierunkach i polityce przestrzennego zagospodarowania województwa podkarpackiego w zakresie infrastruktury społeczno-gospodarczej (dotyczy działań: 2.82, 2.91., 2.92., 2.100., 2.101., 2.107.).

INFRASTRUKTURA TECHNICZNA – 116 działania i zadania

	Działania i zadania zrealizowane	Działania i zadania w trakcie realizacji lub częściowo zrealizowane	Działania i zadania, wobec których nie podjęto realizacji
Stan na 2009 rok	13	45	58
Stan na czerwiec 2014 r.	17	57	42

Realizacja zadań w dziedzinie infrastruktura techniczna (stan na czerwiec 2014 r.)

WYKAZ DZIAŁAŃ I ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA TECHNICZNA:

System komunikacji:

- modernizacja drogi krajowej nr 84; w tym budowa obwodnic w miejscowościach Lesko i Ustrzyki Dolne (3.10.),

- budowa nowych odcinków dróg wojewódzkich (3.14.):
 - Borowa – Baranów Sandomierski („Trasa Nadwiślańska”),
 - Tylawa – Krempna – Uście Gorlickie („Droga Karpacka”),
 - Zarzecze – Biłgoraj,
 - Tyczyn – Boguchwała,
 - Werchrata – Prusie – Hrebenne,
 - przebudowa ciągu dróg powiatowych i gminnych do parametrów drogi wojewódzkiej wzdłuż wschodniej granicy z Ukrainą.
- linie kolejowe o znaczeniu państwowym:
 - uruchomienie granicznego przejścia kolejowego w Malhovicach (3.17.),
- linie kolejowe o znaczeniu lokalnym:
 - linia kolejowa relacji Dębica – Łódź Kaliska; modernizacja i elektryfikacja (3.21.),
 - linia kolejowa relacji Munina – Hrebenne; modernizacja i elektryfikacja (3.22.),
 - linia kolejowa relacji Rozwadów – Lublin; modernizacja i elektryfikacja (3.23.),
 - linia kolejowa relacji Stalowa Wola – Zamość; modernizacja i elektryfikacja (3.24.),
 - linia kolejowa relacji Zagórz – Łupków; modernizacja i elektryfikacja (3.26.).
- lotniska:
 - modernizacja lotniska lokalnego w Turbii (3.29.).

Energetyka:

- elektroenergetyka:
 - budowa Elektrociepłowni w Sanoku (3.41.),
 - modernizacja ciepłowni w Przemyśle na Elektrociepłownię (3.42.).

Gazownictwo:

- budowa gazociągów wysokoprężnych i stacji redukcyjno-pomiarowych 1°:
 - gazociąg Ø 500 relacji; gmina Dębica – Mielec – Borowa – Elektrownia Połaniec (woj. świętokrzyskie) wraz ze stacjami redukcyjno-pomiarowymi 1° (3.62.),
 - gazociąg Ø 300 relacji Zagórz – EC Sanok + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (3.64.),
 - gazociąg Ø 200 relacji: od istn. sieci przesyłowych – EC Przemyśl + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (3.67.),
 - gazociąg Ø 80 relacji: Skopanie (istn. Gazociąg Ø 125) – Gawłuszowice – Borowa + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (jako wariant poz.1) (3.68.),
 - gazociąg Ø 80 relacji: Nisko (istn. Gazociąg Ø 700) – Jarocin + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (wariantowe zasilanie od gazociągu Ø 200 w Biłgoraju (woj. lubelskie) (3.69.),

- gazociąg Ø 100 relacji: Lesko – Ustrzyki Dolne + stacje redukcyjno-pomiarowe 1° (3.70.),
- gazociąg Ø 80 relacji: od gazociągu Ø 500 (Tuligłowy-Mirocin) do Krzywczy + stacja redukcyjno-pomiarowa 1° (3.71.),
- gazociąg wysokoprężny Ø 200 od istniejącego gazociągu przesyłowego na terenie Obszaru Górniczego „Dzików” do miejscowości Księżpol i Łukowa (woj. lubelskie) (3.72.),
- transport i przeróbka ropy naftowej :
 - budowa ropociągu z m. Brody (Ukraina) do proj. rafinerii w miejscowości Jeziórko (gm. Grębów) i następnie do ropociągu „Przyjaźń”. Rafineria o przerobie 3,0 do 5,0 mln t/rok oraz ropociąg o długości ca 200,0 km (3.75.)

Ciepłownictwo:

- modernizacja ciepłowni w Przemyślu na Elektrociepłownię – kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego (3.76.),
- modernizacja Elektrociepłowni w Sanoku - kogeneracja z wykorzystaniem paliwa gazowego (3.80.).

Gospodarka odpadami:

- budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w Tarnobrzegu (3.108.),
- budowa Zakładu Utylizacji Odpadów w gminie Zarszyn lub alternatywnie w miejscowości Średnie Wielkie (gmina Zagórz) (3.110.),
- budowa Zakładu Utylizacji Odpadów na terenie powiatu jasielskiego (3.113.).

Gospodarka wodno-ściekowa:

- gospodarka wodna (budowa dużych wielofunkcyjnych zbiorników retencyjnych):
 - „Rudawka Rymanowska” na rzece Wisłok (27,0 mln m³ / 217,0 ha) (3.83.),
 - „Trzciana – Dukla” na rzece Jasiołka (48,0 mln m³ / 386,0 ha) (3.84.),
 - „Niewistka – Dynów” na rzece San (372 mln m³ / 2700,0 ha + 30,0 mln m³ / 750, 0 ha) (3.85.),
 - „Krawce” na rzece Łęg (23,0 mln m³ / 637,0 ha) (3.86.),
 - „Ropczyce” na rzece Wielopolka (19,0 mln m³ / 430,0 ha) (3.87.).
- zaopatrzenie w wodę i gospodarka ściekowa:
 - utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Zwiężycy dla ca 180 319 mieszkańców i miejscowości: miasto Rzeszów oraz Zwiężycza, Boguchwała, Niechobrz, Raclawówka, Biała, Matysówka, Budziwój, Załęże, Miłocin (3.92.),
 - utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłok w Sieniawie dla ca 74 735 mieszkańców i miejscowości: Krosno, Rymanów, Besko, Iwonicz, Iwonicz Zdrój, Zarszyn, Sieniawa, Odrzykoń, Korczyzna, Miejsce Piastowe (3.93.),

- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w Szczepańcowej dla ca 77 098 mieszkańców i miejscowości: miasto Krosno oraz Jedlicze, Potok, Szczepańcowa, Świerzowa Polska, Zręcin, Miejsce Piastowe, Łężany, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń (3.94.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z Wisłoka w Iskrzyni dla ca 62 764 mieszkańców i miejscowości: Krosno, Iskrzynia, Krościenko Wyżne, Korczyna, Odrzykoń (3.95.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Zaslawiu i Trepczy dla ca 52 643 mieszkańców i miejscowości: miasto Sanok i Zagórz oraz wsie: Zaslów, Zahutyń, Trepcza oraz przewidywane do podłączenia wsie: Bykowce, Płowce, Stróże Małe, Wujskie, Załuż, Pisarowce, Czerteż, Zabłotce, Sanoczek (3.96.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Wisłoka w Dębicy dla ca 49 211 mieszkańców miasta Dębicy (3.97.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Jarosławiu dla ca 43 869 mieszkańców miasta Jarosławia oraz wsi Munina (3.98),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia powierzchniowego z rzeki Wisłoka w Jaśle dla ca 38 905 mieszkańców miasta Jasła (3.99.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęć wody powierzchniowej ze zbiornika Solina dla ca 10 334 mieszkańców i miejscowości: miasto Ustrzyki Dolne i miejscowości oraz ośrodków wypoczynkowych usytuowanych wokół zbiornika (3.100.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki San w Przemyślu dla ca 72 700 mieszkańców miasta Przemyśla (3.101.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z potoku Chyrowskiego dla mieszkańców miasta Dukła (3.102.),
- utworzenie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej z rzeki Jasiołka w m. Trzciana dla mieszkańców miasta i gminy Dukła (3.103.).

USTOSUNKOWANIE SIĘ DO ZADAŃ, KTÓRE NIE ZOSTAŁY ZREALIZOWANE W DZIEDZINIE INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

System komunikacji:

Większość niezrealizowanych inwestycji z zakresu infrastruktury komunikacyjnej spowodowana jest brakiem środków finansowych (zadania nr: 3.10., niektóre z 3.14., 3.21., 3.22., 3.23., 3.24., 3.26., 3.29.).

Żadne z ww. zadań nie znalazło się na listach inwestycji finansowanych ze środków unijnych, dla zadania 3.21. zostało wykonane Studium Wykonalności: „Rewitalizacja linii kolejowej nr 25 Łódź Kaliska – Dębica, odcinek Tarnobrzeg (Ocice) – Mielec – Dębica.

Nie oznacza to jednak, że inwestycje te nie powinny być zrealizowane, a jedynie, że ich realizacja przesunie się w czasie. Każda budowa, modernizacja, przebudowa drogi, poprawa jej stanu technicznego z uwzględnieniem bezpieczeństwa ruchu lekkiego (pieszy i rowerowy) oraz modernizacja linii kolejowych, uruchamianie nowych połączeń kolejowych wpływa na poprawę dostępności regionu.

W przypadku zadania wymienionego w pkt 3.14., dotyczącego budowy odcinka drogi wojewódzkiej Tyczyn-Boguchwała, zlokalizowane jest ono na terenie miasta Rzeszowa w związku z tym jest to inwestycja miejska.

Brak realizacji zadania 3.17. oraz brak działań zmierzających do jego realizacji spowodowany jest brakiem zainteresowania uruchomieniem takiego przejścia po stronie Ukrainy.

Energetyka:

Inwestycje 3.41 i 3.42 uznano za niezrealizowane ponieważ zrezygnowano z wykorzystania paliwa gazowego i nie wprowadzono kogeneracji przy modernizacji EC Sanok oraz nie planuje się przy modernizacji EC Przemyśl.

Gazownictwo:

Ze względu na zmianę koncepcji rozbudowy elektrowni o nowy blok energetyczny oparty na współspalaniu węgla i biomasy odstąpiono od realizacji gazociągu DN 500 relacji Dębica - Mielec - Borowa - Elektrownia Połaniec (3.62.).

Brak realizacji zadań nr: 3.64. i 3.67. (tj. budowa gazociągów, które miały zasilac EC Sanok i EC Przemyśl) wynika ze zmiany technologii tych ciepłowni.

Główni operatorzy sieci: GAZ-SYSTEM S.A. i Polska Spółka Gazownictwa Sp. z o.o. Oddział w Tarnowie nie uwzględnili w swoich „Planach Rozwoju.....” inwestycji nr: 3.68. – 3.72. ze względów ekonomicznych.

Transport i przeróbka ropy naftowej:

Odstąpiono od realizacji zadania nr 3.75. – decyzja na szczeblu krajowym.

Ciepłownictwo:

Inwestycje nr 3.76 i 3.80 uznano za niezrealizowane, ponieważ zrezygnowano z technologii opartej na paliwie gazowym.

Modernizacja ciepłowni w Sanoku (3.80) została przeprowadzona w innej technologii oraz zlecono projekt modernizacji ciepłowni w Przemyślu (3.76) w innej technologii.

Gospodarka odpadami:

Obowiązujące od 2009 r. przepisy z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi a w konsekwencji uchwalony w 2012 r. „Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego” zmienił system gospodarowania odpadami komunalnymi zapisany w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego” (2002 r.). Realizacja zadań przebiega zgodnie z obowiązującym „Planem gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego na (Uchwała nr XXIV/409/12 dnia 27 sierpnia 2012 r.), wg którego wymienione jako niezrealizowane 3.108., 3.110., 3.113. nie będą realizowane.

Gospodarka wodno-ściekowa:

Brak realizacji zadań nr: 3.83. – 3.87. związany jest z faktem, że postulowane w Planie zbiorniki, nie zostały ustanowione, w rozumieniu przepisów o planowaniu przestrzennym, inwestycjami celu publicznego o znaczeniu krajowym.

W 2011 r. powstał „Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły”, w którym znalazły się zbiorniki retencyjne: „Krempna – Kąty” (3.82.), „Rudawka Rymanowska” (3.83.) i „Trzciana – Dukla” (3.84.), przyczyną braku realizacji inwestycji jest brak środków finansowych.

W odniesieniu do zadań nr: 3.92. – 3.103. brak ich realizacji związany jest z brakiem przepisów, które wymusiłyby ustanawianie stref ochrony sanitarnej dla ujęć wody; ustanowienie strefy ochrony sanitarnej dla ujęcia wody powierzchniowej następuje na wniosek właściciela ujęcia, który ponosi skutki finansowe wprowadzanych w strefie ograniczeń w zagospodarowaniu.

SPIS RYSUNKÓW

Rys. 1. Podział administracyjny	13
Rys. 2. Hierarchia i funkcje ośrodków	18
Rys. 3. Struktura funkcjonalno-przestrzenna, bieguny wzrostu.....	33
Rys. 4. Obszary wymagające restrukturyzacji i rozwoju nowych funkcji	41
Rys. 5. Obszary występowania szczególnego zjawiska w skali makroregionalnej	45
Rys. 6. Obszary kształtowania potencjału rozwojowego wymagające działań ochronnych ...	49
Rys. 7. Ochrona przyrody w województwie podkarpackim – system krajowy	57
Rys. 8. Obszary Natura 2000 w województwie podkarpackim	58
Rys. 9. Złóża kopalin.....	63
Rys. 10. Stan lub potencjał ekologiczny jednolitych części wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w latach 2010 – 2012 z uwzględnieniem oceny spełnienia wymagań określonych dla obszarów chronionych.....	71
Rys. 11. Ocena stanu jednolitych części wód powierzchniowych w województwie podkarpackim w latach 2010 – 2012.....	72
Rys. 12. Jakość wód podziemnych w punktach pomiarowych monitoringu diagnostycznego w 2012 r.....	76
Rys. 13. Lesistość w gminach w 2012 r.....	80
Rys. 14. Obszary zagrożone powodzią	83
Rys. 15. Obszary bezpośredniego zagrożenia powodzią	86
Rys. 16. Ryzyko poważnych awarii i „bomby ekologiczne”	93
Rys. 17. Intensywność zjawiska suszy w gminach w 2011 r.....	95
Rys. 18. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 w strefie podkarpackiej.....	99
Rys. 19. Obszary przekroczeń norm benzo(a)pirenu i pyłu zawieszonego PM2,5 w strefie podkarpackiej	100
Rys. 20. Obszary przekroczeń norm pyłu zawieszonego PM10 i PM2,5 oraz benzo(a)pirenu w strefie miasto Rzeszów	101
Rys. 21. Odcinki dróg objęte Programami ochrony środowiska przed hałasem.....	105
Rys. 22. Zasoby dziedzictwa kulturowego – wybrane elementy	114
Rys. 23. Dobra kultury współczesnej.....	118
Rys. 24. Gęstość zaludnienia w 2012 r.	124
Rys. 25. Dynamika zmian liczby ludności w latach 2007-2012	125
Rys. 26. Prognoza demograficzna do 2030 r.	127
Rys. 27. Porównanie prognozy demograficznej na rok 2012 ze stanem faktycznym.....	128
Rys. 28. Szkoły wyższe w 2012 r.....	131
Rys. 29. Ochrona zdrowia	135
Rys. 30. Rozmieszczenie wybranych obiektów kultury w 2012 r.	137
Rys. 31. Rozmieszczenie wybranych obiektów sportu w 2012 r.....	139
Rys. 32. Zmiany pracujących w gospodarce narodowej w województwie podkarpackim w latach 2007-2012 (łącznie z pracującymi w indywidualnych gospodarstwach rolnych).....	144

Rys. 33. Stopa bezrobocia w województwie podkarpackim w 2012 r.....	149
Rys. 34. Dynamika zmian liczby podmiotów gospodarki narodowej w latach 2007-2012....	151
Rys. 35. Schemat rozmieszczenia Specjalnych Stref Ekonomicznych na terenie województwa podkarpackiego i kraju	153
Rys. 36. Potencjał gospodarczy województwa podkarpackiego.....	159
Rys. 37. Rolnicza przestrzeń produkcyjna w województwie podkarpackim.....	163
Rys. 38. Rolnicza przydatność gleb w województwie podkarpackim.....	164
Rys. 39. Użytkowanie gruntów według granic administracyjnych w 2013 r.	167
Rys. 40. Średnia powierzchnia gospodarstw rolnych w 2010 r.	168
Rys. 41. Potencjał turystyczny województwa podkarpackiego	177
Rys. 42. Mieszkania oddane do użytkowania w 2012 r.	182
Rys. 43. Układ sieci drogowej	187
Rys. 44. Układ sieci kolejowej.....	192
Rys. 45. Lotniska i lądowiska	195
Rys. 46. Elektroenergetyka	199
Rys. 47. Gazownictwo z ciepłownictwem	202
Rys. 48. Łączna moc instalacji wytwarzających energię elektryczną z OZE	206
Rys. 49. Zmiany mocy w elektrowniach w okresie 31.12.2009 r. - 31.12.2013 r.	208
Rys. 50. Największe ujęcia wód.....	213
Rys. 51. Ludność korzystająca z sieci wodociągowej w 2012 r.	215
Rys. 52. Ludność korzystająca z oczyszczalni w 2012 r.....	219
Rys. 53. Schemat gospodarki odpadami komunalnymi na terenie województwa podkarpackiego	225
Rys. 54. Rozmieszczenie inwestycji w sieci dostępowe planowych w 2013 r.	228
Rys. 55. Zasięg projektu „Sieć Szerokopasmowa Polski Wschodniej” na terenie woj. podkarpackiego stan na 2013 r.....	229
Rys. 56. Straż graniczna.....	235
Rys. 57. Obronność i bezpieczeństwo publiczne	236
Rys. 58. Ilość zaistniałych zdarzeń na terenie województwa podkarpackiego w latach 2007-2013.....	239
Rys. 59. Prognozowane strefy skażeń od elektrowni atomowych zagrażających bezpośrednio Polsce	245

SPIS WYKRESÓW

Wykres 1. Jakość wód podziemnych w województwie podkarpackim w 2012 r.....	74
Wykres 2. Struktura wieku ludności w latach 2007-2012	126
Wykres 3. Liczba uczniów według szkół w roku 2007 i 2012 (bez szkół dla osób dorosłych)	130
Wykres 4. Produkt krajowy brutto województwa podkarpackiego na 1 mieszkańca.....	141

Wykres 5. Wartość dodana brutto województwa podkarpackiego w 2011 r. na 1 pracującego według grup sekcji PKD 2007.....	141
Wykres 6. Struktura pracujących w województwie podkarpackim (stan na 31.XII).....	146
Wykres 7. Stopa bezrobocia w % w latach 2007-2012.....	148
Wykres 8. Nakłady w sektorze przedsiębiorstw na działalność B+R wg źródeł finansowania	160
Wykres 9. Użytki rolne w gospodarstwach rolnych w latach 2007 i 2012.....	166
Wykres 10. Struktura towarowej produkcji rolniczej w województwie podkarpackim w latach 2006-2011.....	169
Wykres 11. Mieszkania wyposażone w instalacje – w % ogółu mieszkań (stan w dniu 31.12. 2012 r.).....	178
Wykres 12. Struktura mieszkań oddanych do użytkowania w 2007 i 2012 r.	180

SPIS TABEL

Tabela 1. Sieć osadnicza	15
Tabela 2. Zmiany w hierarchii ośrodków miejskich w latach 2009-2013	19
Tabela 3. Zestawienie zasobów udokumentowanych złóż kopalin oraz wielkości wydobycia w województwie podkarpackim wg stanu na 31.12.2007 r. i na 31.12.2012 r.....	64
Tabela 4. Podstawowe dane Głównych Zbiorników Wód Podziemnych województwa podkarpackiego.....	73
Tabela 5. Szkody wyrządzone przez powódź w powiatach województwa podkarpackiego w 2010 r. wg stanu na dzień 7 czerwca 2010 r.....	84
Tabela 6. Monitoring hałasu w latach 2009-2012 na terenie województwa podkarpackiego	104
Tabela 7. Dynamika prac rekultywacyjnych w województwie podkarpackim w latach 2000-2012.....	107
Tabela 8. Poziom PKB w przeliczeniu na jednego mieszkańca w województwie podkarpackim w latach 2007-2011	142
Tabela 9. Zasoby i warunki mieszkaniowe (stan w dniu 31.12 2007 r. i 31.12.2013 r.)	179
Tabela 10. Mieszkania oddane do użytkowania w 2007 i 2012 r.	181
Tabela 11. Długość sieci drogowej w Polsce i w województwie podkarpackim w 2012 r....	185
Tabela 12. Drogi krajowe w województwie podkarpackim.....	186
Tabela 13. Drogi wojewódzkie na terenie województwa podkarpackiego, których długość od 2008r. uległa zmianie.....	189
Tabela 14. Średni dobowy ruch na sieci dróg krajowych i wojewódzkich w województwie podkarpackim	190
Tabela 15. Najwięksi producenci energii cieplnej na terenie województwa podkarpackiego	203
Tabela 16. Zasięgi oddziaływania Regionów Gospodarki Odpadami Komunalnymi	223
Tabela 17. Dane z raportu UKE dotyczące woj. podkarpackiego wraz z aktualizacją za 2013 r.	227

Tabela 18. Wykaz wojskowych terenów zamkniętych i stref ochronnych na obszarze województwa podkarpackiego (wg załącznika nr 1 do decyzji Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 września 2013 r.)	232
Tabela 19. Zestawienie zaistniałych zdarzeń na terenie województwa podkarpackiego w latach 2007-2013.....	238
Tabela 20. Przepięstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych i wskaźniki wykrywalności ich sprawców w województwie podkarpackim w latach 2007-2012	240

WYKAZ MATERIAŁÓW ŹRÓDŁOWYCH

1. Aktualizacja Planu Rozwoju PSE Operator.
2. Aktualizacja Planu Rozwoju PGE Dystrybucja S.A.
3. Bilans zasobów i wód podziemnych w Polsce – stan na 31.XII. 2007 r., Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2008.
4. Bilans powodzi na Podkarpaciu - Wstępne podsumowanie akcji przeciwpowodziowej na Podkarpaciu w dniach 14-18 czerwca 2010 r.
5. Bilans zasobów złóż kopalin w Polsce – stan na 31.XII.2012 r., Państwowy Instytut Geologiczny, Warszawa, 2013.
6. Charakterystyka systemu osadniczego województwa podkarpackiego z identyfikacją biegunów wzrostu oraz wyróżnieniem obszarów funkcjonalnych na poziomie regionalnym i lokalnym”, Ekspertyza wykonana w ramach prac nad aktualizacją i uzupełnieniem Strategii Rozwoju Województwa Podkarpackiego 2007-2020, PAN, Warszawa, 2012.
7. Delimitacja miejskich obszarów funkcjonalnych w Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2012.
8. Dobra kultury współczesnej w planie zagospodarowania przestrzennego województwa podkarpackiego. Propozycje obiektów wraz z kryteriami wyboru., PBPP, Rzeszów, 2011.
9. Ekspertyzy przygotowane na potrzeby Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 - Ekspertyzy regionalne - Adam Czudec - Ekspertyza dotycząca województwa podkarpackiego.
10. Europejska Agenda Cyfrowa.
11. Generalny Pomiar Ruchu w 2010 r.
12. Informacja na temat stanu zabezpieczenia przeciwpowodziowego na terenie województwa podkarpackiego - Materiały na XLIV sesję Sejmiku Woj. Podkarpackiego.
13. Inwentaryzacja publicznych punktów dostępu do Internetu w Polsce – Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji.
14. Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2011 r. - Monitor Polski Dz.U.Rz.P. 2012 r. poz. 252.
15. Krajowy program oczyszczania ścieków komunalnych zatwierdzony przez Radę Ministrów w dniu 16 grudnia 2003r. wraz z aktualizacjami.

16. Krajowy Program Zwiększania Lesistości, Ministerstwo Środowiska, Warszawa, 2003.
17. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020 Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2010.
18. Leśnictwo 2012, GUS, Warszawa, 2012.
19. Leśnictwo 2013, GUS, Warszawa, 2013.
20. Materiały od Operatora Gazociągów Przesyłowych GAZ-SYSTEM S.A.
21. Materiały Polskiej Spółki Gazownictwa sp. z o.o. Oddział TARNÓW.
22. Materiały Polskiego Górnictwa Naftowego i Gazownictwa S.A., Warszawa.
23. Materiały Podkarpackiego Zarządu Melioracji i Urządzeń Wodnych.
24. Materiały Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie.
25. Materiały własne i informacje przekazywane przez instytucje w związku z opracowaniem Projektu Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (Departament Ochrony Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego, Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Magurski Park Narodowy, Bieszczadzki Park Narodowy, Zarząd Karpackich Parków Krajobrazowych w Krośnie, Zarząd Parków Krajobrazowych w Przemyślu, Zespół Lubelskich Parków Krajobrazowych w Lublinie, Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej) – dokumentacja formalno-prawna.
26. Narodowy Spis Powszechny Ludności i Mieszkań 2011. Raport z wyników w województwie podkarpackim, US, Rzeszów, 2012.
27. Obszary aktywności inwestycyjnej województwa podkarpackiego, PBPP, Rzeszów, 2011.
28. Ocena zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego, Rzeszów, 2004.
29. Ocena zmian zachodzących w zagospodarowaniu przestrzennym województwa podkarpackiego, Rzeszów, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2006.
30. Ocena wyników badań prowadzonych w ramach monitoringu operacyjnego stanu chemicznego wód podziemnych w 2013r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie.
31. Ochrona gleb i wód, Duer I., Biblioteczka Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego, Warszawa, 2009.
32. Ochrona środowiska 2008r. , GUS, Warszawa, 2008.
33. Ochrona środowiska 2010r. , GUS, Warszawa, 2010.
34. Ochrona Środowiska 2011r. – GUS, Warszawa, 2011.
35. Ochrona środowiska 2013r., GUS, Warszawa 2013.
36. Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2010-2012, Urząd Statystyczny w Rzeszowie, Rzeszów, 2013.
37. Ochrona środowiska w województwie podkarpackim w latach 2007-2009, Urząd Statystyczny w Rzeszowie 2010r., Rzeszów, 2010.
38. Plan działania systemu państwowe ratownictwo medyczne dla województwa podkarpackiego, Rzeszów, 2011.

39. Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego na lata 2008 -2011 z uwzględnieniem lat 2012 – 2019, Uchwała nr XXI/379/08 Sejmiku Województwa Podkarpackiego z dnia 26 maja 2008 r.
40. Plan gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego, uchwalony przez Sejmik Województwa Podkarpackiego, Uchwała nr XXIV/409/12 dnia 27 sierpnia 2012 r.
41. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa 2011 r., ogłoszony - MP Nr 49, poz. 549.
42. Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Dniestru, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa 2011 r., ogłoszony – MP Nr 38, poz. 425.
43. Plany ochrony rezerwatów.
44. Plan rozwoju TAURON Dystrybucja S.A.
45. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego (PZPWP), Sejmiku Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, 2002.
46. Polityka Leśna Państwa, Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Warszawa, 1997.
47. Powódź 2010 – przyczyny i skutki, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, praca zbiorowa pod redakcją dr inż. Ewy J. Lipińskiej, Rzeszów, 2011.
48. Powszechny Spis Rolny 2010. Raport z wyników w województwie podkarpackim, US, Rzeszów, 2011.
49. Powszechny Spis Rolny 2010. Charakterystyka gospodarstw rolnych w województwie podkarpackim. US, Rzeszów, 2012.
50. Prognoza ludności na lata 2008-2035, GUS, Warszawa, 2009.
51. Progностyczno-Operacyjny System Udostępniania Charakterystyk Suszy - serwis prowadzony przez Instytut Meteorologii i Gospodarki Wodnej Państwowy Instytut Badawczy.
52. Program likwidacji bomb ekologicznych, Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.
53. Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych z terminem realizacji do 31.12.2022r., przyjęty Uchwałą Nr XXXIII/609/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w dniu 29 kwietnia 2013 r.
54. Program ochrony powietrza dla strefy miasto Rzeszów z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 i pyłu zawieszonego PM2,5 wraz z Planem Działań Krótkoterminowych z terminem realizacji do 31.12.2023r., przyjęty uchwałą Nr XL/802/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w dniu 29 listopada 2013 r.
55. Program ochrony powietrza dla strefy podkarpackiej z uwagi na stwierdzone przekroczenie poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM10, poziomu dopuszczalnego pyłu zawieszonego PM2,5 oraz poziomu docelowego benzo(a)pirenu wraz z Planem Działań Krótkoterminowych z terminem realizacji do 31.12.2022r., przyjęty uchwałą Nr XXXIII/608/13 Sejmiku Województwa Podkarpackiego uchwalony w dniu 29 kwietnia 2013 r.

56. Program ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 6 mln przejazdów rocznie, przyjęty uchwałą Nr XVII/284/12 Sejmiku Województwa Podkarpackiego w dniu z dnia 30 stycznia 2012 r.
57. Program ochrony przed powodzią w dorzeczu górnej Wisły, Rada Ministrów, Warszawa, 2011.
58. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
59. Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej na lata 2007-2013, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego.
60. Program wodno-środowiskowy kraju, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, Warszawa, 2010.
61. Projekt planu ochrony dla Bieszczadzkiego Parku Narodowego.
62. Projektu planu ochrony dla Magurskiego Parku Narodowego.
63. Projekt Programu ochrony środowiska przed hałasem dla obszarów położonych w pobliżu głównych dróg w województwie podkarpackim o obciążeniu ruchem powyżej 3 milionów przejazdów rocznie, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie, Rzeszów, 2013.
64. Projekt Programu ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których poziom hałasu przekracza poziom dopuszczalny w Gminie Miasto Rzeszów, EKKOM Sp. z o.o., ul. Wadowicka 8, 30-415 Kraków.
65. Projekt Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podkarpackiego – Perspektywa 2030 wraz z prognozą oddziaływania na środowisko, przyjęty przez Zarząd Województwa Podkarpackiego uchwałą Nr 321/7678/14 w dniu 18 lutego 2014 r.
66. Projekt Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska Województwa Podkarpackiego za lata 2011-2012, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2013.
67. Projekty Założeń do Planu Zaopatrzenia w Ciepło, Energię Elektryczną i Paliwa Gazowe.
68. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2009 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2010.
69. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2010 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2011.
70. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2011 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów, 2012.
71. Raport o stanie środowiska w województwie podkarpackim w 2012 r., Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Biblioteka Monitoringu Środowiska, Rzeszów, 2013.
72. Raport o stanie technicznym sieci dróg krajowych na koniec 2012 r., GDDKiA.
73. Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2006.

74. Raport o stanie zagospodarowania województwa podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2009.
75. Raport pokrycia Polski infrastrukturą telekomunikacyjną - UKE stan za rok 2012.
76. Raport z sytuacji społeczno-gospodarczej województwa podkarpackiego w 2012r., US, Rzeszów, 2013.
77. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2013.
78. Regionalne Zróżnicowanie Obszarów Problemowych Rolnictwa (OPR) w Polsce, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy, 2009.
79. Rejestry form ochrony przyrody - <http://rzeszow.rdos.gov.pl/>, stan z dnia 7 lutego 2014 r.
80. Rejestr zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii w 2011 r., Główny Inspektorat Ochrony Środowiska.
81. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2008, WIOŚ Rzeszów, 2009.
82. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2009, WIOŚ Rzeszów, 2010.
83. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2010, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów, 2011.
84. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2011, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów, 2012.
85. Roczna ocena jakości powietrza w województwie podkarpackim w roku 2012, Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Rzeszowie, Rzeszów, 2013.
86. Rocznik statystyczny województw 2008, GUS, Warszawa, 2009.
87. Rocznik statystyczny województw 2009, GUS, Warszawa, 2010.
88. Rocznik statystyczny województw 2012, GUS, Warszawa, 2013.
89. Rocznik statystyczny województwa podkarpackiego 2012, US, Rzeszów, 2012.
90. Rolnictwo w województwie podkarpackim w 2007 r., US, Rzeszów, 2007.
91. Rolnictwo w województwie podkarpackim w 2012 r., US, Rzeszów, 2012.
92. Sprawozdanie z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej za 2013 rok - <http://www.podkarpacie.straz.pl/>
93. Sprawozdanie z realizacji w latach 2008-2009 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Departament Edukacji i Kultury, Rzeszów, 2010.
94. Sprawozdanie z realizacji w latach 2010-2011 Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Departament Kultury i Ochrony Dziedzictwa Narodowego, Rzeszów, 2012.
95. Statut uchwalony dla Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój, Uchwałą Nr XXIX/242/09 Rady Miejskiej w Iwoniczu-Zdroju z dnia 30 czerwca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Iwonicz-Zdrój.
96. Statut dla Uzdrowiska Polańczyk, uchwalony Uchwałą Nr XXVII/289/09 Rady Gminy Solina z dnia 19 lutego 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Polańczyk;

97. Statut dla Uzdrowiska Rymanów Zdrój, uchwalony Uchwałą Nr XXVI/243/09 Rady Miejskiej w Rymanowie z dnia 20 marca 2009 r. w sprawie uchwalenia Statutu Uzdrowiska Rymanów Zdrój.
98. Statut dla Uzdrowiska Horyniec-Zdrój, uchwalony Uchwałą Nr XXX/197/09 Rady Gminy Horyniec-Zdrój z dnia 14 października 2009 r. w sprawie uchwalenia statutu uzdrowiska Horyniec-Zdrój.
99. Statut obszaru ochrony uzdrowiskowej sołectwa Latoszyn i sołectwa Podgradzie położonych na obszarze gminy Dębica, uchwalony Uchwałą Nr IX/135/2011 Rady Gminy Dębica z dnia 23 września 2011 r.
100. Sprawozdanie z realizacji planu gospodarki odpadami dla województwa podkarpackiego za lata 2009–2010, Rzeszów, 2011.
101. Strategia rozwoju turystyki w województwie podkarpackim na lata 2007-2013.
102. Strategia Rozwoju Województwa Podkarpackiego na lata 2007–2020. Aktualizacja na lata 2013–2020, Samorząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów.
103. Strategia Rozwoju Województwa – Podkarpackie 2020, Samorząd Województwa Podkarpackiego, Rzeszów, 2013.
104. Strategia Rozwoju Społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020, Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa, 2013.
105. Studium Wiejskich Obszarów Funkcjonalnych, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2014.
106. System Osłony Przeciwosuwiskowej, Państwowy Instytut Geologiczny, Państwowy Instytut Badawczy.
107. Szczegółowy Opis Priorytetów Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podkarpackiego na lata 2007-2013, Zarząd Województwa Podkarpackiego, 11 września 2012 r.
108. Szkolnictwo Wyższe w Polsce, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, 2013.
109. Turystyka w 2012r. GUS, 2013.
110. Uwarunkowania rozwoju przestrzennego województwa podkarpackiego, PBPP w Rzeszowie, Rzeszów, 2012.
111. Wieloletni program IUNG-PIB "Monitoring wykorzystania i kształtowania przestrzeni rolniczej z uwzględnieniem koncepcji wielofunkcyjnego rozwoju i specyfiki obszarów problemowych" w latach 2006-2010 – zadanie 1.3, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Puławy.
112. Województwo Podkarpackie. Podregiony, powiaty, gminy 2012 r. US, Rzeszów, 2012.
113. Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie podkarpackim na lata 2010-2013, Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Departament Edukacji i Kultury, Rzeszów, 2010.
114. Wstępna lista przedsięwzięć priorytetowych planowanych do realizacji na terenie województwa podkarpackiego do ujęcia w mandacie negocjacyjnym Samorządu Województwa do Kontraktu Terytorialnego na lata 2014 – 2020 - załącznik nr 1 do uchwały Nr 269/6528/13 Zarządu Województwa Podkarpackiego w Rzeszowie z dnia 13 września 2013 r. z późn. zm.
115. Wstępna ocena ryzyka powodziowego, Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej.

116. Wykaz wojskowych terenów zamkniętych i stref ochronnych na obszarze województwa podkarpackiego wg załącznika nr 1 do decyzji Nr 264/MON Ministra Obrony Narodowej z dnia 19 września 2013 r.
117. Wyniki pomiarów hałasu komunikacyjnego na terenie województwa podkarpackiego w latach 2009-2012, WIOŚ w Rzeszowie, Rzeszów, 2013.
118. Zagrożenia okresowe występujące w Polsce aktualizacja, Rządowe Centrum Bezpieczeństwa, Warszawa, 2013.
119. Zestawienie materiałów uzupełniających do zadania "Delimitacja obszarów korzystnych do rozwoju energetyki odnawialnej na terenie województwa podkarpackiego", Podkarpacka Agencja Energetyczna, Rzeszów, 2013.
120. Zjawisko suszy na obszarze działania RZGW w Krakowie w 2011 r., RZGW w Krakowie, Kraków, 2012.

Akty prawne:

1. Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim (Dz.Urz.UE.L2007.288.27).
2. Ramowa Dyrektywa Wodna 2000/60/WE (RDW), ustanawiająca ramy wspólnotowego działania w zakresie polityki wodnej (Dz. Urz. WE L 327 z 22.12.2000).
3. Dyrektywa 2006/118/WE w sprawie ochrony wód podziemnych przed zanieczyszczeniem i pogorszeniem ich stanu (Dz. Urz. UE L 372 z 27.12.2006).
4. Dyrektywa Rady nr 96/82/WE z 9 grudnia 1996r. wraz z poprawką/uzupełnieniem w postaci Dyrektywy 2003/105/WE z dnia 16 grudnia 2003 r. w sprawie kontrolowania zagrożeń z udziałem niebezpiecznych substancji.
5. Dyrektywa 2008/50/UE w sprawie czystsze powietrza dla Europy (dyrektywa CAFE).
6. Rozporządzenie (WE) Nr 1931/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady Unii Europejskiej z dnia 20 grudnia 2006 r. ustanawiającego przepisy dotyczące małego ruchu granicznego na zewnętrznych granicach lądowych państw członkowskich i zmieniające postanowienia Konwencji z Schengen - za strefę przygraniczną uważamy strefę, która nie sięga dalej niż 30 km od granicy (jeżeli część jednostki podziału administracyjnego jest położona między 30 a 50 km od linii granicy, uznaje się ją mimo to za część strefy przygranicznej).
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 14 grudnia 2006 r. w sprawie dróg, linii kolejowych i lotnisk, których eksploatacja może powodować negatywne oddziaływanie na znacznych obszarach, dla których jest wymagane sporządzenie map akustycznych, oraz sposobów określania granic terenów objętych tymi mapami (Dz. U. z 2007 r. Nr 1, poz. 8).
8. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1315/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. w sprawie unijnych wytycznych dotyczących rozwoju transeuropejskiej sieci transportowej i uchylające decyzję nr 661/2010/UE Tekst mający znaczenie dla EOG. Dz. U. L 348 z 20.12.2013, str. 1—128 (BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, GA, IT, LV, LT, HR, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV) ,

9. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1316/2013 z dnia 11 grudnia 2013 r. ustanawiające instrument „Łącząc Europę”, zmieniające rozporządzenie (UE) nr 913/2010 oraz uchylające rozporządzenia (WE) nr 680/2007 i (WE) nr 67/2010 Tekst mający znaczenie dla EOG. Dz. U. L 348 z 20.12.2013, str. 129—171 (BG, ES, CS, DA, DE, ET, EL, EN, FR, GA, IT, LV, LT, HR, HU, MT, NL, PL, PT, RO, SK, SL, FI, SV).
10. Ustawa Prawo energetyczne.
11. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz. U. z 2012 r., poz.647 z późn. zm.).
12. Ustawa z dnia 24 stycznia 2014 r. o zmianie ustawy o zasadach prowadzenie polityki rozwoju oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 379 z dnia 24 marca 2014 r.).
13. Ustawa z dnia 12 maja 2000 r. o zasadach wspierania rozwoju regionalnego (Dz. U. Nr 48, poz. 550 z późn. zm.).
14. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t.j. Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 z późn. zm.).
15. Ustawa Prawo wodne z dnia 18 lipca 2001 r. (t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 145 z późn. zm.).
16. Ustawa z dnia 28 września 1991 r. o lasach (Dz. U. 1991 Nr 101, poz. 444 z późn. zm.).
17. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Prawo wodne oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2011r. Nr 32, poz. 159).
18. Ustawa z dnia 22 lutego 1995 r. o ochronie gruntów rolnych i leśnych (Dz.U. nr 16 poz. 78 z późn. zm.).
19. Ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tj. Dz. U. z 2009r. Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.).
20. Ustawa z dnia 9 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U.z 2011 r. Nr 163 poz. 981 z późn. zm.).
21. Zarządzenie Nr 63 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z dnia 29 listopada 2011 r. w sprawie utworzenia Leśnego Kompleksu Promocyjnego „Lasy Bieszczadzkie”.

Strony internetowe:

1. Bank Danych Lokalnych, GUS, http://stat.gov.pl/bdl/app/strona.html?p_name=indeks
2. Baza danych sieci Natura 2000 - <http://natura2000.gdos.gov.pl/>
3. Bieszczadzki Oddział Straży Granicznej, www.bieszczadzki.strazgraniczna.pl
4. Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad Oddział w Rzeszowie, <http://www.gddkia.gov.pl/pl/616/gddkia-rzeszow> -
5. Główne Zbiorniki Wód Podziemnych – baza danych hydrogeologicznych - <http://www.pgi.gov.pl/>
6. Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, www.mrr.gov.pl
7. PKP Polskich Linii Kolejowych S.A., <http://www.plk-inwestycje.pl>
8. Podkarpacki Zarząd Dróg Wojewódzkich, <http://www.pzdw.pl>
9. Portu Lotniczego w Rzeszowie, www.rzeszowairport.pl

10. Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska, www.rzeszow.rdos.gov.pl
11. Sprawozdanie z realizacji zadań Podkarpackiego Komendanta Wojewódzkiego PSP w Rzeszowie w latach od 2007 do 2013, www.bip.podkarpacie.straz.pl
12. Urząd Lotnictwa Cywilnego, www.ulc.gov.pl
13. Urząd Regulacji Energetyki www.ure.gov.pl
14. www.bip.rzeszow.uw.gov.pl
15. www.europark.com.pl/
16. www.gornawisla.muw.pl
17. www.isok.gov.pl
18. www.isap.sejm.gov.pl/index.jsp
19. www.krakow.rzgw.gov.pl
20. www.kzgw.gov.pl
21. www.oki.krakow.rzgw.gov.pl
22. www.podkarpacie.pl
23. www.sse.krakow.pl/
24. www.tsse.pl/
25. www.uw.rzeszow.pl